

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 795
Παρασκευή
5 Σεπτεμβρίου 2003
Τιμή: 4 Ευρώ

25 ΦΕΒ. 2004

**Ο (εκλογικός)
Μάιος μας
έρχεται...**

...δεν θα μάθουμε ποτέ
για την 11η Σεπτεμβρίου

...ενθουλάκωση του ΔΟΛ στη WAZ
...και η γερμανική διείσδυση
στα Βαλκάνια

...α αδιέξοδα
της Τοπικής Αυτοδιοίκησης
...ρόακ: Συμπληγάδες για τον Μπους
...α επικοινωνιακά τεχνάσματα
του Τόνι Μπλερ

...σραήλ: Ακύρωση του οδικού χάρτη
...ημήτρης Χατζής: Η ελληνική
...ογοτεχνία του 20ού αιώνα
...τοχοθεσίες από τον Ηλία Λάγιο

**...και
σφάζονται
παλληκάρια**

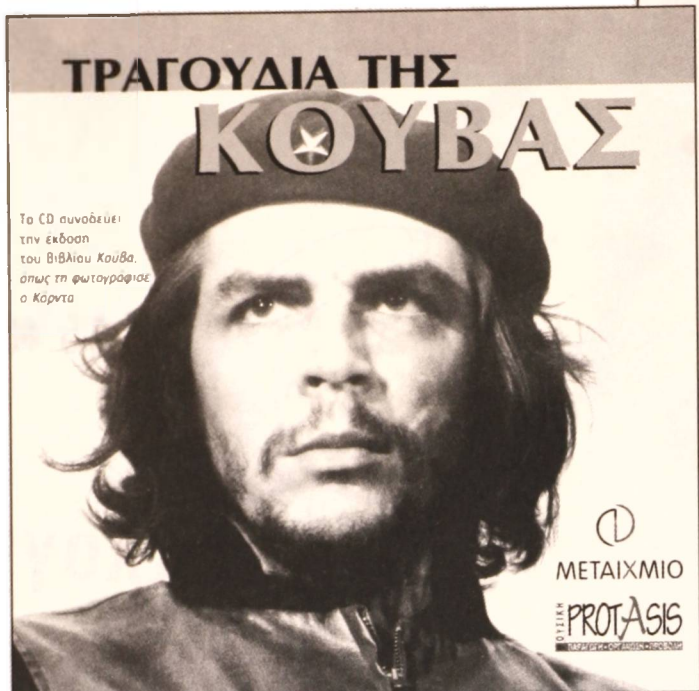

ISSN 1108-9822

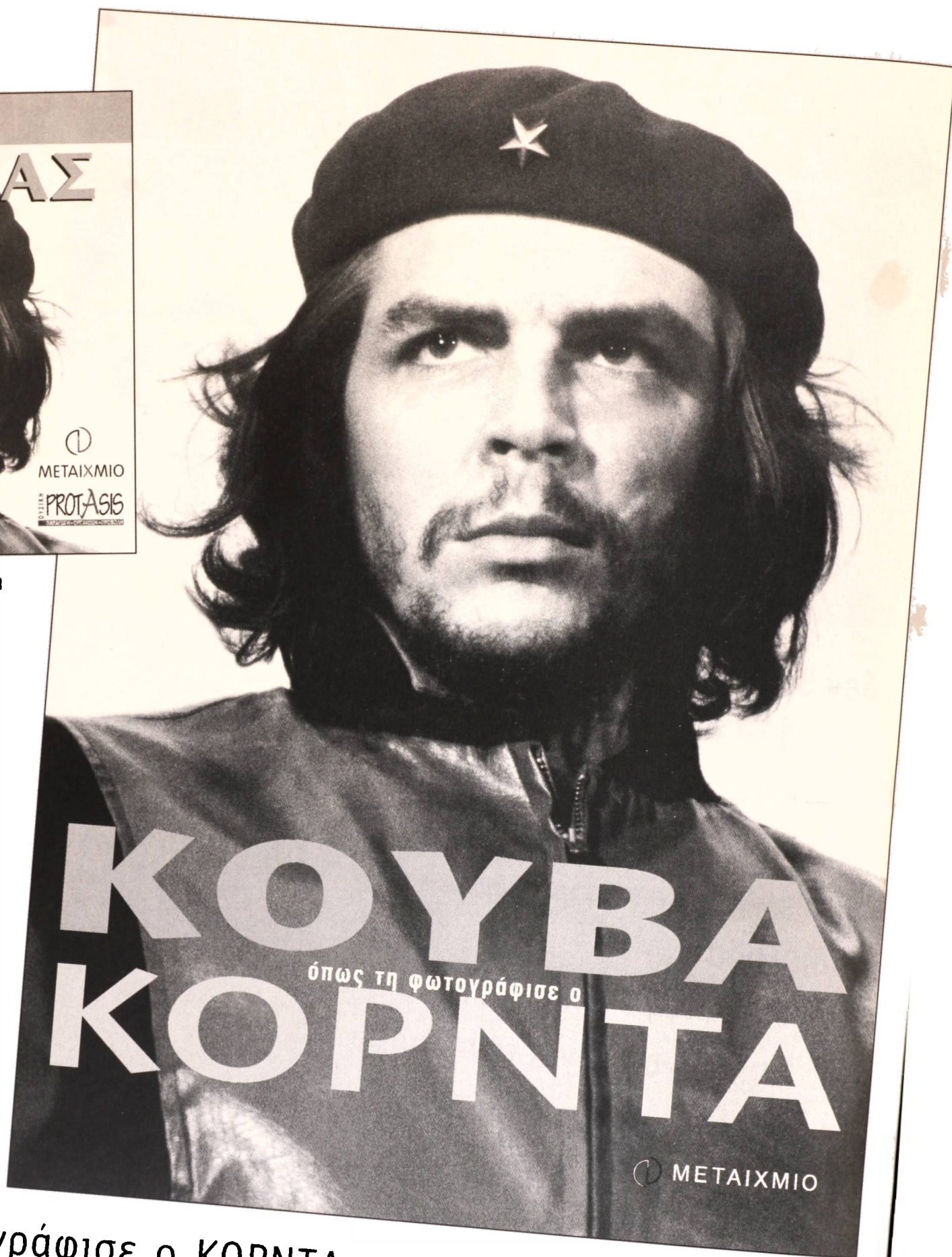

36

Δ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Κυκλοφορεί και ειδική έκδοση που συνοδεύεται από CD με κουβανέζικη μουσική

ΚΟΥΒΑ

όπως τη φωτογράφησε ο ΚΟΡΝΤΑ
Κριστόφ Λοβινί, Αλεσάντρα Σιλβέστρι-Λεβί

Ο Κόρντα φωτογραφίζει την ιστορία:
τον Φιντέλ Κάστρο, τον Τσε Γκεβάρα.

Το βιβλίο, που περιλαμβάνει ανέκδοτες φωτογραφίες, είναι η διαθήκη του σπουδαίου φωτογράφου: είναι η Κούβα του ανθρώπου που αγαπούσε τον Φιντέλ, τον Τσε και... τις γυναίκες.

Περίοδος Β' • Έτος 30ο • Τεύχος 795

Παρασκευή 5 Σεπτεμβρίου 2003

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 – 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, **Εξάμηνη:** 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Εδώ και εικοσιεννέα χρόνια	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	4
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Μπορούν 2,3 δισ. ν' αλλάξουν τον «ρου της ιστορίας»;...	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Εφημερολόγια από την Εφήμερη	12
• Στέφανος Προτεστάκης: Ο κ. Σημίτης και το Διακύβευμα	14
• Ρεπόρτερ: Ο ΔΟΛ και η διείσδυση της WAZ στα Βαλκάνια	16
• Μανόλης Καρέλλης: Αυτοδιοικητικά είναι η γνωστή ιστορία της μυλωνούς	20
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	22
• Μένης Ξένος: Φάκελος 11η Σεπτεμβρίου 2001	23
• Τ.Κ.Δ.: Ο Μπους στις συμπληγάδες της Μέσης Ανατολής	28
• Τ.Κ.Δ.: Τα επικοινωνιακά τεχνάσματα του Μπλερ	30
• Τ.Κ.Δ.: Αδιέξοδο ο «οδικός χάρτης»	31
• Όλγα Ι. Φωτακοπούλου: Πόσο κοστίζουν 51 τόνοι χρυσού;	32
• Κωστής Παλαμάς: Ο Λυκαβηττός κινδυνεύει	34
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	36
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	38
• Όλγα Ι. Φωτακοπούλου: Εκεί που συναντιούνται τρεις κόσμοι	41
• Ειρήνη Μουντράκη: Πρωτοπορία;	42
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: The joly thesmos show	43
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Νύχτα του Ιουλίου 2003 μ.Χ.	44
• Κώστας Καραμάρκος: Ένας δίσκος – δύο κόσμοι	45
• Όλγα Ι. Φωτακοπούλου: Παραστάσεις που μας άρεσαν	46
• Μάνος Στεφανίδης: Louk Out	47
• Μάνος Δούκας: Χαρακτικά ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών	48
• Δημήτρης Χατζής: Μάθημα τέταρτο για τη νεοελληνική λογοτεχνία	49
• Στοχοθεσίες από τον Ηλία Λάγιο	58
• Αλέξανδρος Καζαμίας: Η μνήμη της εθνικής αντίστασης στην Κρήτη	62
• ΒΙΒΛΙΟ	63

ΕΔΩ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΙ ΕΝΝΕΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΤΡΙΤΗ, 2 Σεπτεμβρίου 2003. Παρά μία ημέρα, είκοσι εννέα χρόνια από τότε που ακούσαμε το εθνοσωτήριο κήρυγμα της «3ης του Σεπτέμβρη». Ερχόμασταν τότε από τους μπαχτσέδες (αναφορά του λαϊκού επαναστάτη Μακρυγιάννη). Σήμερα πληροφορηθήκαμε το «νέο κοινωνικό πακέτο», ένα μπουκέτο προεκλογικών προσφορών, αληθινός μπαχτσές για τους γελοιογράφους. Λίγο αργά και λίγο πιο νωρίς. Ήταν βλέπεις που οι διαρροές στον Τύπο δεν άφηναν περιθώρια αναμονής, όχι μόνον έως την ημέρα εκφώνησης της καθιερωμένης ομιλίας στην Έκθεση της Θεσσαλονίκης, αλλά ούτε καν ως την επομένη, δηλαδή την ημέρα της «επετείου».

Η ΜΕΤΑΔΟΣΗ της αναγγελίας του πακέτου ήταν πάντως καλά ενορχηστρωμένη «επικοινωνιακά»: Οι Πρόεδροι της ΓΣΣΕ, της ΑΔΕΔΥ και της ΠΑΣΕΓΕΣ, τρεις αγρότες της Θεσσαλίας, ο Πρόεδρος των Εισαγωγέων Αυτοκινήτων (αυτός πολύ ορθώς), ο αξεπέραστος Δημήτρης Ρέππας, όλοι, έτοιμοι για τα μαρκούτσια των κρατικών καναλιών, αποφασισμένοι να συμφωνήσουν σχετικά με το πόσα ευεργετήματα θα προκύψουν για τους συνέλληνες.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της ίδιας ημέρας, της 2.9.2003, αντιγράφω το πολύ εύστοχο: 3 του Σεπτέμβρη. Ανδρέας, Αλλαγή, Μελίνα, Πρωτοβουλία των «6», κοινωνικοποιήσεις, μη προνομιούχοι, Αναγνώριση Εθνικής Αντίστασης, Σαρτζετάκης, «Μιμίκοι», Ειδικό Δικαστήριο, Ομάδα των «4», Σημίτης, «Καλαμοκαβαλάρηδες», Εκσυγχρονισμός, Μιλένα, μη έχοντες, ιδιωτικοποιήσεις, ΟΝΕ, Χρηματιστήριο... Ολόκληρος δηλαδή ο θίασος μιας ολόκληρης εικασαετίας επί σκηνης.

ΤΟ ΓΑΪΤΑΝΑΚΙ θα μπορούσε να τραβήξει κι άλλο. Διότι και άλλα λαμπρά ονόματα έχουν παραλειφθεί, όπως λχ. Μένιος ή Πανταγιάς και συνθήματα, όπως το Τσοβόλα δώστα όλα ή Βυθίσατε το Χόρα και ινδάλματα, όπως ο Αμίν Νταντά ή ο Γιαρουζέλσκι και «πολιτικές» ποικίλες και εναλλασσόμενες και μεγαλόπνοα σχέδια στρατηγικής, με πρόβλεψη κάλυψης από ρωσικούς πυραύλους, που όλα κατέληγαν κάποτε σε ένα Ευχαριστώ κύριε Κλίντον από βήματος κοινοβουλίου. Οδυνηρό που τα θυμόμαστε, αλλά πρέπει, εφόσον έχουμε μπει ήδη στην μακροβιότερη και πλέον κρίσιμη προεκλογική περίοδο της τελευταίας εικοσαετίας. Οι εκλογές θα κρίνουν αν θα υπερισχύσει ο λαϊκισμός ή η συντήρηση. Το δράμα δηλαδή της Αριστεράς.

ΑΥΤΟΣ, πάντως, ο αχταρμάς της πολιτικής εμφανίστηκε ευπρεπισμένος με θαυμαστό τρόπο, από επιδέξιους δημαγωγούς, μπροστά στο Δήμο, στο ταλαιπωρημένο, διψασμένο ακροατήριο που βολεύτηκε με την ευπιστία του· χρόνους περίμενε όσα τα αυτιά του ήθελαν να ακούσουν. Οι δημαγωγοί το κατανοούν αυτό και ανταποκρίθηκαν δεόντως. Έτσι κι αλλιώς ο σχεδιασμός και η προοπτική είναι έννοιες ξένες γι' αυτούς, έτσι ακολούθησαν τον εύκολο δρόμο και τις ανέξοδες ρητορίες.

ΚΑΙ ΟΙ πολίτες αυτής της χώρας; Ήταν μήπως αμάθητοι στα δύσκολα; Ήταν ανέκαθεν αργοί και οκνηροί; Ή έγιναν τώρα μετά τη χρόνια τριβή με τον λαϊκισμό και την εύκολη συνθηματολογία; Μήπως δεν είχαν έμπνευση και στερούνταν τη θέληση για τα μεγάλα και τα δύσκολα; Όχι βέβαια. Αλλά ο στίχος του Σολωμού Δυστυχισμένε μου λαέ, καλέ και ηγαπημένε, / πάντοτ' ευκολοπίστευτε και πάντα προδομένε, ίσχυσε άλλη μια φορά. Δυστυχώς...

ΔΕΘ ΕΛΟ

ΑΛΛΟ ΔΟΥΛΕΜΑ...

ΤΙ, ΜΟΝΟ
Ο ΠΡΟΫΠΟΥΡΓΟΣ
ΘΑ ΚΑΝΕΙ
ΕΞΑΓΓΕΛΙΕΣ;

Η.Ο.Ρ.

Μπορούν 2,3 δισ. ν' αλλάξουν τον «ρου της ιστορίας»;...

ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΤΕΛΟΣ. Κάποιοι έγγραψαν για τον «σκληρό Σεπτέμβριο» (γιατί σκληρός; – μια χαρά μήνας είναι...), ενώ άλλοι αναφέρθηκαν στις δυσκολίες που συνεπάγεται η «συμφιλίωση με τον αυτοματισμό της καθημερινότητας»! [Κάθε χρόνο, με το τέλος του καλοκαιριού, όλοι, λίγο-πολύ, λέμε ή γράφουμε, τα ίδια πράγματα, με την ελπίδα ότι ο αναγνώστης έχει ασθενή μνήμη.] Πάντως αν κάτι πρέπει να σημειώσουμε, από πλευράς εποχών του έτους, είναι η πρόβλεψη βρετανών μετεωρολόγων ότι ο φετινός χειμώνας, θα είναι «έναν πολύ ζεστός χειμώνας».

ΚΑΛΑ ΤΑ μετεωρολογικά δελτία. Τι γίνεται, όμως, με τις «παροχές εν μέσω ελλειμμάτων»; Δύο μέρες προτού ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης εξαγγείλει (την περασμένη Τρίτη) το πακέτο κοινωνικών παροχών ύψους 2,3 δισ. ευρώ, ο Νίκος Νικολάου, γράφοντας στο Βήμα, σημείωνε πως θαύματα στην οικονομία δεν γίνονται και πως ο Ν. Χριστοδουλάκης «δεν μπορεί να μιμηθεί τον Χριστό και να χορτάσει “πεντακισχιλίους άνδρας με πέντε άρτους και δύο ιχθύς”, αφού τα πολλά ψάρια που έβγαλε η τράτα τα καταβρόχθισαν οι εργολάβοι και η κομματική νομενκλατούρα»... Πλήν, αμέσως μετά τις πρωθυπουργικές ανακοινώσεις, ο υπουργός Οικονομίας Ν. Χριστοδουλάκης

έσπευσε να μας διαβεβαιώσει ότι η κυβέρνηση δεν πρόκειται να διανείμει... ανύπαρκτα χρήματα και ότι θα αντλήσει τα 2,3 δισ. ευρώ από το «πλεόνασμα των προσπαθειών της»!

Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ στόχευση των παροχών που ανακοινώθηκαν είναι, βέβαια, έκδηλη. Και όσο και αν τα μέτρα αγγίζουν, κατά βάση, ασθενέστερες ομάδες πληθυσμού (ανέργους, χαμηλοσυνταξιούχους, ανύπαντρες μητέρες, νέους επιστήμονες κ.ά.), πόρρω απέχουν από την ικανοποίηση βασικών αιτημάτων δεκάδων χιλιάδων εργαζομένων – μισθωτών, εκπαιδευτικών, δημοσίων υπαλλήλων, αγροτών, αλλά και συνταξιούχων, που βιώνουν, καθημερινά, τα επίχειρα της κυβερνητικής πολιτικής. Κατά τα άλλα, είναι γνωστό ότι στον Κ. Σημίτη αρέσουν οι υψηλοί τόνοι: *Στόχος μας η ισχυρή Ελλάδα, στόχος μας η μεγαλύτερη ευημερία, στόχος μας...* Το ερώτημα είναι αν ο Κ. Σημίτης πιστεύει ότι, με τα μέτρα που εξήγγειλε, θα αντιστρέψει τον ρου της ιστορίας... Και η ιστορία λέει πως από την 3η του Σεπτέμβρη 1974, ημερομηνία ίδρυσης του ΠΑΣΟΚ, κύλησαν 29 χρόνια, από τα οποία τα 20 (είκοσι) ήταν εξαιρετικά βολικά, αφού το ΠΑΣΟΚ βρισκόταν –όπως και βρίσκεται– στην εξουσία! Συνεπώς: Ό,τι είχε να δώσει το ΠΑΣΟΚ, το έδωσε.

Εκτός και αν δεχθούμε ότι τα 2,3 δισ. ευρώ είναι ικανά να δημιουργήσουν «πολιτικά γεγονότα», με τον επηρεασμό των διαθέσεων των λαϊκών στρωμάτων, αν όχι και των μεσαίων στρωμάτων, αφού τα κυβερνητικά προεκλογικά μέτρα προβλέπουν και μείωση της φορολογίας των Ι.Χ. μεγάλου κυβισμού, συν το «όραμα ενός τετρακίνητου τζιπ»! Τελικά, βέβαια, όλα θα κριθούν στην κάλπη, μια και όπως μας διαμηνύει ο Υπουργός Εσωτερικών Κ. Σκανδαλίδης, στο τέλος όλοι κάνουμε ταμείο!

ΤΟ «ΥΠΑΡΧΟΝ ΠΑΣΟΚ» ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΚΑΙ ΜΙΑ και ο λόγος περί υπουργού Εσωτερικών, γεγονός παραμένει ότι, το τελευταίο αυτό διάστημα, αναπτύσσει έντονη δραστηριότητα, έτσι ώστε να θυμίζει, με τις πράξεις του, κάποιους στίχους του Έκτορα Κακναβάτου, από το ποίημα «Κοινοβούλιο Οστρακοειδών»:

*Στην πρώτη ξέρα βρήκα Φωκαείς
Δεν είχαν στήσει ακόμα αποικίαν
εθεωρήθη δευτερεύον*

*Προείχε άλλο σοβαρότερο: ο εκλογικός
τους νόμος*

ΕΙΝΑΙ κοινός τόπος ότι στο ΠΑΣΟΚ, αυτή την ώρα, γίνεται το έλα να δεις. Μερικοί, μάλιστα, υποστηρίζουν ότι είτε θα περάσει ο εκλογικός νόμος (όπως τον θέλουν οι Σημίτης, Χρυσοχοϊδης, Πάγκαλος...) είτε θα πάμε σε πρόωρες εκλογές. Στο ενδεχόμενο αυτό, ο Κ. Σκανδαλίδης απαντά με ωραία αποφθέγματα: Έχουμε μπροστά μας το άνοιγμα της «βεντάλιας» των αλλαγών για τη διοικητική και περιφερειακή αναδιοργάνωση της χώρας... Σε όλες σχεδόν τις μεγάλες μεταρρυθμίσεις που σημάδεψαν τη χώρα, η μοναξιά ήταν ίσως η μεγάλη μας δύναμη... Δεν χρειά-

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

Το Αντί κυκλοφορεί από τη Μεταπολίτευση, συνεχίζοντας μια ιστορία που άρχισε μέσα στη δικτατορία. Στα τεύχη του καταγράφεται η πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί
για να εξασφαλίσετε τη συνεχή και αντικειμενική ενημέρωσή σας.

ζεται να είμαστε υπερβολικοί: Το υπάρχον ΠΑΣΟΚ ξεπερνιέται από τα πράγματα, πρέπει να αλλάξει, αλλά χωρίς να διαγράψει την ιστορία του...

ΠΑΝΤΩΣ, και ανεξάρτητα από το αν θα υπάρξει αλλαγή του εκλογικού νόμου ή όχι, η κυρίαρχη αίσθηση στα κόμματα της αντιπολίτευσης είναι ότι ο πρωθυπουργός σχεδιάζει εκλογές με ορίζοντα την άνοιξη του 2004. Κατά τον πρόεδρο του Συνσπισμού, Νίκο Κωνσταντόπουλο, ο πρωθυπουργός, με το «πακέτο» που εξήγγειλε, εγκαινίασε την προεκλογική περίοδο, «με όλους τους κανόνες του παλαιοκομματισμού». Κατά τα άλλα, η κριτική που ασκείται στις εξαγγελίες του πρωθυπουργού, από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, είναι φυσικό να ποικίλλει. Κοινή, ωστόσο, είναι η προσέγγιση ότι το «πακέτο» των προεκλογικών μέτρων αφήνει άθικτη την πολιτική ανισοτήτων που ακολουθεί η κυβέρνηση και ότι τα κάποια βοηθήματα (επιδοματικού τύπου) στις ασθενέστερες εισοδηματικές τάξεις, δεν μεταβάλλουν την ουσία των πραγμάτων. Παρα ταύτα, ο υπουργός Οικονομίας Ν. Χριστοδουλάκης επιμένει ότι ήρθε ο «καιρός της συγκομιδής» – διάβαζε ο «καιρός του κοινωνικού μερίσματος, με πολιτικές αναδιανομής»...

ΙΡΑΚ: ΕΚΡΗΚΤΙΚΗ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΟΛΕΣ ΟΙ ενδείξεις πείθουν ότι οι Ιρακινοί δεν πρόκειται να συμφιλιωθούν με την ιδέα της αμερικανικής κατοχής. Άλλωστε η λαοθάλασσα σιτών που κατέκλυσε, την εβδομάδα αυτή, την ιερή πόλη Νατζάφ, για την κηδεία του θρησκευτικού τους ηγέτη αγιατολλάχ Μοχάμεντ Μπακρ αλ-Χακίμ (που σκοτώθηκε την περασμένη Παρασκευή, μαζί με άλλους 125 Ιρακινούς), δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολιών ότι το «έργο» της 25μελούς μεταβατικής «ιρακινής» κυβέρνησης, θα είναι εξαιρετικά δύσκολο. Οι σιίτες εκπροσωπούν το 60% του ιρακινού πληθυσμού. Και όταν ο αδελφός του εκλιπόντος αγιατολλάχ, Αμπντελαζίζ αλ-Χακίμ, καταγγέλλει ότι «η δύναμη κατοχής είναι ο κυριότερος υπεύθυνος για την αιματοχυσία στη Νατζάφ», έπεται ότι τα σχέδια Μπους, για το Ιράκ, δύσκολα θα ευδοκιμή-

σουν! [Ο Αμπντελαζίζ αλ-Χακίμ συμμετέχει στην 25μελή μεταβατική «ιρακινή» κυβέρνηση, που διόρισαν οι Αμερικανοί. Όσο για τον ίδιο τον αγιατολλάχ Μοχάμεντ Μπακρ αλ-Χακίμ, είχε ταχθεί εναντίον της αμερικανικής κατοχής, αλλά καλούσε τους ομοθρήσκους του να απόσχουν από κάθε μορφή ένοπλης δράσης, «συνιστώντας μετριοπάθεια».]

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, οι νεκροί αμερικανοί στρατιώτες, από την έναρξη του πολέμου, ανέρχονται σε 282, από τους οποίους 147 έχασαν τη ζωή τους μετά τον επίσημο τερματισμό του πολέμου. Από την πλευρά της η Ουάσιγκτον Ποστ αναφέρει ότι ο αριθμός των αμερικανών τραυματιών, από την έναρξη του πολέμου ως σήμερα, ανέρχεται σε 1.124... Πλην, αυτό που κανείς δεν λέει είναι: πόσες χιλιάδες Ιρακινοί σκοτώθηκαν ή τραυματίστηκαν ή ακρωτηριάστηκαν από τους βομβαρδισμούς-ταπέτο της αμερικανικής και βρετανικής αεροπορίας.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΑΝ...

ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ δεν έχουμε καμία αξία λόγου εξέλιξη, εκτός αν θεωρήσουμε «εξέλιξη» τα λογής ευχολόγια και τις, κατά καιρούς, αντιδράσεις της κυπριακής κυβέρνησης στις δηλώσεις Ντενκτάς... Πάντως, ο πρόεδρος Τ. Παπαδόπουλος, σε συνέντευξή του στην τουρκική εφημερίδα Ραντικάλ, διαβεβαίωσε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία επιθυμεί την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, «νοούμενου ότι η Τουρκία θα συμπεριφέρεται ως ευρωπαϊκή χώρα». Όσο για το σχέδιο Ανάν, ο Τ. Παπαδόπουλος αρκέστηκε να δηλώσει ότι μπορεί να λειτουργήσει, «εάν η Άγκυρα και ο Ντενκτάς αναθεωρήσουν την αρνητική στάση τους». Και ο Ντενκτάς; Το παίζει τώρα μελό: Οι ΗΠΑ και η Βρετανία θέλουν να με θέσουν στο περιθώριο, όπως έκαναν και με τον Γιάσερ Αραφάτ. Εγώ όμως, και λοιπά, και λοιπά...

ANTHΝΩΡ

**ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
ΗΛΙΟΥ**

Έβρεχε τούτο το απόγευμα της 3ης του Σεπτεμβρίου στη διψασμένη Αθήνα... Κι εμείς μέσα σ' αυτή την πρώτη φθινοπωρινή καταιγίδα, αποχαιρετούσαμε όλοι μαζί, στο Πρώτο Νεκροταφείο, δίπλα στα παιδιά και στα εγγόνια της, την Ελευθερία Ηλία Ηλιού, την μεγάλη κυρία της Αριστεράς, όπως εύστοχα την χαρακτήρισε ο Λεωνίδας Κύρκος. Έφυγε πλήρης ημερών, αρχόντισσα μέχρι το τέλος, κλείνοντας τον κύκλο μιας γεμάτης ζωής από την Λήμνο και το Αιγαίο, από την Αθήνα και την Ελλάδα, από την πολιτική και την Αριστερά. Διακριτική και ταυτόχρονα στιβαρή παρουσία στο πλευρό του αξέχαστου Ηλία Ηλιού, έζησε με μέλημα, πάντα, για τον τόπο και τους ανθρώπους, σταθερή στα πιστεύω και στις αξίες της.

Οι αριθμοί ασκούν πάντα μια γοητεία, μια μαγεία που προκαλεί ρίγη συγκίνησης. Δώσε νούμερα στο λαό και πάρ' του την ψυχή, ή καλύτερα την ψήφο του. Κι αν μάλιστα τον πείσεις ότι τα νούμερα αυτά πηγαίνουν στην τσέπη του, τόσο το καλύτερο. Στην τσέπη του λαού βεβαίως, γενικώς και αορίστως, διότι αυτό που πηγαίνει στην τσέπη του κάθε πολίτη χωριστά είναι... αλλουνού παπά ευαγγέλιο.

Έτσι ακούσαμε για τρισεκατομμύρια δραχμών και δισεκατομμύρια ευρώ –ώστε να μπορέσει και ο πλέον ανεπίδεκτος να

ΠΑΡΕ ΠΑΚΕΤΟ ΜΠΑΡΜΠΑ

αντιληφθεί το μέγεθός τους – που αντιπροσωπεύουν τα πακέτα των κυβερνητικών παροχών προς τις ασθενείς τάξεις των εργαζομένων, των ανέργων και των συνταξιούχων και μαζί των αγροτών, των εμπόρων, των βιομηχάνων, των ΙΧδων, των μοτοσυκλετιστών και γενικώς όλων των Ελλήνων, «εκτός εκείνων που έχουν συγκεκριμένα συντεχνιακά και άλλα αιτήματα», όπως είπε ο πρωθυπουργός, αφού αυτά δεν μπορούν να ικανοποιηθούν «διότι οι παροχές πρέπει να μείνουν στα όρια της λιτότητας», όπως είπε ο υπουργός εθνικής οικονομίας.

Και μετά απ' όλ' αυτά, ο λαός, ευτυχής και αρκούντως ευγνώμων, θα πρέπει, όταν θα έλθει η ώρα, να ξεπληρώσει την μεγαλοσύνη των κυβερνώντων και να δώσει την ψήφο του για να παραμείνει το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία.

Άλλωστε, αυτό ήταν και το ζητούμενο εδώ και μερικές εβδομάδες, όσο δηλαδή τα επιτελεία του κόμματος και της κυβέρνησης μαγείρευαν τα πακέτα, που σερβιρίστηκαν με μπόλικη σοσιαλιστική σάλτσα και προοδευτική γαρνιτούρα, έτσι για να «ρουμπώσουν» τη ΝΔ που θέλει αριστερά ανοίγματα και να «ταπώσουν» την Αριστερά που ζητά βελτίωση των συνθηκών ζωής των πολιτών.

Μόνο που, λόγω αντικειμενικών συνθηκών χρόνου, το περιεχόμενο των πακέτων, που μισοέδωσε με καθυστέρηση αρκετών χρόνων η κυβέρνηση, θα διαπιστωθεί πρακτικά μετά τις εκλογές, οπότε βεβαίως θα κλάψουν μανούλες – ή, επί το πλέον αισιόδοξο, θα γελάσει και το παρδαλό κατσίκι. Τότε όμως, όπως γίνεται πάντα με τις κυβερνήσεις μας που εναλλάσσονται τα τελευταία τουλάχιστον 30 χρόνια, θα είναι αργά...

Τ.Κ.Δ.

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΜΜΕ

Οι «βαρόνοι» –τίτλος κι αυτός– των μήντια, μετά από το γαϊτανάκι που χορεύουν κάθε χρόνο τέτοια εποχή τα τελευταία χρόνια, είτε αλλάζοντας πόστα, είτε αυξάνοντας το «κασέ» τους σε αρκετά εκατομμύρια, μιμούμενοι τους ομότιτλούς τους του ποδοσφαίρου, φαίνεται ότι καταστάλαξαν τελικά και φέτος –έτσι για να ησυχάσουμε κι εμείς– οπότε φρέσκοι, λιγότερο ή περισσότερο μαυρισμένοι από τις θερινές διακοπές τους, πήραν ήδη θέση στα πλατό των τηλεοπτικών σταθμών για να μας προσφέρουν ουσιαστικά τα ίδια πράγματα, ίσως ορισμένα με νέο περιτύλιγμα.

Τώρα, για το τι κρύβεται πίσω από αυτό το γαϊτανάκι, δηλαδή για τον μεγάλο χορό των ουσια-

στικών συμφερόντων –πολιτικών, οικονομικών κ.ά.–, πού υπάρχουν και ποιοι τα εκφράζουν, για τις λογής προσωπικές φιλοδοξίες, τις συγκρούσεις και τις συμμαχίες των καναλαρχών, όπως επίσης τις προσπάθειες άλωσης των μέσων ενημέρωσης από συγκεκριμένες παρατάξεις και, κυρίως, για το ποιοι κινούν τα νήματα όλου αυτού του αχταρμά; Ε, αυτή είναι η «αόρατη πλευρά του φεγγαριού», όπως έλεγε ένας παλιός συνάδελφος.

Κάποιοι αναρωτιούνται ωστόσο αν θ' αλλάξει τελικά η τηλεόραση. Αλλά πώς ν' αλλάξει; Μου θυμίζει την ιστορία του βοσκού που αναρωτιόταν για τα πρόβατα του: «Νύχτα τα βγάζω, νύχτα τα βάζω, τ' έχουν τα έρμα και ψοφάνε;»

Τ.Κ.Δ.

ΟΙ ΚΟΥΡΔΟΙ ΠΑΛΙ ΣΤΟ ΚΛΑΡΙ

Σε επικίνδυνα μονοπάτια μπαίνει η Τουρκία, ύστερα από την απόφαση του πρώην ΡΚΚ και νυν ΚΑΔΕΚ των Κούρδων να τερματίσει από 1ης Σεπτεμβρίου την εκχειρία που είχε κηρύξει εδώ και τέσσερα χρόνια. Μια απόφαση που δεν ήλθε ξαφνικά, αλλά ήταν αποτέλεσμα «επανεκτίμησης της κατάστασης», όπως αναφέρει ανακοίνωση που δόθηκε μέσα από την ιστοσελίδα της κουρδικής εφημερίδας *Οξγκιούρ Πολίτικα* στη Γερμανία.

Προηγουμένως, η κουρδική ηγεσία είχε αξιώσει από την τουρκική κυβέρνηση τη χορήγηση αμνηστίας στους Κούρδους που βρίσκονται στις φυλακές, πράγμα που βεβαίως δεν έγινε. Ο πραγματικός λόγος της απόφασης ωστόσο είναι μάλλον η προσπάθεια της Άγκυρας να εξασφαλίσει τη βοήθεια των

Αμερικανών στην αντιμετώπιση των κινδύνων που πιστεύει ότι αντιμετωπίζει από τους Κούρδους, τόσο στο τουρκικό έδαφος όσο και στο βόρειο Ιράκ, ελπίζοντας ότι έτσι θα της δοθεί και η δυνατότητα να αποστείλει τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις και να αναλάβει ενεργότερο ρόλο στο Ιράκ.

Πάντως ο πρωθυπουργός Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, που επισκέφθηκε τις ημέρες αυτές το Βερολίνο και τη Ρώμη, για να προωθήσει την ενταξιακή διαδικασία της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δήλωσε: «Εμείς ως Τουρκία και Γενικό Επιτελείο δεν επιθυμούμε συμμετοχή του στρατού μας σε κάτι βρόμικο.»

Δηλαδή τους βάζουν με το ζόρι; Αμάν μπρε...

Ε.Δ.

ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ!

Στο ΠΑΣΟΚ κυριαρχεί το σύνθημα: Αναδιοργανωθείτε γιατί χανόμαστε! Τα μέτρα μάλιστα που προτίθενται να πάρουν είναι ο χωρισμός του κόμματος από το κράτος –ναι, να μη σας χαρώ–, νέες τεχνολογίες – ενημέρωση των μελών –κουλτούρα να φύγουμε δηλαδή–, άνοιγμα προς την κοινωνία –ανοίξαμε και σας περιμένουμε!–, αξιοποίηση όλου του δυναμικού του κινήματος –όλα τα μωρά στην πίστα, και τα δίδυμα του Πάγκαλου–, και τέλος think tank για να προλάβουμε την πρόκληση του μέλλοντος. Αυτό το τελευταίο με σκότωσε. Τέτοια σύλληψη, τέτοια τομή ούτε ο Μακαριστός. Ούτε η Μιμή όταν συμβουλευόταν τον Βενιζέλο, τον Μπένο και τους λοιπούς μιμίκους. Πάει και τελείωσε. Το ΠΑΣΟΚ έχει μέλλον – γιατί μαζί του αλλάζουμε συνκώτι. **Μ.Σ.**

ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΑΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΤΟΜΑΧΙ ΜΑΣ

Ποιο θα είναι ένα από τα θέματα πρώτης προτεραιότητας που θα θέσουν οι Αμερικανοί στην υπουργική διάσκεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου που θα γίνει στις 10-14 Σεπτεμβρίου στο Κανκούν του Μεξικού; Η άρση των περιορισμών που τίθενται από διάφορες χώρες στη διακίνηση των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών – των γνωστών μας μεταλλαγμένων τροφίμων, όπως μας ενημερώνει η Greenpeace.

Ήδη η αμερικανική κυβέρνηση, με πιέσεις και εκβιασμούς, έχει υποχρεώσει ορισμένες χώρες, όπως τη Βολιβία, τη Σρι Λάνκα, την Ταϊλάνδη κ.ά., να άρουν σχετικούς νόμους που είχαν υιοθετήσει, ενώ με απόφαση της γερουσίας τίθεται ως όρος στις αφρικανικές χώρες η αποδοχή εκ μέρους τους μεταλλαγμένης επισιτιστικής βοήθειας, προκειμένου να τους δοθεί και η βοήθεια σε φάρμακα κατά του AIDS που τους υποσχέθηκε πριν από μερικούς μήνες ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους κατά τη διάρκεια περιοδείας του στη μαύρη ήπειρο.

Τον περασμένο Μάιο εξάλλου, προσέφυγαν και εναντίον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με σκοπό να υπονομεύσουν την τελική επικύρωση του Πρωτοκόλλου για την Βιοασφάλεια, το οποίο θα πρέπει να τεθεί σε ισχύ την 11η Σεπτεμβρίου.

Για να προσέχουμε τι τρώμε...

Ε.Δ.

ΝΙΚΟΣ ΨΥΡΟΥΚΗΣ

Έφυγε στις 6.6.2003 ο ιστορικός Νίκος Ψυρούκης. Ο Ν. Ψυρούκης γεννήθηκε στην Ισμαηλία της Αιγύπτου το 1926. Σπούδασε ιστορία στο Πανεπιστήμιο της Πράγας, όπου εξεπόνησε και την διδακτορική του διατριβή πάνω στη Μικρασιατική Εκστρατεία. Το γόνιμο έργο του Ν. Ψυρούκη στράφηκε στο Κυπριακό, τη Μικρασιατική Καταστροφή, την αποικιοκρατία. Ήταν ένας από τους ιδρυτές της Κίνησης Φίλων των Νέων Χωρών. Στη ζωή του στάθηκε ασυμβίβαστος με τις αρχές του και συνεπής στις ιδέες του.

Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΙ Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ

Η εικαστική μετεξέλιξη στην εμφάνιση των στελεχών του ΠΑΣΟΚ από το ζιβάγκο στη γραβάτα και από το μουστάκι στο ξυρισμένο, έχει συντελεστεί εδώ και χρόνια. Το -ακόμα- Κίνημα όμως, έχει μείνει πίσω σε έναν άλλο τομέα. Δεν έχει μετεξελίξει την έκφραση μέσω του ζειμπέκικου. Από το '74, «βρέχει φωτιά στη στράτα μου» συνεχώς και σε παραλλαγές. Από την Μακρόνησο ο Γιώργος Πανταγιάς έδωσε το στίγμα για το μέλλον. Τα στελέχη μπορούν πια, αντί να χορεύουν μόνο, και να τραγουδούν. Κατά προτίμηση Θεοδωράκη και αν είναι δυνατόν σε τόπους εξορίας.

ΟΦΙΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΜΠΕΡΛΟΥΣΚΟΝΙ

Υπάρχει ανανέωση στα κόμματα, κι ας λένε ότι θέλουνε οι κυβερνητικοί αναλυτές. Μόνο που το καινούργιο έρχεται εκτός βουλής και εκτός του κλασικού πολιτικού σκηника. Στην Ελλάδα αυτόν τον καιρό σαλεύουν φιλόδοξα η χριστιανοδημοκρατία και ο μπερλουσκονισμός. Βρίσκονται ακόμη σε υβριδική μορφή, αλλά φιλοδοξούν ότι θα αποσπάσουν μεγάλα κομμάτια του πληθυσμού λόγω της επικοινωνιακής τους διείσδυσης και της άνεσης να χρησιμοποιούν τα media κατά το δοκούν.

Του (ορθοδοξο)χριστιανοδημοκρατικού κόμματος βέβαια ηγείται ο προκαθήμενος της ιεραρχίας, ο κ. Χριστόδουλος. Με σαφείς ηγεμονικές τάσεις σε ελληνικό αλλά και σε βαλκανικό επίπεδο, με τρία εκατομμύρια υπογραφές ανεκμε-

τάλλευτες, εισέτι, με σαφές πρόγραμμα εκκοσμίκευσης της εκκλησίας και εκπαπισμού της Ιεράς Συνόδου, ο Χριστόδουλος επιμένει σε μία κυρίαρχη ελληνική εκδοχή της -ούτως ή άλλως- οικουμενικής Ορθοδοξίας, σιχαίνεται τους πολιτικούς που δεν τον κατανοούν και που τον αντιπολιτεύονται, και πιστεύει ότι μπορεί να οδηγήσει το ποίμνιο στα πεπρωμένα της φυλής. Συντηρητικός, εθνικιστής, μεσσιανικός στο στίλ και αρκούντως λαϊκιστής στον λόγο, ξέρει ότι μπορεί απέναντι σ' ένα κοινό που γίνεται όλο και πιο ευάλωτο λόγω της τηλεοπτικής αποχαύνωσης, της πολιτικής αλητείας και της ανύπαρκτης παιδείας.

Ο μπερλουσκονισμός πάλι, μπορεί να βρει το δρόμο του στην Ελλάδα στο πρόσωπο της κ. Γιάννας Δασκαλάκη-Αγγελολοπούλου, της γυναίκας που

υλοποιεί την νέα «μεγάλη ιδέα» και που δαπανά από την αμύθητη περιουσία της για να καλύψει τα κενά που το ανάκανο και διεφθαρμένο κράτος αδυνατεί. Ιδού το μέγιστο μάθημα. Η ιδιωτική πρωτοβουλία, οι υγιείς επιχειρηματίες που δεν διαπλέκονται γιατί δεν το έχουν ανάγκη -αφού είναι οι ίδιοι η διαπλοκή- και που μπορούν να ρίξουν άφθονο χρήμα στην αγορά και να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας, αυτοί είναι το μέλλον στο χειροπιαστό πολιτικό αδιέξοδο. Σημίτης, Κωστάκης, Γιωργάκης, Ντόρα κ.λπ. είναι ανάλωσιμοι και εγκλωβισμένοι σε δεσμεύσεις και εξαρτήσεις. Ο μπερλουσκονισμός αποπνέει υγεία και ελευθερία καθώς αποτελεί έναν φασισμό με ανθρώπινο πρόσωπο. Ό,τι δηλαδή χρειαζόμαστε.

Μανωλάκης ο Βομβιστής

ΕΡΤ-ΕΡΕ

Είδατε η ΕΡΤ; η αξιοπρεπής, η νοικοκυρά, η σοβαρή, η εναλλακτική, η υπεύνη; Αφού απέτυχε το προηγούμενο πενταετές πρόγραμμα ανασυγκρότησης, εκπονείται νέο, πιο φιλόδοξο, δηλαδή πιο ακριβό, υπό Αγγέλου Στάγκου, ενώ η πολιτική ηγεσία συμφωνεί και με την αύξηση των τελών κατά 10% (sic) και με την πρόσληψη από το παράθυρο άνω των 3.000 νέων υπαλλήλων ώστε όλο το στελεχιακό δυναμικό του Ραδιομεγάρου να αθροίζεται στο δεκαπλάσιο του BBC. Τέτοιες πιέσεις.

Όπου ο σοβαρός τεχνοκράτης κ. Στάγκος αποδεικνύεται κατάλληλη επιλογή στην κατάλληλη θέση, ώστε να δοθεί εκ του ασφαλούς για την κυβέρνηση η προεκλογική μάχη και να μην διασαλευθούν οι εσωτερικές ισορροπίες στην οδό Ζαλοκώστα. Είναι τέτοια η κομματική παρέμβαση -θυμηθείτε το κόψιμο Λαλιώτη- που η ΕΡΤ θυμίζει την Κρατική Ραδιοφωνία επί αλήστου μνήμης ΕΡΕ. Μαθαίνουμε πάντως ότι η περίοδος ασυλίας για το δίδυμο Στάγκου-Καλημέρη (Studio Ata κ.λπ.) έχει παρέλθει και η αξιωματική αντιπολίτευση ετοιμάζει δριμεία επίθεση. Γιατί βέβαια μπορεί ο κ. Στάγκος να μην είναι ΠΑΝ-ΠΑΝ, αλλά μπορεί ν' αποδειχθεί... ΠΑΝ πανωλεθρία για τον θεσμό της κρατικής τηλεόρασης στον τόπο μας.

Σία Τσαχπίνουλου

«ΣΤΑ ΞΕΚΟΥΔΟΥΝΑ» ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ;

Την εντυπωσιακότερη δήλωση για την επαίτιο της Διακήρυξης της 3ης του Σεπτέμβρη για το ΠΑΣΟΚ την έκανε ο ίδιος ο -ολοκαίνουργιος- γραμματέας του στην *Ελευθεροτυπία*. Συγκινημένος από το περιεχόμενο της Διακήρυξης πήγε το '74 και γράφτηκε στο ΠΑΣΟΚ, «στα ξεκούδουνα»!...

Και το έχουν πει οι φιλόσοφοι, όλα στη ζωή είναι ένα κλικ... Κλικ και μέλος κόμματος! Κλικ και υπουργός! Κλικ και γραμματέας! Τόσο απλά! Τόσο χαρούμενα! Τόσο ξεκούδουνα!

ΟΦΙΣ

ΠΑΡΟΧΕΣ

Πράγματι γενναιόδωρα τα νέα οικονομικά μέτρα που ανακοίνωσε ο Σημίτης. Κόβοντας λίγο απ' τα έξοδα του καθημερινού φαγητού, λίγο απο την κατανάλωση ρεύματος, εξοικονομείς τα απαραίτητα χρήματα για να αγοράσεις ένα πολυτελές αυτοκίνητο ή μια μηχανή μεγάλου κυβισμού. Ας είναι καλά που πρόσφεραν τις νέες ελαφρύνσεις. Έτσι θα κάνουμε πράξη το ρητό η φτώχεια θέλει καλοπέραση...

Σ.Λ.

Ο ΜΠΑΜΠΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΕΤΑΙ

Προς τους υπεύθυνους επικοινωνίας της Ρηγίλλης. Καλά, δεν συμβουλευάτε τον Κωστάκη, πριν τον πάρουν οι κάμερες, πώς να κρατά το ένα εκ των δίδυμων; Λες και είχε ρίξει επ' ώμου ένα τσουβάλι και πήγαινε καμαρωτός στο πανηγύρι...

Σ.Λ.

ΕΙΣ ΤΟ ΒΟΥΝΟ ΨΗΛΑ ΕΚΕΙ...

Τα μάθατε, ε; Πρώτη είδηση στα δελτία: Καίγεται το Μαίναλο. Και να οι εικόνες -από απόσταση ασφαλείας- με φλόγες που θεριεύουν και κατακαίουν τα δέντρα, τον ενημερωμένο παρουσιαστή να σχολιάζει στον πυροσβέστη που φιλοξενεί τηλεφωνικά «και έχετε τώρα ισχυρούς ανέμους στην περιοχή που εμποδίζουν το έργο σας, έτσι;» και εκείνον να απαντά «όχι, έχουμε άπνοια, αλλά...»

Και λοιπόν; Θα ρωτήσει κάποιος. Μήπως είναι η πρώτη φορά;

Το Μαίναλο καιγόταν και πριν από τρία χρόνια. Και τότε έτρεχαν να σβήσουν τη φωτιά. Και την έσβησαν. Και μετά... το ξέχασαν. Έκτοτε κανείς δεν μας είπε τι μέτρα πάρθηκαν -αν πάρθηκαν- από τις αρμόδιες αρχές για την αποκατάσταση της ζημιάς.

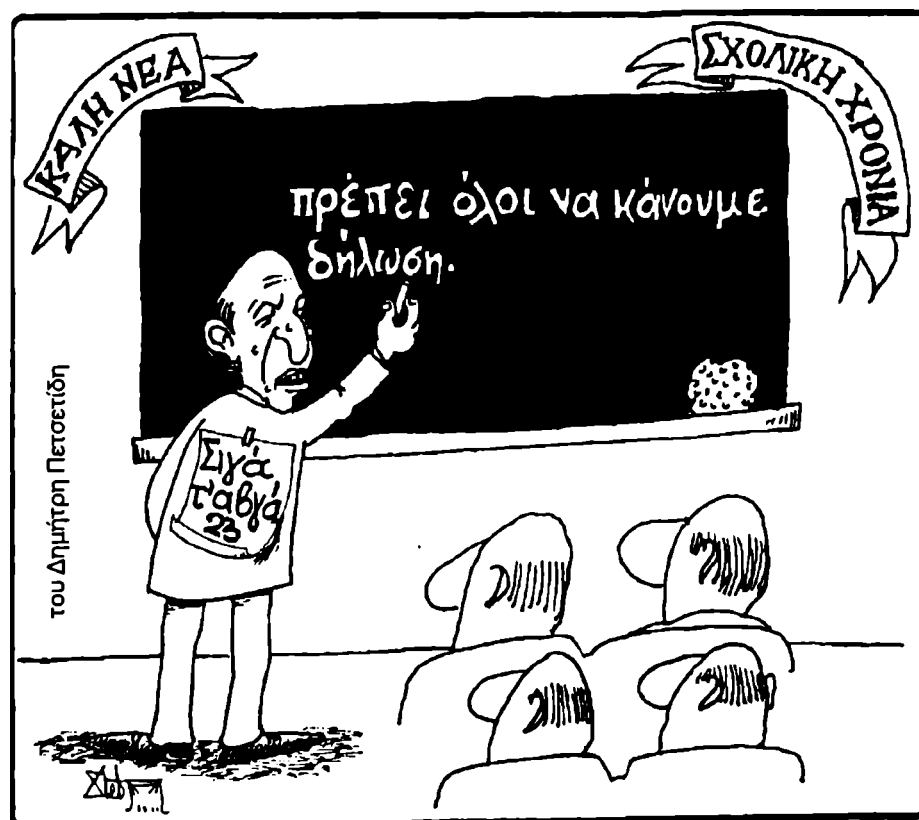
Λοιπόν, έχουμε και λέμε: Υλοτόμηση των καμένων εκτάσεων αποσπασματική και καθυστερημένη, αντιδιαβρωτικά έργα πουθενά, αναδάσωση σε περιορισμένο βαθμό -περίπου στο μισό των καμένων- και με λάθος επιλογές, σχεδόν όλα τα βοσκοτόπια κατεστραμμένα, με βάση κάποιο «σχέδιο ανάπλασης», ενώ ορεινά υδρονομικά έργα έχουν μετατραπεί σε σκουπιδότοπους.

Ως δικαιολογία προβάλλεται η έλλειψη χρημάτων. Ωστόσο χρήματα υπάρχουν και δίνονται, τάχα για διάφορες μελέτες, μόλις φέτος μάλιστα παρουσιάστηκε μία από αυτές, η οποία όμως δεν περιελάμβανε τις καμένες προ τριετίας εκτάσεις, καθώς και καμία πρόβλεψη για επόμενη πυρκαγιά.

Στο μεταξύ, κάποιοι ιδιοκτήτες εκτάσεων στο Μαίναλο ψάχνουν να βρουν αγοραστές. Οι οποίοι βεβαίως δεν θα αργήσουν να εμφανισθούν με ιδέες για την (οικοδομική) ανάπτυξη τους.

Καίγεται το Μαίναλο. Και λοιπόν;

Ε.Μ.

Εφημερολόγιο

Ο ΕΚΟ ΕΙΝΑΙ ΠΙΑ ΞΕΠΕΡΑΣΜΕΝΟΣ

Όχι μόνο υπάρχουν ειδήσεις τον Αύγουστο, αλλά έκανα και αγώνα δρόμου για να τις αποφύγω. Τα κατάφερα για καμιά εβδομάδα. Δεν θα πας στο περίπτερο για τσιγάρα; Η «μπουγάδα» με τις εφημερίδες καιροφυλακτεί απλωμένη. Το πιο «ωραίο» ήταν τις Κυριακές. Που με κάθε εφημερίδα έπαιρνες δώρο και μια νάιλον σακούλα για να την κουβαλήσεις. Με τα κιλά η ενημέρωση. Ήταν ωραία που προσπερνούσα τους «ενημερωμένους και στις διακοπές πολίτες» επιδεικτικά, μόνο με τα τσιγαράκια μου στο χέρι! Αυτό είναι διακοπές!

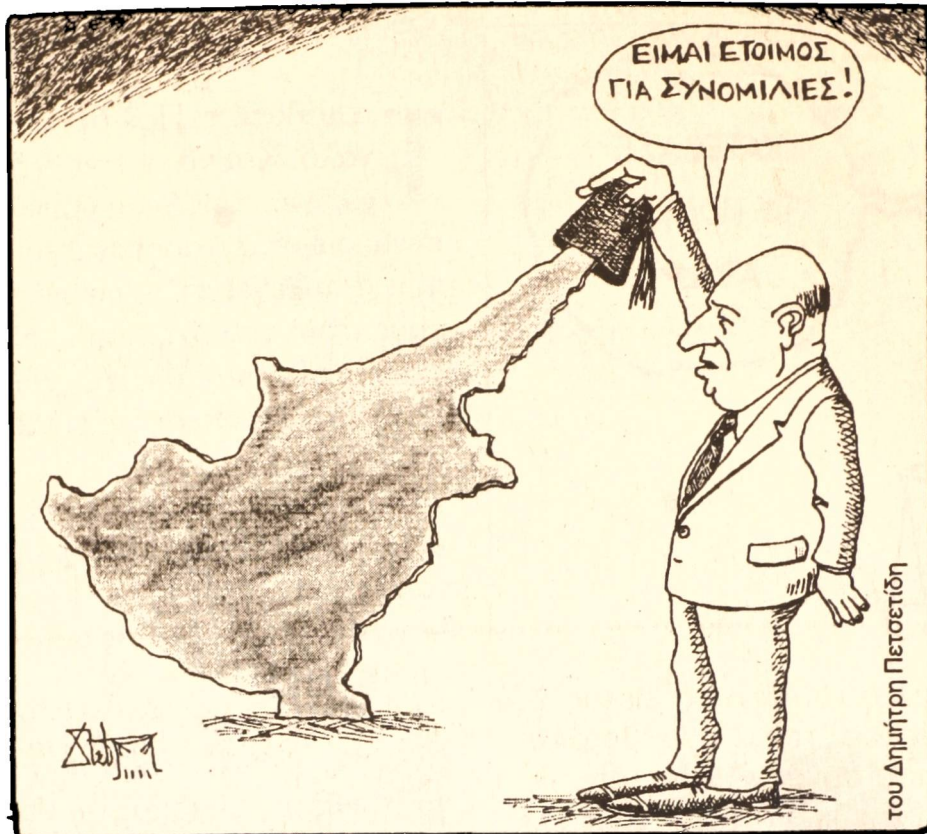
Με το ραδιόφωνο τα κατάφερα καλύτερα. Μόνο μουσική! Εκεί που ζορίστικα ήταν με τους φίλους που είχαν την εντελώς λανθασμένη εντύπωση ότι θα με ενδιέφερε να ακούσω την «είδηση» της ημέρας, «λόγω ενασχόλησης».

ΦΑΛΗΡΑΚΙ ΡΟΔΟΥ!

Το μπεστ σέλερ του καλοκαιριού! Τι CNN, FOX, BBC... Όλοι ασχολήθηκαν. Το Φαληράκι... γκέτο; Όλα τα... κακά εγγλεζάκια δίνουν ραντεβού κάθε καλοκαίρι εκεί. Τι να πει και η Ίος δηλαδή. Άσε η Ζάκυνθος και η Κέρκυρα... Αυτά τα... γκέτο σειρά έχουν του χρόνου. Να έχουν κάτι τα κανάλια να παίζουν (του χρόνου) τον Αύγουστο. Από το «ψυγείο» στην κατανάλωση...

ALL WEATHER

Το χειμώνα κρυώνουμε πολύ. Το καλοκαίρι ζεσταινόμαστε πολύ. Την άνοιξη σκεφτόμαστε τη ζέστη που θα έρθει, και το φθινόπωρο τα χιόνια που θα πέσουν. Δελτία καιρού: το τμήμα ενός τηλεοπτικού δελτίου που δεν μας αφήνει να πλήξουμε ποτέ!...

ΤΟ ΜΑΧΑΙΡΙ ΣΤΟ... ΜΠΡΟΚΟΛΟ!

Σε ποιά λαϊκή ήταν σήμερα ο Κίμωνας; Η είδηση που δεν έχανα με τίποτα όλο το καλοκαίρι. Ο «λαϊκός και όχι λαϊκιστής» -όπως αυτοχαρακτηρίστηκε σε συνέντευξή του στα Νέα- υπουργός Κουλούρης, ως και τις διακοπές του σε λαϊκή τις πέρασε. Ενημερώνοντας προσωπικά τον λαό σε ποιο -ακριβώς- πάγκο τα αγγουράκια πωλούνται φθηνότερα. Η χαρά της νοικοκυράς! Θα τον βλέπει και ο μακαρίτης και θα χαίρεται... Επιτέλους! Ανακαλύφθηκε ότι ο τρίτος δρόμος προς το σοσιαλισμό περνά μέσα από μια λαϊκή αγορά. Και στην έξοδο συναντά τον εκουγχρονισμό...

Το επόμενο που περιμένω με ανυπομονησία -το ομολογώ- είναι να δω την υπουργό Βάσω να κόβει εισιτήρια στα διόδια, τον υπουργό Χριστοδουλάκη σε γκισέ της εφορίας, τον υπουργό Φλωρίδη να κάνει ο ίδιος συλλήψεις κακοποιών στοιχείων, τον υπουργό Αιγαίου να περιπολεί τις θάλασσές μας και τον πρωθυπουργό Σημίτη στο Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών στο Σύνταγμα να εκδίδει πιστο-

ποιητικά στους πολίτες αυτοπροσώπως! Α! Θα επιθυμούσα ακόμα να δω και την υπερυπουργό Γιάννα να μαγειρεύει... με τα χεράκια της, το φαγητό της όποιας ξένης αποστολής για το επόμενο test event, ώστε να αποφύγουμε την ξεφτίλα από μια νέα σαλμονέλα!

ΑΥΤΗ ΤΗΝ «ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ» ΤΗΝ ΠΛΗΡΩΣΑ

«Ο άνθρωπος που γεννήθηκε πολιτικός» μονοπώλησε το ενδιαφέρον μου για ένα σημαντικό μέρος ενός απογευματός μου στη Νέα Μάκρη. Κάνοντας τους γύρω μου άντρες να απορούν, τι με έχει απορροφήσει τόσο πολύ, στο περιοδικό του εκδότη και φίλου του «ανθρώπου που γεννήθηκε πολιτικός». Βλέπετε, το σύνολο του αντρικού πληθυσμού που το είχε αγοράσει ήταν για να ενημερωθεί κυρίως για το «τι δεν θέλουν οι γυναίκες από έναν άντρα» και για την βαθμολόγηση του... τοπ τεν του ελληνικού μόντελινγκ, φωτογραφημένο ανάλογα βεβαίως...

ΜΙΛΩΝΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΗ ΛΑΛΙΩΤΗ

Ένα πράγμα θαύμασα στην

συνεδρίαση της κοινοβουλευτικής επιτροπής του κυβερνώντος κόμματος. Και αυτό δεν ήταν η σθεναρή αντίσταση των βουλευτών που ανάγκασε τον υπουργό Σκανδαλίδη -τι τραβάει και αυτός ο καημένος κάθε φορά- να πάρει άρον άρον πίσω την πρόταση για τον νέο εκλογικό νόμο. Θαύμασα την... παρρησία του βουλευτή Πάγκαλου όταν υποστήριξε τον πρώην γραμματέα Λαλιώτη και τον «τρόπο που εδιώχθη». Διόρθωσε ίσως έτσι, εκείνες τις πολύ παλιές κακές δηλώσεις του για ένα καλοκαιρινό φρούτο, το σύκο συγκεκριμένα. Μετά από αυτό δεν ξέρουμε ο πολίτης Λαλιώτης πως θα πρέπει να αισθάνεται. Αλλά η πολιτική ως γνωστόν δεν έχει αισθήματα. Και πάρα πολλές φορές δεν έχει και μνήμη...

ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ

Όπως έχω υπερτονίσει και σε προηγούμενα τεύχη, μετά «την κυβέρνηση που εργάζεται πάντα εντατικά», ο πρωθυπουργός θέλει και το κόμμα να εργάζεται εντατικά. Έτσι μεσούντος του θέρους ενίσχυσε τον σύντροφο γραμματέα Χρυσόχοϊδη με την συντρόφισσα επίτροπο Άννα. Η συντρόφισσα επίτροπος Άννα θα είναι η επικεφαλής της επιτροπής που θα παραδώσει τις προτάσεις για τη μεταρρύθμιση του ΠΑΣΟΚ. Θα προτείνει ουσιαστικά νέο καταστατικό και θα οργανώσει και την... ύλη των φροντιστηρίων των συντρόφων στελεχών που πρόκειται να κάνει το ΙΣΤΑΜΕ.

Η ΑΡΙΘΜΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ -ΝΕΟΥ- ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Τα «7 στοιχήματα του ΠΑΣΟΚ», αποκαλύπτει η Ελευθεροτυπία στις 23/8 «Στενή επαφή (δεν σας γελούν τα μάτια σας αυτή είναι

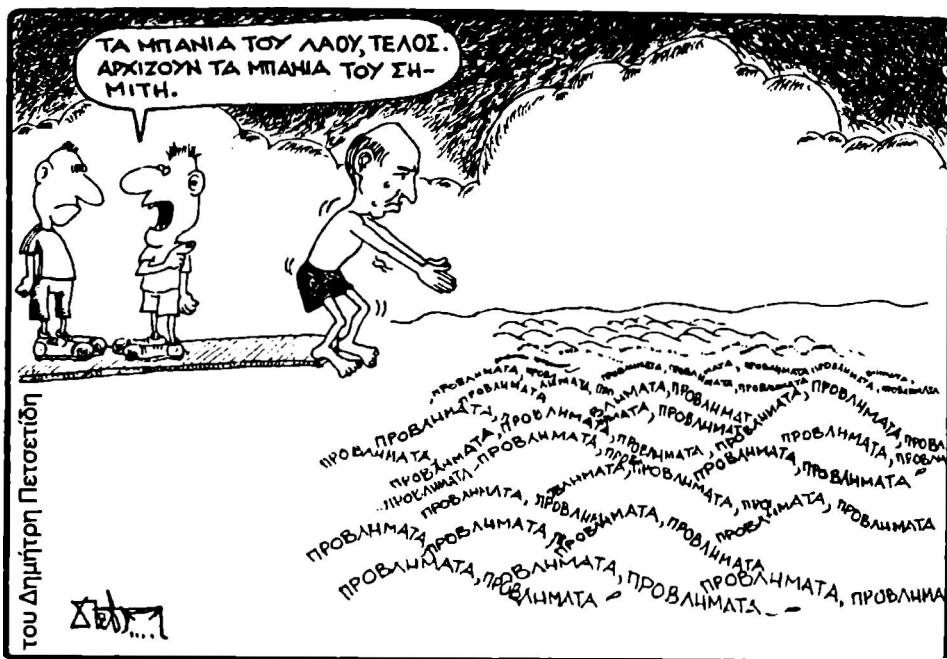
η φράση) με τις κοινωνικές ομάδες», «Στενή συνεργασία με την κυβέρνηση», «αναζήτηση νέας ιδεολογικής φυσιογνωμίας», «επιλογή νέων υποψηφίων βουλευτών», «κατάρτιση νέου κυβερνητικού προγράμματος», «αναζήτηση νέου μοντέλου κόμματος». Αν και μου βγαίνουν έξι στο μέτρημα, δεν θα διαφωνήσω με το νουμεράκι. Εξάλλου εφτά είναι και τα θανάσιμα αμαρτήματα. Μετά από αυτό απορώ πώς κάποιες μέρες μετά ο σύντροφος υπουργός Καστανίδης ζητά σε συνέντευξη του στην *Ελευθεροτυπία* την επιστροφή του πολίτη Λαλιώτη στο ΠΑΣΟΚ...

ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗΝ

Οι διακοπές των πολιτικών. Το άλλο μεγάλο θέμα του Αυγούστου. Του κάθε Αυγούστου. Σε συνδιασμό με τις διακοπές των υπολοίπων σταρ -τραγουδιστών, ηθοποιών, μοντέλων και τηλεοπτικών προσωπικοτήτων- με κάνουν να βλέπω το Λαγονήσι με ανακούφιση. Το οποίο ευτυχώς που υπάρχει και αυτό για καμιά βουτιά των -έξυπνων- πληβείων. Βούλα, Βουλιαγμένη και λοιπές «οργανωμένες παραλίες», κοστίζουν συνολικά -είσοδος, ομπρέλα, ξαπλώστρα, καφέ, μετακίνηση- καμιά πενήντα-ριά ευρώ η βουτιά... Οι υπόλοιποι πληβείοι σαρδελοποιούνται στο δρόμο μέχρι το λιμάνι, μετά στο πλοίο και μετά στα κλαμπς του εκάστοτε νησιού, στο οποίο υποτίθεται- κάνουν διακοπές που ακριβοπληρώνουν. Και μετά απορούν γιατί γύρισαν και είναι ακόμα κουρασμένοι...

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΕΧΑΣΑ ΚΑΙ ΜΟΥ ΕΛΛΕΙΨΕ

Αν οι διακοπές των πολιτικών με τα ψαθάκια και τη σπορ αμφίεση είναι βαρετές -ως θέαμα- δεν βρίσκω το ίδιο πληκτικές τις περιοδείες

τους. Δυστυχώς φέτος δεν έπεσα πάνω σε βουλευτή που συνδυάζει διακοπές και περιοδεία στην εκλογική του περιφέρεια. Το καλοκαίρι μου ήταν λιγότερο διασκεδαστικό, χωρίς τα πανηγύρια με την παρουσία του «βουλευτή μας τάδε», που μετά τις εξαγγελίες στα καφενεία, ρίχνει και ένα τσάμικο, μπάλο, σούστα, καλαματιανό κ.λ.π. - ανάλογα με το μέρος καταγωγής...

ΜΑΘΗΜΕΝΑ ΤΑ ΒΟΥΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΧΙΟΝΙΑ

Σεισμός στην Λευκάδα. Αυτή ήταν μια είδηση που έμαθα από το τηλέφωνο, αφού τα-ρακουνήθηκε όλη η Δυτική Ελλάδα. Τα νέα ενός σεισμού στην περιοχή είναι πιο συνηθισμένα απ' ό,τι στην υπόλοιπη Ελλάδα. Αλλά αν και σεισμογενής η περιοχή είχαν φτιάξει δρόμο πάνω σε ρήγμα. Στον Άγιο Νικήτα συγκεκριμένα. Τον οποίο και φυσικά «ρούφηξε» η γη...

ΓΙΑ ΜΙΑ ΧΟΥΦΤΑ ΕΥΡΩ

Ο Πίτερ Ράιαν είναι έμμισθος σύμβουλος -100 εκ. το χρόνο- της επιτροπής ασφαλείας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004. Είναι ο άνθρωπος που τάραξε τα νερά με δηλώσεις του στον *Γκάρντιαν* για την ασφάλεια των αγώνων. 50 εκατομμύρια ευρώ, δηλαδή 17 δισ. δρχ.,

ήταν ουσιαστικά ο λόγος, όπως ανέφεραν οι κυβερνητικές «διαρροές». Τόσο κάνει το πακέτο συστημάτων προστασίας εναντίον βιολογικού και χημικού πολέμου. Τα διεκδικούν οι Βρετανοί για τα συστήματα και τις προμήθειες για την ασφάλεια. Είναι σταγόνα στον ωκεανό μπροστά στον χορό δισεκατομμυρίων για προμήθειες συστημάτων και εξαρτημάτων. Το σημαντικότερο είναι ότι οι πιέσεις και η κριτική ασκείται από έμμισθο σύμβουλο των αγώνων, ο οποίος ακόμα δεν έχει απολυθεί. Άρα η κυβέρνηση είναι ευάλωτη στις πιέσεις των συστημάτων και των συμφερόντων;

ΣΕΙΡΑ ΕΧΕΙ Ο ΛΑΙΜΟΣ

Υπάρχει μια κινέζικη παροιμία, ολίγον αθυρόστομη, αλλά αποδίδει με πληρότητα την υφιστάμενη κατάσταση. «Αν αφήσεις κάποιον να σου πιάσει τον κ..., θα σου πιάσει κατόπιν και το λαιμό». Η εκτέλεση του παλαιστίνιου εικονολήπτη του Ρόιτερ Μάζεν Ντάνα από τα αμερικανικά στρατεύματα κατοχής στο Ιράκ, αυτό αποδεικνύει. Δεν είναι το πρώτο θύμα. Και ίσως να μην είναι και ο τελευταίος. Μετά τον πλήρη έλεγχο των Μ.Μ.Ε., ήδη από την εποχή του Κόλπου, τα σημαντικά φαινόμενα θα έπρεπε να

θεωρούνται προβλέψιμα και αναμενόμενα.

ΜΙΛΩΝΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΙΡΑΚ

Ακόμα δεν έχω καταλάβει ποιους εξυπηρετούσε τελικά «η στόχευση» και η επίθεση αυτοκτονίας στις 18 Αυγούστου στο κτήριο του ΟΗΕ στη Βαγδάτη με τον ειδικό απεσταλμένο του ΟΗΕ στο Ιράκ Σέρτζιο Βιέρα Ντε Μέλο, να είναι ανάμεσα στα είκοσι θύματα. Προφανώς δεν εξυπηρετούσε τους πολίτες του Ιράκ, διότι αν δεν αντιδρούσε -έστω όπως αντέδρασε- ο ΟΗΕ και μέσω αυτού η διεθνής κοινότητα, αναρωτιέμαι πώς θα είχε εκ των προτέρων εξελιχθεί αυτός ο πόλεμος.

ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΑ ΗΡΘΕ Ο ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ

Ο πρωθυπουργός θα κάνει εξαγγελίες στην Θεσσαλονίκη. Όπως συνηθίζεται. Εγκαινιάζει έτσι την προεκλογική περίοδο. Όπως συνηθίζεται. Και επειδή ανήκω στις ευπαθείς ομάδες έχω μια απορία. Γιατί ποτέ οι εξαγγελίες από ενθουσιώδεις αριθμούς στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων δεν γίνονται αντίκρισμα στο χέρι μου; Πρόκειται για μια ρητορική απορία, καθώς γνωρίζω ήδη την απάντηση εκ των προτέρων. Όπως όλοι γνωρίζουμε την απάντηση αυτή. Από τους αναλυτές μέχρι τους ψηφοφόρους. Ως εκ τούτου θεωρώ περιττό και να την αναφέρω... Όλοι ξέρουμε. Κουβέντα να γίνεται...

ΣΚΟΥΛΗΚΙ

Στη Σουηδία ανακάλυψαν ένα σκουλήκι με ανθρώπινο DNA. Θεωρώ την είδηση συναρπαστική, καθώς αν προσδιοριστεί ένα σκουλήκι ως γενετικός συγγενής μας πολλά πράγματα σε αυτή τη ζωή θα εξηγηθούν...

Εφημερη

Ο κ. Σημίτης και το Διακύβευμα

του Στέφανου Προτεστάκη

Μπήκαμε ήδη στη κορύφωση του δράματος, καθώς ολοκληρώθηκαν οι εξαγγελίες του πρωθυπουργού σχετικά με το πολυθρύλητο κοινωνικό πακέτο. Οι μεγάλες προσδοκίες, δηλαδή και η οδυνηρή πραγματικότητα. Τα αδιέξοδα μιας πολιτικής και μιας ολόκληρης εποχής. Η κρίση η οποία, ενώ σοβεί εδώ και χρόνια, εντούτοις αποσιωπάται προσεκτικά για να μην ανησυχήσει το εκλεκτορικό σώμα. Κατ'εξοχήν μάλιστα νεκροθάφτες της καταφανούς αλήθειας αυτής οι κατ'επάγγελμα λειτουργοί της αλήθειας, δηλαδή τα ΜΜΕ. Τα οποία ασχολούνται με τον τέως, τον Νικόλαο, τον Ντέμη, τη Δέσποινα, τους έρωτες του θέρους, τον καύσωνα και τα γυμνά οπίσθια, αλλά ποτέ με τα πραγματικά γεγονότα. Που κάνουν τέλος είδηση τον εαυτό τους σ' ένα αδιέξοδο, αυτιστικό παιχνίδι και που διαφθείρουν συνειδητά αισθητικές και συνειδητές αντιγράφοντας τις πατέντες του γελοίου τις οποίες πρωτολάνσαραν ο Πέτρος Κωστόπουλος και ο Μίνως Κυριακού. Η life-style εκδοχή μιας μίζερης πραγματικότητας που ενδιαφέρει αποκλειστικά όσους έχουν συμφέρον απ' αυτήν. Κι όχι εμάς βέβαια.

Ούτε πάλι τους εκατοντάδες χιλιάδες απολυμένους, ανέργους, υποαπασχολούμενους, χαμηλόμισθους, ανεπάγγελτους ή τους καταπονημένους από τα λογής αδιέξοδα, τους κάθε είδους πληβείους που πάντως έχουν και το δικαίωμα και την αξιοπρέπεια να ελπίζουν. Τους εκατοντάδες χιλιάδες οικονομικούς μετανάστες τέλος, οι οποίοι κι αυτοί με τη σειρά τους μετέχουν στην κοινή μας μοίρα. Το θέλουμε δεν το θέλουμε.

Μπήκαμε λοιπόν πλησίστιοι στην κρισιμότερη και μακροβιότερη προεκλογική περίοδο της τελευταίας δεκαετίας. Το κομματικό κράτος ή το κρατικοποιημένο κόμμα θα υπερβεί εαυτό, θα δώσει τα ρέστα του για να διασώσει, ότι μπορεί να περισωθεί και η μάλλον βέβαια εναλλακτική μορφή διακυβέρνη-

σης, η Ν.Δ., θα φροντίσει να μην κάνει το μοιραίο λάθος, να μην ανατρέψει το status quo ώστε να εισπράξει στο ακέραιο και ακόπως την τεράστια λαϊκή δυσανεμία.

Απ' την άλλη πλευρά οι «γιατροί της Ευτυχίας», όλοι δηλαδή οι παρακοιμώμενοι της εξουσίας, τζάκια παλαιά και νέα, οικονομικά τρασά, μεγάλοι επιχειρηματίες, διαπλεκόμενοι «φίλοι» του κόμματος έχουν πέσει στη μάχη με όλα τους τα όπλα. Νυν υπέρ πάντων ο αγών. Αμύνεσθαι περί πάλης. Το οικονομι-

**Ποιο διακύβευμα αλήθεια;
Θα φύγουν οι
διεφθαρμένοι για να
έρθουν οι αδιάφθοροι στο
ίδιο σύστημα εξουσίας,
στον ίδιο κομματικό
διπολισμό που ήδη έχει
εξαντλήσει τα περιθώρια
ως προς την ανανέωση
του τύπου;**

κο-κοινωνικό κατεστημένο που λυμαίνεται επί μίαν εικοσαετία τον τόπο, μελετά νέες συμμαχίες, σκέφτεται με ποιον να πάει και ποιον ν' αφήσει, ανακατανέμει παροχές και μυστικές ενισχύσεις. Όλοι στις επάλξεις εφόσον η μάχη ήδη άρχισε. Τα σενάρια πολλά και κατά κανόνα χαλκευμένα. Επι μήνες σερονόταν η φήμη ότι ο Σημίτης θα μετακινηθεί στην προεδρία της Ε.Ε. και αυτή η τιμητική προαγωγή στο εξωτερικό θα είχε θετικότατο αντίκτυπο στο εσωτερικό. Η πολιτική Σημίτη τώρα δικαιώνεται, ο τιμονιέρης αναλαμβάνει πλέον

το σκάφος ολόκληρης της Ευρώπης, και στο πόδι του ο αδιάφθορος αλλά όχι άπειρος ναύκληρος, έτοιμος για νέα νίκη. Οι αποθαρρυνμένοι αναλαμβάνουν, το διαλυμένο μαγαζί ανασυγκροτείται και ο λαός αναγνωρίζει πως «όπως πάντα, ΠΑΣΟΚ για πάντα». Φευ όμως ένα τέτοιο σενάριο δεν ισχύει. Κατηγορηματικά. Κι ο κ. Σημίτης πρέπει να πιει το πικρό ποτήρι της επερχόμενης –τελευταίας γι' αυτόν;– εκλογικής αναμέτρησης. Βλέπετε για την Ευρώπη δεν του επαρκεί ο χρόνος, δεν το επιτρέπουν οι καλένδες, εφόσον έπρεπε να έχει γίνει γνωστή η υποψηφιότητά του από πολύ νωρίς. Εκεί ο διάδοχος του Πρόντι θα είναι κάποιος κεντροδεξιός, από τον Βορρά αυτή τη φορά, ώστε να υπάρχει ισορροπία με τον ήδη προεδρεύσαντα Νότο και με επικρατέστερο υποψήφιο τον πρωθυπουργό της Φινλανδίας.

Ο Σημίτης λοιπόν «είναι ακόμη εδώ» και ο Γιωργάκης ακόμη στη γωνία. Ο κομματικός μηχανισμός όμως, ανανεωμένος και αδιάστακτος, μηχανεύεται ελληνοποιήσεις, εκλογικούς νόμους, τακτικές κινήσεις, διαφημιστικό όργιο, και κυρίως την πολιτική εκμετάλλευση του 2004 ώστε το μαύρο να φανεί άσπρο. Πρέπει μάλιστα να αναγνωρίσει κανείς ότι ο πρωθυπουργός αποδεικνύεται μάγος της μικροπολιτικής –η αποπομπή Λαλιώτη χωρίς ν' ανοίξει ρουθούνι, υπήρξε αριστούργημα τακτικισμού– και άρα δικαιούται να ελπίζει όχι μόνο στο άστρο του αλλά και στις ταχυδακτυλουργικές του αρετές. Σοβαρός, μετρημένος, χωρίς λάμψη αλλά με έργο, έστω εργολάβων, αποστασιοποιημένος από την κομματική πλέμπα, με τα ευρωπαϊκά εύσημα πρόσφατα στο στήθος του και μίαν Αττική που αλλάζει ραγδαία λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, πιστεύει πως κατέχει το βασικό επιχείρημα με το οποίο θα παρασύρει τις μάζες. Βέβαια αυτό που καταλογίζαμε ανέκαθεν στον κ. Σημίτη ήταν η έλλειψη γενικότερου οράματος, μια απ' υψηλού και μες από τεχνοκρατικά γυαλιά δηλαδή αντιμετώπιση της ελλη-

νικής πραγματικότητας, και η αδυναμία –ή μήπως η πρόθεσή του;– να απαλλαγεί από το παλιό, λαϊκίστικο ΠΑΣΟΚ της σοσιαλδημαγωγίας και της υποταγής στα κελεύσματα των ισχυρών. Το κόμμα των μη προνομιούχων κατ' ουσίαν εκυβερνάτο από τους προνομιούχους εντός και εκτός.

Οι εκσυγχρονιστές δεν έλυσαν τα ζωτικά προβλήματα αυτής της χώρας –το δράμα της υπερχρεωμένης και καταληστευμένης Ολυμπιακής είναι ένα κραυγαλέο παράδειγμα–, διαχειρίστηκαν τα τεράστια ποσά των κοινοτικών προγραμμάτων αμέθοδα, με σκοτεινούς τρόπους και με συζητήσιμα αποτελέσματα και βέβαια απέτυχαν να εκσυγχρονίσουν τη δημόσια διοίκηση ή να βελτιώσουν ουσιαστικά τους οικονομικούς δείκτες της χώρας. Από τη μεταπολίτευση ως σήμερα κάθε προϋπολογισμός περιελάμβανε και Ιερεμιάδες για την κακή κατάσταση της παραγωγικότητας. Ασφαλώς οφείλει και να αναγνωρίσει κανείς το μεγάλο επίτευγμα του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος το οποίο πιστώνεται προσωπικά ο πρωθυπουργός όπως είχε χρεωθεί προσωπικά ο Κωνσταντίνος Καραμανλής την ένταξή μας στην Ε.Ο.Κ. Όμως από μόνη της αυτή η πολιτική δεν υπήρξε πανάκεια και ολόκληρο το κυβερνητικό επιτελείο διέπραξε μέγα σφάλμα να την αντιμετωπίσει ως αυτόματο πιλότο. Αυτή ήταν η αιτία που οδήγησε στο οριστικό διαζύγιο ανάμεσα στους κυβερνητικούς σχεδιασμούς και την αντίφαση της καθημερινής κοινωνικής πραγματικότητας. Η κυβέρνηση ασφαλής στα στεγανοποιημένα πολυτελή της γραφεία και στις αλεξίσφαιρες λιμουζίνες της, από καιρό έχει αποκόψει τον ομφάλιο λώρο από αυτό που λέγεται συνεκδοχικά και αρκετά λαϊκιστικά, λαός. Το αντιλαμβάνεται κανείς από τον τρόπο, τον αλαζονικό και αμήχανο, που απαντά στα ενοχλητικά ερωτήματα ο κυβερνητικός εκπρόσωπος. Στο θέατρο του Κουλούρη ή στο φοβικό βλέμμα του Χριστοδουλάκη. Στα χαμόγελα του Ευθυμίου –ολετήρα προσώρας της παιδεί-

ας– και στο «γεια χαρά, εγώ βρίσκομαι αλλού» του Τσοχατζόπουλου. Όλα αυτά τα κουρασμένα παλληκάρια, βεβαρημένα από αμαρτίες και παραλήψεις, επιμένουν να θέλουν μια ακόμη τετραετία, σαν κληρονομικό δικαίωμα. Θράσος μαζί και ξετσιπωσιά. Για να μην αναφερθώ στον άρχοντα του ΥΠΠΟ και στην χολλυγουντιανή αντίληψη περί πολιτισμού που διακινεί. Το 2004 πλησιάζει και τότε θ' αποκαλυφθούν πολλά και οδυνηρά. Δεν ωφελεί να γινόμαστε από τώρα Κασσάνδρες. Πάντως ο Μαρθώνας, το γιαπί-Μουσείο της Ακρό-

μπορεί. Στο μεταξύ έργα, γέφυρες, δρόμοι, στοές, οικόπεδα, ξεύξεις, τούνελ, περιφερειακές, τραμ, στάδια, γήπεδα, εγκαταστάσεις είναι όλα έτοιμα και ατελή, μεγαλειώδη και ετοιμόρροπα. Μια Ελλάδα επί ξυρού ακμής και να σκεφτεί κανείς ότι τον Μάιο κρίνονται όλα ώστε να μην έχει τη δυνατότητα η διάδοχη κατάσταση να παρέμβει σωστικά. Ο κ. Σημίτης, παρότι κόπτεται για την υστεροφημία του, δεν εισάκουσε τις εισηγήσεις των σωφρόνων από το περιβάλλον του και ρίχνει και τα ρέστα του ακόμη στο τζόγο της εξουσίας. Πράγμα

που σημαίνει ότι δεν είναι τόσο σοφός όσο θέλει να δείχνει, ούτε τόσο ανεξάρτητος όσο προπαγανδίζουν τα παπαγαλάκια του. Είναι το άλογο κούρσας στο οποίο έχουν επενδύσει πολλά πάρα πολλοί, που διακυβεύονται τεράστια κεφάλαια και συμφέροντα, άρα πρέπει ν' αποδώσει. Ιδού ποιο είναι το προσωπικό του διακύβευμα: που όμως δεν έχει καμία σχέση με τον τόπο. Ποιο όμως είναι στην πραγματικότητα το αληθινό διακύβευμα; Ο τόπος αυτός χρειάζεται δραματικές ρήξεις και ριζοσπαστικές αλλαγές για να ξαναβρεί την ιστορική προοπτική του, για να αναθαρρήσουν οι νέες γενιές, για να ξαναπιστέψουμε και να ξαναεμπιστευτούμε. Σήμερα κανένα κόμμα δεν πληροί τέτοιες ιδεολογικές προϋποθέσεις. Ακόμη και η Αριστερά μοιάζει εγκλωβισμένη σε τακτικισμούς και ανασφάλειες. Εμείς πάλι, οι απλοί πολίτες, δεν έχουμε να χάσουμε –πιστέψτε με– τί-

ποτε εκτός από τη χαρά να διασκεδάσουμε με την οίηση των εκάστοτε κυβερνητικών εκπροσώπων. Το ΠΑΣΟΚ πρέπει να φύγει γιατί κάνει κακό στο εθνικό DNA. Αλλά και η Ν.Δ. υπόσχεται μια άμεμπτη διαχείριση στηριγμένη στα ίδια καλούπια. Πελατειακές σχέσεις, κόμμα-παντογνώστης, στελέχη από τα παλιά, φόβος για το ριζικά καινούργιο. Ουσιαστικό διακύβευμα θ' αποτελούσε η επιλογή μιας νέας Αριστεράς και μιας ανατροπής του ισχύοντος σκηνικού. Για κάτι τέτοιο όμως δεν είναι κανείς ακόμη έτοιμος.

του Γεωργιάδη

Ο ΔΟΛ και η διείσδυση της WAZ στα Βαλκάνια

Του Ρεπόρτερ

Σε φορέα υποστήριξης των προσωπικών σχεδίων του κ. Σημίτη και προώθησης των γερμανικών συμφερόντων στην Ελλάδα θα μετατραπεί ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη μετά την υλοποίηση της συμφωνίας για την απόκτηση του 49% των μετοχών του οργανισμού από τον γερμανικό εκδοτικό όμιλο WAZ, έγραφε στις 20/7/03 η Απογευματινή της Κυριακής αποκαλύπτοντας ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες για το παρασκήνιο της συμφωνίας, κάτω από τον τίτλο «Παιχνίδι Σημίτη-Σρέντερ με τον ΔΟΛ».

Δυο ημέρες προηγουμένως, την Παρασκευή 18/7, ο πρόεδρος του ΔΟΛ και παλαίμαχος μέντορας των πολιτικών εξελίξεων, Χρήστος Λαμπράκης, είχε αιφνιδιάσει τους πάντες, ακόμα και ηγετικά στελέχη του οργανισμού, ανακοινώνοντας την πρόθεσή του να εκχωρηθεί στον γερμανικό όμιλο, ο οποίος θεωρείται –και είναι– προπύργιο όχι μόνο του γερμανού Καγκελαρίου Σρέντερ, αλλά και του κόμματός του, του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SPD). Του λόγου το αληθές αποδεικνύεται από ένα και μόνο γεγονός: Ο «άνθρωπος-κλειδί» του WAZ είναι ο πρώην επικεφαλής του ιδιαίτερου γραφείου του γερμανού Καγκελαρίου, ο «πολύς» κ. Μπόντο Χόμπαχ, ειδικότητα του οποίου αποτελεί η γερμανική επέκταση στα Βαλκάνια.

Ως γνωστόν, η επέκταση στα Βαλκάνια και μέσω αυτών στην Άπω και Μέση Ανατολή αποτελούσε πάγιο και ακρογωνιαίο λίθο στην γερμανική εξωτερική πολιτική, από Βίσμαρκ και εντεύθεν. Δεν είμαστε φυσικά σε θέση να γνωρίζουμε πώς θα αξιοποιούσε τα «βαλκανικά» προσόντα του κ. Χόμπαχ, αν τα είχε στη διάθεσή του ο Αδόλφος Χίτλερ. Μπορούμε όμως να προβλέψουμε εκ του ασφαλούς ότι η προώθηση των γερμανικών συμφερόντων στα Βαλκάνια μέσω της προώθησης των θέσεων της WAZ θα αποδειχθεί ιστορικά πολύ πιο αποτελεσματική από την προέλαση των «πάντσερ» του φον Ρούντσεντ. Μια σύντομη εξιστόρηση της ιστορικής διαδρομής της WAZ το επιβεβαιώνει:

Το καλοκαίρι του 1948, ένας σοσιαλδημοκράτης δημοσιογράφος, ο Erich Brost και ένας συντηρητικός εκδότης, ο Jakob Funke, ίδρυσαν την εφημερίδα *Westdeutsche Allgemeine Zeitung* (WAZ). Η εταιρεία που συνεχίζει από τότε να εκδίδει την εφημερίδα, πήρε το ίδιο όνομα και σημερινοί ιδιοκτήτες της είναι ο Gunter Grontamp εκ μέρους της «Funke Holding» και ο Erich Schumann, κληρονόμος των δικαιωμάτων του Brost, ο οποίος τον υιοθέτησε το 1985 επειδή ο πραγματικός γιος του ήταν πολύ... συντηρητικός γι' αυτόν –όπως γνωρίζουμε η πολιτική ανωριμότητα υφίσταται και αλλαχού, όπως στην Ελλάδα όπου συνέβαινε το

αντίθετο: οι γιοι απεκήρυτταν τους συντηρητικούς πατεράδες.

Σήμερα η WAZ εκδίδει στην Γερμανία 28 περιφερειακές εφημερίδες και 48 τοπικούς τίτλους, με συνολική κυκλοφορία 1.600.000 φύλλα. Από την πρώτη στιγμή της ιδρύσεώς της είχε στενές σχέσεις με το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (SPD) και ο «σκληρός πυρήνας» του αναγνωστικού κοινού των εφημερίδων του ομίλου προέρχεται από τις πολυπληθείς βιομηχανικές περιοχές της Βορείου Ρηνανίας-Βεστφαλίας, που θεωρούνται και η παραδοσιακή εκλογική βάση του SPD.

Η στρατηγική ανάπτυξης της WAZ χαρακτηρίζεται από τρεις φάσεις: Στην πρώτη φάση, την «φάση της εδραίωσης», ο όμιλος εξουθένωσε τον τοπικό ανταγωνισμό χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα και έτσι εξελίχθηκε στον ισχυρότερο όμιλο στον Τύπο σήμερα στη Γερμανία. Στη δεύτερη φάση, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70, ο όμιλος άρχισε να επεκτείνεται και σε άλλες περιοχές, χρησιμοποιώντας τις ίδιες πάντα μεθόδους. Σήμερα η επέκταση της WAZ έχει εισέλθει στην τρίτη φάση, γνωστή και ως «WAZ model». Σύμφωνα με αυτό το «μοντέλο», η εφημερίδα, τον έλεγχο της οποίας αποκτά η WAZ, το *Βήμα* λ.χ., διατηρεί την ανεξαρτησία της στην χάραξη της εκδοτικής γραμμής της, αλλά ο έλεγχος της παραγωγής, της διανομής και της διαφήμισης περνούν στα κεντρικά γραφεία του ομίλου, στη Γερμανία. Λόγω των πλεονεκτημάτων που αποκτά έτσι η συγκεκριμένη εφημερίδα στον τομέα της εκτύπωσης, της διανομής και της διαφήμισης, καθίσταται λίαν ανταγωνιστική στο χώρο της και στη συνέχεια μειώνει τις τιμές, εξουθενώνοντας έτσι τον ανταγωνισμό. Η μείωση της τιμής πώλησης δεν είναι πάντα απαραίτητη. Για την εξουδετέρωση του ανταγωνισμού αρκούν συνήθως τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η WAZ στους τομείς της εκτύπωσης και της διαφήμισης.

Η στρατηγική επέκτασης της WAZ την έφερε συχνά αντιμέτωπη με το γερμανικό αντιμονοπωλιακό γραφείο (Bundeskartellamt), το οποίο δεν δέχεται ότι δύο εφημερίδες που ανήκουν στην WAZ είναι στην πραγματικότητα ανταγωνιστικές. Αντιθέτως, η απουσία αντιμονοπωλιακών μέτρων στη νομοθεσία των περισσότερων βαλκανικών χωρών διευκόλυνε την εφαρμογή του «μοντέλου της WAZ». Παράδειγμα η Βουλγαρία, όπου δύο εφημερίδες που ανήκουν στον όμιλο, η *Εργασία* και οι *24 Ώρες*, κυριαρχούν πλήρως στην εκδοτική αγορά της χώρας.

Η επέκταση της WAZ εκτός Γερμανίας άρχισε από την Αυστρία και συνεχίστηκε με τακτικούς γερμανικούς ρυθμούς στην Ουγγαρία, τη Ρουμανία, την Κροατία, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο και την ΠΓΔΜ. Σε όλες αυτές τις χώρες, η

WAZ προτίμησε να αγοράσει εφημερίδες που διέθεταν παλαιό και –τις περισσότερες φορές– έγκυρο τίτλο, αλλά είχαν περιέλθει σε οικονομικές δυσκολίες και θα μπορούσαν να ανακάμψουν οικονομικά, αν αποκτούσαν τα εκδοτικά και διαφημιστικά πλεονεκτήματα που μπορούν να προσφέρουν οι Γερμανοί. Όπως ακριβώς συμβαίνει και στην περίπτωση του συγκροτήματος Λαμπράκη.

Η άφρων οικονομική πολιτική που ακολούθησε τις τελευταίες δεκαετίες ο συγκροτηματάρχης της Χρήστου Λαδά τον οδήγησε πολλές φορές στα πρόθυρα της εκποίησης, όπως εκείνη του 1984 που αποσοβήθηκε με προσωπική παρέμβαση του τότε πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου. Έτσι, η αυτοτέλεια του ΔΟΛ διεσώθη για μερικά χρόνια, αλλά άρχισε πάλι να τίθεται εν αμφιβόλω από την κατάρρευση του Χρηματιστηρίου και εντεύθεν.

Η περίπτωση της σερβικής *Politika* υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι Γερμανοί της WAZ ενδέχεται να αξιοποιήσουν την επένδυσή τους στην Χρήστου Λαδά: Πριν από χρόνια η εφημερίδα αυτή ήταν η μεγαλύτερη στα Βαλκάνια, έχοντας στη διάθεσή της ένα ισχυρό δίκτυο εκτύπωσης και μηχανισμό παραγωγής. Ύστερα όμως από την πτώση του Μιλόσεβιτς, η κυκλοφορία της μειώθηκε κάθετα, όπως και η αξιοπιστία της λόγω των δεσμών της με το προηγούμενο καθεστώς. Συνέχισε όμως να διαθέτει το κύρος ενός «εθνικού θεσμού» και πλήθος διασυνδέσεων με τους πολιτικούς κύκλους. Έτσι η WAZ την αγόρασε το 2002, αντί 12,7 εκατομμυρίων ευρώ. Λεπτομέρεια: η εξαγορά της *Politika* σημειώθηκε αμέσως μετά τη λήξη της θητείας του «ανθρώπου-κλειδιού» της WAZ Μπόντο Χόμπαχ ως επικεφαλής του Συμφώνου Σταθερότητας στην περιοχή, θέση η οποία του πρόσφερε όχι μόνο τη φιλία ηγετικών προσωπικοτήτων της γείτονος όπως ο Ζόραν Τζίντζιτς, αλλά και πληθώρα απορρήτων και αξιοποιήσιμων πληροφοριών, χωρίς τις οποίες κανείς όμιλος, όσο ισχυρός κι αν είναι, δεν μπορεί να αγοράσει έντυπα όπως η *Politika*.

Από τη θέση του επικεφαλής του ιδιαιτέρου γραφείου και «δεξιού χεριού» του Σρέντερ, στη θέση του Συντονιστή του Συμφώνου Σταθερότητας στα Βαλκάνια κι από εκεί πάλι στην υπηρεσία του Σρέντερ και του SPD από τον προμαχώνα της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής που λέγεται WAZ αυτή τη φορά – δεν χρειάζεται να είναι κανείς μάντης για να αντιληφθεί ότι οι πολιτικές διασυνδέσεις του Χόμπαχ τίθενται στην υπηρεσία των συμφερόντων της WAZ και το αντίστροφο. Στο αρχείο των εφημερίδων θα βρούμε πλήθος φωτογραφιών από τις πολλές «εγκάρδιες» και «αποδοτικές» συνομιλίες που είχε για την «σταθερότητα στην περιοχή» με τον έλληνα πρωθυπουργό Κώστα Σημίτη, ο αδελφός του οποίου Σπύρος κινείται από χρόνια στο Βερολίνο στους ίδιους κύκλους εξουσίας με τους οποίους κινείται και

ο κ. Χόμπαχ. Δεν ήταν άλλωστε άσχετη η αναφορά του ονόματός του στην υποθεση WAZ-ΔΟΛ στα σχετικά ρεπορτάζ των εφημερίδων στο τρίτο δεκαήμερο του παρελθόντος Ιουλίου.

Οι διασυνδέσεις δεν περιορίζονται μόνο σε επίπεδο κορυφής, ούτε είναι πρόσκαιρες – κλιμακώνονται στο χρόνο και τις διαδρομές και περιλαμβάνουν και τους υφισταμένους. Για παράδειγμα ο στενός πρωθυπουργικός σύμβουλος Γ. Πασχαλίδης, που έχει να το λέει για τη φιλία του με τον κ. Χόμπαχ, παρουσίασε πριν από λίγα χρόνια στην Αθήνα το βιβλίο του τελευταίου *Για το Νέο Κέντρο*, για το οποίο είμαστε περίεργοι να μας πουν οι όσοι αναγνώστες του αν οι διδαχές του χρησίμευσαν καθόλου στις νέες στρατηγικές επινοήσεις του κ. Σημίτη για την άλωση του «μεσαιού χώρου». Δεν είναι άλλωστε κρυφή η εκτίμηση που τρέφει ο κ. Χόμπαχ προς το πρόσωπο του έλληνα υπουργού Εξωτερικών

Γιώργου Παπανδρέου, ευνοούμενου ανέκαθεν του κ. Λαμπράκη και των δημοσιογραφικών οργάνων του.

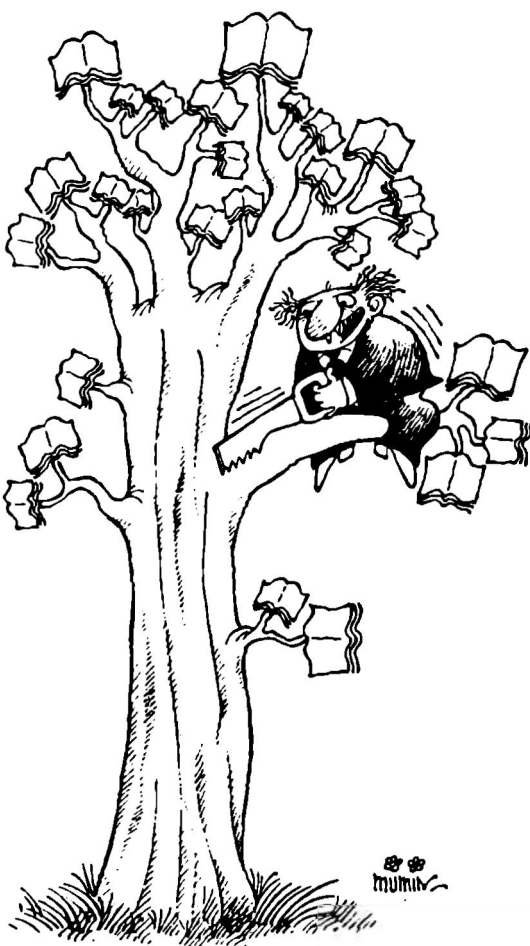
Όλα αυτά θα ήταν καλά και θεάρεστα και σύμφωνα με το «εκσυγχρονιστικό πνεύμα» με το οποίο ασκείται η εσωτερική και εξωτερική πολιτική της χώρας και της Ένωσης. Δεν κομίζουν τίποτα το συνταρακτικά νέο σε όσα γνωρίζαμε ήδη για τις αλληλεπιδράσεις στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Με μια μικρή διαφορά όμως, που ίσως είναι και η «ειδοποιός» στην περίπτωση της WAZ, αυτή που θα κάνει την «είδηση», σήμερα ή αύριο. Στο γερμανικό Τύπο θα βρει κανείς πληθώρα δημοσιευμάτων για την αμφισβητούμενη χρηματοδότηση του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος του Χέλμουτ Κολ από την WAZ με το ποσό των 800.000 γερμανικών μάρκων. Η υπόθεση αυτή αποτελεί συστατικό στοιχείο του πολύκροτου και εν εξελίξει «σκανδάλου Κολ» και μπορεί να αποβεί σημαντική για την Ελλάδα. Όχι μόνο επειδή η χρηματοδότηση από την WAZ του κυρίου αντιπά-

λου του SPD αποδεικνύει πόσο αδίστακτη είναι στην αναζήτηση του κέρδους, αλλά κυρίως επειδή κάποιες κακές γλώσσες λένε ότι η WAZ έστειλε στον Κολ τα 800.000 μάρκα ως ανταμοιβή επειδή της επέτρεψε να παίξει στην ανατολικο-γερμανική αγορά, απ' όπου και άρχισε την επέκτασή της.

Ο όρος και μόνο «Ανατολική Γερμανία» είναι λίαν δυσώυνος για την ελληνική πολιτική σκηνή και διαπλοκή. Επειδή παραπέμπει κατευθείαν στη Στάζι, το βρόμικο χρέμα της και τον αειθαλή Σωκράτη Κόκκαλη. Λέτε;

Η ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΑΠΕΙΛΗ ΣΤΟΝ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟ

Σε μια ενδελεχή μελέτη της με τον τίτλο «Ανατολικές Αυτοκρατορίες» η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων κρούει τον κώδωνα του κινδύνου από τον υψηλό βαθμό συγκέντρωσης της ιδιοκτησίας των ΜΜΕ σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε λίγους εκδοτικούς ομίλους, όπως οι γερ-

μανικοί WAZ και Axel Springer Verlag, ο σουηδικός Ringier, ο νορβηγικός Orkla και μερικοί άλλοι.

Το θέμα αυτό χαρακτηρίζεται ήδη ως εξόχως σημαντικό για το μέλλον των μέσων ενημέρωσης και των δημοσιογράφων σε ολόκληρη την Βαλκανική και την ευρύτερη περιοχή, άρα αφορά άμεσα και στην Ελλάδα. Δεν θα ήταν χρήσιμο λοιπόν να γίνει μια αντίστοιχη έρευνα, με τη σοβαρότητα που αρμόζει, και από την δική μας την ΕΣΗΕΑ;

Περιγράφοντας τους κινδύνους που δημιουργούνται για τη δημοκρατία και τον πλουραλισμό από τη διαδικασία αυτή, η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων επισημαίνει ότι εάν μια εφημερίδα εθνικής ή περιφερειακής κυκλοφορίας ελέγχεται από έναν ξένο εκδοτικό όμιλο σε μιαν άλλη χώρα, τότε αυτό που θα έχει πρωταρχική σημασία στη χάραξη της εκδοτικής γραμμής της θα είναι τα εμπορικά ζητήματα της έκδοσης, όπως αυτά θα αντιμετωπίζονται από ξένους σε κάποιο γραφείο μιας ξένης χώρας και όχι τα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά στοιχεία της συγκεκριμένης περιοχής όπου εκδίδεται το έντυπο.

Αυτό σημαίνει ότι πρωταρχικής σημασίας για τη συγκεκριμένη έκδοση δεν θα είναι ο ρόλος του Τύπου ως θεματοφύλακα της δημοκρατίας και του πλουραλισμού και ερευνητή των καταχρήσεων εξουσίας από κυβερνήσεις, πολιτικά κόμματα και επιχειρηματίες, αλλά τα εμπορικά συμφέροντα του εκδοτικού ομίλου, όπως αυτά ορίζονται από τους νόμους της αγοράς.

Μια από τις κατηγορίες που απευθύνονται στους «πολυεθνικούς» εκδοτικούς ομίλους όπως η WAZ, συνεχίζει η μελέτη, είναι ότι προσφέρουν παντού το ίδιο προϊόν στα χνάρια των τηλεοπτικών και κινηματογραφικών υποποπροϊόντων των αμερικανικών κολοσσών «Time Warner» και «Walt Disney». Έτσι, οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής υποκύπτουν στην εμπορική πολιτική «one size fits all».

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Τίτλος	Τύπος	Κυκλοφορία	Ποσοστό WAZ
24 Tschassa	Εφημερίδα	150000	100%
Utro	Εφημερίδα		100%
Dneven Trud	Εφημερίδα	320000	70%
Nosten Trud	Εφημερίδα	50000	70%
Jalt Trud	Περιοδικό	380000	100%
Auto Trud	Περιοδικό	20000	100%
Lud Trud	Περιοδικό	31000	100%
Zeitung für die Frau	Περιοδικό	120000	100%
168 Tschassa	Περιοδικό	80000	100%
Bulgarische Farmer	Περιοδικό	45000	100%
Hi-Club	Περιοδικό	35000	100%
Ideales Haus	Περιοδικό	20000	100%
Mediya Sviyat	Περιοδικό		100%
Zeitschrift für die Frau	Περιοδικό	10000	100%

Αναφερόμενη ιδιαίτερα στη Βουλγαρία, η μελέτη της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Δημοσιογράφων επισημαίνει ότι η άλωση του τοπικού Τύπου από τα ευρωπαϊκά μονοπώλια άρχισε το 1997 όταν ο όμιλος WAZ αγόρασε τον όμιλο «168

Chassa press Group», ο οποίος είχε στην ιδιοκτησία του αρκετό αριθμό ημερησίων και άλλων τίτλων. Έτσι το παλιό κρατικό μονοπώλιο έδωσε τη θέση του σε ένα ξένο επιχειρησιακό μονοπώλιο. Ο Rupert Murdoch έγινε ο δεύτερος ξένος επενδυτής στα βουλγαρικά μήντια, όταν εκτόξευσε την πρώτη ιδιωτική TV, την «bTV», το 2000. Μέχρι τον Ιανουάριο του 2003 το κανάλι του Μούρντοχ είχε γίνει το δημοφιλέστερο, με το 49% των θεατών, γεγονός που ώθησε όπως φαίνεται το ελληνικό Antenna Group στην αγορά του 100% της Nova Televisiya και του Radio Express.

Αναφορικά με την τακτική διείσδυσης της WAZ στα βουλγαρικά μήντια επισημαίνεται ότι αρχικά αγόρασε τις δυο πιο σημαντικές σε κυκλοφορία και επιρροή εφημερίδες, τις 24 Ώρες» και την Εργασία. Για να το κάνει όμως αυτό χρειάστηκε πρώτα να τις χρεοκοπήσει. Στη συνέχεια οι τοπικές εκδόσεις του «Zeitungs Gruppe Bulgarien», μέσω του οποίου δρα η WAZ στη γειτονική χώρα, οδήγησαν στη χρεοκοπία και πολλές άλλες εφημερίδες της Βουλγαρίας, με την έκδοση νέων τοπικών τίτλων. Ανάλογη είναι και η κυριαρχία της WAZ στο χώρο των περιοδικών, με την κυκλοφορία τίτλων που ασχολούνται αποκλειστικά με το κουτσομπολιό και τα σκάνδαλα των celebrities.

ΚΡΟΑΤΙΑ

Τίτλος	Τύπος	Κυκλοφορία	Ποσοστό WAZ
Jutarnji List	Εφημερίδα	125 000	50%
Cosmopolitan	Περιοδικό	30 000	50%
Globus	Περιοδικό	80 000	50%
Gloria	Περιοδικό	80 000	50%
Arena	Περιοδικό	50 000	50%
Mila	Περιοδικό	50 000	50%
Autoklub	Περιοδικό	25 000	50%
OK	Περιοδικό	30 000	50%
Playboy	Περιοδικό	30 000	50%
Astro Magazin	Περιοδικό	20 000	50%

Στην Κροατία η WAZ κατέχει το 50% της «Europa Press Holding Company», η οποία εκδίδει την ημερησία *Jutarnji List*, την εβδομαδιαία *Globus*, πολυάριθμα εξειδικευμένα περιοδικά για γυναίκες και τηνέιτζερς και τις κροατικές εκδόσεις του *Playboy* και του *Cosmopolitan*.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Τίτλος	Τυπος	Κυκλοφορία	Ποσοστό WAZ
Naplo	Εφημερίδα		100%
Zalai Hirlap	Εφημερίδα		100%
Vas Nepe	Εφημερίδα		100%
Fefer Megyei Hirlap	Εφημερίδα		100%
Dunaujvarosi Hirlap	Εφημερίδα		100%

Το 1989 η οικονομική βοήθεια από τις κομμουνιστικές κυβερνήσεις σταμάτησε, επιτρέποντας στις εφημερίδες της Ουγγαρίας να εντυφήσουν στους νόμους της ελεύθερης αγοράς, με αποτέλεσμα το 83% των εφημερίδων εθνικής εμβέλειας να ανήκει σήμερα σε ξένους, με βάση τους αριθμούς

κυκλοφορίας. Μόνο μια μικρή μειοψηφία του συγγρικού Τύπου παραμένει σήμερα υπό εθνικό έλεγχο.

ΣΕΡΒΙΑ

Τίτλος	Τύπος	Κυκλοφορία	Ποσοστό WAZ
Politika	Εφημερίδα		49%
Politika Ekspres	Εφημερίδα		49%
Sportski Zurnal	Εφημερίδα		49%
Svet Kompjutera	Περιοδικό		49%
Viva	Περιοδικό		49%
Ilustrovana politika	Περιοδικό		49%
Huper	Περιοδικό		49%

Οι αλλαγές στο καθεστώς ιδιοκτησίας των σερβικών μέντια προς όφελος ξένων ομίλων άρχισε λίγο πριν από την κατάρρευση του καθεστώτος Μιλόσεβιτς, αλλά κυρίως αμέσως ύστερα από αυτή. Σήμερα ο χώρος ελέγχεται πλήρως από την WAZ.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Η WAZ είναι ένας μικρός παίκτης στην αγορά των μέντια της Ρουμανίας. Έχει υπό τον έλεγχό της το 51% της ημερησίας *Trustul des Presa National* και το 50% της *Romania Libera* μέσω joint venture με την «Trustul Mehrh».

Π.Γ.Δ.Μ.

Έπρεπε να περάσουν 4 χρόνια μετά την απόσχιση των Σκοπίων από την πρώην Γιουγκοσλαβία, το 1991, για να σπάσει το μονοπώλιο στο χώρο της ενημέρωσης που κρατούσε πεισματικά ο κρατικός εκδοτικός οργανισμός της «Νόβα Μακεντόνια», με την έκδοση της εφημερίδας *Ντνέβνικ*, η οποία πολύ σύντομα κέρδισε την πρώτη θέση στην κυκλοφορία των έντυπων μέσων στη χώρα. Ωστόσο, η έκδοσή της έγινε προβληματική εξαιτίας του υψηλού κόστους του δημοσιογραφικού χαρτιού και της εκτύπωσης, καθώς και της αυξημένης ανάγκης σε συντακτικό προσωπικό, αλλά και της έλλειψης διαφήμισης. Το πρόβλημα ωστόσο βρήκε τη λύση του μόλις την περαμένη άνοιξη, όταν εμφανίσθηκε η WAZ, η οποία αγόρασε το 50% της εφημερίδας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

- **ΔΑΝΙΗΛ ΙΑΚΩΒ**
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
- **Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ**
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ**
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του Α. Εμπειρίκου
«Ο Έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή
- **ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ**
Ερωτικές μεταμορφώσεις αντίδωρο στην Μάτση Χατζηλαζάρου
Ούτως ή άλλως (Αναγνωστάκης
– Εγγονόπουλος – Καχτίτσης – Χατζής)
- **ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ**
Επιστημάνσεις
- **ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ**
Πήγε να εγκοιμηθεί στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου
- **ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ**
Υπερρεαλισμός και «Υπερρεαλισμοί»

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

- **ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ**
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
- **ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ**
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

• ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία
του δυτικού συστήματος εξουσίας

- **ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ**
Η κριτική της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- **ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ**
Φύλλα-Φτερά
Ο Βασιλιάς που πέθανε
- **ΑΝΝΟΥΣΗ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ-ΡΟΕ**
Η άλλη μου πατρίδα
- **ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΡΜΠΑΛΑΣ**
101 Ποιήματα
- **SALVATORE NICOSIA**
Το σήμα και η μνήμη

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

- **Κάτι το «ΩΡΑΙΟΝ»**
Μια περιήγηση στην ελληνική
κακογουστιά
- **Kitsch (Made in Greece) (Αγγλικό)**
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ**
Ο τρίτος δρόμος
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ**
Τσιγγάνικη ορχήστρα
- **ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ**
Ιστορία μιας γραμμής

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ

Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

- **ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ**
Η αδιαχώρητη κοινωνία
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ**
Πολιτικό σύστημα και πολιτική
- **ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ**
Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο
- **ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ**
Ο μαρξισμός της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας
- **ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ**
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
- **ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ**
Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η μεγάλη ιδέα
- **ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ**
Μια συνάντηση: Σεφέρης-Μακρυγιάννης
- **ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ**
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
- **ΥΓΕΙΑ-ΠΟΛΙΤΕΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΑ**
Μελέτες για το σύστημα υγείας
(συλλογικός τόμος)
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ**
Η χρήση και η κατάχρηση του αντιαμερικανισμού
στην Ελλάδα
- **ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ**
Το Κυπριακό. «Στρατηγική» και στρατηγική

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ, Δημοχάρους 60, τηλ.: 210-72 32 819, fax: 210-72 26 107, e-mail: chpapou@otenet.gr
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΚΑΤΑΡΤΙ, Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα, τηλ.: 210-36 04 793 - 210-36 01 271, fax: 210-36 09 697

Αυτοδιοικητικά είναι η ιστορία της γνωστής μυλωνούς

του Μανόλη Καρέλλη

Τυχαίνει τα τελευταία χρόνια κάθε πολιτικώς προϊστάμενος στο σημαντικό Υπουργείο των Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, να φιλοδοξεί να συνδέεται το όνομά του με κάποιον εκσυγχρονισμό (ή «εκσυγχρονισμό») στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Ανάμεσα στους μέχρι στιγμής εκσυγχρονισμούς υπάρχουν ασφαλώς και επιτυχείς, όπως λόγου χάρη ο «Καποδίστριας» (παρά τις αδυναμίες στη μεταφορά του επί του εδάφους, που βέβαια πρέπει να μελετηθούν προσεκτικά και να διορθωθούν χωρίς να επιδειχθεί εμμονή σε δογματικές αγκυλώσεις). Ας προσέξουν όμως όσοι αποτελούν την εκάστοτε πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Εσωτερικών κ.λπ., αλλά και όσοι συνομιλούν μαζί των, από την Τοπική Αυτοδιοίκηση: Δεν πρέπει να το παρακάνουν.

Πρέπει επιτέλους να σταθεροποιηθούν, για να μην πάθει η Τοπική Αυτοδιοίκηση της χώρας, οι έλληνες πολίτες σε τελευταία ανάλυση, ό,τι και η γυναίκα του ψαρά στη γνωστή ιστορία του ψαρά και της ωραίας και πολυκάτεχης μυλωνούς: Να μη φάνε δηλαδή ψάρι. Ας μην ξεχνάμε ότι στην Αγγλία, που δεν πάσχει από εσωτερική δημοκρατία –άλλο θέμα η εξωτερική συμπεριφορά της–, υπάρχουν νόμοι που έχουν ηλικία μερικών αιώνων, που εφαρμόζονται όμως με ακρίβεια και το ίδιο για όλους, και –το σπουδαιότερο– επιτυχώς, αλλά και ότι στο ελληνικό τοπίο περιφέρονται τα άταφα πτώματα ούκ ολίγων «εκσυγχρονισμών» όπως, ας πούμε, των συννοικιακών συμβουλίων, των συμβουλίων διαμερισμάτων κ.ά., που είχαν θεσπισθεί με πιθανό κίνητρο τη φιλοδοξία για διάκριση των εισηγητών των, χωρίς όμως την προσεκτική μελέτη για τις προοπτικές επιβίωσης και διάρκειάς των. Ακόμα και η Νομαρχιακή Αυτοδι-

οίκηση, με τον εκλεγμένο Νομάρχη και το επίσης επιλεγμένο Νομαρχιακό Συμβούλιο, «βολοδέρνει» μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας ήδη από την επόμενη μέρα της θέσπισής της.

Ένα άλλο θέμα είναι εκείνο που αναφέρεται στη λεπτότατη πλευρά των οικονομικών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, χωρίς την ύπαρξη των οποίων τα λοιπά ή έστω τα πολλά καταντούν να είναι «απλώς φιλολογικά».

Από το 1989 η Τοπική Αυτοδιοίκηση της χώρας εμπλουτίστηκε επιτέλους με ένα ισχυρό όπλο που της εξασφάλιζε, με κάποιον τρόπο, τα οικονομικά της σε ικανοποιητικό βαθμό.

Έχοντας προσωπικά εισηγηθεί σε σειρά συνεδρίων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τις αρχές που διέπουν τον Ν.1828/1989, μπορώ να πω μερικά πράγματα, και από πρώτο χέρι, για τη «φιλοσοφία» που τον διέπει.

Από καταβολής του νεότερου ελληνικού κράτους παιζόταν το γνωστό παιχνίδι της «κολοκυθιάς» όσον αφορά τη

χρηματοδότηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης από το Κράτος, για την επιτέλεση του υψηλού κοινωνικού και αναπτυξιακού προορισμού της.

Κάθε χρόνο η Τοπική Αυτοδιοίκηση ζητούσε ένα ορισμένο ποσό και η Κεντρική Διοίκηση αντιπρότεινε κάποιο άλλο, ασφαλώς μικρότερο, και η κατάληξη ήταν η ψήφιση ενός ενδιαμέσου. Αυτή η άχαρη διαδικασία εξαντλούσε τις δυνατότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και αναδείκνυε τον πατερναλιστικό ρόλο της Κεντρικής Διοίκησης.

Τα κριτήρια που είχα προτείνει για την επίλυση του οικονομικού προβλήματος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ήταν τέτοια ώστε να βοηθούν στην εκάστοτε τιμариθμική αναπροσαρμογή της κρατικής ενίσχυσης, που έπρεπε να είναι ιδιαίτερα σημαντική σε περιόδους που ο πληθωρισμός έτρεχε σε υψηλούς ρυθμούς αλλά και να συνδέεται με δυναμικές «σταθερές» του κρατικού προϋπολογισμού, όπως είναι: τα έσοδα από τη φορολογία επί του εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, επί των αυτοκινήτων και της ακίνητης περιουσίας.

Η εφαρμογή του Ν.1828/1989 τα 14 χρόνια που πέρασαν από την ψήφισή του, που επιτεύχθηκε με την ισχυρή πίεση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που συγκρούστηκε με την κυβέρνηση αλλά τελικά πέρασε το δικό της, έδωσε εξαιρετικώς ικανοποιητικά αποτελέσματα. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση δεν αντιμετώπισε τα χρόνια αυτά τα συνήθη προβλήματα της πληρωμής των μισθών των εργαζομένων της ή της επιτέλεσης ενός στοιχειώδους αναπτυξιακού έργου.

Είναι όμως λίγος καιρός που ο Ν.1828/1989 αμφισβητείται από την Κεντρική Διοίκηση. Από το ένα μέρος δεν αποδίδονται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση τα ποσά που αντιστοιχούν στα

ποσοστά επί των φορολογικών εσόδων που ορίζονται σ' αυτόν, με αποτέλεσμα να έχει δημιουργηθεί ένα σημαντικό «χρέος» της Κεντρικής Διοίκησης προς την Τοπική Αυτοδιοίκηση, ενώ συζητείται ακόμη και η κατάργησή του. (Η συζήτηση γίνεται σε προθαλάμους και σε μαγειρεία).

Κι εδώ ακριβώς προκύπτει η υποχρέωση των ανθρώπων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης: Δεν θα πρέπει να επιτρέψουν την εκ των πραγμάτων αποδυνάμωση ενός νόμου που, επιτέλους, δρα υπέρ των συμφερόντων του θεσμού. Θα πρέπει να υπενθυμίσουν στην πολιτική ηγεσία του τόπου ότι το ρωμαϊκό *πάκτα σουντ σερβάντα* (οι συμφωνίες πρέπει να τηρούνται) εξακολουθεί να ισχύει, τουλάχιστον μεταξύ τιμίων ανθρώπων, και ότι ούτε σκέψη πρέπει να γίνεται για κατάργηση του Ν.1828/1989, πριν καταστρωθεί εκείνος που θα τον αντι-

καταστήσει με ισχυρές εγγυήσεις.

Και έρχομαι, τέλος, στον κατασταλτικό και προληπτικό έλεγχο των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τον οποίον ακούγονται πολλά τελευταίως.

Ότι ο κατασταλτικός έλεγχος (των οικονομικών αλλά και της εν γένει νομιμότητας) της Τοπικής Αυτοδιοίκησης θα πρέπει να γίνεται με αυστηρότητα, δεν θα βρεθεί σοβαρός άνθρωπος να μην το υποστηρίξει.

Όπως επίσης δεν θα υποστηρίξει κανένας εκείνους τους –καποδιστριακούς ιδιαίτερα– Δημάρχους που φέρονται με υπεροψία έναντι της νομιμότητας, υποστηρίζοντας ότι την αντλούν «από την εκλογή των από το λαό».

Άλλο πράγμα όμως ο κατασταλτικός έλεγχος και άλλο ο προληπτικός.

Ο προληπτικός έλεγχος μπορεί να αναδειχθεί σε έλεγχο επί της σκοπιμότητας που ίσχυε μέχρι την δεκαετία του

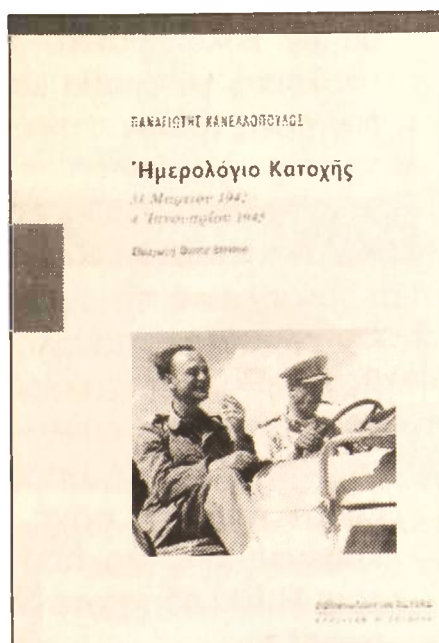
'70 και τον οποίον εξαφάνισαν –είχαμε ελπίσει οριστικά και αμετάκλητα– οι νόμοι που ψηφίστηκαν με εισηγητή τον αείμνηστο και γνήσιο αυτοδιοικητικό Γιώργο Γεννηματά (ή, στην ευνοϊκότερη περίπτωση, σε αφόρητη γραφειοκρατία).

Και ας μην επαναληφθεί αυτό που ήδη ακούσθηκε, ότι δηλαδή με τον προληπτικό έλεγχο «η κυβέρνηση θέλει να ελέγξει σπατάλες και κακοδιοίκηση».

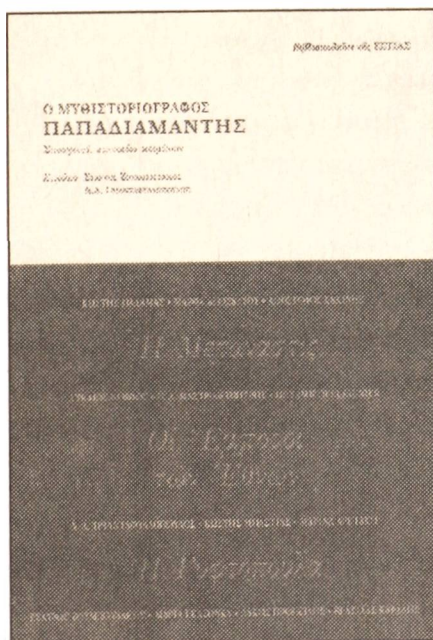
Γιατί η διαφθορά, αν υπάρχει στην Τοπική Αυτοδιοίκηση (και υπάρχει κι εδώ γιατί έτσι τη διδάσκουν και αυτήν), είναι το υποπολλαπλάσιον εκείνης που παρατηρείται αλλού και στην οποία αναφέρθηκε ο αποχωρήσας εισαγγελέας του Αρείου Πάγου κ. Κρουσταλλάκης: Είναι τόσο μεγάλη η έκταση της διαφθοράς, είχε πει ο κορυφαίος δικαστικός, ώστε ξεπερνά τα όρια και της πιο αχαλίνωτης φαντασίας.

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ από το 1885

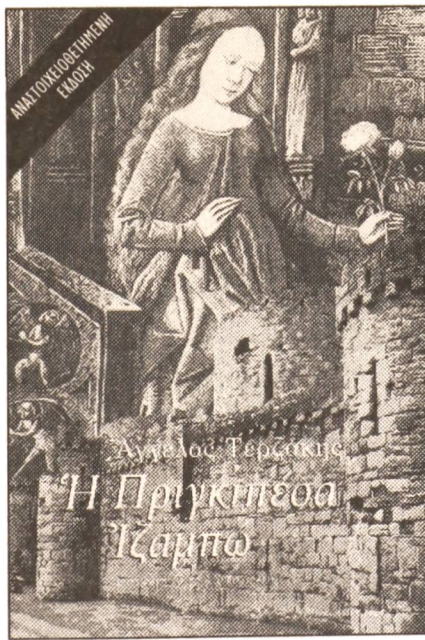
Ν Ε Ε Σ Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
Ημερολόγιο Κατοχής

Ο μυθιστοριογράφος
Παπαδιαμάντης

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ
Η πριγκίπισσα Ιζαμπώ

ΤΣΙΒΕΤΑΝ ΤΟΝΤΟΡΟΦ
Μνήμη του κακού
Πειρασμός του καλού

info@hestia.gr • www.hestia.gr

ΕΠΕΣΤΡΕΨΑ

Ένα μήνα έλειψα και τα κάνατε γης Μαδιάμ: Δώσατε λεφτά στους φτωχούς με Χάρτες, ρημάξατε την ορθόδοξη εκκλησία, διώξατε τον Χατζηνικολάου, είστε έτοιμοι να κατεδαφίσετε το ΠΑΣΟΚ και τέλος καταλήξατε και στη Μακρόνησο. Ψυχραιμία.

ΣΑΝ ΡΕΜΟ

Η Μακρόνησος ήταν τόπος εξορίας στη δεκαετία του '40. Απ' όσο θυμάμαι ποτέ δεν έγινε εκεί φεστιβάλ τραγουδιού. Όλα τα φεστιβάλ γινόντουσαν στο Ζάππειο και μετά στη Θεσσαλονίκη με τον κ. Άλκη Στέα. Σ' αυτά τα φεστιβάλ καθιερώθηκαν οι μεγάλοι συνθέτες Χατζηδάκις και Θεοδωράκης και ακολούθως ο Τώνης Βαβάτσικος και άλλοι. Δεν θα ήταν όμως πιο ωραίο, εκείνη την εποχή, το '60, οι συνθέτες αυτοί να κάνουν το φεστιβάλ στη Μακρόνησο και όχι

στην Αίγλη; Τώρα έχουν αποσυρθεί οι Μακρονησιώτες, οπότε στο φεστιβάλ Μακρονήσου προσέρχονται μόνον οι σύζυγοι των υπουργών του ΠΑΣΟΚ με τα καρτιέ.

ΕΞΑΛΛΟΙ

Πάντως έτσι που πάει το πράγμα, δεν αποκλείεται να κάνουμε και συναυλίες πάνω στην Ακρόπολη, και μέσα στη Μονή Εσφιγμένου. Είμαστε λαός έξαλλος για πολιτισμό, δεν αντέχουμε ούτε

λεπτό χωρίς υψηλή τέχνη Κότσιρα.

Δ.Π.Ε.

Η μόνη ελπίς για να γλυτώσουμε απ' όλο αυτό το καραγκιοζιλίκι, είναι να τεθεί η χώρα υπό διεθνή πολιτιστικό έλεγχο. Να έρθουν εδώ Κινέζοι, Γιαπωνέζοι και Αφρικανοί και να ελέγχουν τους πολιτιστικούς καλοκαιρινούς μήνες. Ειδάλλως θα συνδέσουμε οριστικώς την πανσέληνο του Αυγούστου με το κεφάλι της Γαλάνης.

ΟΞΩ

Ένα άλλο καλό μέτρο είναι να πηγαίνει ο καθένας στον τόπο καταγωγής του. Είσαι κύριε από τα Ψαχνά Ευβοίας; Τι δουλειά έχεις λοιπόν στο Ξουρίχτι του Πηλίου, όπου πριν μερικά χρόνια μόνο σαύρες είχε τον Αύγουστο; Έτσι θα ησύχαζε και το κεφάλι μας από τους διάφορους ενθουσιασμένους για την ύπαιθρο και την τέχνη. Οι οποίοι έχουν τόση σχέση και με τα δύο, όση εγώ με τη Φαραντούρη.

ΑΜΥΝΑ

Πώς τα πέρασα εγώ στο χωριό μου; Να σας πω. Είχα δύο σιντάκια, ένα με τον Δάκη και ένα με τον Σταύρο Ζώρα. Και τα άκουγα την ώρα που έπινα ούισκυ και έτρωγα γίδα με κολοκυθάκια. Τα υπόλοιπα τα έμαθα από διηγήσεις τρίτων.

ΦΑΥΛΟΙ

Για τα πολιτικά τα έχουμε πει όλα. Μην επαναλαμβάνόμεθα. Με το καλό να ξεκουμπιστούν οι φαύλοι και μετά ξαναρχίζουμε από την αρχή, ο καθένας από το πόστο του. Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει.

ΖΗΤΩ ΤΟΥ

Μέχρι όμως να ξεκουμπιστούν ας απολαύσουμε τον ανεκδιήγητο κ. Σημίτη να μοιράζει ευρώ σαν τον Καραμουρτζούνη κι ας πιούμε στην υγεία του.

Σ Κ Ο Ι Ν Ο Τ Η Σ Χ Ω Ρ Ι Ο Υ

Ε
Τ
Ι
Υ
Μ
Ε

Οι κάτοικοι του μικρού χωριού είχαν μόλις βγει από την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου και οι περισσότεροι έπαιρναν το δρόμο προς το σπίτι. Κρατούσαν στα χέρια τους ένα κεσεδάκι με φάβα, που είχαν φτιάξει οι γυναίκες σε μεγάλα καζάνια, καθώς είναι το έθιμο την παραμονή της γιορτής του Αγίου, στις 28 Αυγούστου, να μοιράζουν φάβα και κρασί στο προαύλιο της εκκλησίας. Αρκετοί έμειναν ακόμη στην πέτρινη αυλή και έτρωγαν τη φάβα, φορώντας στο πέτο καρφισωμένο το μικρό χαρτάκι της ενορίας.

Ήταν όλοι ήσυχoi, καθαροί, ήρεμοι. Η μικρή εκκλησία, κτισμένη περί τα μέσα της τουρκοκρατίας, ήταν κι αυτή ασπρισμένη, άδεια από κόσμο τώρα, φωτισμένη με κεριά, την ώρα αυτή που φυσούσε ένας αέρας ανάλαφρος, ενώ ο

παπάς της χαιρετούσε τον κόσμο που ευχαριστημένος απ' τη γιορτή είχε παραδοθεί στον ρεμβασμό.

Δυο-τρεις πλούσιοι τουρίστες από την Αθήνα πέρασαν έξω από την εκκλησία, πηγαίνοντας σε κάποια από τις μεγάλες βίλες που έχουν κτιστεί κάπου έξω απ' το χωριό. Αλλά φαίνεται τίποτα δεν ήταν εύκολο να ταραξει τη μακαριότητα της εικόνας των κατοίκων, που καθισμένοι στην παλιά πέτρινη αυλή εξακολουθούσαν να μιλάνε σιγά, τρώγοντας την φάβα. Και ήταν αυτή η εικόνα, η βεβαίωση της βυζαντινής συνέχειας, της κοινότητας χωριού που λένε οι σπουδαγμένοι της βυζαντινολογίας, της συνέχειας αυτής που πιστοποιεί ακόμα τις λαϊκές και θρησκευτικές μας καταβολές.

Όσα δεν πρόκειται να μάθουμε ποτέ

Επιμέλεια: Μένης Ξένος

Εδώ και δύο χρόνια όλος ο κόσμος ζει κάτω απ' τη σκιά ενός «διαρκούς πολέμου» που ξέσπασε ως αντίδραση προς την τρομοκρατική επίθεση που δέχτηκαν οι ΗΠΑ την 11η Σεπτεμβρίου 2001. Ο λεγόμενος «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» που κήρυξε ο πρόεδρος Μπους από την πρώτη κιόλας μέρα των επιθέσεων κατά του Πενταγώνου και των πύργων του Μανχάτταν, διέφερε ριζικά από κάθε προηγούμενη αντιτρομοκρατική εκστρατεία διότι στράφηκε πρωτίστως ενάντια σε κράτη που φέρονταν να συνδέονται με τα δίκτυα της διεθνούς τρομοκρατίας. «Θα αντιμετωπίσουμε τα κράτη που παρέχουν προστασία στους τρομοκράτες με τον ίδιο τρόπο που θα αντιμετωπίσουμε τους τρομοκράτες», είχε τότε πει χαρακτηριστικά ο πρόεδρος των ΗΠΑ.

Την ώρα όμως που βλέπουμε την παταγώδη αποτυχία της πολιτικής αυτής στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν και στην υπόθεση Κέλλυ, το κράτος των Ηνωμένων Πολιτειών συνεχίζει να συγκαλύπτει τις δικές του ευθύνες για την αποτυχία αποτροπής της τρομοκρατικής επίθεσης της 11ης Σεπτεμβρίου. Η διαβολική σύλληψη του σχεδίου της επίθεσης και οι φαντασμαγορικές εικόνες απ' τις

δραματικές στιγμές της σύγκρουσης των αεροπλάνων με τα κτήρια, έδωσαν την εντύπωση πως κανένα σύστημα αεράμυνας στον κόσμο δε θα μπορούσε να είχε καταστείλει μια τόσο πρωτότυπη και ξαφνική επιδρομή. Η εντύπωση αυτή ωστόσο είναι τελείως εσφαλμένη. Οι 19 τρομοκράτες που βύθισαν τον κόσμο στο φαύλο κύκλο του πολέμου κατάφεραν να πραγματοποιήσουν την απάνθρωπη επιχείρησή τους διότι όλα

τα προληπτικά μέτρα και οι μηχανισμοί που ήδη βρίσκονταν σε ισχύ για την αποτροπή ενός τέτοιου κινδύνου, παρέλυσαν μυστηριωδώς τη μοιραία εκείνη μέρα. «Είναι αδύνατο να διεκπεραιωθεί τρομοκρατική ενέργεια κατά το σενάριο που εφαρμόστηκε στις ΗΠΑ... Μόλις συμβεί κάτι τέτοιο εδώ, λαμβάνω αναφορά και σ' ένα λεπτό είμαστε όλοι στο πόδι», δήλωνε την επόμενη ο ΓΕΑ Ρωσίας, Ανατόλυ Κορνικόφ [Pravda, 12.9.2001].

Η στρατιωτική ήττα που υπέστησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες στα χέρια των τρομοκρατών την 11η Σεπτεμβρίου 2001 συνέβη ακριβώς διότι ολόκληρη η εθνική τους άμυνα, με πρώτο υπεύθυνο τον πρόεδρο Μπους, απέτυχαν να εφαρμόσουν μια σειρά από μέτρα ρουτίνας τα οποία αρκούσαν για να αναχαιτισθούν και τα τέσσερα αεροπλάνα που έπεσαν στα χέρια των αεροπειρατών, προτού συγκρουστούν με τους στόχους τους. Σύμφωνα με τα μέτρα αυτά, απ' τη στιγμή που χάνεται το σήμα κάποιου αεροσκάφους προς τον πύργο ελέγχου ή διαπιστώνεται αεροπειρατεία, ο πύργος ελέγχου ειδοποιεί την Ομοσπονδιακή Αρχή Αεροπλοΐας (FAA), η οποία με τη σειρά της ειδοποιεί την Ειδική Υπηρεσία Αεράμυνας (NORAD) που στέλνει μαχητικά αεροπλάνα για ν' αναχαιτίσουν το αεροσκάφος. Στην κατάθεσή του στη Μικτή Εξεταστική Επιτροπή του Κογκρέσου για τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, ο στρατηγός Έμπερχαρτ βεβαίωσε πως «απαιτείται περίπου ένα λεπτό» από τη στιγμή που η FAA διαπιστώνει πως κάτι πάει στραβά μέχρις ότου ειδοποιηθεί η NORAD, ενώ σύμφωνα με εκπρόσωπο της NORAD, ο στρατός μπορεί να στείλει μαχητικά για αναχαίτιση «μέσα σε λίγα λεπτά οπουδήποτε στις ΗΠΑ» [Slate,

16.1.2002]. Το πρωί της 11ης Σεπτεμβρίου χρειάστηκε όμως κάτι μεταξύ 30 και 38 λεπτών από τη στιγμή που διακόπηκε το σήμα της πρώτης και τρίτης πτήσης μέχρις ότου απογειωθούν από τις βάσεις τους τα μαχητικά αεροπλάνα για να αναχαιτίσουν τα δολοφονικά Jumbo. Ως τώρα όμως παραμένει άγνωστο το γιατί.

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Γύρω απ' τα μυστηριώδη γεγονότα της αξέχαστης εκείνης μέρας αιωρούνται επιπλέον δεκάδες άλλα αναπάντητα ερωτήματα. Εκτός από εκείνα που αφορούν την ανεξήγητη ολιγωρία της NORAD, ορισμένα από τα πιο κρίσιμα είναι τα εξής:

- Πώς αφέθηκαν δύο από τους αεροπειρατές, οι Χάλεντ αλ-Μιχντάρ και Ναουάφ αλ-Χάζμι, να επιβιβαστούν στις πτήσεις τους όταν τα ονόματά τους ήταν καταχωρημένα σε κατάλογο τρομοκρατών για διεθνείς πτήσεις; Και πώς κατάφεραν άλλοι εννέα τρομοκράτες να περάσουν από τον ειδικό ηλεκτρονικό έλεγχο τη στιγμή που έφεραν στις χειραποσκευές τους απαγορευμένα αντικείμενα και δύο απ' αυτούς δε διέθεταν κανονικά στοιχεία ταυτότητας;

- Μετά τις καθυστερήσεις της στην αποστολή μαχητικών, γιατί η NORAD έστειλε δύο F-15 από τη στρατιωτική βάση του Κέιπ Κοντ που βρίσκεται 188

μίλια μακριά από τη Νέα Υόρκη αντί να χρησιμοποιήσει μια πλησιέστερη βάση;

- Ενώ η NORAD και οι πιλότοι των δύο F-15 διαβεβαιώνουν πως πέταξαν απ' το Κέιπ Κοντ ως τη Νέα Υόρκη με ταχύτητα 1100-1200 μίλ./ώρα, πώς εξηγείται η αποτυχία τους να προλάβουν το «δεύτερο αεροπλάνο» που συγκρούστηκε με το νότιο πύργο στα 10 λεπτά που αρκούσαν για την κάλυψη της απόστασης αυτής;

- Τι απέγινε το τέταρτο αεροπλάνο της πτήσης UA93 που κατέρρευσε ανατολικά του Πίτσμπουργκ στις 10:06 το πρωί της ημέρας εκείνης; Η επίσημη εκδοχή ως τώρα το θέλει να έχει πέσει στο έδαφος από άγνωστο λόγο. Αυτόπτες μάρτυρες ισχυρίζονται πως είδαν ένα «μικρό λευκό αεροπλάνο» να πετά πάνω από το σημείο της πτώσης, ενώ ο πρόεδρος Μπους είχε πλέον δώσει την εντολή βομβαρδισμού κάθε αεροπλάνου που βρίσκεται υπό τον έλεγχο αεροπειρατών λίγο πριν τις 10:06. Γιατί παραμένει αδιευκρίνιστη η αιτία της πτώσης του;

- Τέλος, τι έκανε ο πρόεδρος Μπους το πρωί της 11ης Σεπτεμβρίου;

Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΜΙΚΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Αντί για απάντηση στα κεντρικά αυτά ερωτήματα, η πολύκροτη έρευνα που διεξήγαγε η Μικτή Επιτροπή του Κογκρέσου γύρω απ' τα γεγονότα της 11ης

Σεπτεμβρίου δεν ήταν παρά ένα σύννεφο σκόνης που ξεσηκώθηκε προκειμένου να συγκαλυφθεί μια για πάντα η αλήθεια για όσα συνέβησαν τη μέρα εκείνη. Εξ αρχής το φάσμα των ζητημάτων που κλήθηκε να εξετάσει η Μικτή Επιτροπή παρέμεινε περιορισμένο στα αίτια που κατέστησαν τις μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ ανήμπορες να προβλέψουν τα γεγονότα μέχρι και το βράδυ της 10ης Σεπτεμβρίου. Για την 11η Σεπτεμβρίου, τίποτα. Η δικαιοδοσία της Μικτής Επιτροπής ποτέ δεν έμελλε να επεκταθεί στη διερεύνηση των αιτιών που προκάλεσαν την παράλυση όλων των μηχανισμών καταστολής απ' τη στιγμή που η επίθεση εκδηλώθηκε και μετά. Με άλλα λόγια, αντί να εξεταστεί γιατί δεν έδρασε το αντίδοτο, η Επιτροπή αναζητούσε ευθύνες για την αποτυχία της πρόληψης. Κι όπως ήταν επόμενο, τα συμπεράσματά της εξανεμίστηκαν σε υποθετικά και αναπόδεικτα «αν».

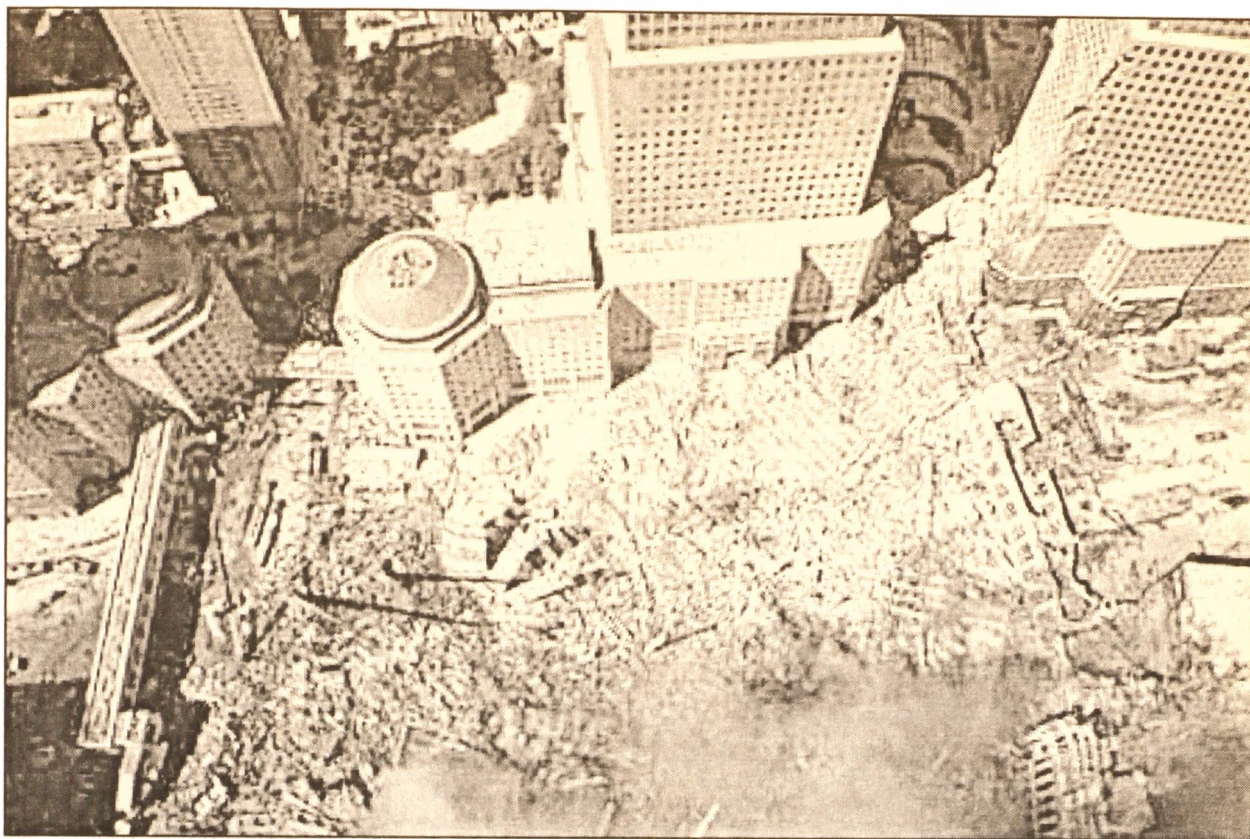
Έτσι το φλύαρο Πόρισμα των 857 σελίδων που έδωσε η Μικτή Επιτροπή του Κογκρέσου στη δημοσιότητα στις 24 Ιουλίου 2003, κατέληγε στο συμπέρασμα ότι «η Κοινότητα των Μυστικών Υπηρεσιών απέτυχε να κεφαλαιοποιήσει την ειδική και συλλογική σημασία διαθέσιμων πληροφοριών που σχετίζονται με τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου... χάνοντας ευκαιρίες παρεμπόδισης της συνωμοσίας της 11ης Σεπτεμβρίου με το να απαγορεύσει την είσοδο ή να συλλάβει τους μελλοντικούς αεροπειρατές». Και προσέθετε: «Ποτέ δε θα γνωρίζουμε με βεβαιότητα σε ποιο βαθμό οι Μυστικές Υπηρεσίες θα μπορούσαν... να εκμεταλλευτούν πλήρως όλες τις ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν... Η έρευνά μας... αποκάλυψε έναν αριθμό συστημικών αδυναμιών που εμπόδισαν τις αντιτρομοκρατικές προσπάθειες των Υπηρεσιών».

Όμως κι αυτά ακόμη τα συμπεράσματα, που διόλου δεν αφορούν τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου αλλά την αποτυχία πρόβλεψής τους, υπήρξαν προϊόντα μιας επιφανειακής και καθοδηγούμενης έρευνας, στην οποία παραβιάστηκαν πολλές από τις δικαιοδοσίες πρόσβασης σε στοιχεία που είχαν αρχικά παραχωρηθεί στην Επιτροπή. Σε ει-

δικό παράρτημα του Πορίσματος της με τίτλο «Περιορισμοί πρόσβασης», σημειώνεται ότι «η Μικτή Επιτροπή έλαβε διαβεβαιώσεις από το Λευκό Οίκο, το Διευθυντή της CIA και τους αρχηγούς των Μυστικών Υπηρεσιών ότι η πρόσβαση θα είναι πλήρης και χωρίς προηγούμενο». Λίγο παρακάτω όμως το Πόρισμα σημειώνει ότι «ο Λευκός Οίκος επέμεινε, και το Κεντρικό Διευθυντήριο Πληροφοριών και η CIA συμφώνησαν ότι η Μικτή Επιτροπή δε θα έχει πρόσβαση στην Ημερήσια Ενημέρωση του Προέδρου... Η πρόσβαση στις περισσότερες πληροφορίες που ενέπλεκαν το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας μπλοκαρίστηκαν από τον Λευκό Οίκο... Το Κεντρικό Διευθυντήριο Πληροφοριών αρνήθηκε να επιτρέψει στη Μικτή Επιτροπή πρόσβαση... σε έγγραφα σχετικά με τη συνεργασία της CIA με έναν αριθμό ξένων κυβερνήσεων» κ.λπ. κ.λπ.

Καθώς φαίνεται, το πόρισμα της Μικτής Επιτροπής συντάχθηκε επιπλέον ερήμην της πλειοψηφίας των Αντιπροσώπων και Γερουσιαστών της Μικτής Επιτροπής, αφού υπήρξε έργο του τετραμελούς της προεδρείου. Σύμφωνα με υπόμνημα που κατέθεσαν δύο μέλη της Επιτροπής, οι γερουσιαστές Τζον Κυλ και Πατ Ρόμπερτς, «θα ήταν δύσκολο για τα μέλη της Μικτής Επιτροπής να γνωρίζουν πόσο διεξοδικό και ακριβές είναι το Πόρισμα, εξαιτίας του τρόπου με τον οποίο οι "Τέσσερις Μεγάλοι" [σ.σ. το προεδρείο της ΜΕ] διεξήγαγαν την έρευνα, παρακρατώντας πληροφορίες και αποφάσεις από τα Μέλη... και απαγορεύοντας τη διεξαγωγή συζήτησης για το Πόρισμα». Κατά τους Κυλ και Ρόμπερτς, η έρευνα της Μικτής Επιτροπής ήταν «προβληματική για όσα δεν περιείχε», αφού έφτασε «μέχρι το χείλος του ποταμού, αλλά όχι παραπέρα».

Κατά τα άλλα, η κυβέρνηση Μπους και το αμερικανικό Κογκρέσο θεωρούν πως μετά τη δημοσιοποίηση του Πορίσματος της Μικτής Επιτροπής, ο φάκελος της έρευνας για τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου έχει κλείσει. Όλα θυμίζουν τις μεθόδους με τις οποίες συντάχθηκε το γελοίο πόρισμα της Επιτροπής Γουόρεν το 1964, η οποία είχε

αποδώσει τη δολοφονία του προέδρου Κέννεντυ στον Χάρβεϋ Λη Όζουολντ και στη «μαγική σφαίρα» που έκανε επτά καραμπόλες προτού βρει το κεφάλι του αμερικανού προέδρου! Η συγκάλυψη της αλήθειας για τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου παραμένει μια βαθύτατα ύποπτη υπόθεση που εντάσσεται στη γενικότερη πολιτική των ψευδών και της χάλκευσης με την οποία προωθείται ο νέος αγγλοαμερικανικός μιλιταρισμός της εποχής μας.

Με αφορμή τη δεύτερη επέτειο από την τραγική εκείνη ημέρα, το *Αντί* επιχειρεί εδώ μια πρώτη παρουσίαση των αναπάντητων ερωτημάτων που συνεχίζουν να αιωρούνται γύρω από την 11η Σεπτεμβρίου, διότι κρίνει πως με το κλείσιμο της υπόθεσης αυτής από το αμερικανικό κράτος, ανοίγει ο δρόμος για την ουσιαστική διερεύνησή της.

ΤΙ ΕΓΙΝΕ ΤΗΝ 11η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ;

Οι τρομοκράτες Αμπντουλαζίζ αλ-Έμαρι και Μοχάμεντ Άττα περνούν τον έλεγχο ασφαλείας στο Πόρτλαντ το πρωί της 11ης Σεπτεμβρίου. Ο ακριβής χρόνος της φωτογραφίας δεν μπορεί να προσδιοριστεί αφού τα ρολόγια της οθόνης δείχνουν 5:45:13 και 5:53:41 αντιστοίχως.

Πτήση AA11

* 7:59 Απογείωση από το αεροδρόμιο Λόγκαν της Βοστώνης με προορισμό

το Λος Άντζελες.

- * 8:15 Το σκάφος παρεκκλίνει από τον προορισμό του και στρέφεται προς το νότο.
- * 8:20 Το σκάφος παύει να εκπέμπει σήμα προς τον πύργο ελέγχου.
- * 8:28 Ο πύργος ελέγχου λαμβάνει ξανά σήμα με τη φωνή ενός αεροπειρατή στο βάθος. Διαπιστώνεται η αεροπειρατεία.

Μετά από 10 λεπτά

- * 8:38 Η ATC ειδοποιεί τη NORAD ότι η πτήση AA11 βρίσκεται υπό τον έλεγχο αεροπειρατών.

Μετά από 6 λεπτά

- * 8:43 Η NORAD πληροφορείται ότι και η πτήση AA175 (το «δεύτερο αεροπλάνο») βρίσκεται στα χέρια αεροπειρατών.
- * 8:44 Η NORAD Μασαχουσέτης δίνει εντολή για αναχαίτιση της πτήσης από μαχητικά F-15 στη στρατιωτική βάση «Ότις» του Κέιπ Κοντ Μασαχουσέτης, 188 μίλια μακριά, ενώ η πτήση AA11 ήδη πετά πάνω από τη Νέα Υόρκη.
- * 8:46 Το σκάφος της πτήσης AA11 συγκρούεται με το βόρειο πύργο του Διεθνούς Κέντρου Εμπορίου.

Μετά από 6 λεπτά

- * 8:52 Δύο μαχητικά F-15 απογειώνονται από τη βάση «Ότις» με κατεύ-

θυνση τη Νέα Υόρκη για την αναχαίτιση του σκάφους της πτήσης AA11.

Πτήση UA175

- * 8:14 Απογείωση από το αεροδρόμιο Λόγκαν της Βοστώνης με προορισμό το Λος Άντζελες.
- * 8:43 Η NORAD ειδοποιείται ότι η πτήση παρέκκλινε από τον προορισμό της.
- * 8:46 Η πτήση 175 διακόπτει την αναμετάδοση αναγνωριστικού σήματος για 30'', ενώ μετά αρχίζει να το μεταδίδει σε λάθος κωδικό που ωστόσο επιτρέπει την αναγνώρισή της από τον πύργο ελέγχου.
- * 8:46 Το σκάφος της πτήσης AA11 συγκρούεται με το βόρειο πύργο του Διεθνούς Κέντρου Εμπορίου.
- * 8:52 Δύο μαχητικά F-15 απογειώνονται από τη βάση «Ότις» με κατεύθυνση τη Νέα Υόρκη για την αναχαίτιση του σκάφους της πτήσης AA175.
- * 9:02 Το σκάφος της πτήσης AA175 συγκρούεται με το νότιο πύργο του Διεθνούς Κέντρου Εμπορίου. Τα F-15 απέχουν 70 μίλια από τη Νέα Υόρκη. Αυτό σημαίνει πως ανέπτυξαν ταχύτητα κάτω των 600 μιλ./ώρα, ενώ η μέγιστη ταχύτητά τους είναι 1875 μιλ./ώρα. Η NORAD κατόπιν δήλωσε πως είχαν μέση ταχύτητα 1100-1200 μιλ./ώρα, ενώ το ίδιο ισχυρίζεται και ένας απ' τους πιλότους.

Πτήση AA77

- * 8:20 Η πτήση AA77 απογειώνεται από το αεροδρόμιο Ντάλλες έξω από την Ουάσιγκτον με προορισμό το Λος Άντζελες.
- * 8:46 Διαπιστώνεται παρέκκλιση της πτήσης AA77 από την προδιαγεγραμμένη πορεία της.
- * 9:00 Διακοπή του σήματος της AA77 προς τον πύργο ελέγχου.

Μετά από 25 λεπτά

- * 9:25 Η FAA ειδοποιεί τη NORAD για «πιθανή αεροπειρατεία» της AA77 και διατάζει όλες τις εμπορικές πτήσεις να προσγειωθούν.
- * 9:27 Η NORAD ειδοποιεί την αεροπορική βάση «Λάνγκλεϋ», 130 μίλια μακριά από την Ουάσιγκτον να στείλει μαχητικά για την αναχαίτιση της

πτήσης AA77.

- * 9:30 Τρία μαχητικά F-16 απογειώνονται από τη βάση «Λάνγκλεϋ». Σύμφωνα με το στρατηγό Χόγκεν, οι πιλότοι των F-16 ειδοποιούνται από άγνωστο «υπάλληλο των Μυστικών Υπηρεσιών» να «προασπίσουν τον Λευκό Οίκο με οποιοδήποτε κόστος».
- * 9:38 Το σκάφος της πτήσης AA77 συγκρούεται με το Πεντάγωνο.

Μετά από 11 λεπτά

- * 9:49 Τα τρία μαχητικά F-16 από τη βάση «Λάνγκλεϋ» καταφθάνουν στο αμερικανικό Πεντάγωνο.

Η πτήση UA93

- * 8:42 Μετά από καθυστέρηση 42 λεπτών η πτήση UA93 απογειώνεται από το αεροδρόμιο του Νιούαρκ με προορισμό το Σαν Φρανσίσκο.
- * 9:16 Η FAA πληροφορεί τη NORAD ότι η πτήση UA93 μπορεί να βρίσκεται υπό τον έλεγχο αεροπειρατών.
- * 9:40 Διακοπή του σήματος της πτήσης UA93 προς τον πύργο ελέγχου.
- * 9:58 Ομάδα επιβατών επιτίθεται στους αεροπειρατές και φτάνει μέχρι το θάλαμο του κυβερνήτη, χτυπώντας τον για να τον σπάσει.
- * 10:02 Η πτήση UA93 εντοπίζεται από ραντάρ κοντά στο Σάνκσβιλ της Πενσυλβάνιας.
- * 10:06 Το σκάφος της πτήσης UA93 πέφτει στο έδαφος ανατολικά του Πίττσμπουργκ. Παραμένει άγνωστο αν το σκάφος καταρρίφθηκε ή έπεσε μόνο του. Ένα δεύτερο αεροπλάνο που θεάθηκε από πολλούς αυτόπτες μάρτυρες προσδιορίστηκε από το FBI ως ιδιωτικό Fairchild Falcon 20 το οποίο διατάχθηκε να κατέβη από τα 37.000 στα 5.000 για να καταγράψει το ακριβές σημείο της πτώσης.

ΤΙ ΕΚΑΝΕ Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΜΠΟΥΣ ΤΗΝ 11Η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ;

«Ήμουν σε μια τάξη και μιλούσα για ένα πρόγραμμα ανάγνωσης που λειτουργεί καλά. Και καθώς καθόμουν έξω από την τάξη περιμένοντας να μπω, είδα ένα αεροπλάνο να χτυπά τον πύργο –η τηλεόραση προφανώς ήταν αναμμένη, κι εγώ πιλόταρα κάποτε αε-

ροπλάνα– και τότε είπα “να ένας άθλιος πιλότος”» [Συνέντευξη του προέδρου στο CNN, 4.12.01].

[Οι πρώτες εικόνες της επίθεσης κατά των πύργων του Μανχάτταν όμως εμφανίστηκαν 25 λεπτά μετά τη στιγμή στην οποία αναφέρεται εδώ ο πρόεδρος Μπους.]

- * 8:55 Καταφθάνει με αυτοκινητοπομπή στο δημοτικό σχολείο «Μπούκερ» της Σαραζότα στη Φλόριντα. Η υπάλληλος του Λευκού Οίκου Ντέμπορα Λόουερ, που τον συνοδεύει, τρέχει προς το αυτοκίνητο του προέδρου και τον ενημερώνει πως μόλις πληροφορήθηκε για τα γεγονότα στη Νέα Υόρκη, αλλά ο Μπους φαίνεται ήδη ενήμερος (Associated Press). Την ίδια στιγμή κάποιος δημοσιογράφος πλησιάζει το διευθυντή του γραφείου του, Άντυ Καρντ, και του ψιθυρίζει «ξέρετε τι συμβαίνει στη Νέα Υόρκη;». Ο Κάρντ απαντά ότι ξέρει κι ότι «θα υπάρξει κάτι αργότερα γι' αυτό» (ABC).
- * 8:55 Μπαίνοντας στο σχολείο, ο σύμβουλός του, Καρλ Ρόουβ, οδηγεί τον Μπους σ' έναν παλινό διάδρομο και τον ενημερώνει για την επίθεση. Ο Μπους απαντά «τι φρικτό ατύχημα!», αλλά ο επικοινωνιολόγος του, Νταν Μπαρνέτ, λέει «μάλλον δεν είναι» (ABC).
- * 9:00 Η Κοντολίσια Ράις τον ενημερώνει τηλεφωνικώς για τα γενότα στη Νέα Υόρκη (CSM, Time, CNN). Αργότερα η Ράις θα πει ότι και τότε ο Μπους απάντησε «ακούγεται σαν να πρόκειται για ένα φρικτό ατύχημα» (ABC).
- * 9:02 Το αεροσκάφος Boeing 767 της πτήσης AA175 συγκρούεται με το νότιο πύργο του Διεθνούς Κέντρου Εμπορίου.
- * 9:03 Ένας πεζοναύτης της ασφάλειας του Μπους, μόλις βλέπει τις εικόνες της δεύτερης επίθεσης κατά των πύργων στην τηλεόραση ενός διπλανού δωματίου, γυρίζει και λέει σε τρεις πράκτορες των Μυστικών Υπηρεσιών, και σ' άλλους δύο της συνοδείας του: «Φεύγουμε απ' εδώ. Μπορείτε να τους ετοιμάσετε όλους;» (Sarasota Herald Tribune). Ωστόσο ο

Μπους παρέμεινε στο σχολείο μέχρι τις 9:34.

- * 9:05 Ενώ διάβαζε στα παιδιά της β' τάξης, ο Άντυ Καρντ τον πλησιάζει και του ψιθυρίζει στο αυτί «ένα δεύτερο αεροπλάνο χτύπησε τον άλλο πύργο και η Αμερική δέχεται επίθεση» (*NY Times, Albuquerque Tribune, Washington Times*). Τότε «ο πρόεδρος φάνηκε για λίγο σκυθρωπός προτού συνεχίσει το διάβασμα» (*Sarasota Herald Tribune, ABC*). Ο ίδιος ο Μπους κατόπιν θα πει ότι «ήμουν συγκεντρωμένος στο αναγνωστικό πρόγραμμα [σ.σ. που προωθούσε στο σχολείο] καθώς σκεφτόμουν τι θα έλεγα. Προφανώς ένιωθα πως επρόκειτο για ατύχημα. Ανησυχούσα, αλλά δεν υπήρχε σήμα κινδύνου» (*Washington Times*).
- * 9:06-9:16 Για τα επόμενα δέκα λεπτά ο πρόεδρος Μπους βρίσκεται στη β' τάξη του Δημοτικού Σχολείου «Μπούκερ» κι ακούει μια ιστορία... για την κατσίκα! Αργότερα θα πει: «Έχω συνείδηση πως υπάρχουν κάμερες. Δεν έχω κανέναν να του μιλήσω. Κάθομαι στη μέση της τάξης με τα παιδάκια ακούγοντας μια παιδική ιστορία και συνειδητοποιώ πως είμαι ο Γενικός Επιτελάρχης των Ενόπλων Δυνάμεων και πως η χώρα μόλις δέχτηκε επίθεση» (*Telegraph, 16.12.01*).
- * 9:16 Βγαίνοντας από την αίθουσα, ένας δημοσιογράφος τον ρωτά «κ. Πρόεδρε, γνωρίζετε για τα νέα της αεροπορικής επίθεσης στη Νέα Υόρκη;». Ο Μπους απαντά «θα μιλήσουμε γι' αυτό αργότερα» (CBS).
- * 9:16- Προετοιμάζει με τους συνεργάτες του τη δήλωση για τις επιθέσεις.
- * 9:29 Τηλεφωνεί στην Κ. Ράις, στον Ντικ Τσένεϋ και στον κυβερνήτη της Ν. Υόρκης Τζωρτζ Πατάκη (*Daily Mail*).
- * 9:25 Εικόνες της τρομοκρατικής επίθεσης «άρχισαν να εμφανίζονται στις τηλεοράσεις του δημοτικού σχολείου» (CNN).
- * 9:30 Ο πρόεδρος Μπους κάνει την πρώτη δήλωση στους δημοσιογράφους λέγοντας πως «υπήρξε τρομοκρατική επίθεση εναντίον της Αμερικής».
- * 9:34 Η αυτοκινητοπομπή του Μπους

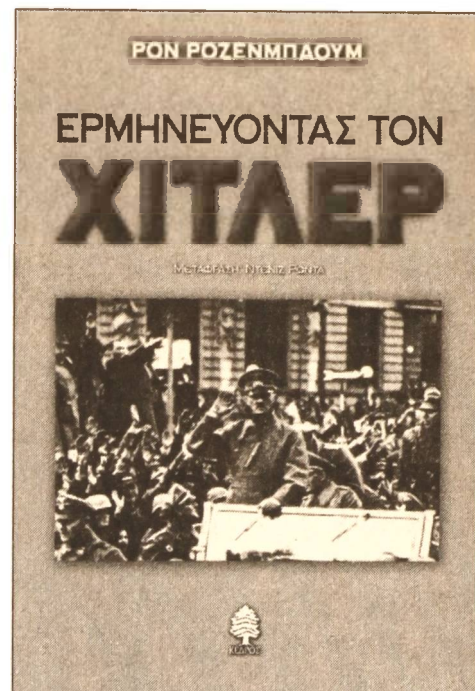
αφήνει το σχολείο και κατευθύνεται προς το αεροδρόμιο Σαραζότα-Μπράντεντον. Έναν χρόνο αργότερα ο Άντυ Καρντ θα δηλώσει πως «καθώς κατευθυνόμασταν προς το προεδρικό αεροπλάνο "Air Force One", μάθαμε για την επίθεση στο Πεντάγωνο, και μάθαμε επίσης αυτό που εκ των υστέρων αποδείχτηκε εσφαλμένο, δηλ. πως το "Air Force One" θα μπορούσε να ήταν στόχος», (MSNBC).

- * 9:38 Το αεροσκάφος της πτήσης AA77 συγκρούεται με το Πεντάγωνο στην Ουάσιγκτον.
- * 9:43 Ο πρόεδρος Μπους ανεβαίνει στο "Air Force One", παρόλο που υποτίθεται πως είχε μόλις πληροφορηθεί ότι «θα μπορούσε να ήταν στόχος». Ανεβαίνοντας στο αεροπλάνο δεν συνοδευόταν από σωματοφύλακες.
- * Μετά τις 9:56 Το "Air Force One" απογειώνεται χωρίς τη συνοδεία μηχανικών (CNN, AP, ABC). Ο πρόεδρος Μπους μιλά στον αντιπρόεδρο Τσένεϋ, που του προτείνει να δώσει εντολή κατάρριψης οποιουδήποτε αεροσκάφους βρίσκεται υπό τον έλεγχο αεροπειρατών. Ο Μπους θυμάται αργότερα πως απάντησε «το συζητάς;» (*Washington Post, CBS, Newsday, USA Today*). Το σκάφος της πτήσης UA93 πιθανόν να βρίσκεται ακόμη στο αέρα.
- * 9:56-18:54 Ο πρόεδρος Μπους πετάει με το "Air Force One", που υποτίθεται πως ήταν στόχος, και διαγράφει μία διαδρομή με στάσεις στο Μπάρκοντεϊλ (11:45-13:30) και στο Όφφατ (14:50-16:33). Στο Όφφατ, από τις 15:06 ως τις 16:15, μέσα από αντιπυρηνικό καταφύγιο, καλεί τηλεσυνέδριο με τους Τσένεϋ, Ράις, Ράμσφελντ, Τένετ (CIA) και άλλους (AP, Salon, ABC, CNN, MSNBC). Καταφθάνει στο Λευκό Οίκο στις 18:54 το βράδυ της 11ης Σεπτεμβρίου.

Σε ομιλία του το ίδιο βράδυ ο πρόεδρος Μπους θα πει στον αμερικανικό λαό ότι «αμέσως μετά την πρώτη επίθεση, έθεσα σε εφαρμογή τα σχέδια άμεσης αντίδρασης της κυβέρνησής μας», και ύστερα θα πάει για ύπνο.

ΡΟΝ ΡΟΖΕΝΜΠΑΟΥΜ

ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΧΙΤΛΕΡ

Το βιβλίο αυτό αποκαλύπτει άγνωστες πτυχές και φέρνει στην επιφάνεια νέα στοιχεία για την αινιγματική αυτή προσωπικότητα. Ρίχνει καινούργιο φως στις διάφορες ερμηνείες που έχουν δοθεί για την ηγετική φυσιογνωμία του Χίτλερ και το ρόλο του στην παγκόσμια Ιστορία. διεξάγει μια αποκαλυπτική έρευνα για τις πηγές του ακραίου αντισημιτισμού του και τη φρίκη του Ολοκαυτώματος.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΕΔΡΟΣ

Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 3, ΑΘΗΝΑ 106 78
ΤΗΛ. 210-38.09.712
www.kedros.gr / books@kedros.gr

Ο Μπους στις συμπληγάδες της Μέσης Ανατολής

Η παράνομη εισβολή των Αμερικανών –και των συμμάχων τους Βρετανών– στο Ιράκ αναδεικνύεται τελικά, μέρα με την ημέρα, σε αυτό που πραγματικά είναι: ένα ρηξικέλευθο σχέδιο για την επιβολή της κυριαρχίας των ΗΠΑ σε παγκόσμιο επίπεδο, στο όνομα υπερφύαλων μεγαλοϊδεατικών οραμάτων μιας κάστας πολιτικών της χώρας αυτής, το οποίο όμως μεταβάλλεται σε «μπούμερανγκ», δημιουργώντας τεράστια αδιέξοδα, συμπληγάδες για τους ίδιους τους εμπνευστές του.

Ενδεικτικό της κατάστασης που έχει διαμορφωθεί είναι το γεγονός ότι στην Ουάσιγκτον η ευφορία των πρώτων μηνών έχει αντικατασταθεί από τη γκρίνια των μέσων ενημέρωσης και τον σκεπτικισμό των μελών της κυβέρνησης, ενώ την περασμένη εβδομάδα σε ομιλία του ο ίδιος ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους δεν απέφυγε μεν τους συνήθεις λεονταρισμούς του, παραδέχτηκε ωστόσο τη δεινή κατάσταση που αντιμετωπίζει, όχι μόνο στο Ιράκ, αλλά στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, όπου αυτή τη στιγμή οι ΗΠΑ βρίσκονται παγιδευμένες, χωρίς καμία προοπτική θετικής κατάληξης, αλλά και χωρίς πιθανότητα απεμπλοκής τους σε σύντομο διάστημα.

Είναι γνωστό πλέον ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, για τις οποίες ήδη διατυπώνονται σοβαρά ερωτηματικά, αποτέλεσαν ένα πολύ βολικό πρόσχημα για την κήρυξη από τον πρόεδρο Μπους του «διαρκούς πολέμου κατά της διεθνούς τρομοκρατίας», στο πλαίσιο του οποίου εντάχθηκαν οι διαδοχικές εισβολές στο Αφγανιστάν και το Ιράκ. Οι εισβολές αυτές όμως είχαν σχεδιασθεί και αποφασισθεί πολύ πριν από τον τραγικό εκείνο Σεπτέμβριο, ο οποίος έδωσε επίσης την αφορμή για τη δημοσιοποίηση και άλλων στόχων της αμερικανικής κυβέρνησης, όπως η Συρία, το Ιράν, η Σαουδική Αραβία και ακόμα η Λιβύη, η Αλγερία και το Μαρόκο, αλλά και η Βόρεια Κορέα, που συμπεριλήφθηκαν στον «άξο-

να του κακού» που «απειλούσε τον πολιτισμένο κόσμο», όπως διακήρυττε χαρακτηριστικά τότε ο Τζορτζ Μπους, υποσχόμενος να μεταβάλει τις χώρες αυτές σε οάσεις ελευθερίας και δημοκρατίας.

Μόνο που τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως φανταζόταν ο αμερικανός πρόεδρος και οι περί αυτόν. Και δεν ήταν δυνατό να εξελιχθούν έτσι, αφού είναι φανερό ότι τόσο ο Μπους όσο και οι στενοί φίλοι και συνεργάτες του κάθε άλλο παρά είχαν σαν προτεραιότητα την εγκαθίδρυση συνθηκών ελευθερίας και δημοκρατίας –πέρα από το βαθμό που συνέφερε στην πολιτική τους– ενώ παράλληλα, όπως αποδεικνύεται και έμπρακτα, δεν είχαν ούτε την ικανότητα να σχεδιάσουν σοβαρά και αποτελεσματικά μια τόσο σημαντική επιχείρηση.

Έτσι στο Αφγανιστάν, όπου οι Ταλιμπάν ανασυντάσσονται και πραγματοποιούν συνεχείς επιθέσεις, αλλά και –κυρίως– στο Ιράκ, οι Αμερικανοί και οι σύμμαχοί τους αντιμετωπίζουν ένα διαρκώς ογκούμενο αντάρτικο που απειλεί σοβαρά πλέον την ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή. Από την άλλη πλευρά επιδεινώνεται και η κατάσταση στην Παλαιστίνη, τη διευθέτηση της οποίας ο ίδιος ο Μπους παρουσίαζε σαν φυσικό επακόλουθμα μιας επιτυχούς εισβολής στο Ιράκ.

Αναφορικά με το Ιράκ, όπου παίζεται το χοντρό παιχνίδι, εδώ και πάνω από τέσσερις μήνες, αφ' ότου δηλαδή έληξε ο «πόλεμος», δεν υπάρχει ημέρα που να

μη σημειώνεται τουλάχιστον ένας θάνατος αμερικανού στρατιώτη. Επιπλέον, το κόστος της κατοχής της χώρας αποδεικνύεται δυσβάστακτο για την αμερικανική οικονομία, προκαλώντας έντονη ταραχή στην πλειονότητα των αμερικανών πολιτών, που –παρά τις «φιλότιμες» προσπάθειες του προηγούμενου προέδρου Μπιλ Κλίντον, αλλά και του πατέρα Μπους, να τους απαλλάξουν από τα βάρη του παρελθόντος– δείχνουν όλο και περισσότερο να επιστρέφουν στο γνωστό «σύνδρομο του Βιετνάμ» που τους κατείχε επί δύο σχεδόν δεκαετίες.

Κατά τον Τζορτζ Μπους και την παρέα του, η κατάσταση αυτή στο Ιράκ δημιουργείται από κάποια στελέχη και οπαδούς του μπααθικού κόμματος του Σαντάμ Χουσεΐν: ένας ισχυρισμός που βεβαίως δεν απέχει πολύ από την αλήθεια, δεν είναι όμως όλη η αλήθεια. Στη δημιουργία αυτής της κατάστασης συμμετέχουν και Ιρακινοί που δεν αισθάνονται ότι χρειάζονταν να τους «ελευθερώσουν», αλλά και Ιρακινοί που ήθελαν να απαλλαγούν από τον Σαντάμ, αλλά δεν εννοούσαν να βρεθούν αναγκαστικά κάτω από μια ξένη κατοχή, ιδιαίτερα μάλιστα των Αμερικανών και Βρετανών, όπως και Ιρακινοί που ήθελαν μεν μια αμερικανική παρέμβαση, αλλά απογοητεύθηκαν από τα μέχρι τώρα αποτελέσματα, ενώ υπάρχουν και εκείνοι που δεν έχουν πολιτικά κριτήρια, βιώνουν όμως τις συνθήκες φτώχειας, πείνας και εξαθλίωσης, καθώς και τους καθημερινούς κινδύνους από έναν πόλεμο που ξεκίνησε ερήμην τους και δε λείει να τελειώσει.

Απέναντι σε όλους αυτούς, που αποτελούν την πλειονότητα του ιρακινού λαού, οι δυνάμεις κατοχής έχουν να αντιτάξουν μόνο μια μικρή μερίδα Ιρακινών που για διάφορους λόγους έχουν συνταχθεί μαζί τους, καθώς και μερικές μειονότητες, με πρώτους τους Κούρδους, που προσπαθούν να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στα αμερι-

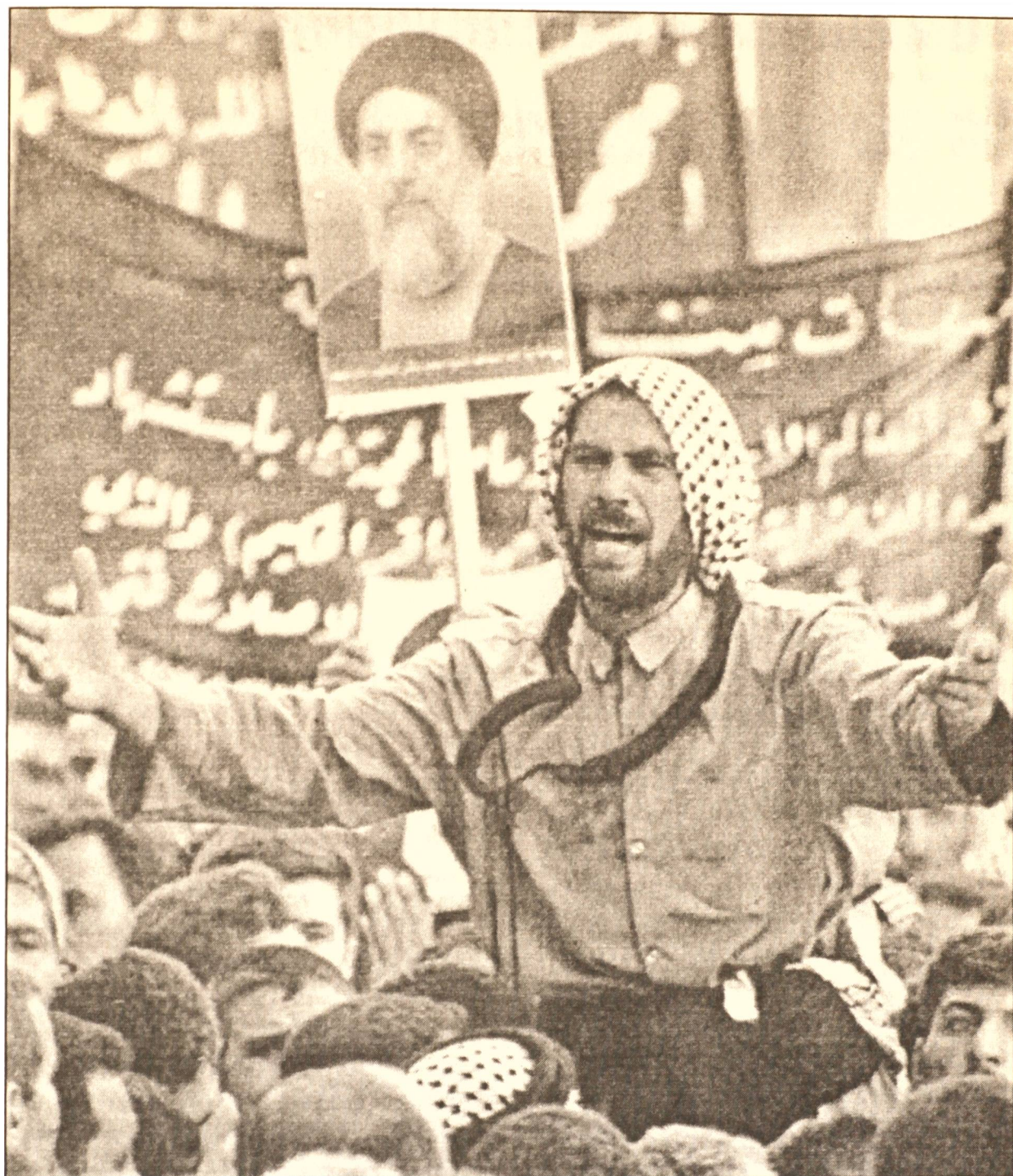
κανικά σχέδια, στο όνομα των δικών τους εθνικών στόχων.

Η βίαιη πτώση του καθεστώτος Σαντάμ έχει ανοίξει τους «ασκούς του Αιόλου» και ένας άλλος κίνδυνος που αρχίζει πλέον να γίνεται πολύ ορατός, μετά τη βομβιστική ενέργεια της περασμένης Παρασκευής σε τέμενος των Σιιτών, όπου πάνω από 100 άτομα –μεταξύ αυτών κι ένας θρησκευτικός ηγέτης– έχασαν τη ζωή τους και εκατοντάδες άλλα τραυματίστηκαν, είναι να ξεσπάσει μια εμφύλια σύγκρουση μεταξύ κυρίως των σουνιτών και των σιιτών Ιρακινών, στην οποία όμως αναπόφευκτα θα εμπλακούν και άλλες θρησκευτικές και εθνικές ομάδες, όχι μόνο του Ιράκ αλλά και άλλων χωρών της περιοχής.

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η κυβέρνηση Μπους να αισθάνεται ότι χάνει το έδαφος κάτω από τα πόδια της, ιδιαίτερα καθώς οι επιθέσεις των ιρακινών ανταρτών –και ενδεχομένως και Αράβων από άλλες χώρες, που μάχονται κατά της δυτικής κυριαρχίας στην περιοχή τους– επεκτείνονται και σε μη αμερικανικούς στόχους, όπως έγινε με την επίθεση κατά της αποστολής του ΟΗΕ στη Βαγδάτη. Η επίθεση αυτή έμπλεξε ακόμη περισσότερο τα πράγματα για τον αμερικανό πρόεδρο, που βλέπει τώρα τον διεθνή οργανισμό να ξεφεύγει από τον ασφυκτικό κλοιό της Ουάσιγκτον και να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες αντίθετες προς τη δική του «γγραμμή».

Παράλληλα, ο Μπους βλέπει να συνεχίζεται η «κόντρα» που προκάλεσε ο ίδιος με τις χώρες της «γηραιάς Ευρώπης», κυρίως με τη Γαλλία και τη Γερμανία, αλλά και με τη Ρωσία, που εξακολουθούν να μην ενδίδουν στις αξιώσεις του για συμμετοχή σε μια πολυεθνική δύναμη στο Ιράκ, ακόμα και μετά τη φόρμουλα-τέχνασμα που πρότεινε, δηλαδή η δύναμη αυτή να τελεί υπό την αιγίδα του ΟΗΕ αλλά υπό αμερικανική διοίκηση.

Στο πλαίσιο αυτό ο ίδιος ο Μπους, γνωρίζοντας ότι είναι αδύνατο να αποσύρει τις αμερικανικές δυνάμεις από την περιοχή, αντίθετα θα πρέπει να τις αυξήσει για την αποτελεσματικότερη καταστολή του αντάρτικου που αντιμέ-

Από την κηδεία του αγιατολλάχ Μοχάμεντ αλ-Χακίμ, σημαντικού θρησκευτικού ηγέτη των Σιιτών του Ιράκ που σκοτώθηκε στο τέμενος της Νατζάφ.

τωπίζει, δήλωσε ότι θα συνεχίσει να «ενθαρρύνει» διάφορες χώρες να συνεργασθούν με τις ΗΠΑ στη δημιουργία μιας πολυεθνικής δύναμης στο Ιράκ. Είναι βέβαιο όμως ότι, υπό τις παρούσες συνθήκες, ο Μπους δεν θα πείσει παρά μόνο μικρές ή αδύναμες χώρες, οι οποίες είτε δεν θα μπορούν να αντισταθούν στις βουλές της υπερδύναμης, είτε θα πιστεύουν ότι η υπακοή θα τους εξασφαλίσει κάποια οφέλη. Μόνο που και στην περίπτωση αυτή η συμμετοχή τους, το κόστος της οποίας θα πρέπει αναπόφευκτα να καλυφθεί από τις ίδιες, θα είναι εκ των πραγμάτων μικρής διάρκειας, αν όχι εντελώς αδύνατη.

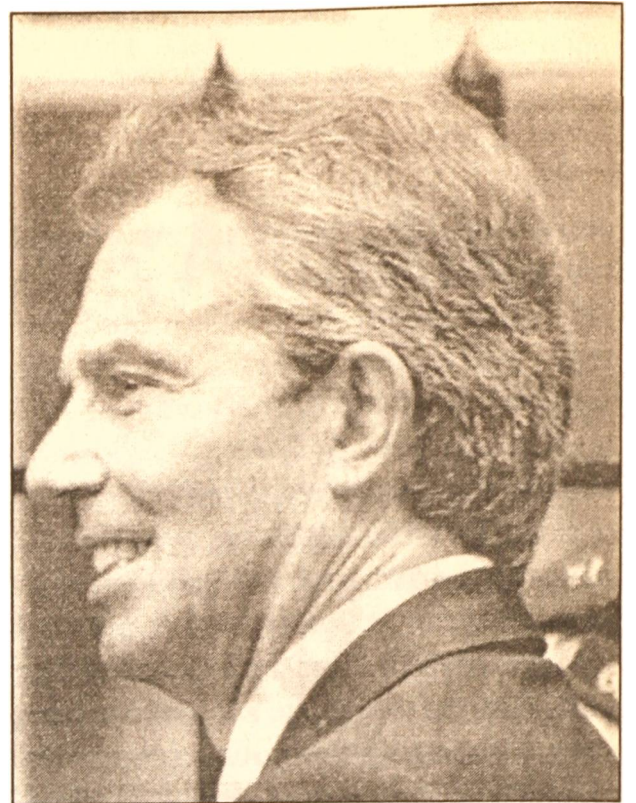
Η κατάσταση μάλιστα για τον αμερι-

κανό πρόεδρο γίνεται πιο ζοφερή καθώς, εκτός από τη συνεχή πτώση της δικής του δημοτικότητας στη χώρα του, εν όψει μάλιστα της εκστρατείας που αρχίζει με στόχο τις εκλογές του επόμενου χρόνου, έχει να σκέφτεται και την υπόθεση που έχει ξεσπάσει, με αφορμή τα στοιχεία για το οπλοστάσιο του Σαντάμ Χουσεΐν, εναντίον του ισχυρότερου συμμάχου του, του Τόνι Μπλερ. Μια υπόθεση, η κατάληξη της οποίας ενδέχεται όχι μόνο ν' αλλάξει τη στάση και το ρόλο της Βρετανίας στη συμμαχία, αλλά και να πλήξει το πολιτικό μέλλον τόσο του Μπλερ όσο και του ίδιου του Τζορτζ Μπους.

Τ.Κ.Δ.

Τα επικοινωνιακά τεχνάσματα θα σώσουν τελικά τον Μπλερ;

Το παιχνίδι της... κολοκυθιάς συνεχίζεται στο Λονδίνο γύρω από την περίεργη υπόθεση που ξέσπασε με την «αυτοκτονία» του ειδικού εμπειρογνώμονα Ντέιβιντ Κέλι, ο οποίος προηγουμένως είχε αποκαλύψει σε ρεπόρτερ του BBC το «φούσκωμα» του φακέλου για το οπλοστάσιο του Σαντάμ Χουσεΐν, εκ μέρους στελεχών του πρωθυπουργικού γραφείου, προκειμένου να δικαιολογηθεί η βιασύνη για την εισβολή στο Ιράκ.

Μια υπόθεση, από την οποία πάντως η κυβέρνηση του Τόνι Μπλερ θα προσπαθήσει να βγει με τις λιγότερες δυνατές απώλειες, όπως φάνηκε από τις καταθέσεις μιας μεγάλης σειράς κυβερνητικών και άλλων παραγόντων, με επικεφαλής τον ίδιο τον πρωθυπουργό, στην επιτροπή του σερ Χάτον που συστήθηκε για τη διαλεύκανσή της. Όπως είναι γνωστό, η υπόθεση των αποκαλύψεων Κέλι αποτέλεσε την αφορμή για έναν ανοικτό πόλεμο της κυβέρνησης με το BBC που τις δημοσιοποίησε, ο οποίος όμως έτσι κι αλλιώς επηρέασε αρνητικά την βρετανική κοινή γνώμη, μειώνοντας δραματικά την εμπιστοσύνη της τόσο στην κυβέρνηση όσο και γενικότερα στο Εργατικό Κόμμα.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ένας μετά τον άλλον, όσοι κατέθεσαν στην επιτροπή Χάτον προσπάθησαν να «ρίξουν στα μαλακά» την υπόθεση, υποβαθμίζοντας τη θέση και το ρόλο του Ντέιβιντ Κέλι και διαψεύδοντας έμμεσα τις πληροφορίες που έδωσε –κατ' επέκταση διαψεύδοντας και το BBC– ή αποδίδοντας τις πληροφορίες των μυστικών υπηρεσιών για τα όπλα του Σαντάμ σε αξιόπιστες ιρακινές πηγές.

Και βεβαίως την παράσταση έκλεψε ο Τόνι Μπλερ, ο οποίος, χρησιμοποιώντας όλη τη δικηγορίστικη πείρα και την ευφράδεια που διαθέτει, κατάφερε να στρέψει το ενδιαφέρον στην τακτική που επιβάλλεται να ακολουθείται σε περιπτώσεις σαν αυτή του Ντέιβιντ Κέ-

λι, ενώ παράλληλα επωμίσθηκε όλη την ευθύνη για την τακτική αυτή, σε μια προσπάθεια ν' απομακρύνει σχετικές κατηγορίες που διατυπώνονται σε βάρος υπουργών και στενών συνεργατών του.

Στο καίριο ερώτημα πάντως, σχετικά με τη δυνατότητα που είχε ο Σαντάμ Χουσεΐν να ενεργοποιήσει τα βιολογικά όπλα που δήθεν διέθετε σε διάστημα 45 λεπτών και να καταφέρει σοβαρά πλήγματα σε χώρες της Ευρώπης για παράδειγμα, που τόσο πρόβαλε η βρετανική κυβέρνηση, διαψεύδεται όμως από τα στοιχεία που προέκυψαν αργότερα, κανείς δεν έδωσε πειστική απάντηση. Όπως κανείς δεν έδωσε πειστική απάντηση και στο «ποιος» και «για ποιο λόγο» έδωσε στη δημοσιότητα το όνομα του Ντέιβιντ Κέλι, ανοίγοντας έτσι το δρόμο για το τραγικό τέλος του.

Η προσπάθεια ωστόσο όλων των επίσημων παραγόντων να υποβαθμίσουν και να φέρουν στα μέτρα τους την υπόθεση αυτή, προκειμένου να σώσουν την... χαμένη τιμή της κυβέρνησης και προσωπικά του πρωθυπουργού, είναι βέβαιο ότι δεν έπεισε την κοινή γνώμη, ενώ κανείς δεν γνωρίζει ακόμα αν έπεισαν και την ίδια την επιτροπή Χάτον, όπως «έπεισαν» αντίθετα ορισμένους μεγαλοεκδότες που επιμένουν να παίζουν το παιχνίδι του Τόνι Μπλερ.

Πολύ περισσότερο καθώς το πρώτο πλήγμα δόθηκε ήδη στον βρετανό πρωθυπουργό από την παραίτηση του στενότερου συμβούλου του, αρμόδιου για

θέματα επικοινωνίας, Άλαστερ Κάμπελ, που έχει κατηγορηθεί ότι ήταν εκείνος που διαδραμάτισε πρωταγωνιστικό ρόλο στο «φούσκωμα» του φακέλου για τα όπλα του Σαντάμ.

Βεβαίως, ο ίδιος ο Κάμπελ, όπως και το γραφείο του πρωθυπουργού, ισχυρίζονται ότι ο πρωθυπουργικός σύμβουλος είχε εκδηλώσει την πρόθεση να παραιτηθεί από τον περασμένο Απρίλιο. Όμως η κοινή γνώμη, όπως και πολλοί άλλοι που παρακολουθούν από κοντά τις εξελίξεις, αναρωτιούνται «γιατί ο Κάμπελ επέλεξε αυτή τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή για να υλοποιήσει την πρόθεσή του».

Αφήνουν έτσι να εννοηθεί ότι, μετά από μία ανάλογη, αποτυχημένη προσπάθεια που έγινε με τον υπουργό Άμυνας Τζέφρι Χουν, δεν αποκλείεται ο Κάμπελ να επελέγη για το ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου, η απομάκρυνση του οποίου θα εκτονώσει την κατάσταση.

Αν όμως η παραίτηση Κάμπελ εντάσσεται σε μια επικοινωνιακή τακτική που έχει στόχο να κατευνάσει την κοινή γνώμη, είναι πολύ πιθανό επίσης να αποτελέσει την επιβεβαίωση που ακριβώς επιζητεί η ίδια η κοινή γνώμη γι' αυτό που ήδη γνωρίζει, αντιλαμβάνεται, ή έστω διαισθάνεται, ότι δηλαδή κάτι βρόμικο βρίσκεται πίσω απ' όλη αυτή την υπόθεση, πράγμα που θα «μετρήσει» στην τελική κρίση των πολιτών όταν θα έλθει η δική τους ώρα.

Τ.Κ.Δ.

Αδιέξοδο ο «οδικός χάρτης»

Η εκρηκτική κατάσταση που έχει δημιουργηθεί τις τελευταίες εβδομάδες στο Ισραήλ με την επανέναρξη των εχθροπραξιών μεταξύ του ισραηλινού στρατού και των παλαιστινιακών οργανώσεων, σε πρώτο πλάνο τινάζει στον αέρα τον περίφημο, αμερικανικής έμπνευσης «οδικό χάρτη», που προβλήθηκε ως η φόρμουλα που θα οδηγούσε στην τελική λύση του Παλαιστινιακού· σε δεύτερο πλάνο όμως αποδεικνύει για άλλη μια φορά πως η επίλυση του ζητήματος είναι αδύνατη εάν σ' αυτή δεν εκφράζεται και δε γίνεται σεβαστή η βούληση όλων των άμεσα ενδιαφερομένων πλευρών και δεν συνδράμουν ειλικρινείς, καλές υπηρεσίες από την πλευρά της διεθνούς κοινότητας.

Οταν η αμερικανική κυβέρνηση στις αρχές της άνοιξης δημοσιοποιούσε τον «οδικό χάρτη», δηλώνοντας ταυτόχρονα ότι η επίλυση του παλαιστινιακού ζητήματος θα ήταν η φυσική κατάληξη της ανατροπής του Σαντάμ Χουσεΐν, το σύνολο σχεδόν των διεθνών αναλυτών θεωρήσαν το σχέδιο αυτό ένα ακόμα «τρικ» στην προσπάθεια του προέδρου Μπους να «χρυσώσει το χάπι» της εισβολής στο Ιράκ που ετοίμαζε το επιτελείο του.

Πολύ περισσότερο καθώς ήταν φανερό ότι και ο «οδικός χάρτης» –όπως οι επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν και το Ιράκ– ήταν μια ιδέα της στιγμής, σχεδιασμένη εντελώς πρόχειρα και χωρίς καμία σοβαρότητα, με βάση κυρίως τις ανάγκες μιας συγκεκριμένης χρονικής στιγμής.

Η επιβεβαίωση μάλιστα ήλθε πολύ σύντομα, όταν, ζητώντας η αμερικανική κυβέρνηση την εφαρμογή του σχεδίου, για να διασκεδάσει την αρνητική στάση της διεθνούς κοινότητας, το συνέδεσε άμεσα με τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», χαρακτηρίζοντας έτσι τους Παλαιστίνιους και επιτρέποντας παράλληλα στην κυβέρνηση του Αριέλ Σαρόν να συνεχίσει την εφαρμογή των δικών της σχεδίων που βεβαίως προμήνυαν τη συνέχιση της σύγκρουσης παρά μια ουσιαστική λύση στο πρόβλημα.

Χαρακτηριστική ήταν η πίεση που άσκησε η αμερικανική πλευρά για τον παραγκωνισμό του προέδρου της Πα-

λαιστινιακής Αρχής Γιασέρ Αραφάτ και την εκλογή του πρωθυπουργού Αμπάς, τον οποίο υποδέχτηκε με μεγάλη ικανοποίηση. Στη συνέχεια όμως του επέβαλε όρους για τον περιορισμό των παλαιστινιακών οργανώσεων τέτοιους που στην ουσία δημιουργούσαν τις συνθήκες για το ξέσπασμα μιας εμφύλιας σύγκρουσης.

Οι αμερικανικές πιέσεις όμως δεν είναι παρά η «ηχώ» των πιέσεων που ασκεί ο Σαρόν, ο οποίος επαναλαμβάνει συνεχώς ότι δεν πρόκειται να υπάρξει ειρήνη στο Ισραήλ και κατ' επέκταση επίλυση του προβλήματος, αν προηγουμένως δεν διαλυθούν οι μαχητικές παλαιστινιακές οργανώσεις.

Έτσι κι αλλιώς ο Τζορτζ Μπους –όπως άλλωστε και οποιοσδήποτε αμερικανός πρόεδρος– δεν πρόκειται σε καμία περίπτωση να πιέσει και να φέρει σε δύσκολη θέση τον ισραηλινό πρωθυπουργό, ιδιαίτερα καθώς πλησιάζουν οι επόμενες αμερικανικές εκλογές, για τις οποίες είναι βέβαιο πως υπολογίζει στην υποστήριξη των ακροδεξιών Χριστιανών αλλά και του ισχυρού εβραϊκού λόμπι.

Κατά τη διάρκεια ήδη του «πολέμου» στο Ιράκ οι παρατηρητές υπογράμμισαν το γεγονός ότι ο Σαρόν αρνιόταν πεισματικά να διαλύσει τους οικισμούς των εποίκων που δημιουργήθηκαν το τελευταίο διάστημα, ενώ συνέχιζε –και συνεχίζει ακόμα– την κατασκευή του περίφημου τείχους που θα χωρίζει τις παλαιστινιακές από τις ισραηλινές πε-

ριοχές, με στόχο να δημιουργήσει τετελεσμένα, τα οποία θα θέσει στο τραπέζι μιας ενδεχόμενης διαπραγμάτευσης για ένα παλαιστινιακό κράτος. Ένα «κράτος» όμως χωρίς εδαφική συνοχή, που θ' αποτελείται από ξεκομμένους και άρα ελεγχόμενους θύλακες.

Βεβαίως αργότερα, όταν οι Αμερικανοί, πιεζόμενοι από τη διεθνή κοινότητα και ιδίως την Ευρώπη για την τήρηση κάποιων ισορροπιών, ζήτησαν από τον Σαρόν να αποσύρει τον ισραηλινό στρατό από τα κατεχόμενα και ν' απελευθερώσει φυλακισμένους παλαιστίνιους μαχητές, εκείνος υπάκουσε, αν και με μεγάλη δυσκολία. Ήταν όμως φανερό ότι και τότε επιζητούσε –και μάλιστα υποδαύλιζε– μια πρόκληση εκ μέρους των παλαιστινιακών οργανώσεων, που θα τορπύλιζε την ειρηνευτική διαδικασία και θα του έδινε την ευκαιρία να επιστρέψει στα σχέδιά του.

Η πρόκληση που ήθελε ο Σαρόν δεν άργησε να έλθει. Και σ' αυτό συνέβαλαν όχι μόνο η τακτική των Αμερικανών και των Ισραηλινών, που ασκούν αφόρητες πιέσεις στην Παλαιστινιακή Αρχή να ακολουθήσει τους δικούς τους όρους, αλλά και οι εσωτερικές διαφορές και διαμάχες που υπάρχουν στο παλαιστινιακό στρατόπεδο, για τους επιδιωκόμενους εθνικούς στόχους, για την τακτική που πρέπει ν' ακολουθηθεί για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί, για τις υποχωρήσεις που πρέπει –αν πρέπει– να γίνουν, αλλά και για το ποιος θα έχει την ευθύνη της εξουσίας, άρα και των αποφάσεων που λαμβάνονται σχετικά με τις πολιτικές και άλλες διεκδικήσεις των Παλαιστινίων.

Οι διαφορές και οι διαμάχες αυτές που εκδηλώνονται μεταξύ του προέδρου Αραφάτ και του πρωθυπουργού Αμπάς, αλλά και μεταξύ των διαφορετικών παρατάξεων και οργανώσεων, δεν αποκλείεται να οδηγήσουν τελικά στον παλαιστινιακό εμφύλιο που πασχίζουν συνειδητά ή ασυνείδητα να προκαλέσουν τόσο το Τελ Αβίβ όσο και η Ουάσιγκτον.

Τ.Κ.Δ.

Πόσο κοστίζουν 51 τόνοι χρυσού;

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Υπάρχει μια «αδιαπραγμάτευτη λαϊκή περιουσία». Αυτή προσδιορίζεται ως οι αρχαιολογικοί χώροι, τα νερά, η θάλασσα, ο αέρας, ο ορυκτός πλούτος. Τον προσδιορισμό αυτό δίνουν οι «Φορείς κατα του χρυσού». Υπάρχει και μια περιουσία σε χρυσό. Κυριολεκτικά.

Πενηνταένas –τουλάχιστον– τόνοι χρυσού βρίσκονται στη θρακική γη και περιμένουν την εξόρυξή τους. Πιο συγκεκριμένα στην περιοχή Μεσημβρίας (με αρχαιολογικό χώρο) - Δικέλλων (θαλάσσια περιοχή).

Υπάρχει και ένα προηγούμενο. Τα αποτελέσματα της δράσης της TVX στη Χαλκιδική. Μια μεγάλη βροχή ήταν αρκετή να ρίξει στη θάλασσα χιλιάδες τόνους τοξικά απόβλητα και να τη νεκρώσει. Μια δυνατή βροχή ήταν αρκετή για να διαλύσει το μύθο «περί ασφαλών, ελεγχόμενων και καθαρών περιβαλλοντικών συνθηκών... σε βάθος χιλιετίας...» όπως ισχυριζόνταν πριν από τη βροχή οι εκπρόσωποι των πολυεθνικών. Η τεράστια οικολογική καταστροφή που συντελείται στον κόλπο της Ιερισσού της Χαλκιδικής και απειλεί όλο το Βόρειο Αιγαίο «από την ασύδοτη και επικίνδυνη δραστηριότητα της TVX», φέρνει για μια ακόμη φορά στην επιφάνεια τις καταστροφικές συνέπειες από τέτοιες εκμεταλλεύσεις.

Το παλιό εκείνο κόσκινο του χρυσού θήρα έχει προ πολλού αντικατασταθεί από σύγχρονες χημικές μεθόδους. Και κάθε χημική μέθοδος τέτοιου είδους αφήνει πίσω της επικίνδυνα χημικά απόβλητα.

Υπάρχει ένα φράγμα στο «Καρακόλι» Χαλκιδικής με τριάντισι εκατομμύρια κυβικά εκατοστά κυανιούχα και άλλα τοξικά απόβλητα να απειλεί τετελεσμένα τον τουριστικό παράδεισο της Χαλκιδικής για πάντα. Για τους κατοίκους του Έβρου, αλλά και για το σύνολο των φορέων που τους εκπροσωπούν, η Χαλκιδική αποτελεί ένα καθοριστικής σημασίας προηγούμενο για το μέλλον της

περιοχής τους, αν η κυβέρνηση χορηγήσει τη σχετική άδεια που ζητά η εταιρεία «Χρυσωρυχεία Θράκης Α.Ε.».

Υπάρχει λοιπόν ένα «εφιαλτικό πρόβλημα», ένας «οργουελικός εφιάλτης», για τους κατοίκους των Νομών Έβρου και Ροδόπης. Περιλαμβάνει 40 εκατομμύρια τόνους πετρωμάτων που θα εξορυχθούν και μια τεράστια λίμνη, η οποία θα ξεπεράσει σε έκταση τα 1000 στρέμματα, με κυανιούχα και τοξικά αποβλήτα τα οποία θα είναι αδύνατο να ανακυκλωθούν από τη φύση. Και θα απειλούν διαπαντός με οικολογική καταστροφή τη θάλασσα του Βόρειου Αιγαίου.

Η εταιρεία ζητά άδεια μεταλλευτικών ερευνών. Μετά την αναθεώρηση του άρθρου 24 του Συντάγματος και με τη νέα νομοθετική προσαρμογή και ρύθμιση που καταργεί το Ν.1650/1986, που έθετε κάποια εμπόδια (προέγκριση χωροθέτησης, περιβαλλοντικές επιπτώσεις) τα χέρια της λύνονται. Με τη χορήγησή της σχετικής άδειας δημιουργούνται μεταλλευτικά δικαιώματα και έτσι θα προχωρήσουν οι διαδικασίες οριστικών παραχωρήσεων των ερευνηθέντων χώρων.

Μετά τις φετινές εξελίξεις με τις απολύσεις στα ορυχεία της Χαλκιδικής, καταρρίπτεται και το μυθώδες επιχείρημα για την υποτιθέμενη οικονομική ανάπτυξη της περιοχής που θα φέρουν δήθεν τέτοιες δραστηριότητες. Οι απολαβές από τις μερικές εκατοντάδες, προσωρινές μάλιστα θέσεις εργασίας είναι ένα... ψήγμα χρυσού –από τους τόνους που θα εξορυχθούν– που θα φτάσει τελικά στις τσέπες των κατοίκων της περιοχής – των όποιων κατοίκων, της

όποιας περιοχής που θα φιλοξενεί τέτοιες δραστηριότητες.

Στην περίπτωση των ορυχείων στη Θράκη, συμβαίνει και κάτι που ο δημοσιογράφος σπάνια συναντά: Το σύνολο των φορέων δύο Νομών, του Έβρου και της Ροδόπης, συμφωνούν πως η άρνηση στην εγκατάσταση τέτοιων δραστηριοτήτων είναι αυτονόητη και η θέση τους αυτή είναι αδιαπραγμάτευτη. Στους φορείς συγκαταλέγεται και το σύνολο του πολιτικού κόσμου. Οι βουλευτές όλων των κομμάτων και το σύνολο των εκπροσώπων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αντιτάσσονται στα σχέδια της «Χρυσωρυχεία Θράκης Α.Ε.». Ακόμα και ο Νομάρχης –ειδικά αυτός– που πρόσκειται στο κυβερνών κόμμα είναι αντίθετος στα χρυσωρυχεία.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στο ψήφισμα του συλλαλητηρίου της 9ης Μαΐου, το Διευρυμένο Νομαρχιακό Συμβούλιο Ροδόπης-Έβρου αναφέρει ανάμεσα στ' άλλα ότι «με πολιτικές αποφάσεις» τάσσεται «ομόφωνα και κατηγορηματικά, ενάντια στην εγκατάσταση και λειτουργία χρυσωρυχείων στην περιοχή». Οι φορείς διακηρύττουν ότι «καθιστούμε σαφές προς κάθε κατεύθυνση, κυβέρνηση, χρυσωρυχεία, πολυεθνικές, ΣΕΒ, συγκροτήματα τύπου, ότι σε περίπτωση που επιχειρήσουν να υπερβούν την παλλαϊκή απαίτηση οριστικής απομάκρυνσης των χρυσωρυχείων, οι συνέπειες θα είναι απρόβλεπτες και οι λαϊκές κινητοποιήσεις θα πάρουν χαρακτήρα χιονοστιβάδας». Σε άλλο κείμενο αναφέρουν ότι «ο αγώνας να φύγουν για πάντα, παίρνει πλέον χαρακτηριστικά πατριωτικού αγώνα, γιατί έχει να κάνει με την υπεράσπιση της πατρώας γης, από πολυεθνική επιβουλή, η οποία έχει δυστυχώς την αρωγή της κυβέρνησης». «Κάθε απουσία θα είναι άγος και ντροπή. Κάθε μάχιμη παρουσία, υπέρτατη τιμή. Σκέψου... Κάνε το χρέος σου».

Οι τόμοι του ANTI, ένας πολύτιμος σύμβουλος

Το ANTI είναι μια ζωντανή παρουσία στην πολιτική και πολιτισμική μας ζωή.
Το ANTI ήταν όμως πάντοτε μια ζωντανή παρουσία.
Το χρονικό της Ελλάδας στα τελευταία χρόνια είναι αποτυπωμένο στους τόμους του ANTI.
Η σειρά των τόμων του περιοδικού ANTI είναι ένας πολύτιμος σύμβουλος για σας.

Οι τόμοι του ANTI διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού: Δημοχάρους 60, 115 21
Αθήνα, τηλ. 7232.713, 7232.819

Ο Λυκαβηττός κινδυνεύει

Ένα ξεχασμένο, αλλά επίκαιρο κείμενο του Κωστή Παλαμά

Στο προηγούμενο τεύχος –αφιέρωμα στον Κωστή Παλαμά– αναδημοσιεύσαμε το προλογικό σημείωμα της εφημερίδας *Πολιτεία* της 7.9.1925 σε κείμενο του Κ. Παλαμά για τη σωτηρία του Λυκαβηττού που κινδύνευε –και τότε– από διάφορες «αναπτυξιακές» πρωτοβουλίες. Και είχαμε υποσχεθεί να δημοσιεύσουμε και το κείμενο του ποιητή που ακολουθούσε.

Πολλά έχουν αλλάξει από το Σεπτέμβρη του 1925· και η

μορφή του λόφου και άλλα κομμάτια από το τοπίο της Αττικής έχουν βεβηλωθεί. Αξίζει όμως να παρακολουθήσουμε τις σκέψεις του ποιητή, που αναφέρεται και στη σχετικά πρόσφατη για την εποχή εκείνη, μαρμάρωση του Σταδίου. Και να αναλογιστούμε πόσο έχει θολώσει η ευαισθησία στη ματιά μας μπροστά στο αττικό τοπίο που ρήμαξε. Και να αναλογιστούμε τρόπους να σταματήσουν κάποτε αυτές οι καταστροφές.

Η Τέχνη πού ἐκυριάρχη σ' ένα καιρό στην Ἀθήνα για ν' ἀπομείνη τοῦ πολιτισμένου κόσμου κυρίαρχη, λές πὼς ἐπῆρε τὸ ἀνθισμὰ της ἀπὸ τὴ φύση τριγύρω της. Ἀπὸ ἓνα βράχο, λές, φύτρωσαν οἱ Παρθενῶνες καὶ τὰ Ἑρέθθεια. Λές πὼς ἐπῆραν τὰ μέτρα τους καὶ τὶς γραμμὲς τους οἱ ναοὶ καὶ τ' ἀγάλματα ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ πὺν περιζώνουν τὸν αἰτικό κάμπο, ἀπὸ τοὺς λόφους πὺν γειτονεύοντας μὲ τὴν Ἀκρόπολη, τιμητικὰ τὴ συντροφεύουν. Καὶ ὕστερα, καὶ στὴ φαντασία τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντικείμενα τοῦ φυσικοῦ κόσμου, καθρεφτίζονται κ'

ἐκεῖνα σὰν ἔργα τέχνης. Δὲν ξέρω ἂν ἄλλοῦ πουθενά, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀττική, παρουσιάζεται ἡ φύση μὲ παράστημα ἔτσι ἀνάλογα καλλιτεχνικό, αὐτὴ σὰ νὰ μιμήθηκε τὴν τέχνη. Καὶ ἀγάλια - ἀγάλια στὸ νοῦ τῶν πνευματικὰ θρεμμένων καρφώνεται ἡ σκέψη πὼς οἱ ἀθηναῖοι λόφοι καὶ οἱ βράχοι πὺν περικυλώνουν, κυματιστοὶ, πλαστικοί, σκαλιστοὶ, γυμνοί, ἀπόκρημνοι, λαμπεροί, τὸ θεῖο ὕψωμα, παύουν πιά νὰ εἶναι τρόποι, νὰ εἶναι μέσα γιὰ τὴν ἐπιτυχία ὁποιοῦ σκοποῦ πὺν σχετίζεται μὲ τὴν πρόοδο ἑνὸς τόπου. Εἶναι οἱ ἴδιοι σκοποὶ, οἱ ἴδιοι, τόποι, τολμῶ νὰ πῶ, ἱεροὶ καὶ ἀπαραβίαστοι. Φιλόπαππος,

Ἀρδηττός, Ἀρειος Πάγος, Πνύκα, Τουρκοβούνια, Λυκαβηττός, ὀνομαστὰ καὶ ἀνώνυμα, εἶναι ἱστορία καὶ εἶναι ποίηση. Ἐτσι καθὼς ἡ Ἀκρόπολη ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς στοχαστικὸς νὰ φανταστῇ πὼς δύναται νὰ ξετυλιχτῇ σὲ ἄλλο τίποτε παρὰ σὲ ὅ,τι ἀπὸ τοὺς αἰῶνες μᾶς παραδόθηκε, ναὸς τῆς σιωπῆς καὶ τῆς περισυλλογῆς, μὲ τὸν Παρθενῶνα γκρεμισμένο στέμμα του, ναὸς πὺν ἡ λατρεία τῶν ἐρειπίων παίρνει καὶ ντύνεται μέσα του ὅλη τὴν ἐκστατικὴ γοητεία, ἀνάλογα, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος: ὁ Λυκαβηττός, ὁ αὐστηρός, ὁ βαρὺς, ὁ ἀγέλαστος. Ἡ παράδοση καλὰ μᾶς ση-

μειώνει πώς έπεσε από τὰ χέρια τῆς Ἀθηνᾶς, ἐκεῖ πού ἔτρεχε ἀεροπόρα. Ὁ Λυκαβηττός, πού τοῦ λείπει κάποια χάρη ἀττική, ὥστε ὁ ἀλησμόνητος ἐκεῖνος ἀττικόπληχτος, ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος, νὰ τὸν ἀντιπαθῇ καὶ καταφρονετικά νὰ τὸν ἀναφέρει, μὰ πού μᾶς ἐπιβάλλεται μὲ κάποια δύναμη. Μᾶς λέει πὼς δὲν ἦταν προωρισμένος γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ σχέδια ἀξιοτίμων βέβαια καὶ καλοπροαίρετων κυρίων καὶ ἐπιχειρηματιῶν καὶ πού μὲ σκοπιμότητα ἐνεργοῦν, ἀλλὰ πού προβάλλουν, δυστυχῶς, κάποιους ὀνομαστικούς νόμους ὁμορφιάς, πού ἀπαιτοῦν τὸ σέβας, καθὼς οἱ νόμοι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ. Καθὼς ἡ Ἀκρόπολις μᾶς εἶναι, καλὰ κακά, ἡ ἀποκρυστάλλωση τοῦ κλασσικοῦ περασμένου, καὶ ὅμως ἀθάνατου, ὁ Λυκαβηττός, καλὰ κακά, μᾶς εἶναι τὸ σύμβολο κάποιου ἀπαρασάλευτου ρωμαντικοῦ ὀνείρου, πού καὶ αὐτὸ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὰ βάθη τῶν καιρῶν. Νεο-Ἕλληνες ποιηταὶ τραγούδησαν τὸ φεγγάρι, ὅταν ὑψώνεται ἀπὸ τὴν κορφή τοῦ Λυκαβηττοῦ, ντύνοντάς τον μὲ τὸ ὑπερούσιο φέγγος του. Στὰ 1838, 25 τοῦ Μαρτίου, μιὰ εὐγενικὴ γερμανίδα, θρεμμένη μὲ Σίλλερ καὶ μὲ Γκαίτε, καθὼς ἀντίκρουσε τὸ βράδυ στὴν κορφή του νὰ λάμπῃ ἕνας μέγας σταυρὸς σχηματισμένος ἀπὸ ἀναμμένα ξύλα, τὸ χαιρέτισε τὸ φῶς ἐκεῖνο μὲ παθητικούς στίχους, «φῶς τὸ εἶπε, πού φωτίζει καὶ δὲ θαμπώνει», «σημάδι ἱερό, τὸ εἶπε, πού ἐγγύηση μᾶς δίνει γιὰ μέλλοντα περισσότερο εὐτυχισμένα...». Θέλω νὰ θυμίσω πὼς εἶναι προωρισμένοι τῶν Ἀθηνῶν καὶ οἱ λόφοι ἀκόμα νὰ μᾶς ἐξευγενίζουν τὰ αἰσθήματα, νὰ μᾶς ὑψώνουν τοὺς λογισμούς, ὅχι νὰ μᾶς γίνονται ὄργανα γιὰ ξεφαντώματα καὶ καλοπεράσματα, πράγματα, μπορεῖ πραχτικά, θετικά, ἐπιθυμητά, μὰ πού ὑπάρχουν γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τους σ' ἐμᾶς ἐδῶ τόποι καὶ τρόποι ἄλλοι καταλληλότεροι.

Μόλις ὁ Λυκαβηττός ἀνέχεται τὸ κάπως ἀμφίβολης καλαισθησίας πευκοφύτεμά του, γυμνός, καθὼς ἀφέθηκε ν' ἀστράφτῃ καὶ νὰ λάμπῃ στὰ φιλιὰ τοῦ ἡλίου, καὶ στὰ πόδια τῶν ἀναβατῶν του κοπιαστικός, γιὰ νὰ τὴ μεγαλώνη μὲ τὸ μόχθο τὴ χαρὰ τῆς κορφῆς του, ἀπὸ ὅπου χάνεται τὸ μάτι καὶ

μεθᾶ στοὺς ὀλάνοιχτους ὀρίζοντες. Καὶ καμμιά ὑπόσχεση γιὰ τὸ χτίσιμο ἐπάνω του καμμιάς ἐκκλησιᾶς σιδερόφραχτης ἐφωδιασμένης πλουσιοπάροχα δὲν θὰ κάμῃ τοὺς στοχαστικά καὶ καλλιτεχνικά θρεμμένους μὲ τὴν ἀττικὴ θρησκεία νὰ μὴ τὸ θεωροῦν ἱεροσυλία τὸ γκρέμισμα τῆς εἰδυλίας ἐκκλησιούλας τοῦ Τροπαιοφόρου πού εἶναι ἀπὸ καιροὺς τώρα τὸ στέμμα του, ἡ φωνή του, καὶ ἡ δόξα του. Καὶ κάθε ὑπόσχεση «τεχνοτροπίας» ἀρμονισμένης πρὸς τὴν εἰκόνα του τὴ φυσική, δὲ θὰ κάμῃ τοὺς ἴδιους νὰ μὴ τὴ λένε εἰρωνεία.

Τὴ γνώμη αὐτὴ σχημάτισα, πρῶτα ἀπὸ δυὸ εὐγλωττα γράμματα τοῦ κυρίου Σπύρου Μερκούρη στὸ «Ἐμπρός», ὕστερ' ἀπὸ κάποιο ἐρώτημα πού εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ ἀπευθύνῃ νέος καλλιτέχνης, ἀπὸ μέρος συντροφιάς ἀρχιτεκτόνων συναδέλφων του, ταραγμένων ἀπὸ τὸ κίνημα, τέλος ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῆς σχετικῆς «Συμβάσεως» στὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως». Καὶ τὴ φέρνω ἐδῶ κατὰ χρέος, κινημένος ἀπὸ τὴν πρόσκληση τῆς «Πολιτείας».

Δὲ θυμοῦμαι καλὰ πόσα χρόνια πέ-

ρασαν ἀπὸ τότε: ὅταν οἱ γραφικώτατοι λόφοι τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου μαρμαρώθηκαν κ' ἐγιναν τὸ λαμπρὸ οἰκοδόμημα πού γνωρίζουμε, στὴν «Ἐφημερίδα» τότε τοῦ Κορομηλά, μ' ἕνα μου ἄρθρο, ἀπαρατήρητο, ὑποθέτω, μόνος, προσπάθησα νὰ διατυπώσω κάποια μου λύπη νοσταλγικὴ γιὰ τὰ γραφικὰ τὰ δροσόπνοα ταπεινὰ βουναλάκια, πού τὰ ἔθαψε ζωντανά, σκληρὰ τ' ἀφάνιζε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς των τὸ ἀναίσθητο μαρμάρينو μανσωλεῖο. Μετὰ καιρὸ ξεφυλλίζοντας τὴν ὥραία γιὰ τὴν «Ἀθήνα» μονογραφικὴ μελέτη τοῦ γάλλου ἀττικολάτρη, τοῦ Φουζέρ, εἶδα μὲ κρυφὴ χαρὰ πὼς ὁ σοφός, χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύεται, βάρβαρο ἀποκαλώντας το, τὸ μαρμάρωμα τοῦ Σταδίου, συμμερίζεται τοῦ ἀσόφου ἐμένα τὴν ἐντύπωση. Καὶ εἶναι ὁ ἴδιος πού ἐπικαλεῖται σ' ἐν' ἀπὸ τὰ γράμματά του ὁ κ. Μερκούρης τὴ γνώμη του γιὰ τὸ Λυκαβηττό. Καὶ πόσο τώρα τελευταῖα εὐχάριστα ξαφνίστηκα ὅταν ἔμαθα πὼς ὁ μεγαλύτερος καλλιτέχνης πού ἡ νέα Ἑλλάδα ἀπόχτησε, στὴν ἐπίσκεψή πού εἶχε κάμει τοῦ ξαναμαρμαρωμένου Σταδίου, τὸ ἴδιο αἶσθημα δοκίμασε.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

D.M. MAC DOWELL
Καθ. Πανεπιστημίου
Γλασκώβης
**ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΣΤΗΝ
ΑΘΗΝΑ
ΤΩΝ ΚΛΑΣΙΚΩΝ
ΧΡΟΝΩΝ**
Σελ. 432 με 12 εικόνες.
Μετάφραση
Γ. Μαθιουδάκη

D.M. MAC DOWELL
Καθ. Πανεπιστημίου
Γλασκώβης
**ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟ
ΔΙΚΑΙΟ**
Σελ. 249
Μετάφραση
Νίκου Κονομή
Ακαδημαϊκού

Τρία βιβλία διεθνώς γνωστών καθηγητῶν με θέμα τὸ Δίκαιο τῆς Αρχαιότητας, κυκλοφοροῦν σε ἐγκυρες μεταφράσεις. Στὸ **Δίκαιο στὴν Ἀθήνα τῶν κλασσικῶν χρόνων** πα-

ARNALDO BISCARDI
Καθ. Πανεπιστημίου
Μιλάνου
**ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΔΙΚΑΙΟ**
Σελ. 507
Μετάφραση
Παν. Δημάκη
Καθ. Πανεπιστημίου

ρουσιάζεται ἡ ιστορικὴ ἀνάπτυξη τοῦ νομικοῦ συστήματος, ἡ νομοθεσία τοῦ Δράκοντα καὶ τοῦ Σόλωνα, οἱ λαϊκοὶ δικαστές που σатиρίζονται ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη, καθὼς καὶ εἰδικότερα θέματα ιδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου. Οἱ κοινωνικὲς τάξεις στὴ Σπάρτη, ἡ στρατιωτικὴ ἀγωγή των παίδων καὶ των νέων, ὁ γάμος καὶ ἡ θέση τῆς γυναίκας, ἡ γαιοκτησία καὶ τὸ δίκαιο τῆς διαδοχῆς εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα που ἀναλύονται στὸ **Σπαρτιατικὸ Δίκαιο**.

Τέλος, στὸ **Αρχαῖο Ἑλληνικὸ Δίκαιο** ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται σε ὅλα τὰ εἶδη τοῦ Δικαίου (Ἰδιωτικὸ, Ποινικὸ, Δικονομία κλπ.), ἐστὶ πού ὁ ἀναγνώστης νὰ βροῖσκει σ' αὐτὸ ἀπάντηση γιὰ οποιοδήποτε θέμα των δικαϊκῶν θεσμῶν που τον ἀπασχολεῖ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στὸν Πολιτισμὸ καὶ τὴν Παιδεία
Ἱπποκράτους 8 Ἀθήνα Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr e-mail: papadimas@atp.gr

δια λογος αναγνωστων

Το σύστημα

Για το πολιτικό
σύστημα γράφει ο
Γρηγόρης
Βαζακόπουλος από τη
Χαλκίδα:

Αγαπητοί φίλοι,
Εκ των όσων πληροφορούμαι
μέχρι σήμερα, κατέληξα σε
κάποιες σκέψεις για την ση-
μερινή Ελλάδα.

Παρακαλώ διορθώστε με,
εάν είμαι κάπου λάθος.

Με βάση τους αντισυνταγμα-
τικότετους νόμους περί χρη-
ματοδοτήσεως των κομμάτων
(βάζουν το χέρι στην τσέπη
μου, και ας τους καταψηφί-
ζω) έχουμε να κάνουμε με
πολιτικές «επιχειρήσεις», οι
οποίες αναδεικνύουν επιχει-
ρηματίες «νέων τζακιών»
(ξεβράκωτοι εργολήπτες δη-
μοσίων έργων), οι οποίοι στη
συνέχεια παρουσιάζονται
στα ιδιωτικά Μέσα Μαζικής
Εξαχρείωσης (ΜΜΕ: παρε-
γράφησαν 700 δισ. δρχ. χρέη
τους) από ακριβοπληρωμέ-
νους κομφερασιέ (τηλεπα-
ρουσιαστές - φωνές των αφε-
ντάδων τους) αναδεικνύο-
νται σε μία νύχτα επιχειρημα-
τίες πανελλαδικής εμβέλειας.
Το κυβερνών κόμμα-επιχεί-
ρηση στη συνέχεια, με τον πο-
λιτικό λόγο της διπλοπροσω-
πίας και της ελεεινής υποκρι-
σίας, θα εξαγοράζει ψήφους
και συνειδήσεις μαζί, με διο-
ρισμούς, στεγαστικά δάνεια,
ελληνοποιήσεις κ.λπ.

Δηλαδή δια της μεθόδου της
«απλής λογικής» (καταμέ-
τρηση λευκών και άκυρων
μαζί – λες και οι πολίτες αυ-
τοί περισσεύουν απ' την κρί-
σιμη διαδικασία διαδοχής
στην κουτάλα), μην μείνει «α-
κυβέρνητη» η χώρα, θα στη-
ριχθεί ενισχυμένα αναλογικά

σε μία μειοψηφική μάζα που
θα καπελώσει την υπόλοιπη
κοινωνία για 4 χρόνια ακόμη.
Μία μάζα που τα κίνητρά της
είναι τόσο χαμηλά (ε, το παι-
δάκι μας πρωτοδιορισμένο
ας ξεκινήσει με 120.000 δρχ.
το μήνα και θ' ανεβεί ψηλότε-
ρα... έχει ο θεός... ας γλείφει
καλά στο κόμμα... και βλέ-
πουμε), ώστε δεν θα διστάσει
να εκφοβίσει συμπολίτες
τους ή και να τους παρακο-
λουθήσει ώστε να επιτευχθεί
η δημόσια διαπόμευσίς τους
(αφού ούτως ή άλλως είναι
άχρηστοι στο κόμμα – άρα
επικίνδυνοι).

Η μειοψηφική μάζα θα απλώ-
σει έτσι τα πλοκάμια της και
στο υπόλοιπο κοινωνικό σώ-
μα, ξεπαστρεύοντας τους πά-
ντες και τα πάντα, σταδιακά.
«Αξιοκρατικά» θα στελεχω-
θούν και οι κυβερνητικές και
οι διευθυντικές οργανικές
θέσεις (ας είναι και χουντι-
κοί ή πρώην σταλινικοί) φθά-
νει να εξυπηρετούνται: Η δυ-
νατότερη προβολή και η επι-
κράτηση πανελλαδικά του
κόμματος.

Αρκεί να υπάρχει η «ειρηνι-
κή συνύπαρξις» μεταξύ των
εγκατεστημένων ληστών και
των μεταπρατών της ελλήνι-
κής κοινωνίας στο κοινοβού-
λιο. (Βλέπε: η μεγάλη λη-
στεία του Χρηματιστηρίου
Αθηνών.)

Αν «στραβώσει» κάτι στην
πορεία, θα υπάρχει πάντα η
ευνοϊκή μεταχείρισις «ημετέ-
ρων» εκ μέρους των κ.κ. δι-
καστών (κωλυσιεργίες ανα-
κριτικών υποθέσεων και τε-
μαχισμοί τους χωρίς την
έγκριση του Συμβουλίου
Εφετών, ακόμη και αν έχουν
ασκηθεί διώξεις σε βαθμό
κακουργήματος), ιδίως μετά
τις τελευταίες αυξήσεις στα
μισθολόγια τους εκ μέρους

του καθηγητού κ. Σημίτη.
(Αληθεύει ότι η μηνιαία σύ-
νταξις ενός δικαστικού είναι
1.350.000 δρχ.;)

Γρηγόρης Βαζακόπουλος

Για το τραμ

Από τον «Σύλλογο
Φίλων του
Σιδηροδρόμου» η
απάντηση στα όσα
έγραψε στο τχ. 790 ο
αναγνώστης μας
Βλάσης Βέλλιος:

Αξιότιμε κ. Διευθυντά,
Όντες ανελλιπείς αναγνώ-
στες της πολιτικής-πολιτιστι-
κής επιθεώρησης *Αντί*, δια-
βάσαμε και την επιστολή,
σχετικά με το Τραμ, του κυρί-
ου Βλάση Βέλλιου, τη διατυ-
πωμένη με ευγένεια ύφους,
περί της μη σκοπιμότητας
εγκατάστασης αυτού του μέ-
σου.

Πριν όμως εισέλθουμε στην
ουσία των θέσεών μας για το
τραμ, θα επιθυμούσαμε να δι-
ευκρινίσουμε ότι δευτερογε-
νώς είμαστε φίλοι του σιδη-
ρόδρομου και του τραμ.
Πρωτογενώς, πιστεύουμε ότι
και τα 600 μέλη μας είναι πο-
λιτικώς σκεπτόμενα άτομα,
με έντονες, ουσιαστικές οικο-
λογικές ισορροπίες και με
σαφείς αντιλήψεις πάνω στις
αστικές ευαισθησίες, οι οποί-
ες πρέπει να μας διακατέ-
χουν προκειμένου να επιβιώ-
σουμε μέσα σε αυτό το αλλό-
κοτο υπερμέγεθες αντισυ-
νταγματικό πόλισμα που λέ-
γεται Αθήνα. Η διαπίστωση
λοιπόν ότι τα μέσα σταθερής
τροχιάς συνάδουν προς τις
θέσεις μας σε έντονο βαθμό,
μας οδήγησε στο να γίνουμε
φίλοι τους και τεκμηριωμένοι
υποστηρικτές τους. Τα αντι-

λαμβανόμεστε ως μέσα που
αναπτυσσόμενα συμβάλλουν
σε μεγάλο βαθμό στην ποιοτι-
κή βελτίωση της ζωής μας.
Καιρός όμως να επανέλθου-
με στην επιστολή του φίλου κ.
Βέλλιου.

Είναι γεγονός ότι όταν ανα-
κοινώνονται ή τίθενται σε
εξέλιξη έργα ή εργασίες που
θα επιδράσουν στο *modus
vivendi* του πληθυσμού μιας
πόλης, δημιουργούνται πολυ-
ποίκιλες αντιδράσεις ανάλο-
γα με τα φίλτρα της κάθε μι-
κροκοινωνικής ομάδας, ανα-
φερόμενα σε θέσεις πολιτι-
κές, αισθητικές, κομματικές
και μορφωτικές. Κάτι αντί-
στοιχο έχει συμβεί και στο
τραμ, όπου όμως οι συντρι-
πικά περισσότερες από τις
διατυπούμενες γενικές θέ-
σεις τυγχάνουν κατά κανόνα
ατεκμηρίωτες όντας απότο-
κοι στερεοτύπων και προσω-
πικών νεφελωδών προτύπων.
Έτσι βέβαια είναι προφανές
ότι ουδέν εποικοδομητικό
επισυμβαίνει και δημιουρ-
γούνται ψυχοφθόρες κοινω-
νικές τριβές. Επί των θέσεων
λοιπόν του κ. Βέλλιου θα εί-
χαμε να παρατηρήσουμε τα
ακόλουθα:

1. Ο επιστολογράφος επικε-
ντρώνει στις αρχικές του θέ-
σεις την προσοχή του στα
Ι.Χ., λεωφορεία και τρόλλεϋ,
διερωτώμενος τι θα γίνει με
αυτά, τα οποία είναι ήδη
μπλοκαρισμένα. Ακριβώς φί-
λε κύριε Βέλλιε, εκεί βρίσκε-
ται ένα από τα θετικά σημεία
του τραμ. Εμείς λοιπόν ενδια-
φερόμαστε για το πόσοι πολί-
τες μπορούν να διέρχονται με
αξιοπρέπεια και άνεση από
έναν κυκλοφοριακό αγωγό
(δρόμο) και όχι πόσα αυτοκί-
νητα. Εφόσον λοιπόν με το
τραμ από έναν δρόμο μπο-
ρούν να διέρχονται ανά ώρα

και κατεύθυνση 20.000 άτομα, φαντάζεστε ότι με συνήθη μέση πληρότητα 1,5 άτομα/Ι.Χ. θα απαιτείτο η διέλευση 13.133 Ι.Χ., με ό,τι αυτό συνεπάγεται (222 οχήματα το λεπτό που αντιστοιχούν σε 3,7 οχήματα ανα δευτερόλεπτο...).

2. Είναι αντιληπτό βέβαια ότι κάτω από τις προηγούμενες συνθήκες οι δρόμοι θα μπλοκαριστούν εντελώς και δεδομένου ότι η κίνηση των αυτοκινήτων δεν πραγματοποιείται σε συνθήκες πειράματος, θα απαιτούντο περίπου διπλάσια οχήματα από τα 13.333, και δρόμοι με δέκα λωρίδες κυκλοφορίας.

3. Ασφαλώς και το τραμ είναι ένα επίγειο μεταφορικό μέσο όπως και τα άλλα, και αναφερόμενοι στο ρητορικό ερώτημα του κ. Βέλλιου «αν θα υπάρχουν επιβάτες» αντιστοιχεί προς τη δυναμικότητα του τραμ, θα θέλαμε να απαντήσουμε «Ναι, πολλοί». Ας θυμηθούμε τι γίνεται τις ώρες αιχμής, όταν πηγαίνουμε στις εργασίες μας ή κατά την επιστροφή. Κυκλοφοριακό έμφραγμα που καθ' έλξιν μάς προξενεί βιολογικά εμφράγματα πλέον.

4. Τα της κινήσεως του τραμ και τα των κυκλοφοριακών συνδυασμών με τα άλλα μέσα, τα αντιμετωπίζουν (όπως σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες) οι ειδικότητες (εξωτερικές για εμάς) του συγκοινωνιολόγου και του οργανωτή συστημάτων. Και το σπουδαιότερο: αυτή ακριβώς η προδιαγραμμένη και ορατή πορεία του τραμ διευκολύνει την καθολική κυκλοφορία. Η υποτιθέμενη και ευχερώς επικαλούμενη «ευελιξία» των ελαστικοφόρων οχημάτων έχει αποδειχθεί ότι ευθύνεται σε τεράστιο βαθμό όχι μόνο για τις κυκλοφοριακές εμπλοκές αλλά και για

ατυχήματα.

5. Ως προς τις κυκλοφοριακές αναλύσεις σχετικά με την οδό Πατησίων, την Αλεξάνδρας κ.λπ. παραπέμπουμε στην προηγούμενη παράγραφο.

6. Όσον αφορά στα μικρά και ευέλικτα μέσα μεταφοράς, διερωτώμαστε πού και πώς θα εκφράσουν την ευελιξία τους; Τις ώρες της ταπείνωσης της αιχμής τα οχήματα και το προσωπικό τους τι θα γίνονται;

7. Όχι, αγαπητέ κ. Βέλλιε. Το τραμ δεν είναι άχρηστο. Όλες οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν αναπτύξει και επεκτείνει το τραμ τους. Ως και το Παρίσι με το καταπληκτικό του Μετρό ξαναεγκατάστησε δίκτυα τραμ και συνεχίζει. Εμείς έχοντας απέναντί του ένα παθολογικό στερεότυπο, το χαρακτηρίζουμε άχρηστο, παρωχημένο, επιζήμιο κι ένα σωρό αλλά. Βέβαια εκείνο που εξοστρακίζει αυτήν την απολυτότητα, είναι η έξωθεν

καλή μαρτυρία υπέρ του τραμ. Όπως λοιπόν συχνά λέμε «Να, έτσι πρέπει να κάνουμε, όπως συμβαίνει στην Αγγλία, στη Γερμανία και αλλού», έτσι πρέπει ως αρνητές του τραμ, να επικαλούμαστε το αλβανικό πρότυπο, δεδομένου ότι μόνο η Αλβανία και η Ελλάδα (για διαφορετικούς λόγους η κάθε μία) δεν διαθέτουν τραμ; Σας εκφράζουμε την ειλικρινή μας εκτίμηση.

Ο Πρόεδρος Πέτρος Ράλλης
Ο Γ. Γραμ. Θεμιστ. Ζαχαρίου

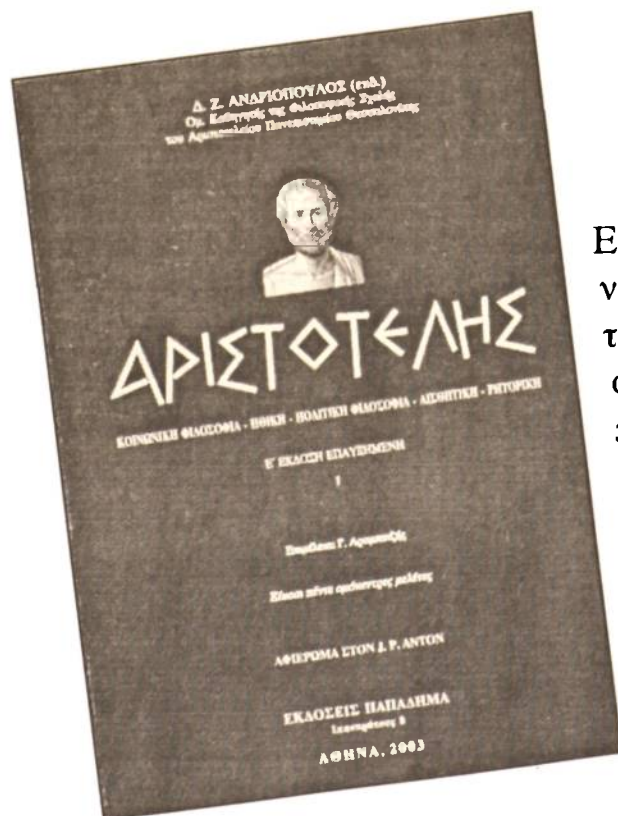
Περί Παλαμά

Κύριε Διευθυντά

Σας συγχαίρω ολοψύχως δια το αφιέρωμά σας, εις τον αληθώς εθνικόν μας ποιητήν Κωστή Παλαμά. Όλως ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσα το ψευδεπίγραφον άρθρον «Ο τονικός αντικομμουνισμός», το

οποίο εξέλαβα, ορθώς νομίζω, ως χαρίεν παίγνιον ύφους και ως άσκησιν γραφής, εξαιρετικώς δημοφιλούς επ' εσχάτων εις τους μοδέρνους. Το κείμενον λοιπόν είναι το παν, κατ' αυτούς, και ουχί η αλήθεια ή το ψεύδος των λεγομένων εις αυτό. Ανερωτήθην, τέλος, ποίος να είναι ο συντάκτης του αρθριδίου. Το «Γιατράς» με παραπέμπει σε ήρωα του καθηγητού Βαγενά και νομίζω ότι λύει τον γρίφον. Διατί όμως ο τάλας ενέπλεξε το μειράκιον Λάγιο εις το σκεύασμά του; Δε του φθάνουν τόσαι αμαρτίαι (του μείρακος); Εν πάση περιπτώσει, όσον υπήρξε κομμουνιστοφάγος ο Παλαμάς άλλο τόσον είσθε και υμείς μέλος της 17ης Νοεμβρίου! Έρρωσθε προσωπικώς καθώς και άπαντα τα μέλη του εκδοτικού οργανισμού σας.

Τιμολέων Τιμουλές
τ. γυμνασιάρχης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Δ. Ζ. ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ (εκδ.)
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ
τόμοι Ι και ΙΙ

Είναι η πρώτη φορά που κυκλοφορεί στην ελληνική γλώσσα συλλογικό έργο για τον θεμελιωτή των επιστημών και της συστηματικής φιλοσοφίας και με επιστημονική υπευθυνότητα καλύπτει το ευρύ φάσμα της φιλοσοφικής προβληματικής του. Η έκδοση αυτή, μάλιστα, πραγματοποιείται σε μια εποχή αναβίωσης της αριστοτελικής φιλοσοφίας σε διεθνή κλίμακα, επανερμηνείας, επαναξιολόγησης και πολλαπλής αξιοποίησής της με την αναζήτηση λύσεων των τραγικών αδιεξόδων του σύγχρονου ανθρώπου.

Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr e-mail: papadimas@atp.gr

Επισημαίνουμε

Μακρόνησος - Long Island

Συναυλία στη Μακρόνησο; Λαμπρά. Συγκίνηση, ένταση, μνήμες, τιμή σ' όσους μαρτύρησαν εκεί: στους πατεράδες δηλαδή και τους παππούδες μας. Υπάρχει όμως μία ένσταση. Αναγνωρίζω πως το να μιλήσει κανείς σήμερα για τη Μακρόνησο είναι μάλλον ταμπού.

Βλέπετε όλα τα media έπαιξαν τη «συμφωνία της λεβεντιάς και της συναίνεσης». Τι συνέβη όμως πραγματικά εκεί; Πολλά λευκασμένα μαλλιά, λιγότεροι νέοι, πολυάριθμες μορφές που επιβάλλονταν με τη σεμνότητα και το ήθος τους. Η ένταση που υπέβαλλε ο ίδιος ο χώρος μοναδική. Και οι σκέψεις κρουνηδόν: Για μιαν αριστερά που ήξερε κάποτε να μάχεται, να θυσιάζεται, να τοποθετεί το συλλογικό πάνω από το ατομικό, να δημιουργεί υποδείγματα ζωής και στάσεις θανάτου, να μην φοβάται και να μην συμβιβάζεται.

Ως εκεί όμως. Γιατί μετά η εκδήλωση πνίγηκε στη σκοπιμότητα και το δήθεν. Και βέβαια στην υποδόρια επιθυμία των επισήμων, των υπουργών, των προβεβλημένων από τα media, να συμψηφισθεί εκείνη η εποχή με το σημερινό θλιβερό τοπίο και να ταυτιστεί εκείνη η αριστερά με τις τρέχουσες κεντροαριστερές κορόνες που κάθε τόσο επιχειρεί η κυβέρνηση. Τι θέλω να πω;

Η Μακρόνησος είναι τόπος μαρτυρίου και ιστορικό τεκμήριο μιας ζοφερής εποχής. Είναι ένα τραύμα που δεν γιατρεύεται με τραγούδια (κακοπαιγμένα και κακοτραγουδισμένα μάλιστα), δεν είναι εύκολο, συναισθηματικό σόου, ή λαϊκίστικο σύνθημα. Δεν προσεγγίζεται, τέλος, με κόττερα ούτε με υπουργικές δηλώσεις. Δεν είναι λαϊκοκοσμικό δρώμενο σαν τις Πρέσπες. Η Μακρόνησος είναι πληγή που δεν έχει κλείσει ακόμη. Την τιμούμε, την μελετάμε, κλίνουμε το γόνυ, στοχαζόμαστε αλλά δεν την βγάζουμε στο κλαρί της πολιτικής αγοράς. Ούτε καν με μεγέθη σαν του Ρίτσου ή του Μίκη ως όχημα. (Αμφότεροι εξάλλου είναι πολλαπλώς τιμημένοι και δικαιωμένοι έως κορεσμού.) Με λίγα λόγια η Μακρόνησος δεν είναι Long Island. Είναι σύμβολο και διαρκής υπόμνηση για το παρόν. Τόσο αντιηρωικό άλλωστε ώστε να μεταλλάσσει ακόμη και τις ελάχιστα ηρωικές προθέσεις.

Μάνος Στεφανίδης

Σκίτσο του Γιάννη Καλαϊτζή, Ελευθεροτυπία 2/9/03

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

- **Χθές βράδυ** (Πέμπτη 4/9) στο πρώην στρατόπεδο Μακεδονομάχου Κόδρα στην Καλαμαριά εγκαινιάστηκε η μεγάλη έκθεση-συνάντηση εικαστικών καλλιτεχνών «Πεδίο Δράσης Κόδρα-03», που γίνεται φέτος για τρίτη συνεχή χρονιά και περιλαμβάνει τρεις επιμέρους εκθέσεις: έκθεση 77 τελειοφοίτων της ΑΣΚΤ του ΑΠΘ, έκθεση 40 νέων εικαστικών (ηλικίας έως 45) απ' όλη την Ελλάδα και έκθεση με έργα 12 ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών του εξωτερικού. Διάρκεια έως 14/9.

- **Εκθέσεις φωτογραφίας** στην επαρχία: Μόλις που προλαβαίνετε να δείτε την αφιερωμένη στο «Πνεύμα της Παγκοσμιοποίησης», πολύ ενδιαφέρουσα διεθνή έκθεση που διοργάνωσε για φέτος το καλοκαίρι το Φωτογραφικό Κέντρο Σκοπέλου στο νησί (έως 7/9). Στα Γιάννενα πάλι, στο νησάκι της λίμνης, φιλοξενείται η ωραία δουλειά της εικαστικού **Άννας Παπούλια**, που φωτογραφίζει την καθημερινότητα των ψαράδων και τη ζωή στη λίμνη. Διάρκεια μέχρι τις 14/9.

- **Όσο το καλοκαίρι αντέχει** και βρεθείτε στο Ρέθυμνο ή κοντά του, μπορείτε από την ερχόμενη Δευτέρα 8/9 (εγκαίνια στις 8 μ.μ.) να επισκεφθείτε την έκθεση «**Ολυμπιακά Ενθυμήματα 1896-1956**» που συνδιοργανώνουν το Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ρεθύμνης και η Alpha Bank στο Χώρο Τέχνης «8». Την ίδια μέρα (8/9, στις 7 μ.μ.) στο Κτήριο Πυροβολικού στη Φορτέτσα εγκαινιάζεται μία ακόμη έκθεση που οργανώνει το Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης της πόλης: η έκθεση των νέων καλλιτεχνών **Ciara Moore** και **Stephan Vee**, με τίτλο «Τόπος-Κόσμος». Και οι δύο εκθέσεις θα διαρκέσουν έως τις 28/9.

- **Εμείς οι Αθηναίοι** ας παρηγορηθούμε για την καλοκαιρινή αποδημία των εικαστικών τεχνών με τις παραστάσεις της αμερικανικής χορευτικής ομάδας «**Pilobolus Dance Theatre**» στο Ηρώδειο το Σάββατο και την Κυριακή (7 και 8/9). Το περίφημο «Pilobolus Dance Theatre», που ιδρύθηκε από τους Μόζες Πέντλετον και Τζόνθαν Γουόκεν, θα παρουσιάσει ένα πρόγραμμα με παλιές και νέες του δημιουργίες.

Ο μύθος του Αμφιάραου: Από τη μυθολογία στο σήμερα

Μια κραυγή κατά του πολέμου, που έρχεται από την ροδαυγή της ελληνικής Ιστορίας, αλλά που ταιριάζει απόλυτα με την τρέλα που σημαδεύει την σημερινή εποχή, αποτελεί ο μύθος του Αμφιάραου, την θεατρική μορφή του οποίου παρουσίασε τις ημέρες αυτές η πολύ καλή θεατρική ομάδα Ρόδα στο υπαίθριο θεατράκι του Δήμου Παπάγου.

Ένα πρωτόλειο έργο του Δημήτρη Περετζή, για το οποίο ο ίδιος ο συγγραφέας, σε συνεργασία με τα μέλη της Ρόδας, χρειάστηκε έρευνες πέντε χρόνων μέχρι να συγκεντρώσει όλο το υλικό που υπήρχε και να το μετουσιώσει σε θεατρικό κείμενο.

Και είναι ο Αμφιάραος μια μυθική μορφή, με ξεχωριστή θέση στη συνείδηση του αρχαίου κόσμου μας, καθώς έζησε εκεί, στο χάραμα των ιστορικών χρόνων,

σ' εκείνη την μαγική περίοδο, κατά την οποία οι ελληνικές φυλές δημιούργησαν το πλέγμα των ιστοριών που στη συνέχεια έγιναν η μυθολογία των ηρώων.

Ήταν εκεί γύρω στον δωδέκατο αιώνα π.Χ., όταν ο Αμφιάραος, μάντης του Απόλλωνα και βασιλιάς τότε του Άργους, εκφράζοντας την αναζήτηση μιας κοινής πολιτιστικής ταυτότητας, ζήτησε τη συνένωση όλων των ελληνικών πόλεων σε μια απολλώνεια αμφικτιονία,

ερχόμενος έτσι σε αντίθεση με τις μιλιταριστικές βλέψεις διαφόρων τοπικών πολεμάρχων. Και όταν εκείνοι αποφάσισαν την επίθεση εναντίον της Θήβας, στην οποία τον παρέσυραν με δόλο, την στιγμή που επρόκειτο να ακολουθήσει τους συμπολεμιστές του στο θάνατο ο Απόλλωνας τον πήρε και τον απόθεσε στον Ωρωπό, όπου έζησε λατρεύοντας τον γιο του ήλιου και γιατρεύοντας τις πληγές των ανθρώπων.

Ένας μύθος που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ο πυρήνας μιας σημαντικής περιόδου της ελληνικής μυθολογίας, που όμως έμενε παραγκωνισμένος μέχρι σήμερα, για να ανασυρθεί από την αφάνεια, με τον καλύτερο μάλιστα τρόπο, χάρη στην φιλότιμη δουλειά του Δημήτρη Περετζή και της ομάδας Ρόδα.

Τ.Δ.

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Ο Μάιος μας έφθασε εμπρός βήμα ταχύ...
- Και ο πρωθυπουργός ομοίως εκ Σίφνου. Πάνε εκείνες οι εποχές του μεγαλείου, που επέστρεφε αποκλειστικά μόνο από Βρυξέλλες ή Ν. Υόρκη.
- Εδώ πληρώνοντ' όλα. Άγωνα γραμμή. Κατά τα άλλα έχουμε και λέμε: Εκλογές τον Μάιο. Εκεί να δεις πληρωμές και λογαριασμοί ωσαύτως.
- Όπως λέμε «κοινωνική χάρτα σύγκλισης». Για να συγκλίνουν περισσότερο οι μεγαλοεργολάβοι με τους μεγαλοκυβερνητικούς.
- Και στη μέση ο Κόκκαλης. Σαν κερασάκι ή σαν τον Μπέζο.
- Απ' την άλλη πλευρά έργα παντού. Και σκάμματα και ορύγματα και απαγορεύσεις και κλειστοί δρόμοι και

- μπετονιέρες περισσότερες από ταξί και κυκλοφοριακή ασφυξία και ρύποι και νέα υπερμεγέθη κτίσματα και σκόνες και καθόλου πράσινο. Οργασμός αθλητισμού και πολιτισμού.
- Η Αθήνα αλλάζει και αλλάζουν τα φώτα.
- Ο οργασμός της Γιάννας – για να «φτάσει» αυτή η γυναίκα, πρέπει να πηδηχτεί ένας ολόκληρος τόπος. Με τη καλή έννοια.
- Αυτά είναι βίτσια, κυρία Δάφνη μου. Λέμε τώρα...
- Το διαβάσαμε αδέσποτο στο Γουδί: Αγώνες ταξικοί κι όχι ολυμπιακοί.
- Τι τους έφταιξε πάλι ο κ. Σωκράτης;
- Μια χαρά τα πάει με τη νέα παράγκα.
- Γιατί λοιπόν δεν τον αφήνουν να φτιάξει το

γηπεδάκι που του χάρισε η Πολιτεία για την Ολυμπιάδα, αλλά που δεν είναι κατάλληλο να χρησιμοποιηθεί. Δεν το πληρώνει όμως ο ίδιος γιατί ο κ. Λιάνης λέει ότι ο ΟΣΦΠ έχει χρέη.

- Δεν ξέρει ο κ. Λιάνης; Με την καλή έννοια.
- Αλλά και οι παναθηναϊκοί πιέζουν τώρα που γυρίζει, για γήπεδο στο Γουδί, στο άλσος. Ενώ οι αεκτζήδες ροκανίζουν κομμάτι-κομμάτι το άλσος Ν. Φιλαδελφείας. Ολυμπιακά έργα!
- Παράλληλα το Αττικό Άλσος στο πρώην αεροδρόμιο του Ελληνικού – υπόσχεση πρωθυπουργού – τιμεντοποιείται ραγδαία, οικοπεδοποιείται και είναι έτοιμο να φιλοξενήσει ολυμπιακές εγκαταστάσεις.
- Αυτό είναι άποψη για το περιβάλλον, τον πολιτισμό και τον αθλητισμό. (Άσχετο: γιατί να

τραγουδάει ο Μπέζος;)

- Η άποψη του εκσυγχρονισμού τους. Την είδατε εξάλλου στην Πλατεία Ομονοίας.
- Εν τω μεταξύ ο 2004 δεν έχει ακόμη αναθέσει το πακέτο των εκδοτικών δραστηριοτήτων μετά το φιάσκο της συμμαχίας Λαμπράκη-Κωστόπουλου-Λυμπέρη. Και μιλάμε για έναν τζίρο πολλών δισ.!
- Λέγεται ότι ο Πέτρος Κωστόπουλος έχει οξύ οικονομικό πρόβλημα, πουλάει τη βίλα στη Μύκονο, αναστέλλει εκδοτικές δραστηριότητες κ.ο.κ....
- Ανεμομαζώματα, διαβολοσκορπίσματα ή δουλειές του κώλου (σε εξώφυλλο).
- Πρόκειται πάντως για τον άνθρωπο που με τον Λαλιώτη από την Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς διαβουκόλησαν κανονικά τη νέα γενιά κατά την δεκαετία του '80, επεμβαίνοντας στο DNA της και καταργώντας κάθε

Διεθνές συνέδριο για τη συγγένεια και το κοινωνικό φύλο στο Βόλο

Από τις 18 ως τις 21 Ιουνίου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας στο Βόλο πραγματοποιήθηκε ένα πολύ επιτυχές, διεπιστημονικό διεθνές συνέδριο, που οργανώθηκε και ενισχύθηκε οικονομικά από το ίδιο πανεπιστήμιο (Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Βόλου), το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, τα Πανεπιστήμια του Bordeaux και του Montpellier και άλλους φορείς.

Η θεματολογία του συνεδρίου, με γενικό τίτλο «Συγγένεια, φύλο και κοινωνικό φύλο από την αρχαιότητα ως τη σύγχρονη εποχή», εντασσόταν στην προβληματική της «μακράς διάρκειας» της γαλλικής ιστοριογραφικής σχολής. Συμμετείχαν με εισηγήσεις τους σημαντικοί εκπρόσωποι της επιστήμης, πανεπιστημιακοί καθηγητές και ερευνητές διαφό-

ρων ειδικοτήτων (ιστορικοί, κοινωνιολόγοι, εθνολόγοι κ.λπ.) από διάφορες χώρες. Το Συνέδριο κινήθηκε γύρω από πέντε γενικότερους άξονες: 1) Η συγγένεια των Ελλήνων στη μακρά διάρκεια. 2) Ελληνικές οικογένειες – αρχαίες και νεότερες. 3) Γραμμές, γενιές, συγγενικές ομάδες. 4) Καταγωγή και αγχιστεία. 5) Παράμετροι του συστήματος συγγέ-

νειας στην Ελλάδα. Στις εισηγήσεις παρουσιάστηκαν σημαντικά νέα στοιχεία, προερχόμενα από αρχαίες πηγές (κείμενα), επιγραφές, επιτόπια και αρχαιολογική έρευνα. Ειδικότερα θέματα που απασχόλησαν τους συνέδρους ήταν η ορολογία της συγγένειας, οι γαμήλιες στρατηγικές και πρακτικές, η ονοματοθεσία, η πολυγαμία (κυρίως η πολυανδρία στη Σπάρτη), οι γαμήλιες παροχές (έδνα, προίκα κ.λπ.). Τα πρακτικά πρόκειται να εκδοθούν σύντομα από τη γαλλική σειρά Ausonius.

Παράλληλα οργανώθηκε και έκθεση βιβλίων σχετικού περιεχομένου (συγγένεια, κοινωνικό φύλο) καθώς και φωτογραφική έκθεση παλαιών και νέων αρχαιολογικών ευρημάτων από τις ανασκαφές στη Σίφνο.

Λευτέρης Αλεξιάκης

αξιακό σύστημα ως αντιδραστικό και οπισθοδρομικό.

- Την δεκαετία του '90 ο Πέτρος Κωστόπουλος επέβαλε τη νέα δημοσιογραφία του life-style συνδυάζοντας το γιαπισμό και τον σοσιαλισμό.
- Ξέρετε, μοντέλες, σεξιστικά αστεία, αισθητικές kitsch, ιδεολογία της αρπαχτής, της αραχτής και της επιβίωσης με κάθε τρόπο.
- Από τη μία οι αριβίστες οι λίγοι και εκλεκτοί και από την άλλη οι loosers, όλοι εμείς δηλαδή που είμαστε άνεργοι και που πληττόμαστε ατομικά και συλλογικά από την κυρίαρχη διαπλοκή των μεγαλοεργολάβων με την αλητεία της εξουσίας.
- Ύστερα ήρθε η νύχτα, η βιομηχανία της, οι μεγάλες μπιζνες, τα εκδοτικά ανοίγματα με τον ΔΟΛ, τα δείπνα με τον Σημίτη, ο εκσυγχρονισμός τρόπων και συμπεριφορών.

- Κατά βάθος η ίδια γεύση. Το πρώτο ΠΑΣΟΚ συναντά το ύστερο μέσα στην ίδια κενή συνθηματολογία και ίδια μόχα σκανδάλων.
- Τα λέω αυτά γιατί ετοιμάζονται καινούργια ψευτοδιλήμματα καινούργιες αριστερές συμμαχίες, ώστε να μην απομακρυνθεί αυτός ο βαθύτατα διεφθαρμένος μηχανισμός από την εξουσία.
- Πράγμα που θα ήταν ολέθριο για τον τόπο.
- Να το επαναλάβω πιο απλά. Η αριστερά δεν φοβάται την Ν.Δ., τις δικές της αδυναμίες ή ελλείψεις πρέπει να φοβάται. Ούτε μπορεί να ισχύουν τα διλήμματα για το τι θα ψηφίσουν οι αριστεροί. Αριστερά βέβαια! (Με κόττερα στη Μακρόνησο! Ήμαρτον Κύριε. Και με Γιωργάκη! Ήμαρτον μπιζ.)
- Ακόμη και ο κ. Μπίστης σκέφτεται να ψηφίσει Συνασπισμό από τύψεις. Εκτός κι αν του

υποσχεθούν υπουργείο από τη Ρηγίλλης.

- Καταπληκτική ιδέα: Κεντροδεξιοαριστερά Εμπίστων!
- Το παν είναι να διατηρούμε την ελευθερία και την ευκινησία της ιδεολογίας μας και να μην δεσμευόμαστε από παρωχημένα σχήματα.
- Διαβάσατε τη συνέντευξη του Ρος Νταίηλι στο «Έψιλον»;
- «Έκαναν το έθνικ μόδα καταστρέφοντας τις ακουστικές πηγές της παράδοσης.»
- Τα λυμφατικά παιδιά μιας κατά φαντασίαν αστικής τάξης.
- Είπαμε: άλλο λαϊκό, άλλο λαϊκίστικο και άλλο «δήθεν».
- Αυτό που παίζεται δηλαδή από τους περισσότερους «ποιοτικούς» και «ποιοτικές» μας.
- Μουσικούς της στριγκλιάς, της κλάψας, που υπάρχουν υποτονικά, που ζευγαρώνουν

αναμεταξύ τους από αμηχανία ή καιροσκοπισμό, που δεν πολλαπλασιάζονται και που στο γκέτο του μυαλού τους ο σνομπισμός εκλαμβάνεται ως διανόηση.

- Που εξαμερικάνισαν τον Βασιλιά της Ισπροβάνα σαν να ήταν Rothko από ταξικό σύμπλεγμα. Για να φαίνονται μοντέρνοι.
- Σαν να ακούω τον Κόντογλου να καγχάζει κι από κοντά τον Στρατή Δούκα. Γιατί βέβαια αμφότεροι δεν ρωτήθηκαν.
- Ακούγαμε από το Τρίτο Πρόγραμμα και δεν πιστεύαμε στ' αφτιά μας «Πάνω-κάτω ντούρου-ντούρου, στην πλατεία Κουμουνδούρου». Είδες οι σοβαροί μουσικοί πώς αντιλαμβάνονται τη σοβαρή μουσική;
- Ιδού κι ένα δικό μας πόνημα προς αξιοποίηση από έθνικ συνθέτες: Είσαι σαν τον κατιφέ, μήπως θέλεις νεσκαφέ;

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Εκεί που συναντιούνται τρεις κόσμοι

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Ενα ηλιοβασίλεμα είναι συνήθως όμορφο όταν το βλέπει κανείς από κάποια ακρογιαλιά ή απ' το ύψος ενός λόφου, καθώς ο ήλιος χάνεται μακριά, στη γραμμή του ορίζοντα. Το ηλιοβασίλεμα μέσα σε ποτάμι πάνω σε μια νησίδα, με τον ήλιο να χάνεται όχι κάπου στο βάθος αλλά πάνω από τα δέντρα άμεσα μπροστά σου, είναι κάτι σπανιότερο, αλλά εξίσου ωραίο.

Το ποτάμι ήταν ο Άρδας και την ευκαιρία να το δούμε μας έδωσε η «9η Συνάντηση Νέων - Άρδας 2003», ένας από τους πιο πετυχημένους θεσμούς με πανελλήνια απήχηση, που γίνεται κάθε χρόνο στο παρόχθιο δάσος του ποταμού Άρδα στις Καστανιές του Δήμου Βύσσας στον Έβρο. Και το ηλιοβασίλεμα, αλλά και το σύνολο των εκδηλώσεων της συνάντησης στον Άρδα, άξιζαν τις δώδεκα ώρες ταξίδι με το τρένο για να βρεθούμε από την Αθήνα εκεί.

Πρόκειται για μια συνάντηση που έχει αποκτήσει διαβαλκανικό χαρακτήρα και οι εκδηλώσεις της περιλαμβάνουν κατασκήνωση νέων, μουσικές βραδιές, θεατρικές παραστάσεις, αθλητικά δρώμενα, εκθέσεις και ενημερωτικές συζητήσεις. Φέτος πραγματοποιήθηκε από τις 22 μέχρι τις 27 Ιουλίου και με αναβαθμισμένη τη συμμετοχή ερασιτεχνικών μουσικών συγκροτημάτων απ' όλη την Ελλάδα.

Οι περισσότερες εκδηλώσεις γίνονταν ταυτόχρονα, καθώς εκτός από την κεντρική σκηνή λειτουργούσε και δεύτερη, ενώ υπήρχαν και πολλά δρώμενα μέσα στο ποτάμι (μπιτς βόλεϋ, κανό κ.λπ.). Εκτός από γνωστά ονόματα τραγουδιστών, συγκροτημάτων και ντισκ-τζόκεϊ, παρουσίαζαν ενδιαφέρον και οι δεκάδες ερασιτεχνικές παρουσίες, ειδικά οι ντόπιες. Παράλληλα λειτουργούσαν εκθέσεις φωτογραφιών, βιβλίων κ.λπ., αλλά και περίπτερα ενημέρωσης φορέων.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το Σάββατο 26 Ιουλίου «κόπηκαν» πάνω από 7.000 εισιτήρια που ίσχυαν για όλες τις εκδηλώσεις της ημέρας.

Πολλοί φορείς συνεργάστηκαν και είτε χρηματοδότησαν, είτε προσέφεραν βοήθεια για να πραγματοποιείται κάθε χρόνο το φεστιβάλ. Η βασική υποστήριξη έρχεται από τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. Όπως συμβαίνει με τους περισσότερους θεσμούς στην περιφέρεια, έτσι και μ' αυτόν, η στήριξη σε πολλές περιπτώσεις αφορά και ένα επίπεδο πολιτικών προσώπων, ή ακόμα και ιδιωτών που ήρθαν να βοηθήσουν είτε μέσω των εταιρειών στις οποίες δραστηριοποιούνται με χορηγίες είτε ακόμα και με την προσωπική παρουσία τους.

Κάθε χρονιά το φεστιβάλ διαφέρει, καθώς ακόμα διαμορφώνεται. Ένα σοβαρό πρόβλημα που η οργανωτική επιτροπή έπρεπε να λύσει επιτακτικά φέτος ήταν και το θέμα της χρήσης απαγορευμένων ουσιών στο χώρο. Κινδύνευαν ζωές, κινδύνευε και το μέλλον του φεστιβάλ. Τα πράγματα λειτούργησαν σαφώς καλύτερα φέτος και το φεστιβάλ από το

μόνο που κινδύνεψε ήταν από το ξαφνικό μπουρίνι το βράδυ της Πέμπτης 24 Ιουλίου που διέλυσε στην κυριολεξία όλες τις εγκαταστάσεις, παρέσυρε τις σκηνές των κατασκηνωτών και δοκίμασε στην πράξη τα ανακλαστικά της επιτροπής. Το μεσημεράκι της Παρασκευής πάντως που εμείς φτάσαμε, βρήκαμε τις σκηνές των εκδηλώσεων ήδη ξαναστημένες και τις σκηνές των κατασκηνωτών υπό αναδιοργάνωση, καθώς οι ίδιοι το βράδυ είχαν μεταφερθεί από τους ανθρώπους του Δήμου Βύσσας σε στεγασμένους χώρους.

Η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης του Δήμου δίνει τη μάχη της ώστε να έχει τη χρήση των χώρων και του αναψυκτηρίου που λειτουργεί εκεί ως μόνιμη κατασκευή όλο το χρόνο και που μέχρι σήμερα μίσθωνε. Τα έσοδα είναι πολύ σημαντικά για ένα δήμο με λιγότερους από χίλιους κατοίκους. Ακούγεται ως μια ρεαλιστική απαίτηση, αν λάβει κανείς υπόψιν του ότι ο σημερινός παράδεισος των εκδηλώσεων ήταν πριν από δέκα χρόνια μια κανονικότατη χωματερή που καθαρίστηκε και διαμορφώθηκε για τη δημιουργία του Φεστιβάλ Νέων του Άρδα...

Για έναν νοτιοελλαδίτη, οι Καστανιές Έβρου είναι από τα μέρη όπου άμεσα συνειδητοποιεί πόσο συμβατικό πράγμα είναι οι γραμμές των συνόρων. Έτσι, ένα διαβατήριο που δεν είχα μαζί μου, μου στέρησε τη δυνατότητα να περάσω για μια βόλτα στην Τουρκία και να πιω ένα καφεδάκι στην Ανδριανούπολη. Και η στιγμή που οι Βούλγαροι θα «έκλειναν» τα νερά στα φράγματα του Άρδα, ήταν απόλυτα καθοριστική για την επιτυχία ενός πάρτυ στη νησίδα του ποταμού. Τόσο καθοριστική μάλιστα, που θα ήταν μάλλον αδύνατο σε πολλούς να δουν το ηλιοβασίλεμα στη νησίδα.

Εκεί οι άνθρωποι φτιάχνουν προγράμματα για του χρόνου – χαλαρά. Όπως κυλά το ποτάμι. Με τη βεβαιότητα ότι τίποτα δεν θα καταστρέψει τη ροή τους.

Οι Πέρσες του Αισχύλου επιλέχθηκαν από τον σκηνοθέτη Σταύρο Τσακίρη για την πρώτη παράσταση της νεοσυσταθείσας ομάδας του Omicron 2 μετά από την αποχώρησή του από το ΔΗΠΕΘΕ Καλαμάτας. Η Omicron 2, εταιρεία για τις τέχνες, συστήθηκε από τον Σταύρο Τσακίρη και άλλους ανθρώπους από το χώρο του θεάτρου, ανταποκρινόμενη στην ανάγκη του για ένα μόνιμο δίασο που θα του επιτρέψει μια πιο συστηματική και ολοκληρωμένη δουλειά. Η παράσταση των Περσών πραγματοποιείται σε συνεργασία με το ΔΗΠΕΘΕ Καβάλας αλλά και το Φεστιβάλ Balver Hohle E.V.G.I.F.T. της Τιφλίδας, όπου ήδη παρουσιάστηκε.

Πρωτοπορία;

Ο Τσακίρης ανέφερε σε πρόσφατη συνέντευξη του πως το αρχαίο δράμα είναι αυτό που του προσφέρει τα πιο μοντέρνα κείμενα σε σχέση με το θέατρο που θέλει να κάνει. Στην έντονη προσπάθεια του όμως η παράσταση του να είναι μοντέρνα και σύγχρονη, να αποτελεί μία πρωτοποριακή πρόταση στο ελληνικό θέατρο, φαίνεται να χάνει το στόχο και να οδηγείται σε μη ενδεδειγμένες λύσεις. Έτσι αντί να εκμεταλλευτεί τη φύση του έργου και να δουλέψει πάνω στους βασικούς άξονες που το ίδιο το έργο υποδεικνύει, πήρε το κείμενο και το μοίρασε στα χείλη των ηθοποιών του. Η Άτοσσα, ο Δαρείος, ο Αγγελιοφόρος αγνοήθηκαν και το έργο του Αισχύλου αντιμετωπίστηκε σαν ένα ποίημα που μοιράστηκε σε μία ομάδα. Το θέατρο

ως πράξη απορρίφθηκε και ο σκηνοθέτης πέρασε σε μία αφηγηματοποίηση του θεάτρου. Ο λόγος της δοκιμασμένης μετάφρασης του Πάνου Μουλλά κατακερματίστηκε, οι ρόλοι καταρρίφθηκαν, η κίνηση κωδικοποιήθηκε αστοχώντας ωστόσο στην επιλογή του κώδικα. Η προσπάθεια του σκηνοθέτη για ένα σωματικό θέατρο θύμιζε τόσο έντονα το θέατρο του Θόδωρου Τερζόπουλου που ενοχλούσε.

Η απόδοση της φρίκης του πολέμου είναι το κυρίαρχο στοιχείο του έργου και αυτή προσπάθησε να επιτείνει και ο σκηνοθέτης. Το πρώτο έργο του αρχαίου ελληνικού θεάτρου αλλά και ολόκληρου του κόσμου είναι ένα δριμύ κατηγορώ ενάντια στον πόλεμο. Αμέσως μετά τη νίκη των Ελλήνων επί των Περσών, ο Αισχύλος δεν γράφει ένα έργο κολακεί-

ας αλλά ένα έργο με σκοπό να αναδείξει τη φρίκη του πολέμου. Τα έργα αυτά όμως είναι τόσο δυνατά από μόνα τους που δε χρειάζονται την υπογράμμιση. Για παράδειγμα θεωρώ απολύτως περιττή την παράθεση σημαντικών και πολύνεκρων μαχών της ανθρωπότητας ως επίλογο της παράστασης.

Όσο για το σκηνικό περιβάλλον που επιμελήθηκε η Gabriela Neuman, πιστεύω πως όχι μόνο δεν είχε συγκεκριμένο στόχο αλλά ούτε η αισθητική του εξυπηρετούσε την παράσταση. Οι επιλογές της σκηνογράφου δεν λειτούργησαν ικανοποιητικά. Από τις ωραιότερες ωστόσο εικόνες και από τις πιο φορτισμένες συγκινησιακά στιγμές ήταν η τελευταία σκηνή όπου οι καρέκλες καλύπτονται με τα μαύρα μαντήλια παραπέμποντας σε φέρετρα. Η ίδια είχε και την ενδυματολογική ευθύνη. Όλοι οι ηθοποιοί ντύθηκαν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, σα μία ενιαία ομάδα, χωρίς την παραμικρή διαφοροποίηση.

Αυτό που λειτούργησε ήταν η μουσική, που στηρίχθηκε σε παραδοσιακά τραγούδια της Γεωργίας και της Περσίας.

Το σημείο όμως όπου ευτύχησε η παράσταση είναι οι ηθοποιοί της. Ο Νίκος Γιαχαλής, η Νόνη Ιωαννίδου, ο Νίκος Σαρρόπουλος, η Μαριάνθη Σοντάκη, αλλά και ο Δημήτρης Αντωνιάδης, ο Ανδρέας Κουτσουρέλης, ο Χρήστος Μαλάκης και η Ευριδίκη Ψαλτίδου υποστήριξαν το εγχείρημα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και επιστρατεύοντας όλες τους τις δυνάμεις. Οι ηθοποιοί κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια για να προασπίσουν τη δουλειά τους.

Επίσης, κλείνοντας, πρέπει να αναφερθώ δυστυχώς και στην προχειρότητα που χαρακτηρίζει το πρόγραμμα της παράστασης που επιμελήθηκε ο Θάνος Σπυρόπουλος. Το πρόγραμμα εξακολουθεί να υπάρχει μετά την παράσταση και ν' αποτελεί πολύτιμο τεκμήριο. Και μόνο για το λόγο αυτό πρέπει να χαρακτηρίζεται από τον απαραίτητο σεβασμό προς τους θεατές που πληρώνουν για να το αποκτήσουν και προς τους μελλοντικούς ερευνητές που θ' ανατρέξουν σ' αυτό.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Ως γνωστόν πριν ανεβάσει κανείς μια κλασική κωμωδία του Αριστοφάνη (και όχι μόνο) πρέπει να λύσει μερικά βασικά ζητήματα. Ανάμεσα σ' αυτά είναι και το πρωτεύον ζήτημα σε τι τέλος πάντων στοχεύει: στο να κάνει το κοινό του να «περάσει καλά» ή σε κάτι περισσότερο, όπως το να περάσει ένα μήνυμα, να καταθέσει μια πρόταση ανεβάσματος, να προβληματίσει και να προβληματισθεί με το ίδιο του το εγχείρημα. Το ερώτημα είναι χονδροκομμένο. Αλλά η δουλειά του θεάτρου συχνά βαδίζει πάνω σε τέτοια χονδροκομμένα ερωτήματα.

The joly Thesmos Show!

Ο Κώστας Τσιάνος και η Θεατρική Διαδρομή μελέτησαν φαίνεται το πρόβλημα και αποφάσισαν: λαϊκή κωμωδία, εμπορική επιτυχία, ένα κοινό που να γελάει όσο το δυνατόν περισσότερο, όσο το δυνατόν ηχηρότερα, όσο το δυνατόν απροβλημάτιστα. Ο Αριστοφάνης γίνεται έτσι ένα είδος λαϊκού καμπαρέ, γαργαλιστικό μιούζικαλ για τις μάζες, θέαμα εκτόνωσης. Και μονάχα την αισθητική της αφίσας που προανήγγειλε το θεατρικό γεγονός να έβλεπε κανείς, αισθανόταν αμέσως περίτίνος επρόκειτο: για έναν Αριστοφάνη που υπόσχεται μπουτσούνες, ακκίσματα, γαργαλιστικές ατάκες και τα συναφή.

Οι Θεσμοφοριάζουσες δεν έχουν καμιά σχέση μ' όλα αυτά. Είναι πράγματι φτιαγμένες για ν' αποτελούν ένα «λαϊκό θέαμα». Απευθύνονται όμως σ' ένα «λαϊκό» διαφορετικό απ' ό,τι έχουμε συνηθίσει. Πραγματικά θα ήθελα πολύ να δω μια σύγχρονη «λαϊκή» μουσική κωμωδία που να παίρνει τον τίτλο της από θρησκευτική εορτή (όπως λόγου χάρη τον Δεκαπενταύγουστο) και να έχει σαν κεντρικό του θέμα έναν νεοτερικό ποιητή (όπως λόγου χάρη τον Οδυσσέα Ελύτη). Αυτό που θέλω να πω είναι ότι οι Θεσμοφοριάζουσες, αν και «λαϊκό», παραμένει

ένα εξαιρετικά σύνθετο θέαμα υψηλής θεατρικότητας και απαιτήσεων. Ζητά καταρχήν την πλήρη κατοχή του αντικειμένου της σάτιράς της, δηλαδή το έργο του Ευριπίδη, όχι μόνο στο επίπεδο της φιλολογικής γνώσης περί των έργων, αλλά και σε υφολογικό και σε γλωσσολογικό επίπεδο. Από την άλλη, είναι ένα έργο θεατρικής παιδείας και άσκησης, ένα πραγματικό θεατρικό παίγνιο. Δεν παίζεται σύμφωνα με τους κανόνες του θεάτρου αλλά μαζί με τους κανόνες. Κάποια στιγμή εμφανίζεται στη σκηνή ένας άνδρας ηθοποιός, μεταμφιεσμένος σε γυναίκα, ο οποίος παίζει τη γυναίκα μπροστά σε άνδρες ηθοποιούς που αν και έχουν μεταμφιεσθεί σε γυναίκα, δεν παίζουν τις γυναίκες, γιατί «είναι» γυναίκες! Και πάει λέγοντας. Ακόμα και η πιο περίτεχνη σύγχρονη εμφάνιση του «θεάτρου εν θεάτρω», που τόσο έχει ευδοκιμήσει σαν τέχνασμα στο θέατρο μετά τον Σαίξπηρ, χλομιάζει μπροστά σ' αυτό που πετυχαίνει ο Αριστοφάνης στις Θεσμοφοριάζουσες: γιατί εδώ δεν έχουμε μόνο θέατρο μέσα στο θέατρο. Έχουμε μια ολόκληρη κλίμακα διαβαθμίσεων του φαίνεσθαι, ανάλογα με το αν και το πώς ο (ηθοποιός και αυτός) θεατής του αντιλαμβάνεται ή όχι την παρουσία του.

Από τον γυναικωτό και παρενδυσία Κλεισθένη μέχρι τον Σκύθη Τοξότη και από τη γυναίκα φύλακα ως τον φυλακισμένο Μνησίλοχο υπάρχει μια ολόκληρη γκάμα αποχρώσεων του θεατρικού φαινομένου από το παραξένισμα μέχρι την πλήρη ψευδαισθήση. Και όλα αυτά αφήνοντας παράμερα τη μακροσκελή Παράβαση, η οποία καταλύει ως συνήθως τη θεατρική σύμβαση... ή μήπως όχι;... αφού εδώ έχουμε άνδρες να μιλούν ως γυναίκες για την κατάσταση των γυναικών...

Ο Κώστας Τσιάνος τα γνωρίζει όλα αυτά. Μπροστά όμως στο φόβο να ασχοληθεί με πράγματα που αρέσουν στους κριτικούς αλλά κάνουν το κοινό να ξινίσει, γύρισε προς την αγαπημένη του ασχολία των τελευταίων χρόνων: να ανεβάσει επιτυχημένα μιούζικαλ για το Κοτοπούλη. Έτσι ο σκηνοθέτης του καλύτερου ανεβάσματος αρχαίας τραγωδίας μετά τον Κουν (μιλώ βέβαια για την *Ηλέκτρα* του Ευριπίδη από το Θεσσαλικό Θέατρο στα ηρωικά του χρόνια) έδωσε στην Επίδαυρο του 2003 μια παραγωγή που -ό,τι το χειρότερο- θα μπορούσε να είχε σκηνοθετηθεί από τον καθένα. Καμιά πρωτοτυπία, κανένας προβληματισμός. Αν εξαιρέσει κανείς την έμμετρη απόδοση αλά Μποστ από τον ίδιο τον Τσιάνο, τι ήταν ικανό να δώσει στην παράσταση την ταυτότητά της; Ο Πέτρος Φιλιππίδης μήπως; Ο ταλαντούχος αυτός ηθοποιός επαναλαμβάνει μονότονα τους τάχα μου αυτοσχεδιασμούς του από παράσταση σε παράσταση. Ο Γιάννης Βούρος; Εντελώς εξαφανισμένος. Ο Χορός; Χωρίς τα εντυπωσιακά κοστούμια του Γιάννη Μετζικώφ, επρόκειτο για τον γνωστό όμιλο συντονισμένων κινήσεων. Με δυο λόγια: Αν είδατε την παράσταση και δεν θυμάστε τις λεπτομέρειές της, μη λυπάστε: είναι πάνω-κάτω αυτός ο Αριστοφάνης που είδατε και πέρυσι. Και όπως βαδίζουμε, φοβάμαι πως είναι πάνω-κάτω αυτός ο Αριστοφάνης που θα δείτε και του χρόνου.

ΥΓ. Ένας ηλίθιος λόγος για τον οποίο οι Θεσμοφοριάζουσες δεν παίζονται στο εξωτερικό με τη συχνότητα των άλλων έργων του Αριστοφάνη έχει να κάνει με τον... τίτλο τους. Εξαιρετικά δύσκολο να τον αποδώσει ή έστω να τον εκφωνήσει άλλη γλώσσα. Ένας εμπορικός θίασος στην Αμερική βρήκε πιο ειλικρινές λοιπόν ν' ανεβάσει το έργο με τον τίτλο που στέφει το σχόλιό μας.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ήταν μια ξεχωριστή βραδιά, εκείνη της 17ης Ιουλίου στο ιστορικό αίθριο της Σχολής Αρχιτεκτόνων, στην οδό Πατησίων. Στην καρδιά του σεβάσμιου νεοκλασικού μνημείου να ακούγεται απαλή μουσική, και ένα νοσταλγικό, θερμό ακροατήριο να συμμετέχει στη σεμνή τελετή. Η ιδανική ακαδημαϊκή ατμόσφαιρα: αποχαιρετούσαμε τρεις δασκάλους που έφτασαν στο όριο ηλικίας. Ανάμεσά τους, ο καθηγητής Νίκος Καλογεράς – ας μου επιτραπεί να αρκεστώ στο δικό του πέρασμα από τη Σχολή.

Νύχτα του Ιουλίου 2003 μ.Χ. στο αίθριο της Σχολής

Ο Καλογεράς βρέθηκε στη θέση του προέδρου (συνώνυμο του «κοσμήτορα») της Σχολής το 1995 για μια τετραετία. Η τότε εκλογή του αποδείχτηκε καθοριστική για τη μετέπειτα πορεία της Σχολής. Ο κόσμος άλλαζε γύρω μας, και γρήγορα. Χώρια τόσες εσωτερικές επιτακτικές ανάγκες, και μόνη η σταδιακή ένταξη της ελληνικής κοινωνίας στην ΕΕ θα αρκούσε για να επιταχύνει δομικές αλλαγές, άρα μεταθέσεις προτεραιοτήτων, στην (πάντα δημόσια και σε συνεχείς περιπέτειες) ανώτατη παιδεία.

Η Σχολή Αρχιτεκτόνων δεν μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Από καιρό ήταν φανερό πως η Σχολή αντιδρούσε με δυσκαμψία στην πρόκληση των καιρών, παρουσιάζοντας συμπτώματα χρόνιας αδράνειας. Από ρητορική περισσότερο προδιάθεση, ορισμένοι πίστευαν πως αυτό συνιστούσε την «ιερή παράδοση» της Σχολής, αλλά η καθημερινότητα αποδείκνυε ότι ολοένα καινούργια προβλήματα συσσωρεύονταν απειλητικά. Κάτι έπρεπε να γίνει, αλλά ποιος θα τολμούσε να παλέψει με το θηρίο;

Ο Καλογεράς ήξερε ότι αν ήταν να έχουμε αλλαγή, αυτή έπρεπε να γίνει το γρηγορότερο δυνατό και να συντελεστεί άμεσα, αλλιώς κινδύνευε να μείνει στα λόγια. Η στρατηγική του ήταν τόσο απλή όσο και ριψοκίνδυνη: με εργαλείο την αναγκαία αναθεώρηση του

προγράμματος σπουδών να γίνουν παράλληλα οργανωτικές μεταρρυθμίσεις. Έτσι άνοιξαν οι ασκοί του Αιόλου – τα υπόλοιπα είναι Ιστορία.

Σήμερα, οχτώ χρόνια μετά, μπορούμε πιο νηφάλια να εκτιμήσουμε τι σήμαιναν εκείνες οι αλλαγές, στη διδασκαλία και στη συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους. Όχι βέβαια ότι δεν έγιναν λάθη (ίσως και από υπερβάλλοντα ζήλο), ότι έπαψαν να υπάρχουν κατόπιν προβλήματα ή ότι τάχα μηδενίστηκαν οι εσωτερικές τριβές στη Σχολή. Κάθε άλλο. Όμως τουλάχιστον αποδείχτηκε, ενάντια στις μονότονες κασσάνδρες, πως οι τολμηρές τομές δεν φέρνουν απαραίτητα τη συντέλεια του κόσμου. Μεγάλο κατόρθωμα αυτό, και το οφείλουμε κυρίως στην αποφασιστικότητα που έδειξε ο Καλογεράς.

Στην τετραετία του επίσης εδραιώθηκαν πολλές άλλες καινοτομίες, όπως το άνοιγμα της Σχολής προς τα έξω, με την τακτική πρόσκληση ξένων επώνυμων ομιλητών, και η προνοητική οργάνωση της σταδιακής κατάληψης σχεδόν όλων των κτηρίων του συγκροτήματος της οδού Πατησίων από τους αρχιτέκτονες (σταδιακά θα ολοκληρωνόταν η μεταφορά των υπολοίπων σχολών του Πολυτεχνείου σε νέες εγκαταστάσεις στην Πολυτεχνειούπολη του Ζωγράφου). Όσο απλό ακούγεται το τελευταίο, τόσο πιο δύσκολο αποδείχτηκε στην πράξη, με το ΥΠΠΟ να «εποφθαλμιά» τα γειτονικά στο Μουσείο

κτήριά μας και τις μάχες οπισθοφυλακής με όσους αρνούσαν να παραδώσουν τα πρώην γραφεία τους.

Είχε λοιπόν ιδιαίτερο νόημα να αποχαιρετούμε τον Καλογερά εκείνη τη γλυκιά βραδιά στο αίθριο της Σχολής. Το άμεσο πάντως περιβάλλον όπου βρισκόμασταν δεν έκρυβε τη φυσική του αθλιότητα. Πολλοί ως τώρα επισκέπτες έχουν αγανακτήσει με την κατάντια του επιβλητικού αυτού μνημείου, σήμερα ρημαγμένου, γεμάτου κουρέλια, γκράφιτι, και με σκαλωσιές στα ετοιμόρροπα μέρη του. Είπαμε, ανήκει στο δημόσιο: η σχετική εργολαβία για την αποκατάστασή του σέρνεται εδώ και κάμποσα χρόνια, τώρα μάλιστα κινδυνεύουν να χαθούν τα κονδύλια, που με τόσο κόπο βρέθηκαν, επειδή (πάλι) υπάρχουν άπειρα γραφειοκρατικά προβλήματα και (πάλι) ορισμένοι αμφισβητούν τη σκοπιμότητα του έργου.

Για να συμπληρώσουμε την εικόνα, το κτήριο τουλάχιστον της Πρυτανείας στη γωνία της Πατησίων, που είχε καεί κάποιο Νοέμβρη πριν περίπου μια δεκαετία, σήμερα λαμποκοπάει αποκαταστημένο και με νέες χρήσεις – τουλάχιστον έτσι εξαλείφθηκε εκείνο το μαύρο σημάδι. Συνάμα η Σχολή θα αποκτούσε επιτέλους μια όμορφη καινούργια βιβλιοθήκη και τα απαραίτητα εργαστήρια Η/Υ. Με όλες πάλι τις αναπόφευκτες ελλείψεις, σήμερα έχει σχεδόν συντελεστεί η γιγαντιαία επιχείρηση μετακόμισης και ανάπτυξης τάξεων και γραφείων στο «άχαρο» νεότερο κτίριο, στο πίσω μέρος του συγκροτήματος. Έτσι ελπίζεται πως θα αντιμετωπιστεί κάπως ο φόρτος από τον παράλογο πολλαπλασιασμό εισακτέων που επέβαλε το φωτισμένο Υπουργείο Παιδείας. Τέλος, έχουν επιτέλους αρχίσει οι εργασίες για να διαμορφωθεί σπουδαστικό εστιατόριο, που τόσο έλειπε, στη θέση ενός αχρηστεμένου μηχανουργείου.

Το Πολυτεχνείο στην οδό Πατησίων βέβαια δεν είναι μόνο κτήρια! Συνάμα ανήκει σε μια κοινωνικά ευαίσθητη περιοχή στο κέντρο της πόλης. Η απόφαση να παραμείνει εκεί η Σχολή Αρχιτεκτόνων ήταν μια σωστή, απόλυτα συνειδητή επιλογή. Ένα τέτοιο προνόμιο όμως εξαργυρώνεται κάποτε πικρά.

Καθώς αποχωρούσαμε από την τελετή, θα ήταν δύσκολο να μην προσέξει

κανείς την υπαίθρια συγκέντρωση μιας απροσδιόριστης πολιτικά ομάδας στην πίσω αυλή του συγκροτήματος ή τον «εξωτισμό» μιας άλλης ομάδας, που κατέφυγε πριν λίγες μέρες στο Πολυτεχνείο επιστρέφοντας από τις εκδηλώσεις διαμαρτυρίας στη Θεσσαλονίκη. Είχαν καταφτάσει με κοντέινερ που έσερνε ένα τρακτέρ, και εγκαταστάθηκαν με το έτσι θέλω στο κομμάτι του κήπου προς την οδό Τοσίτσα. Σε ελάχιστη απόσταση από αυτούς, αλλά από την άλλη μεριά του κάγκελου του κήπου,

ανθεί εδώ και χρόνια μια άλλη κοινότητα: οι ναρκομανείς της Τοσίτσα, αναπόσπαστο πια κομμάτι της καθημερινότητάς μας. Ας μην ξεχνάμε, τέλος, το από χρόνια κατειλημμένο (από «αγνώστους») βοηθητικό κτίσμα προς την οδό Στουρνάρα, που περιστασιακά μόνο ζωντανεύει φωτισμένο, κυριολεκτικά «άβατο» για εμάς.

Ανοχή, γραφικότητα, αθλιότητα, ξεπεσμός. Καταληψίες, περαστικοί, εποχιακοί και μη χρήστες του περίφημου «άσυλου» σε αμήχανη συνύπαρξη με

σπουδαστές και προσωπικό μιας Σχολής, που απροστάτευτη παλεύει να κρατηθεί ζωντανή και να παράγει αρχιτεκτονική κουλτούρα ενάντια σε τόσα προβλήματα, εσωτερικά και εξωτερικά. Με αυτό το υλικό, μέσα σε αυτό το σκηνικό, είχε δουλέψει σκληρά ο Νίκος Καλογεράς αφήνοντας πίσω του ένα έντονα χαραγμένο σημάδι. Να δούμε πώς θα πάει η συνέχεια...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

ΑΠΟΔΗΜΗ ΚΟΜΠΑΝΙΑ - «ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΑ ΚΑΜΩΜΑΤΑ», LEGEND

Ποια είναι η Απόδημη Κομπανία και ποια είναι η μουσική της πρόταση σε αυτήν την πρώτη της στην Ελλάδα, αλλά συνολικά τέταρτη στη σειρά δισκογραφική της παρουσία την τελευταία δεκαπενταετία;

Ένας δίσκος, δύο κόσμοι...

Ο Γιώργος Γαλιάτσος (κιθάρα, λαγούτο και τραγούδι) και ο Μανόλης Γαλιάτσος (μπάντζο, σάζι, πολιτικό λαγούτο και τσιμπούς) είναι Ελληνοαυστραλοί δεύτερης γενιάς που μοίρασαν μέχρι τώρα τη ζωή τους ανάμεσα στη Μελβούρνη και στην Αθήνα. Ο Έκτορας Κοσμάς (βιολί και μπαγλαμάς) είναι Ελληνοαυστραλός τρίτης γενιάς, γέννημα θρέμμα της Μελβούρνης που ζει στην Αθήνα τα τελευταία τέσσερα χρόνια της ζωής του. Η πολυετής και σημαντική παρουσία αυτών των τριών μουσικών στη Folk μουσική σκηνή της Αυστραλίας, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 μέχρι και σήμερα, συνοδεύτηκε από την κυκλοφορία των τριών προηγούμενων δίσκων του συγκροτήματος: «Ρεμπέτικα», «Πατρίς», «Μέλισμα». Ο Μάριος Παπαδέας εξ Ελλάδος, το τέταρτο μέλος της Κομπανίας (σαντούρι, πιάνο και τραγούδι), παράτησε μια μέρα σύζυλους τους υπόλοιπους φίλους της μουσικής του παρέας ψάχνοντας να βρει στη Βαρκελώνη μια όμορφη Καταλανή! Ο Μανούσος Κλαπάκης που συμμετέχει φιλικά παίζοντας ρεκ, μπεντίρ, ζιλίες, κουτάλια και

κοχύλια έχει βαθιές και οικογενειακές ρίζες σ' αυτό το είδος της μουσικής.

Τελικά μονάχα όσοι και όσες ζουν σ' ένα πολιτισμικό και συναισθηματικό μεταίχμιο μπορούν να ηχογραφούν με μεράκι και τολμούν να κυκλοφορήσουν στην Αθήνα του 2003 ένα δίσκο με 17 ρεμπέτικα και παραδοσιακά τραγούδια και σκοπούς, με ή χωρίς δικές τους διασκευές που, πλην ελάχιστων εξαιρέσεων, δεν έχουν ξανακουστεί στις πάμπολλες επανεκτελέσεις πολλών επώνυμων και ανώνυμων τραγουδιστών, τραγουδιστριών και Κομπανιών της Ελλάδας; Και για να τολμάς κάτι τέτοιο, για να ξαναζωντανεύεις σήμερα αυτό το είδος... Χρειάζεται να έχεις τουλάχιστον πολύ καλή γνώση αυτής της μουσικής παράδοσης. Η Απόδημη Κομπανία αποδεικνύει για άλλη μια φορά με τις επιλογές και τις εκτελέσεις των συγκεκριμένων τραγουδιών και σκοπών του τελευταίου της δίσκου πως γνωρίζει, σέβεται και υπηρετεί με συνέπεια αυτό το είδος της μουσικής.

Σε μια εποχή αξιακών σχετικισμών και ετερόκλητων αισθητικών τα τραγούδια και οι σκοποί της συλλογής «Της αγάπης τα καμώματα» είναι ραπί-

σματα που ξαναζωντανεύουν τη μνήμη, το ρομαντισμό, το Δονκιχωτισμό των μυημένων και αμύητων φίλων της ρεμπέτικης και παραδοσιακής μουσικής. Για όσους και όσες πιστεύουν ότι ζητούμενο στην οποιασδήποτε μορφής δημιουργία είναι η διεύρυνση των παραμέτρων της ευαισθησίας μας, για όσους και όσες κατανοούν χωρίς να υιοθετούν τις απόλυτες ηθικές αλλά και καταπιεστικές αξίες κοινωνικών υποσυνόλων άλλων εποχών, όπως διατυπώνονται π.χ. στους στίχους του Κώστα Σκαρβέλη: «θα της ανοίξω μια πληγή, πάντα να με θυμάται, να μάθει για να σέβεται, τους μάγκες να φοβάται», για όσους και όσες κατανοούν ή και υμνούν τη μποέμικη ζωή, για όσους και όσες ξενιτεύονται «πέρα στην Κούβα την τρανή... στη Νότιο Αμερική» για μιαν αγάπη, αυτός ο τέταρτος δίσκος της Απόδημης Κομπανίας είναι «must» για τις μουσικές και συναισθηματικές τους ανάγκες. Μοναχική εστία μετανεοεθνικού πολιτισμικού αντάρτικου είναι...

Εύχομαι και ελπίζω, στον επόμενο δίσκο του συγκροτήματος να συμπεριλαμβάνονται και αξιολογες συνθέσεις των ίδιων των μελών του. Έφτασε πλέον ο καιρός... Εύχομαι και ελπίζω, τον δικό μας μουσικό διαπολιτισμικό διάλογο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τουλάχιστον σε ότι αφορά την κέλτικη μουσική παράδοση, να τον διεξαγάγει για λογαριασμό μας η Απόδημη Κομπανία, μια και τα μέλη της γνωρίζουν πολλά, γνωρίζουν πάρα πολλά και γι' αυτό το είδος της μουσικής...

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΑΜΑΡΚΟΣ

Μια Ισραηλινή, μια Καναδέζα, ένας Γάλλος, ένας Έλληνας που ζεί στην Αμερική και ένας Έλληνας που ζει στην Ελλάδα – όλοι τους δημιούργησαν ανεξάρτητες παραστάσεις. Από το 9ο Φεστιβάλ Χορού στην Καλαμάτα και το 2ο Φεστιβάλ Χορού του Σωματείου Ελλήνων Χορογράφων «Ξεχωρίσαμε» τις παραστάσεις που χορογράφησαν.

Παραστάσεις που μας άρεσαν...

• Όσοι έχουν παρακολουθήσει την ταινία *Μπλέιντ Ράνερ*, δύσκολα θα ξεχάσουν τη σκηνή με τα «ολοζώντανα» ρομπότ παιχνίδια και το κρυφό της «ανθρώπινης» πρωταγωνίστριας αναμεσα τους –για κάλυψη– με τον διώκτη της. Τα πλάσματα της παράστασης «Oyster» ξεπετάχτηκαν από αυτό το μουσικο κουτί-στρείδι, που έφτιαξε η Inbal Pinto και μας θύμισαν κάτι από τον κόσμο της ταινίας. Ακροβατώντας ανάμεσα στο όνειρο και την πραγματικότητα, οι μισές μπαλαρίνες και μισές μαριονέτες του «Oyster» μας ταξίδεψαν με πραγματικά θαυμαστό τρόπο στον κόσμο του τσίρκου, των παιδικών παραμυθιών και του βωβού κινηματογράφου – την Παρασκευή 18 Ιουλίου και το Σάββατο 19, στην Καλαμάτα, στο

9ο Διεθνές Φεστιβάλ.

• «Étude 1». Καλαμάτα, 9ο Διεθνές Φεστιβάλ Χορού. Ο αγώνας για ισορροπία γίνεται «μέσα στο πλαίσιο», εκεί που ο καθένας οριοθετεί και τη «σκηνή του». Στο «Étude 1» η Marie Chouinard, με έναν αναστεναγμό ανακάλυψε την «ανακούφιση» στον εκτός ορίων χώρο. Η εκρηκτική ενέργεια της παράστασης, από την αγωνιώδη αναζήτηση της Σουϊνάρ, εκτονώθηκε με το ίδιο συναίσθημα όπως όταν αφήνει κανείς τη βαλίτσα του στην είσοδο του σπιτιού του μετά από ένα μεγάλο και κουραστικό ταξίδι που μόλις τελείωσε...

• Εκφράζοντας πραγματική απορία, ρωτήσαμε τον Xavie Le Roy μετά το τέλος της παράστασής του –όταν ο ίδιος

προσωπικά αποχαιρετούσε τους θεατές του «Self-Unfinished» στην έξοδο του Δημοτικού Θεάτρου Καλαμάτας τον Ιούλιο– αν υπάρχει πραγματικά κάτι που να μπορεί να κάνει το ανθρώπινο σώμα και να μην το έκανε σ' αυτό του το σόλο, και μάλιστα χωρίς καθόλου μουσική. Βέβαια ο ίδιος σεμνά μας απάντησε ότι «υπάρχουν ακόμα πολλά πράγματα», γεγονός που αμφισβητούμε. Πάντως αν υπάρχει κάτι ακόμα, μάλλον ο Ξαβιέ Λε Ρουά θα το κάνει στο μέλλον. Δίκαια στο έντυπο του 9ου Διεθνούς Φεστιβάλ Καλαμάτας χαρακτηρίζεται «γνήσιος ανατόμος της έννοιας της σωματικότητας», που «με ένα ριζοσπαστικό σόλο συνοψίζει το στοίχημα των μεταμορφώσεων της εικόνας του σώματος κατά τον δικό του μοναδικό τρόπο».

• «Conversations» από την Ομάδα «Πρόσχημα» το Μάιο στο Φεστιβάλ Χορού του Σωματείου Ελλήνων Χορογράφων. Η κινηματογραφίστρια Evann Siebens έφερε τα σλάιντς από τη Νέα Υόρκη. Η μουσική γράφτηκε ειδικά για την παράσταση από τον Moses Sedler. Η χορογραφία έγινε από τον Γιάννη Αντωνίου, ο οποίος συνάντησε μαζί με την ομάδα του, για τις ανάγκες της παράστασης, την ομάδα «Πρόσχημα» στην Αθήνα στο θέατρο «Κάτια Δανδουλάκη».

• «Η Φαίδρα» του Πέτρου Γάλλια έκανε ένα ταξίδι –τον Ιούνιο, στο πλαίσιο του 2ου Φεστιβάλ Χορού του Σωματείου Ελλήνων Χορογράφων– από τον Ευριπίδη στον Σενέκα, στον Ρακίνα και τελικά στον Ρίτσο.

Η Φαίδρα και οι εποχές της: Το φθινόπωρο είναι η αρχή του πάθους της Φαίδρας για το γιο του άντρα της. Μετά την παραδοχή έρχεται η πρώτη πρόβα αυτοκτονίας. Είναι η θηλιά. Το χειμώνα η Φαίδρα ακροβατεί στον αδιέξοδο έρωτα. Δεύτερη πρόβα αυτοκτονίας. Το μαχαίρι. Την άνοιξη η Φαίδρα παρατηρεί κάθε του κίνηση. Ο Ιππόλυτος καταλαβαίνει και ο κλοιός γύρω της στενεύει. Άλλη μια πρόβα αυτοκτονίας, με δηλητήριο. Το καλοκαίρι αποφασίζει να μιλήσει. Η εξομολόγηση είναι πράξη μοναχική. Εκείνος αρνείται. Ο Ιππόλυτος σκοτώνεται και η τέταρτη απόπειρα αυτοκτονίας είναι επιτυχής. Το πιστόλι. «Κάθε άνθρωπος σκοτώνει αυτόν που αγαπά».

ΟΛΓΑ Ι. ΦΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Look Out

Α
Ν
Τ
Ι
Σ
Τ
Ι
Κ
Α
Ν
Τ
Ι
Σ
Τ
Ι
Κ
Α
Ν
Τ
Ι
Σ
Τ
Ι
Κ
Α

Το στοίχημα έχει τεθεί και αναζητούνται παίχτες που θ' αναλάβουν το ρίσκο και θα χαρούν τη χαρά της ανατροπής. Τίποτε δεν είναι δεδομένο. Όλα τίθενται εξ αρχής. Αυτή είναι η μαγεία, η μαγγανεία της τέχνης. Η τέχνη είναι ένα δικαίωμα και μια υποχρέωση του καθενός. Ξεχάστε την διαφήμιση περί την τέχνη και τους καλλιτέχνες, περιφρονήστε το star system και τ' αδιέξοδά του. Γράψτε την ιστορία απ' την αρχή· χωρίς συμπλέγματα αλλά και χωρίς αλαζονεία. Όλα παίζονται, όλα αλλάζουν. Ο πλανήτης, οι πόλεις, οι ανθρώπινες σχέσεις, οι πολιτικές, τα στρατόπεδα, το κλίμα, όλοι εμείς και ο καθένας χωριστά. Η τέχνη ανέκαθεν υπήρξε το πιο ακριβές, το πιο οξύ βαρύμετρο της εκάστοτε αλλαγής. Αλλαγή έξω, ένα γύρω· αλλαγή μέσα μας, βαθιά.

Απ' την άλλη πλευρά η τέχνη όταν διασκεδάζει, παίζει με τους νόμους και τους προφήτες της αγοράς (καλλιτεχνικής ή άλλης) κι όταν θυμώνει, παίρνει το μαστίγιο. Αυτή η τέχνη μού αρέσει. Η απρόβλεπτη, η ανατρεπτική, η ασυμβίβαστη, η απόλυτη, η εκτός υπουργείων, μουσείων, γκαλερί, μάνατζερ, χαρ-

τογιακάδων. Η τέχνη που αναγνωρίζει σαν τον Σαχτούρη πως «Ο έρωτας είναι θάνατος», αλλά δεν δειλιάζει. Η τέχνη που βγαίνει στους δρόμους, κατακτά τα γκέτο της μεγαλούπολης, συμφιλώνεται με τα άδεια σπίτια, ζει τον πανικό της εικόνας και τον διαχειρίζεται σωστά, πειραματίζεται συνεχώς, αλλά δεν κάνει το πείραμα ψυχής της. Η τέχνη που περιμένει τον καλλιτέχνη-τιμωρό και που χλευάζει τις κλίκες και τις αριστογates. Που θέλει να κατακτήσει τα χειμερινά ανάκτορα της νέας χιλιετίας και να ταπεινώσει τους παλαιοπαλιάτσους στα νεοπαλάτσα τους.

Απ' την άλλη πλευρά για να υπάρξει Look out, πρέπει να προηγηθεί το Look inside και το Look Deeper. Που θα πει όραση πέρα από τα συμβατικά και τα cliché. Που θα πει κατάδυση στα λαγύμια της ψυχής μήπως και φανεί το φως από το σκοτάδι.

Look out λοιπόν, σε μια πρωτοβουλία που περιλαμβάνει την αποθέωση της εικόνας –πέρα από την τηλεοπτική της χυδαιότητα–, την παρέμβαση στον πολεοδομικό ιστό –χωρίς όμως «έργα», «εργολαβίες», «κονδύλια», ή «ημέτερους»– και την συμμετοχή ενός ευρύτερου κόσμου που είτε δημιουργώντας είτε προβληματιζόμενος θα σπάσει αυτό

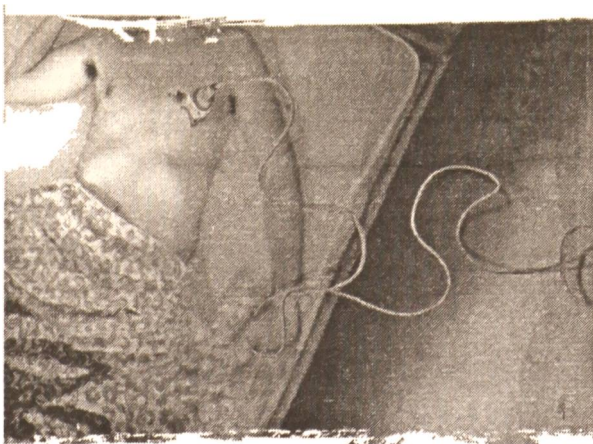
το κλειστό σπυρί του καλλιτεχνικού γκέτο, αυτήν την απομόνωση του εικαστικού έργου από τον φυσικό του αποδέκτη που είναι το ευρύ κοινό. *Γιατί η τέχνη είναι αλλιώς ταξική.* Με την έννοια ότι ασκεί κριτική και επιδιώκει τη ρήξη με την κατεστημένη άποψη και την καθεστηκυία τάξη

Είδα πρόσφατα ένα τέτοιο πείραμα στη Βαλένθια. Γνωστοί και άγνωστοι δημιουργοί παρενέβαιναν σε μεγάλες προσόψεις ή σε υποβαθμισμένα ερείπια. Σε πλατείες ή σε κακόφημους δρόμους. Το αποτέλεσμα συνταρακτικό. Ολόκληρη η πόλη ξανακαινουργιώθηκε. Το γνωστό και βαρετό μεταμορφώθηκε σε απρόβλεπτο και μαγικό. Συχνά τέτοιες λύσεις –που απαιτούν, αναλογικά, ελάχιστα κεφάλαια–, επιτυγχάνουν πολλά περισσότερα από τις βαρύγδουπες εκθέσεις των αναυθεντικών «αυθεντιών», ή τις αξιοθρήνητες, κρατικές παραγωγές: φαντασία, παρέμβαση, ίλιγγος της εικόνας, πόλη και πολίτης, θέαμα και θεατής, σχέση και ανατροπή θεσμών και κανόνων κ.λπ. Το Look out ως ιδέα, γνωστό ήδη έξω, με ενδιαφέρει εξαιρετικά γιατί ξαναβάζει κάποια πράγματα στην ορθή τους κοίτη. Και γιατί επιτρέπει στους πάντες να συμμετάσχουν σε μιαν ανοιχτή διαδικασία. Αυτό δηλαδή που έχουμε ανάγκη: συμμετοχικότητα, διαφορετική ματιά, πάντρεμα του δημοσίου με το ιδιωτικό. Νέα Ελευθερία...

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Carpe Diem. Παρέμβαση στο εργοστάσιο ΕΛΑΪΣ, 11 Σεπτεμβρίου

Υπάρχει η επίσημη ιστορία· εκεί είναι καταγεγραμμένοι οι επώνυμοι καλλιτέχνες, όσοι δηλαδή ορίζουν αυτό που ονομάζουμε «εθνική σχολή». Εκπρόσωποι του ακαδημαϊσμού ή της πρωτοπορίας διεκδικούν μια θέση στα βιβλία περί τέχνης όσο επίσης και την υποστήριξη –υλική και ηθική– του ευρέος κοινού. Έχουν ονοματεπώνυμο και διεύθυνση. Υπάρχει όμως και η αντι-ιστορία· με πρωταγωνιστές ανώνυμους writers σαν τον Eron ή τους/τις(!) Chirla Ladies και με «έργο» τους τα χιλιόμετρα γκράφιτι σε νόμιμα ή παράνομα σημεία· σε μια διαρκή αντιπαράθεση με την «επίσημη» ιστορία, την επίση-

Carpe diem, Ας αδράξουμε τον χαμένο χρόνο.

μη «τέχνη» και τους θεσμοθετημένους χώρους τους. Δουλεύουν τη νύχτα συνήθως, σαν μασκοφόροι εκδι-

κητές της μικροαστικής αισθητικής και της τηλεοπτικής εικόνας. Οι επιτοίχιοι γραφισμοί τους, τα fresca του μέλλοντος. Ζοφερά, απόλυτα, προκλητικά, ακατανίκητα.

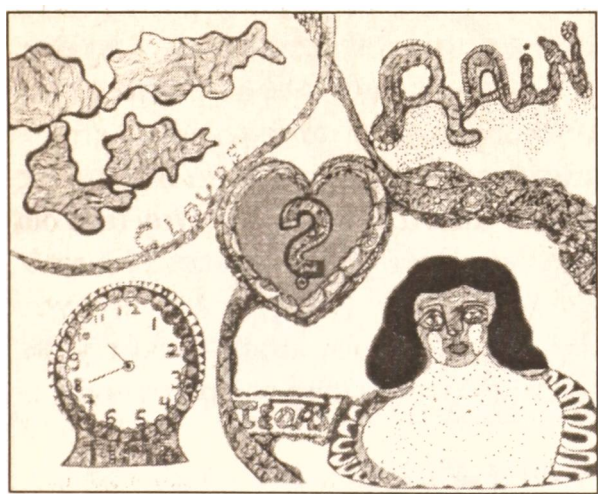
Εν προκειμένω, η ομάδα παρέμβασης Carpe Diem, πολυδιάστατη και ερευνητική, αδράχνει τους τοίχους και τις επιφάνειες ενός βιομηχανικού χώρου και δημιουργεί ένα συλλογικό, δημόσιο έργο εκτός αγοράς και αγοραίας λογικής.

Ισορροπεί επιδέξια εντός και εκτός του συστήματος. Το αποτέλεσμα ανοιχτό. Το κέρδος, αν το πείραμα επιτύχει, τεράστιο...

Μ.Σ.

Η έκθεση περιλαμβάνει 74 χαρακτικά από σημαντικούς μεταπολεμικούς και σύγχρονους δημιουργούς (Ακριδάκης, Christo, Δανιήλ, Hockney, Jones, Klasen, Μυταράς, Φασσιανός, Saint Phalle, Σπεράντζας, Τάκις, Νικολαΐδου κ.ά.). Συνολικά τα έργα παρέχουν μια εικόνα των ποικίλων τεχνικών εξελίξεων που συντελέσθηκαν στη χαρακτηριστική των τελευταίων δεκαετιών. Δίνεται επίσης η ευκαιρία να εντοπισθεί ο διάλογος μεταξύ χαρακτηριστικής και γενικότερων πρωτοποριακών τάσεων στα εικαστικά, από τις λυρικές-αφαιρετικές τάσεις που εκπροσωπεί ο J. Cardeville μέχρι τις σύγχρονες φωτοχαρακτικές δημιουργίες του Γ. Μεσσίνη και του Δ. Ζουρούδη. Η συνύπαρξη ελληνικών και ξένων (κυρίως ευρωπαϊκών) έργων οδηγεί σε περαιτέρω ενδιαφέρουσες οπτικές συγκρίσεις, π.χ. ανάμεσα στις γραμμικές φρενίτιδες της Niki de Saint Phalle και του Α. Ακριδάκη.

Χαρακτικά ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών

Niki de Saint Phalle

Γιάννης Γαϊτης

Οι Pop Art εκπροσωπούνται από έργα των κορυφαίων Βρετανών David Hockney και Allen Jones. Η λιθογραφία του Hockney δημιουργήθηκε για τις εκδόσεις Alecto, που στις δεκαετίες του '60 και του '70 πρωτοστάτησαν στη δημοσίευση Pop Art χαρακτικών (συνεργάστηκαν με Paolozzi, Dine, Oldenburg κ.ά.). Στην ίδια εικαστική περιοχή, μπορεί κανείς να γνωρίσει και τη δουλειά του Γάλλου Bernard Rancillac (γ. 1932) και του Γερμανού Peter Klasen (γ. 1935), δύο καλλιτεχνών που πλέον συγκαταλέγονται στην πρώτη γραμμή της ευρωπαϊκής Pop. Αμφότεροι συμπεριλήφθη-

καν στη μεγάλη έκθεση του 1997 στην Πορτογαλία (επί Marco Livingstone). Ο Klasen συνεξέκθεσε με τον Gerhard Richter το 1964, και ήδη το 1971 είχε την πρώτη του αναδρομική στο Μουσείο της Πόλης του Παρισιού.

Ο Ρώσος του Παρισιού Pierre Dmitrienko (1926-74) παρουσιάζεται με μια χαρακτηριστική λιθογραφία του 1971. Πρόκειται για αξιοσημείωτη περίπτωση συνδυασμού Pop στοιχείων με την αφαίρεση (στη δεκαετία του '50 ο Dmitrienko μαζί με τον γνωστότερο Serge Poliacoff είχε διακριθεί στο χώρο της Λυρικής Αφαίρεσης). Παραπλήσια μπορεί να θεωρηθεί και η πορεία του

Γιάννη Γαϊτη, από την χειρονομιακή έκφραση προς μια ολοένα και σαφέστερη γραμμική ακρίβεια, κάτι που φαίνεται στα δύο χαρακτικά της έκθεσης.

Οι Wolf Vostell και Joseph Beuys, κάποτε συνοδοιπόροι στο κίνημα του Fluxus, παρουσιάζονται με αντιπροσωπευτικές μεταξοτυπίες. Ο Vostell ενσωματώνει τη ζωγραφική χειρονομία στο έτοιμο φωτογραφικό υλικό, με τις χαρακτηριστικές του ειρωνικές και κριτικές προεκτάσεις. Ο Beuys ασχολήθηκε με τη χαρακτηριστική τόσο για καθαυτό εικαστικές αξίες (με ακουατίντες, οξυγραφίες, βελονογραφίες, λιθογραφίες), όσο και σαν μέσο ντοκουμενταρίσματος της πλούσιας διδασκαλίας του – όπως εδώ, όπου ο ίδιος εικονίζεται να μεταφέρει τους περίφημους μαυροπίνακες με τις πολιτικές και φιλοσοφικές του προτάσεις – το σύμβολο της κοινωνικής συνειδητοποίησης μιας ολόκληρης γενιάς.

Σαν ντοκουμέντο λειτουργούν και οι μεταξοτυπικές δουλειές του Christo, στη συγκεκριμένη περίπτωση μιας πρότασης του 1961 για «πακετάρισμα» της Στρατιωτικής Σχολής του Παρισιού. Το πακετάρισμα δεν πραγματοποιήθηκε τότε, αλλά οι φωτοκολλάζ συνθέσεις σηματοδοτούν ακριβώς τη φάση του περάσματος του Christo σε επιβλητικά δημόσια projects που εντέλει τον καθιέρωσαν.

Στην έκθεση περιλαμβάνονται επίσης χαρακτικά από σημαντικούς Έλληνες γλύπτες και καλλιτέχνες των μέσων και των εγκαταστάσεων, όπως ο Κ. Κουλεντιανός, η Ν. Πάστρα, ο Τάκις, ο Δανιήλ, η Ν. Καναγκίνη, ο Γ. Μίχας. Μια μεταξοτυπία του Π. Ξαγοράρη από το 1976 υπενθυμίζει την εξέχουσα θέση του στην έρευνα και εικαστική αξιοποίηση των δυνατοτήτων του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Στον εξίσου δημιουργικό αντίποδα όλων αυτών συναντάμε διάφορες λίγο έως πολύ ρεαλιστικές τάσεις από την Ε. Μελά, τον Α. Φασσιανό, τον Α. Δρούγκα κ.ά. Η χαρακτηριστική ακολουθεί την πολυφωνία των σύγχρονων τάσεων, όντας άλλοτε αυτόνομο πεδίο εικαστικής τεχνικής έρευνας, κι άλλοτε ελκυστικό μέσο διάδοσης και υποστήριξης ευρύτερων καλλιτεχνικών προτάσεων.

ΜΑΝΟΣ ΔΟΥΚΑΣ

Μάθημα τέταρτο για τη νεοελληνική λογοτεχνία από τον πεζογράφο Δημήτρη Χατζή

Το κείμενο που δημοσιεύει σήμερα το *Αντί* είναι η απομαγνητοφώνηση της τελευταίας, της τέταρτης «συνάντησης και συνομιλίας» μέσα στα πλαίσια εκδήλωσης με θέμα την ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας στον «Φιλοτεχνικό Όμιλο Τρίπολης», τον Φεβρουάριο 1979. Ας υπενθυμίσουμε και τις προηγούμενες σχετικές δημοσιεύσεις: Κώστας Κουλουφάκος, Δημήτρης Χατζής, «Για τον Διονύσιο Σολωμό», Ομιλίες στον Φιλοτεχνικό Όμιλο Τρίπολης, 1978, τεύχος 759, Παρασκευή 22 Μαρτίου 2002, σ. 45-50 και τεύχος 762, Παρασκευή 3 Μαΐου 2002, σ. 45-52, Δημήτρης Χατζής, «Μαθήματα 3», Μαθήματα νεοελληνικής λογοτεχνίας από τον Δημήτρη Χατζή – τρίτη συνάντηση και συνομιλία (Μαθήματα 3) – στον Φιλοτεχνικό Όμιλο Τρίπολης, Φεβρουάριος 1979, τεύχος 778, Παρασκευή 27 Δεκεμβρίου 2002, σ. 52-63. Ας μου επιτραπεί να θυμίσω πως μία κάπως πληρέστερη παρουσίαση των εκδηλώσεων αυτών στον «Φιλοτεχνικό Όμιλο Τρίπολης» και του υλικού που έχει διαφυλαχτεί, έγινε στο σημείωμα: «Νέα δελτία για τον Δημήτρη Χατζή», τεύχος 745, Παρασκευή 7 Σεπτεμβρίου 2001, σ. 48-50. ΝΓ

(Την εκδοτική επιμέλεια του κειμένου όπως παρουσιάζεται εδώ έκανε η Λίλα Θεοδόση.)

Πρόεδρος: Κυρίες και κύριοι, φτάσαμε απόψε στο τέλος των μαθημάτων-συζητήσεων για τη νεοελληνική λογοτεχνία με το Δημήτρη Χατζή. Επειδή θα πρέπει ο τελευταίος λόγος, η τελευταία λέξη να ειπωθεί από τον ίδιο, το σωματείο μας, ο σύλλογός μας θέλει να τον ευχαριστήσει τώρα και από τώρα για την εισφορά που έκανε στο έργο του. Η ίδρυση του σωματείου μας, η δημιουργία των εντευκτηρίων, η καθιέρωση αυτού του βήματος του ελεύθερου λόγου και διαλόγου δικαιώνονται, αξιοποιούνται και καταξιώνονται κατά τον καλύτερο τρόπο με τις συγκεντρώσεις αυτές. Και πέρα απ' αυτό, βάζουμε μια πρόκληση μπροστά σ' όλους μας για τη δημιουργία του Αρκαδικού Λαϊκού Πανεπιστημίου. Η ιδέα αυτή δεν είναι μια έμπνευση του ενθουσιασμού της στιγμής. Είναι μια πραγματικότητα, είναι μια δυνατότητα, που με τη συμπαράσταση τη δική σας, με τη συμπαράσταση όλων των αρμοδίων και υπευθύνων αρχών και ακόμα και με τη βοήθεια και με τη συμπαράσταση πνευματικών ανθρώπων σαν τον κύριο Χατζή, είμαι της γνώμης ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Έτσι λοιπόν από αυτή τη σειρά των ομιλιών βγήκε και μια απόφαση να ξεκινήσει ο όμιλός μας να δημιουργήσει ένα λαϊκό πανεπιστήμιο για την πόλη μας. Τον κύριο Χατζή, στον οποίον αμέσως δίνεται ο λόγος, θα τον έχουμε εμπνευστή, πρωτοδάσκαλο και πατέρα πνευματικό.

Δ.Χ.: Ε, όχι κι έτσι...

[Χειροκροτήματα]

Ευχαριστώ πάρα πολύ τον πρόεδρο για τα καλά λόγια που είπε για μένα. Όσο για τις πρωτοβουλίες που θέλει ο σύλλογος να πάρει, θέλω να ευχηθώ και στο συμβούλιό του και σε σας που είστε εδώ και σε όλο το λαό της Τρίπολης να τις εκπληρώσετε ως το τέλος για το καλό όλης της περιοχής. Εγώ δεν μπορώ να κάνω τίποτε άλλο παρά να είμαι στη διάθεσή σας. Αυτή θα είναι και η τελευταία λέξη των ομιλιών μου:

Είμαι στη διάθεσή σας.

Είναι εντάξει αυτό;

Λοιπόν, να συνεχίσω σήμερα και να ολοκληρώσω τις τέσσερις ομιλίες που είχα την τιμή να κάνω στην πόλη σας. «Είχα την τιμή» δεν είναι μία απλή έκφραση, είναι ακριβώς κυριολεκτική. Πάρα πολύ ένιωσα τιμημένος σε αυτή την αίθουσα και είμαι συγκινημένος από όλη μας την συνάντηση.

Σύμφωνα με όσα είπαμε χτες, βρισκόμαστε πια στις αρχές του αιώνα μας, του εικοστού αιώνα. Όλα όσα έγιναν από δω και πέρα είναι πρόσφατα και όλα έχουν τις άμεσες επιπτώσεις τους στη σημερινή μας ζωή. Και χωρίς να μου το είχαν θέσει από χτες το ερώτημα για το δημοτικισμό –εκεί είχαμε σταματήσει εχτές– το ερώτημα υπάρχει και το πρώτο μου καθήκον σήμερα θα ήταν –δηλαδή είναι– να απαντήσω σε αυτό όχι μόνον καθαρά, μα και με τέτοιο τρόπο που να αναφέρεται στις πολιτικές, κοινωνικές αιτίες και της γέννησής του και της δράσης του και της μονάχα ως ένα βαθμό εκπλήρωσης των σκοπών του.

Είπαμε λοιπόν εχτές: Ο δημοτικισμός κίνημα υγιές και προοδευτικό της αστικής τάξης. Είπαμε: κήρυγμα και αγώνας όχι μονάχα για την κατάργηση της διγλωσσίας και την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, αλλά για μια ολόκληρη στροφή προς την σύγχρονη ζωή και πραγματικότητα του έθνους, δηλαδή τελικά μια ιδεολογία εθνική. Και είπαμε ακόμα: Ο δημοτικισμός ανανέωσε την εθνική ζωή και στα γράμματα και στην παιδεία και στη σκέψη γενικά.

Αλλά μπορούμε σήμερα να το διαπιστώνουμε: Το έργο επήγε μονάχα ως ένα βαθμό. Η ανανέωσή του ήτανε μόνο μερική, ήτανε μόνο στα επιφανή, σε ένα μέρος μονάχα του πνευματικού μας εποικοδομήματος, χωρίς την γενική ανανέωση που είχε εξαγγείλει και που περίμενε το έθνος από αυτόν. Τελικά δηλαδή και με το δημοτικισμό όλα μείναν όπως

ήταν. Η κυριαρχία δηλαδή των συντηρητικών δυνάμεων, που εγώ τρεις μέρες εδώ τις αποκαλώ μεσαιωνικές, έμεινε και με το δημοτικισμό ανέπαφη.

Ποια είναι η αιτία. Η αιτία είναι η αναιμικότητα, η αναιμία των αστικών στοιχείων που ο δημοτικισμός ήταν η έκφρασή τους στο πνευματικό πεδίο. Αν για τον για τον δέκατο όγδοο αιώνα είχαμε διαπιστώσει –και το συζητήσαμε εδώ– μία φυσική, μία εγγενή αδυναμία των αστικών στοιχείων στον αγώνα τους ενάντια στις συντηρητικές δυνάμεις, εδώ πια, στα πρόθυρα και στις αρχές του εικοστού αιώνα, μπορούμε ανοιχτά και απερίφραστα να κατηγορήσουμε την ελληνική αστική τάξη για τη θέση της μέσα στην ιστορία του έθνους και τα προβλήματά του. Το ιστορικό αίτημα, η ιστορική απαίτηση για την αστική τάξη λέγεται εκείνη τη στιγμή –και δυστυχώς εξακολουθεί να λέγεται μέχρι σήμερα– καθολική δημοκρατική αλλαγή. Μια αλλαγή δηλαδή που να περιλαμβάνει τα θεμέλια, τις δομές και τους θεσμούς της πολιτείας και της κοινωνίας. Και η αλλαγή αυτή δε μπορούσε να γίνει παρά μονάχα με τη συμμετοχή των μεγάλων λαϊκών μαζών κάτω από την ηγεσία της αστικής τάξης. Αλλά η αστική τάξη προτίμησε αντί να παίξει αυτόν τον ρόλο του ηγέτη στον εκσυγχρονισμό, τον εκδημοκρατισμό, τον εξευρωπαϊσμό και προπαντός τον εξελληνισμό του κράτους και αυτήν της κοινωνίας, προτίμησε να μοιραστεί μισά-μισά την εξουσία με τις συντηρητικές δυνάμεις που την κατείχαν.

Ο δημοτικισμός έτσι ούτε να νικήσει, αλλά για μας σήμερα ούτε καν μπορεί να νοηθεί παρά σαν μέρος, σαν τμήμα αναπόσπαστο ενός κινήματος πολιτικού για τη γενική δημοκρατική αλλαγή. Έτσι ξεκομμένος που παρουσιάστηκε από την πολιτική και από τις ουσιαστικές του έθνους ανάγκες, απόμεινε ένα, υγιές πάντοτε, αλλά στην επιφάνεια μονάχα κίνημα.

Χτυπήθηκε έξω από τα τείχη, όχι μέσα στα τείχη και αγωνίστηκε όχι να τα γκρεμίσει, αλλά να περάσει μέσα σε αυτά. Χτυπήθηκε δηλαδή με τους αρχαϊστές, με τον Κόντο ή με τον Μυστριώτη¹, αλλά όχι με το Πανεπιστήμιο. Χτυπήθηκε ανοιχτά και γενναία με τους παπάδες, αλλά πάντοτε με τους «κακούς» μονάχα παπάδες, κάνοντας πάντοτε το σταυρό του για να ξέρουν όλοι την υποταγή του στην Εκκλησία. Χτυπήθηκε με αντιδραστικούς υπουργούς και εκπαιδευτικούς, χωρίς να χτυπηθεί ποτέ με το υπουργείο της παιδείας και την κυβέρνηση που βρισκόταν πίσω τους και τις δυνάμεις που βρισκόταν πίσω από την κυβέρνηση.

Μέσα στην νόθα αστικοποίηση και τον μαραμένο φιλελευθερισμό της αστικής τάξης και ο δημοτικισμός έμεινε απόλυτα νομοταγής και νομιμόφρων, πατώντας πάντοτε στα νύχια, για να μη ξυπνήσει το θηρίο που παραμονεύει πίσω από τους αμετακίνητους θεσμούς – δεν τόλμησε ποτέ να χτυπηθεί με τους θεσμούς.

Και αυτός ήταν ο λόγος που προχωρώντας πια στον εικοστό αιώνα εκφυλίζεται μονάχα σε εκπαιδευτικό δημοτικισμό. Και αυτός ήταν ο λόγος που σε λίγο έρχεται και η διάσπαση και στο περιοδικό του, τον Νουμά², και στον Εκπαιδευτικό Όμιλο³.

Η διάσπαση αυτή γίνεται ανάμεσα στα νέα προοδευτικά στοιχεία, που αποβλέπουν με τα κερδισμένα να τραβήξουν παραπέρα σε ένα συνδυασμό του δημοτικισμού με το όλο δη-

μοκρατικό κίνημα και ανάμεσα στα στοιχεία εκείνα που ησυχάζουν με τα κερδισμένα και δεν έχουν καμιά όρεξη για πολιτικές δραστηριότητες.

Όσο προχωρούμε προς το 1909 και την Επανάσταση στο Γουδή, τόσο και η πρώτη ορμή του δημοτικισμού κατακάθεται, εκφυλίζεται, όπως είπα, στα επιφανόμενα, ενώ και η νεοελληνική του ιδεολογία περιορίζεται πια στον εξωτερικό τύπο, γίνεται καθαρός φολκλορισμός, τυπολατρία, λαϊκισμός. Τώρα πια –δηλαδή τότε– να είναι κανένας δημοτικιστής είναι μια ιδεολογία ψεύτικη και μάλιστα αντιδραστική, είναι σα να στρέφει τα νώτα του στα προβλήματα του έθνους, σάμπως η παιδεία ή η γλώσσα του έθνους να είναι ξεχωριστά και ανεξάρτητα από τα άλλα προβλήματα του έθνους.

Στα 1909 με αυτήν την εντός εισαγωγικών «Επανάσταση του Γουδή» εξατμίζεται η ορμή των αστών για μια ουσιαστική ανανέωση στην Ελλάδα, δηλαδή για την πραγμάτωση της δημοκρατικής αλλαγής. Η επανάσταση αυτή, που η αποτυχία της κατακυρώνεται από τον ίδιο τον Βενιζέλο, δεν επείραξε κανέναν απολύτως από τους θεσμούς που υπήρχαν ως τα τότε. «Ώδυνεν όρος και έτεκεν μυν», όπως είπαν τότε μερικοί ευθυμογράφοι, δηλαδή κοιλοπονούσε ένα μεγάλο βουνό και γέννησε ένα μικρό ποντίκι. Τέτοια ήταν η επανάσταση του Γουδή. «Θύραζε κάρες», πίσω δηλαδή στα σπίτια σας οι όχλοι, αυτό είναι στην ουσία του το πολιτικό σύνθημα και το τέλος της Επανάστασης του Γουδή.

Και αυτό είναι μαζί το οριστικό, το ιστορικό και το αμετάκλητο τέλος της ελληνικής αστικής προοδευτικότητας.

Έτσι και στον πνευματικό τομέα αυτή η διστακτική και επαμφοτερίζουσα, νομιμόφρων και μεσοβέζικη του δημοτικισμού παρουσία μέσα στην ελληνική πραγματικότητα δεν ήταν δυνατόν να μην έχει τις επιπτώσεις της και στη λογοτεχνία που ξεκίνησε απ' αυτόν, που ξεκίνησε με αυτόν.

Στην πεζογραφία δεν προχωρήσαμε, όπως είπα χτες, πέρα από το χωριό και το βουνό, πέρα από την ηθογραφική περιγραφή. Στην ποίηση όλης της σχολής του δημοτικισμού και προπαντός μέσα στην ποίηση του ίδιου του Παλαμά δε δυσκολευόμαστε σήμερα να δούμε το τεχνητό, το πλαστό, το εφησυχαστικό στοιχείο που υπάρχει και δεν δυσκολευόμαστε επίσης να διακρίνουμε την εύκολη θεματογραφία και την επιφανειακότητα.

Έτσι, και πολύ γρήγορα μάλιστα, όταν οι δυνατότητες που έδινε στην ποίηση αυτή με μία καθυστέρηση πενήντα τουλάχιστον χρόνων ο ρομαντισμός, κυριότατα ο γαλλικός, και ο επίσης γαλλικός παρνασσισμός, ένα μεγάλο μέρος της ποίησης αυτής άρχισε να ξεπέφτει σε μια τυποποιημένη μορφική τελειότητα.

Αφού είπα αυτά, που είναι μια γενική αναγωγή, ξαναγυρίζω στα μερικότερα, δηλαδή στην πορεία της λογοτεχνίας μας. Ελάχιστα βήματα θα γίνουν λίγο πριν από τους Βαλκανικούς Πολέμους. Θα γίνουν κυριότατα στην πεζογραφία με τον Ξενόπουλο⁴, που πρώτος αυτός μεταφέρει τη θεματική και την δραματικότητα από το χωριό στην πόλη. Και θα γίνουν επίσης και στο θέατρο με τον Χρηστομάνο, τον Μελά και τον Νιρβάνα⁵, που πέρα από το πατριωτικό και το ειδυλικό θέατρο, για τα οποία είπαμε χτες, πρωτοβγάζουν τώρα στη σκηνή ένα θέατρο κοινωνικό.

Οι απελευθερωτικοί πόλεμοι που λέγονται Βαλκανικοί – ξαναλέω το «απελευθερωτικοί», γιατί υπάρχουν κάποιοι, κάποιες αμφισβητήσεις εάν οι Βαλκανικοί Πόλεμοι ήταν απελευθερωτικοί – για μένα είναι πέρα για πέρα απελευθερωτικοί – που καταλήγουν στην απελευθέρωση της Μακεδονίας, της Ηπείρου και των νησιών, δηλαδή στο εδαφικό μέγαλωμα της πατρίδας με εδάφη δικά της, συνοδεύονται αμέσως από τον Παγκόσμιο Πόλεμο. Και ο Παγκόσμιος Πόλεμος συνοδεύεται από τη Μικρασιατική Εκστρατεία, που καταλήγει στα 1922 στην Μικρασιατική Καταστροφή.

Είμαι και εγώ ένας από εκείνους που θεωρούν τη Μικρασιατική Καταστροφή πάρα πολύ μεγάλο και καθοριστικό γεγονός της νεότερης ιστορίας μας. Όχι μονάχα για την ίδια την καταστροφή, όχι μονάχα για την κοινωνική, την οικονομική και την πολιτική αναστάτωση που έφερε, αλλά για δύο κυριότατα βασικά γεγονότα. Το ένα είναι οικονομικό-κοινωνικό: Μέσα στην καταστροφή γεννιέται και κυριαρχεί πια ο ελληνικός καπιταλισμός. Το δεύτερο είναι ιδεολογικό και αυτό μάς ενδιαφέρει ειδικότερα στις συναντήσεις μας αυτές. Ναι, το ιδεολογικό γεγονός αυτό είναι το οριστικό τέλος της ιδεολογίας της «Μεγάλης Ιδέας», μιας ιδεολογίας που –έπισημη κρατική ιδεολογία– ήταν επίσης εγκολπωμένη από τις μεγάλες μάξες του ελληνικού λαού, συνδυασμένη πολύ λογικά με το αίτημα και την ελπίδα της απελευθέρωσης των αλύτρωτων ακόμα ελληνικών εδαφών.

Τώρα όμως πια τέλος με αυτήν την ιδεολογία. Εβούλιαξε, όπως είπε ο Σεφέρης, για πάντα εκείνη την ημέρα του Αυγούστου, όταν η Σμύρνη καιγότανε από τους Τούρκους. Η Ελλάδα έπρεπε να ζήσει πια με τον εαυτό της, να κοιτάξει τον εαυτό της, να ζητήσει πάλι να βρει τον εαυτό της. Και ενώ από το ένα μέρος, αμέσως μετά την Καταστροφή οι κοινωνικές συγκρούσεις αρχίζουν να παίρνουν τη μεγάλη τους οξύτητα μέσα στην ανάπτυξη του καπιταλισμού, από τ' άλλο μέρος, αναζητείται πια μια νέα έκφραση και στην πεζογραφία, πέρα από την ηθογραφία που είπαμε, και στην ποίηση, πέρα από τον μορφικό εκφυλισμό που είχε φτάσει η σχολή του Παλαμά, αλλιώς σχολή του δημοτικισμού.

Ναι. Ζητιέται μία καινούργια έκφραση. Στην ποίηση πρώτα. Τρία βήματα που έγιναν πέρα από τη σχολή του δημοτικισμού, αλλά πάντοτε μέσα στα δοσμένα της πλαίσια, δεν φτάνουν αυτά για την επιβίωσή της, διότι η αυθεντία της και η επάρκειά της έχουν πια κριθεί.

Το ένα βήμα είναι ο Άγγελος Σικελιανός⁶. Με τις καλύτερες παραδόσεις και τα καλύτερα επιτεύγματα της σχολής προχωρεί αυτός την ελληνική της ιδεολογία ως τον συμβολισμό. Ο ποιητής αυτός, όσο κι αν αδικήθηκε ο ίδιος από την ασταμάτητη πλημμύρα του λυρισμού του, μένει και τώρα ένας σπουδαιότατος ποιητής. Αλλά ούτε ο πανθεισμός του ούτε ο συμβολισμός του μπορούσαν να είναι η ανανέωση που χρειαζόταν ο ελληνικός λόγος, η ελληνική σκέψη εκείνη τη στιγμή.

Το άλλο βήμα έγινε με τον Κώστα Βάρναλη⁷, που μπολιάζει τον δημοτικισμό και την ποίηση του δημοτικισμού με τις επαναστατικές κοινωνικές του ιδέες. Αλλά το μπόλιασμα γίνεται απάνου, μέσα στα καλούπια της σχολής, χωρίς καμιά απολύτως απομάκρυνση από αυτά, έτσι που και από δω δεν γίνεται η ανανέωση που χρειάζεται.

Ποιητές και πεζογράφοι της γενιάς του '30: Όρθιοι από αριστερά: Πετσάλης, Βενέζης, Ελύτης, Σεφέρης, Καραντώνης, Ξεφλούδας, Θεοτοκάς. Καθισμένοι: Τερζάκης, Δημαράς, Κατσιμπαλής, Κοσμάς Πολίτης, Εμπειρίκος.

Το τρίτο βήμα γίνεται με τον Καρυωτάκη και με τη σχολή του⁸. Άξιοι λυρικοί ποιητές, συμπαθέστατοι όλοι οι ποιητές της σχολής αυτής εκφράζουν μέσα στα δοσμένα καλούπια του δημοτικισμού και αυτοί, την λεγόμενη «μεταπολεμική αγωνία». Προχωρούν κάπως –και πρώτα-πρώτα ο Καρυωτάκης– από το «εγώ» του Παλαμά σε ένα «εμείς», αλλά στερημένοι όλοι αυτοί ολότελα από ιδέες δε θα μπορέσουν να ξεπεράσουν τα όρια ενός ατομικού μαρασμού. Ούτε απ' αυτούς λοιπόν θα προέρθει η ανανέωση.

Και έτσι και με αυτούς μαζί χαράζουμε μία γραμμή, αφήνοντας από κει όλη την ποίηση που αποκαλούμε πια παραδοσιακή. Μέσα σε αυτήν είναι όλος ο δημοτικισμός, με επικεφαλής τον Παλαμά, είναι και ο Σικελιανός, είναι και ο Βάρναλης, είναι και ο Καρυωτάκης με την σχολή του. Παραδοσιακή γραμμή.

Χρειάζεται μία επανάσταση. Και αυτή θα προέλθει από τη μεγάλη μας –ας το πω πολύ δυνατά, να το ξαναπώ ακόμη μια φορά– μεγάλη μας Νέα Ποίηση. Μπολιασμένη από την παγκόσμια μοντέρνα ποίηση, αυτή την ποίηση των λογικών συνειρμών και των συναισθηματικών προεκτάσεων, η ποίηση αυτή σπάξει μονομιάς τα παραδομένα καλούπια.

Και την τέχνη μας τη στολίσουμε με τόσα πλουμίδια, που ξέφτισε σιγά-σιγά το πρόσωπό της, λέει ένας από τους πρώτους της Νέας Ποίησης, ο Σεφέρης⁹. Καιρός να πούμε τον απλό μας λόγο.

Αλλά η αναζήτηση μιας νέας έκφρασης σημαίνει για όλους τους ποιητές της Νέας Ποίησης μία ταυτόχρονη και αγωνιώδη «αναζήτηση της Ελλάδας», όπως το είπαν. Όχι μια νέα έκφραση για την έκφραση, αλλά μια νέα έκφραση, για να εκφραστεί επιτέλους η Ελλάδα. Αυτό θα πει πως η Ελλάδα δεν είχε εκφραστεί. Και αυτό θα πει πως η Νέα Ποίηση, πηδώντας πάνω από το δημοτικισμό, επήγαινε από την πρώτη στιγμή να ξαναβρεί τα ερείπια του Σολωμού, να ξαναβρεί τον Μακρυγιάννη, να ξαναβρεί το δημοτικό ποίημα. Γοργόνες του πελάγου, Παναγίες των βράχων, πέτρες και πάλι πέτρες από τον Ταΰγετο κι απ' όλα τα βουνά μας, απάνου σε

μία γη καμένη και σε μία θάλασσα ανημέρευτη περιμένανε να βρούνε τώρα την έκφρασή τους πέρα από κάθε φολκλορισμό, πέρα από κάθε αρχαιοελληνισμό, με όλη τους την εθνική, την ηθική και συναισθηματική βαρύτητα που έχουν για μας. Αυτό ήταν από την αρχή η Νέα Ποίηση.

Απαρνούμενη ωστόσο και την έκφραση και τη θεματική και την αντίληψη του δημοτικισμού για την Ελλάδα και για τον κόσμο, η Νέα Ποίηση απαρνούσαν ταυτόχρονα ολόκληρη την αστική κοσμοαντίληψη και την αστική ηθική που βρισκείται πίσω από την ποίηση του δημοτικισμού. Η Ελλάδα δεν είναι ωραία, όπως την έδωσε ο δημοτικισμός, είναι ρημαγμένη. Και είναι ωραία σαν ανθρώπινη μοίρα μέσα στο ρημαγμό της – να κάτι που δε θα το έλεγαν ποτές οι παλαμικοί και που το είπε ολόκληρη η Νέα Ποίηση.

Αυτή είναι και η μεγάλη ιδεολογική σημασία της Νέας Ποίησης, πολύ πιο πέρα από την ανανέωση της μορφής και πολύ πιο πέρα από τα δικά της καλλιτεχνικά επιτεύγματα.

Θα ξαναπούμε, θα ξαναγυρίσουμε σε αυτή. Το δρόμο της όμως τον είχε προετοιμάσει ένας άλλος ποιητής, ο Καβάφης¹⁰. Σαράντα ολόκληρα χρόνια, μέσα στην απόλυτη κυριαρχία της σχολής του δημοτικισμού, ο μεγάλος αυτός ποιητής, χωρίς τίποτα να διακηρύχνει ποτές, υπονομεύει στα βάθρα της τη σχολή του δημοτικισμού. Η ποίησή του, ποίηση της πόλης και των ανθρώπων της πόλης, που απαρνεύεται τον αγροτισμό και την ειδυλλιακότητα της ποίησης του δημοτικισμού, απαρνεύεται ταυτόχρονα ολόκληρη την ποιητική του τέχνη, απαρνεύεται δηλαδή και τη μορφή του, μέσα στην οποία η παλιά μελωδικότητα των στίχων ήταν το κύριο μέλημα των ποιητών και απαρνεύεται επίσης και την εσωτερική διάρθρωση της ποίησης αυτής με την θεματογραφική ανάπτυξη της ιδέας, αποβλέποντας στην απευθείας, χωρίς καθόλου καλωπίσματα και σταματήματα, άμεση έκφραση, που είναι ο αγώνας, η αγωνία και το επίτευγμα της μοντέρνας ποίησης σε όλο τον κόσμο. Αυτός, αυτός το είδε πριν απ' όλους.

Απαρνεύεται επίσης ολόκληρη την τεχνική της σχολής και στη γλωσσική της μορφή, που καταλήγει στην αναζήτηση εύχυμων και ηχηρών λέξεων και στην επανάληψη επιθέτων. Σπανιότατα χρησιμοποιεί το επίθετο και όταν το χρησιμοποιεί, δεν είναι καθόλου κοσμητικό, είναι το πιο απλό και το πιο τετριμμένο επίθετο, καλός, κακός, άσπρος, μαύρος. Σπανιότατα μιλάει στο πρώτο πρόσωπο, όπως μιλούσε ο Παλαμάς – η ψυχή μου και η ψυχή μου και η ψυχή μου – αλλά με την αντικειμενικότητα ενός τρίτου για ιστορικά πρόσωπα ή γεγονότα, χωρίς να είναι καθόλου, καθόλου ιστορικός ποιητής, αλλά πάντοτε ένας βαθύτατα λυρικός ποιητής.

Γίνεται έτσι και για μας ο πρόδρομος της Νέας Ποίησης, μιας ποίησης που αποβλέπει στην ταύτιση της μορφής και του περιεχομένου, και για την παγκόσμια ποίηση ένας από τους πρώτους και μεγαλύτερους θεμελιωτές, γενικά αναγνωρισμένος σήμερα, μιας ποίησης ουσιαστικής, όχι ακαδημαϊκής.

Αλλά ο Καβάφης δεν σταματάει εδώ. Μαζί με την θεματική και την ποιητική της σχολής του δημοτικισμού, απαρνεύεται με απίστευτη τόλμη την αστική της ηθική. Η μισή του ποίηση στρέφεται εναντίον της υποκρισίας. Και απαρνεύεται ακόμα τον ιδεαλισμό και την ωραιопάθειά της, τόσο που ίσως εδώ, σύμφωνα με μερικούς κριτικούς του, να βρίσκεται και το μυ-

στικό της ερωτικής του ανορθοδοξίας σαν εναντίωση στην ερωτολογία της ρουτίνας που είχε παραγίνει μέσα στην ποίηση των δημοτικιστών.

Το ανθρώπινο κοινωνικό και ελληνικό του ιδανικό είναι γενναίο, υψηλό, φιλελεύθερο και καταφατικό. Αλλά, μέσα στην ποίησή του θα περάσει τώρα με την ίδια γενναιότητα και η ανθρώπινη, η κοινωνική και η ελληνική ήττα. Ο Καβάφης ξέρει τον αγώνα του ανθρώπου, ξέρει και την ήττα του. Δεν είναι ψεύτης. Γίνεται έτσι ο μεγάλος αυτός ποιητής ο πρόδρομος και ο θεμελιωτής μιας καινούργιας ανθρώπινης, κοινωνικής και ελληνικής προβληματικής.

Και εδώ βρίσκεται αναμφισβήτητα ο λόγος για τον οποίον, πολύ καλά καταλαβαίνοντας τι σημαίνει η ποίησή του, τον πολέμησαν με τόση εχθρότητα ο Παλαμάς και ο Θεοτοκάς και ο Μελάς και η αριστερή ορθοδοξία¹¹.

Μαζί με τον Καβάφη, αλλά πολύ λιγότερο απ' αυτόν, είχαν ανοίξει το δρόμο της Νέας Ποίησης οι σουρεαλιστές. Δυο λόγια και γι' αυτούς: ο δρόμος του σουρεαλισμού και στην Ευρώπη και σε μας δεν οδήγησε και δεν οδηγεί πουθενά. Αλλά η ανατρεπτική, υπονομευτική τους επίδραση παραμένει πάντοτε αξιότιμη. Ανοίγουν ένα δρόμο που αυτοί δε θα τον χαρούν. Στην Ελλάδα ο σουρεαλισμός εκπροσωπείται σε υψηλό επίπεδο, κυριότατα από τον Εγγονόπουλο και τον Εμπειρικό¹².

Προετοίμασαν επίσης και άνοιξαν το δρόμο της Νέας Ποίησης από το 1922 ακόμα μια σειρά νέοι ποιητές που τους τιμούμε σήμερα και τους δίνουμε μια θέση στη λογοτεχνία μας μεγαλύτερη από κείνη που τους έδωσαν στον καιρό τους. Είναι ο Ράντος, ο Σαραντάρης, ο Καββαδίας, ο Σκαρίμπας και άλλοι¹³.

Η ρήξη της Νέας Ποίησης με την παλιά του δημοτικισμού γίνεται γύρω στα 1930 με τη συλλογή του Σεφέρη, που έχει πολύ χαρακτηριστικά τον τίτλο *Στροφή*¹⁴. Σεφέρης, Ρίτσος, Ελύτης, Βρεττάκος, και άλλοι, Γκάτσος¹⁵, ο καθένας – αυτό το τονίζω ιδιαίτερα – με εντελώς διαφορετική ιδιοσυγκρασία, με εντελώς διαφορετικές πολιτικές ιδέες, πορεύονται από την άποψη της μορφής και της αναζήτησης της Ελλάδας που είπαμε στον ίδιο δρόμο, δημιουργώντας για πρώτη φορά μια ποίηση ελληνική παγκόσμια.

Μέσα σε ελάχιστα χρόνια σαρώνουν ολοκληρωτικά και για πάντα κάθε επιβίωση της σχολής του δημοτικισμού, της παραδοσιακής ποίησης, όπως είπα. Δημιουργούν οριστικά την παράδοση της σύγχρονης ποίησης στην Ελλάδα, ενώ ταυτόχρονα τοποθετούν την Ελλάδα για πρώτη φορά – ξαναλέω – μέσα στην παγκόσμια λογοτεχνία, θεωρώντας την ή κατακυρώνοντάς την σαν μια από τις γνησιότερες και σπουδαιότερες φωνές της παγκόσμιας σημερινής ποίησης. Ας το ξέρουμε και ας μην ντρεπόμαστε να το λέμε.

Από τον ανοιγμένο δρόμο της Νέας Ποίησης, και αφού αυτή εκυριάρχησε απόλυτα, πέρασε μεταπολεμικά όλη μας η ποίηση και προπαντός αυτή που αποκαλούμε ποίηση της ήττας. Ποιητές όπως ο Αναγνωστάκης, ο Αλεξάνδρου, ο Πατρίκιος, ο Λειβαδίτης, ο Σαχτούρης¹⁶, περνώντας μέσα από τα ερείπια της ηττημένης ελληνικής αριστεράς, εφέρανε με τη λαμπρή μοντέρνα τους ποίηση παραπέρα το παγκόσμιο ανθρωπιστικό τους μήνυμα. Η Ελλάδα έγινε άξια να μιλάει

στον κόσμο.

Η νεότερη γενιά των ποιητών μας αντιμετωπίζει σήμερα και εκφράζει την ιδεολογική άπνοια και την ηθική δυσκολία του ανθρώπου μέσα στην κοινωνία της κατανάλωσης, το άγχος της αλλοτρίωσης και της μοναξιάς και –πρέπει να το πούμε– με κάποιαν κάποτε υπερβολή μέσα στη διαρκή επανάληψη της άρνησης και της άρνησης.

Αλλά θα έχουμε να μιλήσουμε τελειώνοντας γι' αυτή την ιδεολογική άπνοια που είπα και για την ηθική δυσκολία που αντιμετωπίζει σήμερα και η δική μας λογοτεχνία και η τέχνη σε όλο τον κόσμο.

Έτσι με την ποίηση.

Στην πεζογραφία έχουμε με την Μικρασιατική Καταστροφή επίσης μία μεγάλη αλλαγή. Εφύγαμε, όπως το είπα από χτες, από το χωριό, από τα προβατάκια και τους καλούς ψαράδες. Μία νέα γενιά πάρα πολύ προικισμένων και μορφωμένων πεζογράφων [...] [σύντομη διακοπή της ηχογράφησης] Ελλάδα και τις νέες της πραγματικότητες. Είναι η λεγόμενη γενιά του τριάντα. Έχοντας νιώσει και αυτοί τον εθνικό, κοινωνικό και πνευματικό τρανταγμό που επέφερε η Μικρασιατική Καταστροφή, ξεκινούν με μία πικρότατη γεύση της πραγματικότητας και εκφράζοντας μαζί την αγωνία του μεταπολεμικού ανθρώπου, που διαποτίζει ολόκληρη την ευρωπαϊκή λογοτεχνία, είναι φυσικό να έχουν για όργανό τους στο ξεκίνημά τους τον ρεαλισμό.

Με αυτόν τον ρεαλισμό ξεκινούν ο Μυριβήλης, ο Βενέζης, ο Καραγάτσης, ο Καστανάκης. Τα κοινωνικά προβλήματα τους ενδιαφέρουν και τους απασχολούν άμεσα, σε βαθμό που ο κοινωνισμός να είναι το κύριο γνώρισμα της γενιάς και της προσπάθειάς της. Ο Θεοτοκάς και ο Τερζάκης¹⁷, από τους σπουδαιότερους της γενιάς, ή καταπιάνονται άμεσα με τα προβλήματα αυτά σε δοκίμια ή προσπαθούν να τα έχουν στο κέντρο των έργων τους.

Όλοι μαζί κατορθώνουν σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα να απαλλάξουν την ελληνική πεζογραφία από τους ποιητισμούς και τους ιδιωτισμούς που είχαν ακόμη οι ηθογράφοι μας. Όλοι μαζί κατορθώνουν σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, πιάνοντας πολλές και διάφορες πλευρές της ελληνικής ζωής, να την δουν από πολλές και διάφορες όψεις, χωρίς εξιδανικεύσεις και χωρίς συμβολικότητες. Πεζογραφικά. Ρεαλιστικά.

Μερικοί από τους πεζογράφους της γενιάς, όπως ο Καραγάτσης και ο Καστανάκης είναι αμελίκτοι ανατόμοι της αστικής κοινωνίας, της αστικής ζωής και της αστικής ηθικής. Μερικοί από τους συγγραφείς της γενιάς καταπιάνονται με το ιστορικό μυθιστόρημα και αναδειχνόνται και αυτοί μεγάλοι παραμυθάδες, όπως χρειάζεται για μια τέτοια δουλειά. Άλλοι, όπως ο Κοσμάς Πολίτης¹⁸, στρέφονται προς το λεγόμενο ψυχολογικό μυθιστόρημα, ακολουθώντας κυρίως τους γάλλους δασκάλους του είδους. Χωρίς να εγκαταλείψει το διήγημα, η γενιά του 1930, αναδειχνεται έτσι η πρώτη ελληνική μυθιστορηματική γενιά.

Μαζί με αυτούς, τον ίδιο καιρό, κάνει την πρώτη της εμφάνιση, προερχόμενη μέσα από τις κοινωνικές συγκρούσεις που δυναμώνουν, η καθαρά αριστερή επαναστατική πεζογραφία, με κυριότερους εκπρόσωπους τον Παρορίτη, τον Πι-

κρό και τον Κατηφόρη¹⁹.

Τον ίδιο καιρό, μία άλλη πεζογραφική τάση, που έχει δασκάλους της τον Γκόρκι, τον Ισράτι και τον Χάμσουν²⁰, στρέφεται προς τα άθλια και εξοντωμένα στοιχεία της κοινωνίας, τους αλήτες και τους λούμπεν, όπως λέμε σήμερα. Κυριότατοι εκπρόσωποι και αυτής της τάσης είναι πρώτα-πρώτα ο Βουτυράς και είναι μαζί του ο Λουντέμης και ο Κορνάρος²¹, που αυτοί οι δύο ύστερα θα περάσουν στο αριστερό κίνημα.

Μαζί με αυτούς ξεκινάει μία ολόκληρη σειρά πολυτιμημένων γυναικών συγγραφέων, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, που θέτουν με οξύτητα και γενναιότητα το πρόβλημα της γυναίκας στην Ελλάδα. Πώς μπορούμε να μιλάμε σήμερα για κοινωνικά προβλήματα και πώς μπορούμε να μιλάμε για αγώνα της γυναίκας, χωρίς να τιμούμε το όνομα της Λιλίκας Νάκου, της Γαλάτειας Καζαντζάκη, της Κατίνας Παπά, της Έλλης Αλεξίου, της Τατιάνας Σταύρου²², που διακήρυξαν το δικαίωμα της γυναίκας, της ελληνίδας γυναίκας, να ζήσει.

Ναι. Όπως βλέπετε η γενιά του τριάντα είναι μια πολύ πλούσια, είναι μια πολυφωνική πεζογραφική ορχήστρα. Η πρόοδος της ελληνικής πεζογραφίας μέσα σε δέκα-δεκαπέντε χρόνια είναι κυριολεκτικά αλματική. Αυτή είναι η αποτίμηση της προσφοράς της γενιάς, της πεζογραφικής γενιάς του τριάντα. Αλλά –και πάλι «αλλά»; –και πάλι «αλλά»: οι κύριοι εκπρόσωποι της προικισμένης αυτής και μορφωμένης πεζογραφικής γενεάς είναι φυσικό να είναι αστοί. Ξεκινώντας με τον ρεαλισμό, φτάνουν, όπως είπα, να αγγίξουν πολλές και διάφορες πλευρές της ελληνικής πραγματικότητας. Προχωρώντας έτσι, φτάνουν να αντικριστούν, να βρεθούν αντιμέτωποι με την ελληνική πραγματικότητα. Και αν η ποίηση μπορεί να μιλάει με γενικές ιδέες και με αισθήματα, η πεζογραφία δεν μπορεί να ζήσει παρά μονάχα με ζωντανά πρόσωπα και πραγματικές καταστάσεις.

Και εκεί απάνου, για μιαν ακόμα φορά, μια ακόμα προοδευτική έξοδος της ελληνικής αστικής διάνοησης έσπασε και τελείωσε άδοξα. Οι ρεαλιστές πεζογράφοι της γενιάς του τριάντα, μόλις αντίκρισαν την ελληνική πραγματικότητα, εγκατέλειψαν τον ρωμαλέο ρεαλισμό που οδήγησε τα πρώτα τους βήματα και δεν τόλμησαν να προχωρήσουν σε πίνακες συνθετικούς της ελληνικής κοινωνίας. Έτσι χάνονται όλοι σε λίγο, μέσα εις τις πλαδαρότητες του γαλανού μας Αιγαίου και μιας ψεύτικης μυστικοπάθειας και αυτοϊκανοποίησης – και πρώτος και καλύτερος ο καλύτερος απ' όλους τους, ο Μυριβήλης.

Τον ίδιο καιρό η αριστερή πεζογραφία, που έκανε τα πρώτα της βήματα τότε, ποτισμένη αναμφισβήτητα και από τον δογματισμό του άσπρο-μαύρου, δεν μπορούσε βέβαια αυτή να γίνει ο σημαιοφόρος και να οδηγήσει παραπέρα την πεζογραφία μας σε μία καθολική άνθιση. Έτσι κάπως και κάπως σία κι αράξαμε πάλι.

Μια παρένθεση, εντελώς σχολαστική, για τον Καζαντζάκη δεν μπορεί να λείπει εδώ²³. Ο χαλκέντερος αυτός ποιητής, δραματογράφος, στοχαστής και πεζογράφος, στα τελευταία χρόνια της ζωής του μυθιστοριογράφος, με κανένα τρόπο δεν μπορεί να υπαχθεί στη γενιά του τριάντα. Αλλά και με κανένα τρόπο δεν μπορεί να αναχθεί ολόκληρος σε μια οποιαδήποτε ελληνική συνέχεια και προέλευση. Το φαινόμενο

του είναι μοναδικό και ανεξάρτητο από οποιαδήποτε πορεία της ελληνικής λογοτεχνίας, έχει δηλαδή ο Καζαντζάκης στα γράμματά μας ένα δρόμο δικό του και ξεχωριστό. Από αυτόν τον δικό του και ξεχωριστό δρόμο προέρχεται ένα τερατώδες σε όγκο –τριάντα τρεις χιλιάδες τριακόσιοι τριάντα τρεις στίχοι– ποιητικό έργο, το έπος της *Οδύσσειας*, και από τη δική του κοσμοαντίληψη προέρχεται η μεγάλη σειρά των τραγωδιών που έγραψε, μία ολόκληρη πινακοθήκη από απελπισμένους ήρωες μέσα στην ιστορία της ανθρωπότητας, από τον Χριστό και τον Ιουλιανό Παραβάτη, έως το Βούδα και τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, από τον Χριστόφορο Κολόμβο ως τον Καποδίστρια. Όλες αυτές οι τραγωδίες του, όπως και η *Οδύσσεια*, εκφράζουν πάντοτε τις ιδέες του για τον απελπισμένο ήρωα που αγωνίζεται ξέροντας την ήττα του. Είναι η ιδεολογία του Καζαντζάκη, εκφρασμένη κυριότατα στην *Ασκητική* του. Πάνω στην ίδια αυτή ιδεολογική βάση είναι γραμμένα και τα πέντε μυθιστορήματα που έγραψε στο τέλος της ζωής του και με τα οποία κέρδισε την παγκόσμια αναγνώριση.

Η λογοτεχνική αξία των έργων του – του έργου του αμφιλέγεται ακόμα. Υπάρχουν δηλαδή κατηγορηματικοί αρνητές του και υπάρχουν και θερμοί θαυμαστές του. Μαζί όμως με τα λογοτεχνικά χαρίσματα που έχουν τα έργα του, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η αφηγηματική ικανότητά του, ένα είδος επικής πλησίασης του αντικειμένου του. Έτσι ο Καζαντζάκης, και εάν δεν μπορεί να τοποθετηθεί ελληνικά και εάν αμφισβητείται από μένα ή από σένα, μένει για την υψηλότητα των στόχων που έβαλε στο έργο του, ακόμα και αν δεχθούμε πως το πλησίασμα των στόχων αυτών έγινε στα μυθιστορηματά του με γενικότητες, με απολυτότητες και με αιώνιες αλήθειες, χωρίς ζωντανά, υπαρκτά, φυσικά πρόσωπα.

Έτσι εκλείσαμε όλη αυτή την περίοδο, δηλαδή από το δημοτικισμό έως τα κράσπεδα του Πολέμου. Και φτάνουμε στον Πόλεμο.

Το έπος της Αλβανίας, η Κατοχή και η Αντίσταση, η τραγωδία και η εθνική ανάταση δίνουν το περιεχόμενο σε μία λογοτεχνία που την αποκαλούμε συνολικά λογοτεχνία της αντίστασης με κριτήριο το αντικείμενό της. Η λογοτεχνία αυτή περιέχει οδοιπορικά από τον Πόλεμο, όπως το θαυμάσιο του Μπεράτη, *Το Πλατύ Ποτάμι*²⁴, χρονικά, μερικά μυθιστορήματα, πολλά διηγήματα και ποιήματα παλιών και νέων ποιητών. Η λογοτεχνία αυτή ανανέωσε από την άποψη του περιεχομένου τη λογοτεχνία μας και θα ήταν δυνατόν να πληρώσει εκείνο το κενό που άφησε η γενιά του 1930.

Αλλά τα πράγματα εξελίχθηκαν στην Ελλάδα, όπως το ξέρετε, με απίστευτη ραγδαιότητα και με τρόπο που διάψευδε όλες τις ελπίδες, τα όνειρα των Ελλήνων για μια δημοκρατική, ανεξάρτητη και ειρηνική ζωή και ευημερία στην απελευθερωμένη πατρίδα τους. Επωφελούμενες από τα εγκληματικά σφάλματα της ηγεσίας της Αριστεράς, οι δυνάμεις της αντίδρασης έριξαν τη χώρα στο σπαραγμό του Εμφυλίου Πολέμου, ενώ ταυτόχρονα προκαλούσαν την ξένη επέμβαση. Δεν πολιτικολογή. Και οι δυνάμεις αυτές κυριάρχησαν με τέτοιο τρόπο, ώστε κάθε προοδευτικότητα της αστικής ηγεσίας να είναι πια καταδικασμένη για πάντα να μείνει επιφανειακή και ανολοκλήρωτη.

Όταν τελείωσαν επιτέλους τα δεινά του Πολέμου, της Κατοχής, του Εμφυλίου Πολέμου και των διώξεων της Αριστεράς, εκεί κάπου στα 1955 αρχίζει μία νέα περίοδος και για τη λογοτεχνία μας. Αλλά ο κόσμος, όλος ο κόσμος έχει προχωρήσει ένα βήμα παραπέρα στην ιστορία του, περνάει τώρα από την κοινωνία της στέρησης και της υποανάπτυξης στην κοινωνία της κατανάλωσης, τουλάχιστον στην Ευρώπη και στην Αμερική. Μια κοινωνία της κατανάλωσης, που συνεισφέρει μια καινούργια προβληματική για τον άνθρωπο των αναπτυγμένων χωρών, προβληματική που εκφράζεται με μία και μόνο λέξη, αλλοτρίωση του ανθρώπου.

Πεζογράφοι, όπως ο Βασιλικός, ο Σαμαράκης, ο Κουμανταρέας, ο Αποστολίδης²⁵ και άλλοι μεταφέρουν στην πεζογραφία μας αυτό που είπα αλλοτρίωση του σημερινού ανθρώπου, την ιδεολογική άπνοια που είπα γρηγορότερα, την ηθική σύγχυση, την αδυναμία του ανθρώπου να βρει τον εαυτό του, τη συνειδήσή του, την εσωτερική του ύπαρξη μέσα σε μία κοινωνία που τυποποιείται και τον τυποποιεί. Από δω και πέρα, άλλοι πεζογράφοι, όπως ο απίστευτος και ωραίος εκείνος Χάκκας, που πέθανε νέος, ο Ταχτσής και ο Ιωάννου²⁶ μαζί με πολλούς άλλους νεότερους θα στήσουν μπροστά μας ένα είδος παραμορφωτικούς καθρέφτες, σαν εκείνους που πρώτος έστησε στην Ελλάδα ο λαμπρός Σκαρίμπας, μέσα στους οποίους βλέπομε την άρνηση των ιδεών, των ιδεολογιών, των μύθων, την άρνηση του εαυτού μας. Δεν υπάρχουμε.

Έτσι πήγαμε από το '55 ως το '67. Η δικτατορία του 1967, κάνοντας τόσα κακά στην Ελλάδα, σταμάτησε και την παραπέρα πνευματική ανάπτυξη. Βγήκαμε στα σημερινά. Βγαίνοντας από αυτήν, αντιμετωπίζουμε σήμερα άλλα, νέας μορφής προβλήματα, μπαίνοντας και εμείς στην ίδια σφαίρα που βρίσκονται οι αναπτυγμένες χώρες.

Τελείωσα την ανασκόπηση της πνευματικής μας ζωής και της λογοτεχνίας μας και περνάω στα σημερινά μας προβλήματα.

Γύρω μας, κυρίες και κύριοι, η παλιά ελληνική κοινωνία διαλύεται από τα βάθρα της, τινάζεται κάθε μέρα στον αέρα από το χρήμα, το κυνηγητό του χρήματος, τις νέες σχέσεις που δημιουργούνται, χωρίς να έχουμε το πλαίσιο μιας κοινωνίας για να ενταχτούμε μέσα σε αυτήν. Ένα κήρυγμα επιστροφής στις ρίζες, που έρχεται από πολλές και διάφορες μεριές, δεν έχει καμιά απήχηση, γιατί δεν έχει κανένα περιεχόμενο για να είναι πραγματικό – πού να γυρίσουμε; Τσαρουχάκια να βάλομε, φουστανέλες, χωριά να φτιάσουμε; Πού να γυρίσουμε;

Όπως τέσσερις μέρες προσπάθησα να εξηγήσω, φαίνεται τώρα καθαρά πως οχτώ αιώνων προσπάθειες του έθνους μας δεν μας έδωσαν τη στέρεα βάση για την παραπέρα ζωή μας και η κοινωνία της κατανάλωσης, βρίσκοντάς μας εμάς απροετοίμαστους να της αντιταχτούμε και απροετοίμαστους να τη δεχτούμε, μας σαρώνει κάθε μέρα και μας αλλοτριώνει. Αυτή είναι η κρίση που περνούμε και αυτή η κρίση σημαίνει έναν κίνδυνο να χάσουμε την εθνική μας φυσιογνωμία. Αυτήν ζητούμε, αυτήν πρέπει να βρούμε.

Από την άλλη μεριά, το κήρυγμα της άρνησης, η διανόηση του χάους, οι κραυγές του ατομικού άγχους δεν μπορούν πια να μας ικανοποιούν. Αρκετά πια. Τα είπαμε, τα ξανάπαμε

αυτά, τα είπε όλη η ευρωπαϊκή λογοτεχνία και σκέψη μετά τον Πόλεμο, τα είπε και η δική μας αρκετά. Και σε όλον τον κόσμο και σε μας, αναζητείται τώρα μία νέα κατάφαση για τη ζωή, μία νέα σύνθεση όχι με την επιστροφή σε κάποια παλιά κοινωνία, όχι με την αυταπάτη για κάποια ιδανική κοινωνία, αλλά μέσα από τις σημερινές δυνατότητες μέσα στη σημερινή κοινωνία. Απάνου σε αυτό κρινόμαστε όλοι, απάνου σε αυτό ζούμε ή πεθαίνουμε σαν κοινωνία, σαν έθνος. Το μέλλον της κοινωνίας μας βρίσκεται στην εσωτερική της αναμόρφωση, στην δημιουργία δηλαδή νέων παραγωγικών και κοινωνικών μονάδων που θα συγκεντρώσουν γύρω τους τα σκορπισμένα σήμερα κοινωνικά άτομα και αυτό το μέλλον της ανθρωπότητας θα πει το πέρασμα από τη σημερινή δημοκρατία στη σοσιαλιστική δημοκρατία.

Το έθνος μας με όλο του το σημερινό σκόρπισμα, όλη την κρίση και την αναταραχή που διαπιστώνουμε σήμερα, όπως το είπα παραπάνου, διαθέτει, όσο κι αν είναι σκόρπιες, δυνάμεις γερές που δεν τις είχε ποτέ στην επιστήμη, στη διανοήση, στην τέχνη, παντού. Αυτές οι δυνάμεις, συλλαμβάνοντας το σημερινό μας πρόβλημα με τη συνείδηση του προβλήματος πέρα από την άρνηση και πέρα από τον δογματισμό, αυτές οι δυνάμεις είναι η ελπίδα του έθνους μας. Έστω και σκορπισμένες, όπως είπα, έστω και αβοήθητες όπως είναι, καλλιεργούν σε μια όλο και μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού τη συνείδηση των αναγκών και τη συνείδηση των δυνατοτήτων μας. Έστω και αν δε φαίνεται, η δύναμή τους είναι τεράστια, είναι αυτή που τελικά καθορίζει την εξέλιξη της Ελλάδας. Ιδού ύστερα από το γκρέμισμα της βασιλείας, το γκρέμισμα του πανάρχαιου φρουρίου της διγλωσσίας, ιδού και σήμερα το γκρέμισμα ενός ακόμα φρουρίου με τον πολιτικό γάμο που υποστηρίζουν η κυβέρνηση και όλα μαζί τα κόμματα για έναν τελικό χωρισμό της εκκλησίας από το κράτος, προϋπόθεση σημαντική για μια αλλαγή σε ολόκληρο το ηθικό μας εποικοδόμημα.

Είμαι από κείνους που θέλουν να πιστεύουν στον άνθρωπο, να πιστεύουν δηλαδή πως ο άνθρωπος είναι η χρυσή μας άγκυρα μέσα στη σημερινή κρίση και των κοινωνιών και των ιδεολογιών. Και επειδή είμαι Έλληνας, ο άνθρωπος για μένα δεν είναι ένα φανταστικό, ιδεατό και απόλυτο πρόσωπο, αλλά είναι ο Έλληνας άνθρωπος μέσα στη σημερινή ελληνική του κοινωνία με τη σημερινή της κρίση και τις σημερινές της δυνατότητες.

Μέσα απ' αυτά θα περάσουμε, μέσα από τον πλατύ δρόμο της ανάπτυξης και της προόδου, όσο ακριβά κι αν πρέπει να πληρώσουμε γι' αυτήν την ανάπτυξη και γι' αυτήν την πρόοδο. Και κοινωνικές δραστηριότητες και πολιτικές ιδέες και σκέψη και τέχνη δεν έχουν κανένα άλλο δρόμο παρά να τείνουν σε αυτόν. Μικρές, σκόρπιες, αβοήθητες, μεμονωμένες σήμερα προσπάθειες σαν ετούτη του Φιλοτεχνικού σας Συλλόγου, σαν ετούτη τη δική σας, ας έχουμε την συνείδηση, ας έχουμε την πεποίθηση πως δεν είναι φωνή βοώντος εν τη ερήμω, αλλά είναι τα στέρεα βήματα για να περάσουμε από την άρνηση στη δημιουργία, από τη διάλυση τη σημερινή στη συγκρότηση, από την απραξία και την αδιαφορία στην κοινωνική δραστηριότητα των Ελλήνων για την πατρίδα τους, για την Ελλάδα. Η ταπεινότη μου τίποτε άλλο δε θέλει, παρά

Στο Κράσι της Κρήτης το 1912. Από αριστερά: Κ. Βάρναλης, Χαρίλ. Στεφανίδης, Ν. Καζαντζάκης, Γαλάτεια Καζαντζάκη. (Αρχ. Ε. Αλεξίου)

να έχει την τιμήν να ανήκει σε αυτές τις δυνάμεις και να τις υπηρετεί.

[Χειροκροτήματα]

* * *

Κοινό: Τα όσα μας είπατε σήμερα είχαν ένα μεγάλο κενό, μια μεγάλη έλλειψη. Οποιοσδήποτε άλλος ομιλητής στη θέση σας θα μιλούσε και για το Χατζή [γέλια – χειροκροτήματα]. Απόψε όμως δεν ακούσαμε τίποτα για το Χατζή. Ο οποίος Χατζής – ο οποίος Χατζής, και οι αμύητοι, όπως είμαστε οι δικαστές και οι νομικοί, όλοι οι αμύητοι γνωρίζουμε την τεράστια παρουσία του, την ελπίδα που αποτελεί και –το είπε ο ίδιος ο κύριος Χατζής– κάτι για το Χατζή, ότι «πιστεύω στον άνθρωπο, στον άνθρωπο Έλληνα, σ' αυτόν που είναι σ' αυτή την πραγματικότητα». Έτσι. Αυτό ήταν το κενό απόψε. Τίποτ' άλλο δεν ήθελα να πω.

[Χειροκροτήματα]

Δ.Χ.: Ευχαριστώ, ευχαριστώ πάρα πολύ. Δεν ξέρω....

Ελάτε.... Θα συζητήσουμε... έχουμε ή να τελειώνουμε;

Κοινό: Έχει υποστηριχθεί από ορισμένους ότι ο Παλαμάς, του οποίου η δράσις ανάγεται στην περίοδο για την οποίαν μιλήσατε, διότι όπως είναι γνωστόν πέθανε κατά την διάρκεια της γερμανοϊταλικής κατοχής, έχει υποστηριχθεί ότι ο Παλαμάς συνεκινήθη από την επαναστατική ιδεολογία. Και τούτο διότι, όπως λένε αυτοί που υποστηρίζουν την άποψη αυτή, υπάρχουν στο έργο του, ιδιαιτέρως δε εις τον Δωδεκάλογο του Γύφτου, υπάρχουν μαρξιστικά στοιχεία και επιπλέον ο Παλαμάς, όπως είναι γνωστόν –αυτό είναι αναμφισβήτητον– έγραψε ένα έργον, ένα ποίημα όπου είπε «εμείς εργάτες είμαστε» και λοιπά. Είναι όμως επίσης γνωστόν ότι κατά το 1931-1932 απεκάλεσε τους Μπολσεβίκους «λύκους»²⁷. Θέλω λοιπόν να μου πείτε τη γνώμη σας στο θέμα αυτό.

Δ.Χ.: Ναι. Πάρα πολύ ωραία που μπορούμε να πούμε – έχουμε την αφορμή δηλαδή να μιλήσουμε λίγο περισσότερο για τον Παλαμά, για τον οποίον είπαμε εχτές. Είναι ο αρχηγός του δημοτικισμού και είναι αναμφισβήτητα, άσχετα προς τις αντιρρήσεις που έχουμε σήμερα και άσχετα προς όσα στην

αποψινή μου ομιλία είπα, είναι αναμφισβήτητα ένας πάρα πολύ σπουδαίος ποιητής για την Ελλάδα.

Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου, αν περιέχει στοιχεία μαρξιστικά ή όχι. Δεν περιέχει. Η αριστερή σκέψη τραβώντας κάποιους δρόμους όχι κανονικούς, ε, ετέντωσε αυτό το σκοινί θέλοντας να βγάλει και τον Παλαμά μαρξιστή. Δεν είναι καθόλου ο Παλαμάς μαρξιστής και στον Δωδεκάλογο του Γύφτου, ένα ποίημα το οποίο δεν έχει και καθοριστεί καν, ακόμα δεν μπορούμε να καθορίσουμε τι ακριβώς περιέχει όξω από κάποια ποιήματα για τη δουλειά ή για τον λαό και για την ελευθερία του ατόμου και λοιπά, δεν έχουμε καθορίσει τι θα πει· εγώ δεν νομίζω, ούτε νομίζει η κριτική μας –και η αστική και η προοδευτική και όποια θέλετε άλλη– ότι ο Παλαμάς μέσα εις τον Δωδεκάλογο του Γύφτου είχε κάποια μαρξιστικά πράγματα να πει.

Όσον αφορά την πολιτική του τοποθέτηση, είναι βέβαιο ότι ο Παλαμάς ήταν ένας άνθρωπος προοδευτικός, ένας άνθρωπος φιλελεύθερος και συντάχθηκε με το κόμμα των φιλελευθέρων τω καιρώ εκείνω. Κάποια στιγμή φαίνεται ότι οι αριστεροί ενόμισαν ότι ο Παλαμάς θα υποστηρίξει τα συνδικάτα, που τότε είχαν αρχίσει να μεγαλώνουν. Πράγματι, ο Παλαμάς, ύστερα από παράκλησή τους, έγραψε αυτό το ποίημα που ο αξιότιμος κύριος –βλέπετε πόσους πλούτους, πόσους θησαυρούς έχουμε σε αυτό τον τόπο και τους θάβομε, έτσι;– θυμάται, δηλαδή «εμείς οι εργάτες είμαστε που με τον ιδρωτά μας» και τα λοιπά. Το έγραψε αυτό το ποίημα. Λέει πολλά πράγματα αυτό το ποίημα; Δεν λέει. Δεν λέει πολλά πράγματα. Το πολύ-πολύ να είναι ένας φιλεργατισμός, μία φιλόανθρωπη στάση έναντι των εργατών. Δεν είναι μία πολιτική στάση, μία πολιτική διακήρυξη. Πολύ περισσότερο που λίγο αργότερα έγραψε αυτό το ποίημα «οι λύκοι οι Μπολσεβίκοι» και τα λοιπά, όπου καθόρισε ο άνθρωπος πολύ δίκαια και πολύ σωστά την πολιτική του θέση. Αργότερα, όταν ο Βάρναλης έβγαλε την Αληθινή απολογία του Σωκράτη –εγώ δεν λέω ανέκδοτα, δεν τα αγαπάω– εδημοσίευσε ο Παλαμάς ένα γράμμα εις το οποίον του λέει «οι πολιτικές σου ιδέες αντικεινται εις το επάγγελμά μας»²⁸.

Λοιπόν, εγώ πάρα πολύ επιφυλακτικός ήμουν –και χαίρομαι που ήμουν και από μικρός– στις ιδέες που η παράταξή μου είχε για τον Παλαμά. Σήμερα δεν υπάρχει καμία, από τους νέους μας, τους νέους στοχαστές μας κυρίως –έτσι;– καμιά ιδέα ότι ο Παλαμάς μπορεί να είναι ένας πρόγονος ή ένας ηγέτης της αριστερής σκέψης στην Ελλάδα. Δεν ξέρω αν σας ικανοποίησα ή αν κάποιος άλλος θα ήθελε κάτι άλλο να πει.

Ορίστε. Ορίστε. [...] [σύντομη διακοπή της ηχογράφησης]

Για τη Μικρασιατική Καταστροφή μπορούμε και πρέπει να πούμε ότι μέσα εις το έργο των πεζογράφων της γενιάς του '30 όλη αυτή η καταστροφή έβαλε την σφραγίδα της. Ο Μυριβήλης αρχίζοντας το έργο του με ένα μεγαλύτερο αφήγημα που λέγεται «Πόλεμος», επεκτάθηκε κατόπι και το έφκιασε σε αυτό το αριστούργημα που είναι η Ζωή εν τάφω και περιγράφει τη ζωή των στρατιωτών που ήτανε επιστρατευμένοι τον καιρό εκείνο²⁹. Ο Βενέζης με το Νούμερο –δεν θυμάμαι τον αριθμό– αλλά ακόμα περισσότερο με την θαυμάσια Αιολική του Γη έδωσε όλη την εθνική νοσταλγία, όλη την εθνική πίκρα γι' αυτή την καταστροφή³⁰. Η Τατιάνα Σταύρου, που

ανάφερα σαν γυναίκα, επίσης με το μυθιστόρημά της Οι Πρώτες Ρίζες έδωσε την τραγωδία των προσφύγων και ιδίως των νεαρών γυναικών προσφύγων να εγκλιματιστούν εις την Ελλάδα³¹. Δεν μπορούμε να πούμε ότι το μεγάλο γεγονός της Μικρασιατικής Καταστροφής δεν έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης από τη λογοτεχνία μας. Βεβαίως, όσα είπα ήτανε μόνον περιεκτικά, περιληπτικά.

Είπα για την καταστροφή του Μυριβήλη. Ο ίδιος ο Μυριβήλης για να μπει στην Ακαδημία εδιόρθωσε το τέλος από τη Ζωή εν τάφω. Όταν μίλησα για καταστροφή όλης της γενιάς του '30 και είπα ότι ο πρώτος και καλύτερος που καταστράφηκε ήταν ο πρώτος και καλύτερός τους, ο Μυριβήλης, αυτό ακριβώς είχα στο νου μου.

Λοιπόν, πρώτο θέμα ότι η Μικρασιατική Καταστροφή έδωσε αρκετά πράγματα. Τέλειωσε μ' αυτό.

Δεύτερο. Για τον Πόλεμο. Στον Πόλεμο έχουμε μία εποποιία της αντίστασής μας στο Αλβανικό Μέτωπο εναντίον στους Ιταλούς, και τέλος πάντων αυτή η μεγάλη χιτλερική μηχανή που εσάρωσε την Ευρώπη, μας εσάρωνε τελικά και εμάς. Από κει και πέρα αρχίζει η αντίστασή μας, η αντίσταση, η οποία έστω και αν είναι χωρισμένη σε αντίσταση των αριστερών και σε αντίσταση των δεξιών, είναι πάντως μία αντίσταση η οποία μας βάζει έξω από την υποταγή στους Γερμανούς. Είναι ακόμη ένα έπος. Και είναι και μία τραγωδία, την οποίαν οι μεγαλύτεροι ζήσατε με την πείνα, με τις επιδρομές των Γερμανών, με τις εκτελέσεις και με όλα τα μαρτύρια που τράβηξε ο λαός μας τέσσερα ολόκληρα χρόνια στην διάρκεια της Κατοχής.

Ρωτάει ο αγαπητός μου φίλος: Αυτό το πράμα βρήκε μία απήχηση στην λογοτεχνία μας. Είπα: Για τον Πόλεμο έχουμε θαυμάσια χρονικά και δεν παράλειψα να αναφέρω το χρονικό του Μπεράτη, το οποίο λέγεται Το Πλατύ Ποτάμι. Έχουμε και άλλα, μικρότερης αξίας, για τον Πόλεμο.

Για την Αντίσταση και για την Κατοχή έχουμε αρκετά έργα, μυθιστορήματα του Φραγκιά, μυθιστορήματα του Κοτζιά, και του Αλέκου και του Κώστα Κοτζιά³². Έχουμε και αντιαντιστασιακά μυθιστορήματα του Ρόδη [=Ρούφου], του Κάσδαγλη και άλλα³³. Και έχουμε ένα απέραντο πλήθος [...]. [διακοπή της ηχογράφησης]

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ο Κωνσταντίνος Κόντος, με το έργο του Γλωσσικά Παρατηρήσεις αναφερόμεναι εις την νέαν ελληνικήν γλώσσαν (1882) και ο Γ. Μιστριώτης, καθηγητής στο πανεπιστήμιο, υπήρξαν από εκείνους που, στη διαμάχη για το γλωσσικό ζήτημα, υποστήριξαν την καθαρεύουσα.
2. Το περιοδικό Ο Νουμάς άρχισε να εκδίδεται από τον Δ.Π. Ταγκόπουλο το 1903 και, μέχρι το 1931, οπότε σταμάτησε η έκδοσή του, υποστήριξε τις γλωσσικές θέσεις του Ψυχάρη.
3. Ο «Εκπαιδευτικός Όμιλος» ιδρύθηκε το 1910 και από αυτόν, με πρωτεργάτες τον Δημήτρη Γληνό, τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη και τον Αλέξανδρο Δελμούζο, προήλθε η γλωσσική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1917.
4. Γρηγόριος Ξενόπουλος (1867-1951). Πολυγραφότατος συγγραφέας, ασχολήθηκε με το διήγημα, το μυθιστόρημα, το θέατρο, την κριτική. Υπήρξε εκδότης των περιοδικών Διάπλασις των παιδων και Νέα Εστία.

5. Κωνσταντίνος Χρηστομάνος (1867-1911), θεατρικός συγγραφέας και ιδρυτής του θεατρικού οργανισμού «Η Νέα Σκηνή». Παύλος Νιρβάνας (1866-1937), πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας. Σπύρος Μελάς (1883-1966) πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας.
6. Άγγελος Σικελιανός (1884-1951). Ποιητής.
7. Κώστας Βάρναλης (1884-1974). Ποιητής, κριτικός και πεζογράφος.
8. Κώστας Καρυωτάκης (1896-1928). Ποιητής. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της θεματικής του είναι η απαισιόδοξη διάθεση και ο σαρκασμός. Στην ίδια «σχολή» με τον Καρυωτάκη ανήκουν ο Κ. Καρθαίος (1878-1955), ο Απόστολος Μελαχρινός (1880-1952), ο Σωτήρης Σκίπης (1879/1881-1952), ο Μάρκος Αυγέρης (1884-1973), η Μυρτιώτισσα (1885-1968), ο Ρήγας Γκόλφης (1886-1958), ο Φώτος Γιοφύλλης (1887-1981), ο Ρώμος Φιλύρας (1888-1942), ο Ναπολέων Λαπαθιώτης (1888-1944) και άλλοι.
9. «Και την τέχνη μας τη στολίσουμε τόσο πολύ που φαγώθηκε/ από τα μαλάματα το πρόσωπό της», από το ποίημα «Ένας γέροντας στην ακροποταμιά» (βλ. Γιώργος Σεφέρης, *Ποιήματα*, Ίκαρος, Αθήνα 1994, σ. 201).
10. Κωνσταντίνος Π. Καβάφης (1863-1933). Ποιητής.
11. Η ποίηση του Καβάφη δεν έγινε άμεσα αποδεκτή από τους αθηναίους λογοτέχνες και κριτικούς της εποχής του. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Κωστή Παλαμά: «Τα έργα του Καβάφη, στίχος, γλώσσα, έκφραση, μορφή και ουσία, μου φαίνονται σα σημειώματα που δεν ημπορούν ή που δεν καταδέχονται να γίνουν ποιήματα» (βλ. Κωστής Παλαμάς, «Κάποια πρόσωπα στη δημοκρατία των ελληνικών γραμμάτων», στο Κωστής Παλαμάς, *Άπαντα*, Τόμος δέκατος τέταρτος, Συνεντεύξεις, έρευνες, πρόλογοι, εκδόσεις Μπίρης, σ. 217).
12. Ο Ανδρέας Εμπειρίκος (1901-1975) και ο Νίκος Εγγονόπουλος (1901-1985) θεωρούνται οι εισηγητές του «ορθόδοξου» υπερρεαλισμού στα ελληνικά γράμματα.
13. Νικήτας Ράντος (=Νικόλαος Καλαμάρης-Κάλας, 1907-1988), Γιώργος Σαραντάρης (1908-1941), Νίκος Καββαδίας (1910-1975), Γιάννης Σκαρίμπας (1893/1897-1984).
14. Γιώργος Σεφέρης, *Στροφή*, Τυπογραφείο «Εστία», Αθήνα 1931.
15. Γιώργος Σεφέρης (1900-1971), Γιάννης Ρίτσος (1909-1990), Οδυσσέας Ελύτης (1911-1996), Νικηφόρος Βρεττάκος (1912-1991), Νίκος Γκάτσος (1911-1992). Ποιητές της λογοτεχνικής γενιάς του '30.
16. Μανόλης Αναγνωστάκης (1925), Άρης Αλεξάνδρου (1922-1978), Τίτος Πατρίκιος (1928), Τάσος Λειβαδίτης (1921-1988), Μίλτος Σαχτούρης (1919). Ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς.
17. Στράτης Μυριβήλης (1890-1969), Ηλίας Βενέζης (1904-1973), Μ. Καραγάτσης (1908-1960), Θράσος Καστανάκης (1901-1967), Γιώργος Θεοδοκάς (1905-1966) και Άγγελος Τερζάκης (1907-1979). Πεζογράφοι της λογοτεχνικής γενιάς του '30.
18. Κοσμάς Πολίτης (1887/1888-1975). Πεζογράφος της γενιάς του '30.
19. Κώστας Παρορίτης (1875-1931), Πέτρος Πικρός (1896-1957), Νίκος Κατηφόρης (1905-1967).
20. Μαξίμ Γκόρκυ (1868-1936), ψευδώνυμο του Αλεξέι Μαξίμοβιτς Πεσκόφ, ρώσου πεζογράφου και θεατρικού συγγραφέα. Πανάιτ Ιστράτι (1884-1945), ψευδώνυμο του ελληνικής καταγωγής ρουμάνου συγγραφέα Γεράσιμου Βαλσαμή. Κνουτ Χάμσουν (1859-1952), ψευδώνυμο του νορβηγού πεζογράφου Κνουτ Πέντερσον (Νόμπελ λογοτεχνίας, 1920).
21. Δημοσθένης Βουτυράς (1871/1872-1958), Μενέλαος Λουντέμης (1912-1977), Θέμος Κορνάρος (1907-1970). Ρεαλιστές πεζογράφοι.
22. Λιλίκα Νάκου (1905-1989), Γαλάτεια Καζαντζάκη (1881-1962), Κατίνα Παπά (1900-1959), Έλλη Αλεξίου (1894-1988), Τατιάνα Σταύρου (1899-1990). Πεζογράφοι, που εμφανίστηκαν στα γράμματα γύρω στη δεκαετία του '30.
23. Νίκος Καζαντζάκης (1883-1957). Ποιητής, θεατρικός συγγραφέας, δοκιμιογράφος, μεταφραστής και μυθιστοριογράφος. Η *Οδύσεια* [sic] (1938), πολύστιχο επικό ποίημα (33333 δεκαπεντασύλλαβοι στίχοι, χωρισμένοι σε 24 ραψωδίες), αποτελεί έναν εκτενή σχολιασμό της *Ασκητικής* του (1927) και έχει μεταφραστεί σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες.
24. Γιάννης Μπεράτης [1904-1968], *Το πλατύ ποτάμι*, 1946. Το χρονικό του ελληνοϊταλικού πολέμου μέσα από την πλευρά του έλληνα αφηγητή-συγγραφέα.
25. Βασίλης Βασιλικός (1933). Αντώνης Σαμαράκης (1919-2003), Μένης Κουμανταρέας (1931), Ρένος Αποστολίδης (1924).
26. Μάριος Χάκκας (1931-1972), Κώστας Ταχτσής (1927-1988), Γιώργος Ιωάννου (1927-1985).
27. Πρόκειται αντίστοιχα για το ποίημα «Εμείς οι εργάτες...», από τη συλλογή *Δειλοί και σκληροί στίχοι* (βλ. Κωστής Παλαμάς, *Άπαντα*, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα, τόμος Θ', σ. 165) και για το ποίημα «Οι λύκοι», από την ομότιτλη ποιητική συλλογή (βλ. Κωστής Παλαμάς, *Άπαντα*, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα, τόμος Ζ', σ. 548).
28. «Μια φορά έβαλα μια υπογραφή διαμαρτυρίας για μια αδικία που θα σου γινόταν. Όχι για το φρόνημά σου, που θα μπορούσε να κριθί ασυμβίβαστο στο επάγγελμα. Αλλά για το πνεύμα σου το στρογγυλό και το λαμπρό, όσο κι αν είναι δύσκολο να το παραστήσουν αισθητά σχήματα λόγου το ασύλληπτο· το πνεύμα σου που θα μπορούσε να επιβάλει το συμβιβασμό σα χρέος· καλά καλά δεν επιμένω, μα νομίζω», από επιστολή του Κωστή Παλαμά στον Κώστα Βάρναλη στις 24 Απριλίου 1932, για το έργο του δεύτερου *Η αληθινή απολογία του Σωκράτη* (1931). Η επιστολή δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στα *Ελεύθερα Γράμματα* (24 Αυγούστου 1945), σ. 9, αλλά και ως πρόλογος της δεύτερης έκδοσης του βιβλίου του Βάρναλη.
29. Στράτης Μυριβήλης, *Η Ζωή εν Τάφω*. Η πρώτη έκδοση του μυθιστορήματος έγινε το 1924 στη Μυτιλήνη, το έργο όμως έγινε γνωστό κυρίως με την έκδοσή του το 1930 στην Αθήνα. Μετά την πρώτη του έκδοση, ο Μυριβήλης έκανε σημαντικές αλλαγές στις επόμενες εκδόσεις του μυθιστορήματος.
30. Ηλίας Βενέζης, *Το Νούμερο 31328* (1931) και *Αιολική Γη* (1943). Το πρώτο είναι το χρονικό της αιχμαλωσίας του, όταν έφηβος, στα 1922, στρατολογήθηκε από τους Τούρκους στα τάγματα καταναγκαστικής εργασίας και εστάλη στα ενδότερα της Μικράς Ασίας. Στο δεύτερο περιγράφει τα παιδικά του χρόνια στη Μικρά Ασία.
31. Τατιάνα Σταύρου, *Οι Πρώτες Ρίζες*, 1936. Το θέμα αντλείται από τη μικρασιατική καταστροφή.
32. Ανδρέας Φραγκιάς (1921-2002). Αλέξανδρος Κοτζιάς (1926-1992). Κώστας Κοτζιάς (1921-1979).
33. Ρόδης Ρούφος (1924-1972). Νίκος Κάσδαγλης (1928).

11/09/2001 : Μια (ακόμη) ημέρα που (δεν) άλλαξε τον κόσμο

Συλλογή κειμένων, *Η Αυτοκρατορία σε πόλεμο. Ο κόσμος μετά την 11η Σεπτεμβρίου...*, πρόλ. Ρεμί Ερέρα, μετ. Γιώργος Θεοδωρόπουλος, Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2002, σ. 380.

Ζαν-Μαρί Κολομπανί, *Είμαστε όλοι Αμερικανοί; Ο κόσμος μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001*, πρόλ. ελλ. εκδ. Σήφης Πολυμίλης, μετ. Νικόλας Βουλελής, εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2002, σ. 207.

Ιγνάσιο Ραμονέ, *Πόλεμοι του 21ου αιώνα*, μετ. Στάθης Γκίνης, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2003, σ. 235.

Ζαν Μπωντριγιάρ, *Το πνεύμα της τρομοκρατίας*, μετ. Πάρις Μπουρλάκης, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2002, σ. 49.

Παναγής Παναγιωτόπουλος, *Το Γεγονός - Βαναυσότητα, πόλεμος και πολιτική μετά την 11η Σεπτεμβρίου*, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2003, σ. 186.

Εορτάζουμε την επέτειο των δύο χρόνων από το πρωινό (ώρα Νέας Υόρκης) κατά το οποίο, τρία από τα τέσσερα αεροπλάνα τα οποία είχαν κυριεύσει οι ισλαμιστές μαχητές της αλ-Κάιντα, έπληξαν τους Δίδυμους Πύργους (ισοπεδώνοντάς τους) και το Πεντάγωνο – δυστυχώς το τέταρτο δεν αφίχθη ποτέ εκεί που έπρεπε. Το τριπλό χτύπημα μετέφερε τον πόλεμο στην καρδιά της Αυτοκρατορίας, στις μεγαλουπόλεις των Ηνωμένων Πολιτειών (το μητροπολιτικό έδαφος των οποίων, ουδέποτε, μετά το μακρινό 1812, είχε διακορευτεί από εξωτερικό εχθρό) αποδεικνύοντας, το άτρωτο του Κέντρου. Έκτοτε, ένα φάντασμα πλανιέται επάνω από τις «δυτικές Δημοκρατίες»: είναι το φάντασμα της Τρομοκρατίας.

Έγραψα τα παραπάνω, επικής υφολογικής προθέσεως (και τα οποία αντανά-

κλούν την δική μου συναισθηματική φόρτιση, άμα τω συμβάντι) ως αντίστιξη στο πλείστον των εισαγωγών στα κείμενα τα οποία σχολιάζουν την επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Οι αγαθοί μελετητές εκφράζουν σε υπερθετικό βαθμό πάντοτε, την φρίκη και την αγανάκτησή τους, μελετούν ως νεοσολωμική Δόξα τα αθώα πτώματα και, ω του θαύματος! αποληγούν στην ίδια φράση με την οποία έκλεισα την προηγούμενη παράγραφο: «Ένα φάντασμα κ.λπ.» (μόνο που οι «δυτικές Δημοκρατίες», στα δικά τους γραπτά, ανασαίνουν χαρούμενα δίχως τους κορσέδες των εισαγωγικών). Αλλά, όταν οι «αντίγνωμοι» ομοφρονούν ως προς τον χαρακτήρα μιας πράξεως και ως προς τα αποτελέσματά της, διαφοροποιούμενοι μόνον στην ηθική προσήμανσή της, μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι μιλούν από τον κοινό τόπο της ανιστορικότητας. Τα βιβλία τα οποία επέλεξα

εδώ να παρουσιαστούν κρίνονται ανάλογα με την ομολογία πίστης τους προς αυτήν (την ανιστορικότητα) ή με την προσπάθειά τους να «αποφορτίσουν» το συγκεκριμένο γεγονός (και όχι, ασφαλώς, Γεγονός) και να το θεωρήσουν κριτικά – στο πλαίσιο της διαδικασίας του σχηματισμού της Πρώτης Παγκόσμιας Αυτοκρατορίας.

Το πρώτο των βιβλίων του καταλόγου συνίσταται εξ εικοσιενός «πρώτων εισηγήσεων», γραμμένων αμέσως μετά την επίθεση. Ορισμένοι των εισηγητών έσπευσαν να προσθέσουν ένα κάτι ως παράρτημα, μετά την αμερικανική προσβολή στο Αφγανιστάν. Είναι ένα βιβλίο, το οποίο οφείλει να μελετήσει κάθε αναγνώστης ο οποίος επιθυμεί να χαρτογραφήσει τα τεμνόμενα τόξα των αντιδράσεων της πρώτης στιγμής – είναι, συνήθως, οι ευθύτερες. Επισημαίνω το οξύ κείμενο του Ζωρζ Λαμπικά (μια όαση *αντικειμενικής*, άρα και *εμπαθούς*, προσέγγισης), τα συγκινητικά και αφελή των Τσόμσκυ, Φόστερ/Μάγκντοφ/ΜακΤσέσνεϋ, Παρέντι, ανθρώπων καλής πίστεως αλλά εγκλωβισμένων στην απλοϊκή γλώσσα του Αυτοκρατορικού Κέντρου, τα εξ ίσου «καληνύχτα σας» των Σαμίρ Αμίν, Μισέλ Ρογκάλσκι και Ιζαμπέλ Μονάλ οι οποίοι απαντούν στο υπαρκτό προτείνοντας την ανασύσταση ή την σύσταση φαντασιακών τύπων αντίστασης όπως το «Πολιτικό Ισλάμ», το «Κίνημα του Πόρτο Αλλέγκρε», η «Ευρωπαϊκή Αριστερά» – ποια; (Κι εγώ ζητώ την επαναδημιουργία

γία της Αυτοκρατορίας του Αλεξάνδρου ή την προσχώρηση των μαζών στο «Κίνημα Λάγιου» – αν φαντασιώνεσαι, φαντασιώσου μεγαλοπρεπώς.)

Ο Τόνι Νέγκρι είναι όπως πάντα ένα λούνα-παρκ ξεφάντωματος – αν μπορούσε να απαλείψει από το λεξιλόγιό μας τα αρχικά Η.Π.Α., ώστε να σπουδάζουμε τα άυλα πλέγματα των καπιταλιστικών σχέσεων, θα ήταν ευδαίμων – και οι Η.Π.Α. ευδαίμονεστερες. Ο Μισέλ Κολόν προβαίνει σε μια στέρη μελέτη της στρατηγικής των Αμερικάνων, των προθέσεων των Αμερικάνων, καθώς ο Μισέλ Σοσιντόβσκι εγγράφει το «φαινόμενο Μπιν Λάντεν» στην δυναμική των ίδιων των Αμερικάνων και, ο Ζαν Ζίγκλερ, θέτει τον δάκτυλο επί τον τύπο της Παγκόσμιας Πείνας, αποκαλύπτοντάς την ως επίτευγμα των Αμερικάνων. Τέλος οι Τάνια Νοκτούμ/Ζαν-Πιερ Παζ, όχι στερημένοι προσημάνσεως, αποπειρώνται να στοιχειοθετήσουν ευανάγνωστη την συνάφεια υλικών σχέσεων οι οποίες συγκρο-

τούν (όποιαν) την Τάξη του Κόσμου. Τέλος, η ευεργετική σιωπή και η λησμοσύνη ασκεπάσουν τις λέξεις του Σαραμάγκου και του Γκαλεάνο – εξακολουθούν να μάχονται σε έναν πόλεμο ο οποίος τελείωσε προ πολλού. Και, επανέρχομαι στην αφετηριακή κρίση, στο κείμενο του Λαμπικά, στο οποίο η πολιτική ανθρωπολογία, η αμφιμονοσήμαντη αντιστοιχία οικονομικής-στρατιωτικής ισχύος, ο πόλεμος ως συνθήκη υπάρξεως της πολιτικής ενώνονται, νομιμοποιούνται και αποκαλύπτονται στην σφαίρα του Πολιτικού. Αξιοσημείωτη η καυστική ειρωνεία δια της οποίας χειρίζεται ο συγγραφέας το θέμα του: η πικρή σάτιρα είναι το τελευταίο καταφύγιο των ηττημένων-υποτελών (ο νοήμων και οξυδερκής Λαμπικά το γνωρίζει). Εδώ η πρώτη παρένθεση – γιατί οι ηττημένοι και υποτελείς συνεπάγονται (όπως συνάγει ο καθείς – εκτός αν ονομάζεται Νέγκρι ή Σενέ) θριαμβευτές και δυνάστες.

[Ποιος είναι ο Κυρίαρχος; Προς θλίψη της «αριστεροσύνης» μας η οποία, επί μακρόν, στηρίχθηκε σε αγιοποιήσεις και αφορισμούς, θα προσφύγω σε έναν αρχαιρεσιάρχη – τι λέω; αντίχριστο – για να απαντήσω στο ερώτημα. Αποφαίνεται από το βάθος της νομικής και εννόμου (εδώ οι αντιστάσεις, εδώ! όχι αλλού) θεολογίας του ο Καρλ Σμιττ:

«Κυρίαρχος είναι όποιος αποφασίζει για την κατάσταση έκτακτης ανάγκης.»

Ας αποδώσουμε στο αποφασιζέ για το πραγματικό νόημά του, το οποίο δεν σχετίζεται με την διαχείριση αλλά με τον προσδιορισμό της καταστάσεως εκτάκτου ανάγκης. Ο Κυρίαρχος αποφασίζει ποια είναι αυτή, ο Κυ-

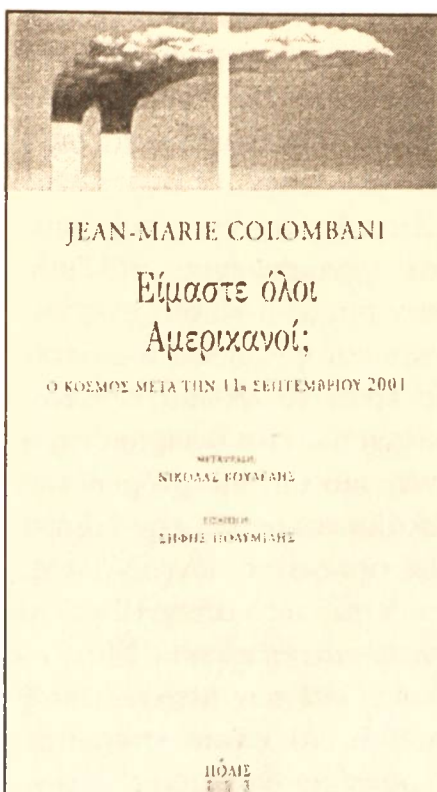
ρίαρχος είναι αυτός ο οποίος ονομάζει.

Παράδειγμα: Ο εμφύλιος, δίχως αρχές, πόλεμος ο οποίος μαίνεται στο Κογκό τα τελευταία χρόνια, έχει στο ενεργητικό του 1.500.000-3.000.000 νεκρούς. (Όπως το γράφω: ενάμισυ μιλιόνι ανθρώπους πάνω-κάτω παραθέτουν όλοι οι αναλυτές και οι εκθέσεις, οι κατά καιρούς επίσημες εκθέσεις.) Όμως είναι ο Κυρίαρχος αυτός που κοστολόγησε τους 3.000 νεκρούς του ως ακριβούς, κηρύττοντας κατάσταση έκτακτης ανάγκης σε πλανητικό επίπεδο. Και αυτό δεν επιδέχεται αμφισβήτηση.

Αλλά, μήπως περνά σε συμψηφισμούς; Όχι. Όχι ακόμη.]

Το πόνημα του Ζαν-Μαρί Κολομπανί δεν θα μπορούσε να λείπει από την λίστα μου. Ο διευθυντής της Μοντ κυριολεκτικά «έγραψε ιστορία» (και μην γελάτε!) όταν κυκλοφόρησε το φύλλο της 12ης Σεπτεμβρίου 2001 της φυλλάδας του με τον (απίστευτα ακριβή, αλλά για όλως διαφορετικούς λόγους από τους «ανθρωπιστικούς» τους οποίους επικαλέστηκε) υπέρτιτλο «Είμαστε όλοι Αμερικανοί». Πολύ ικανοποιημένος, προφανώς, από τον άθλο του (η αυταρέσκεια είναι το οχυρό των ηλιθίων), επανήλθε με ένα νεόκοπο αριστούργημα πολιτικής (!) σκέψης (!!) το οποίο βαπτίστηκε με τον διαβόητο τίτλο του άρθρου του με την προσθήκη ενός ερωτηματικού. (Η αυτοαναφορά είναι ιδίον του μεγαλοφυούς και του ναρκισσευόμενου ιδιώτη – και ο Κολομπανί μεγαλοφυής δεν είναι. Πέραν τούτου, οφείλουμε να του αναγνωρίσουμε ότι ακόμη μια φορά μάς προσέφερε, ερήμην και αντιστικτικώς των

προθέσεών του, έναν καίριο τίτλο. Τον αναλύω: Σε ποιο βαθμό οι Αμερικανοί μάς επιτρέπουν να είμαστε όλοι Αμερικανοί.)

Δύο μόνον σφάλματα διακρίβώνει και διαπιστώνει ο χαροκόπος αναγνώστης στο εργόχειρο του διευθυντή της «έγκυρης» (τρομάρα μας!) Μοντ. Το πρώτον ότι ομιλεί για τον κόσμο τη απουσία της Πραγματικότητας, του Όντως, της Ιστορίας. Το δεύτερον ότι η προσευχομένη φόρμα του παροτρυντικού και κατηχητικού φυλλαδίου είναι, αμετακλήτως, ξεπερασμένη φιλολογικά. Κατά τα άλλα: κατακυρώνεται ως τερπνή παραμυθία.

Καμαρώστε ηθικοπλαστική διδαχή. Κεφάλαιο Πρώτο: Κατ' αρχάς αλληλέγγυοι. (Όσο και να ψάξουμε δεν θα βρούμε τα δύο «διότι». Ήγουν, το ότι δεν μπορούμε να πράξουμε αλλιώς και το ότι δεν μας συμφέρει να τοποθετηθούμε αλλού.) Κεφάλαιο Δεύτερο: Η Αμερική πρέπει ν' αλλάξει. (Εδώ τα πράγματα ωθούνται στο να περάσουν την οριακή γραμμή η οποία διαχωρίζει την απλή και χυδαία υποκρισία από τον φαρισαϊσμό. Παρα-

θέτω Κολομπανί και σχολιάζω.)

«Είναι μάταιο και υποκριτικό να κλαίμε ή να δείχνουμε με το δάχτυλο τις αμερικανικές απλουστεύσεις και παρεκτροπές. Πού και πότε προσφέραμε στον εαυτό μας τα μέσα ώστε να αντιπαραθέσουμε το δικό μας μοντέλο στο δικό τους;» (σ. 21)

Πληθυντικός των Ευρωπαίων. Μιας Ευρώπης η οποία, ταχυδακτυλουργικώς, αποσβαίνει τους αιώνες της για να αναδυθεί αφρογέννητη παρθένα, η αρχαία μαστροπός που μας διαβεβαιώνει για το άσπιλο παρελθόν της – λάθος, για το μη-παρελθόν της, εφ' όσον γεννήθηκε το 1945. Ας περάσουμε στον έλεγχο της δεύτερης πρότασης, αποδεχόμενοι (έστω) το παράδοξο του γηραιού βρέφους.

«Πού και πότε προσφέραμε στον εαυτό μας...» Οποία η ρήση, η οποία όμως παραβιάζει και τους κανόνες του ανιστορικού παιγνίου «υπάρχουμε μόνον μετά το 1945». Διότι αποκρύπτει ότι δεν πέραγε από το χέρι των Ευρωπαίων να «προσφέρουν στον εαυτό τους τα μέσα», ότι, αν εξαιρέσουμε τη Ρωσία/ΕΣΣΔ, η Γερμανία αφοπλίστηκε δια νόμου και τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη υπήρξαν δευτέρας (Ηνωμένο Βασίλειο), τρίτης (Γαλλία) ή τετάρτης (τα ρέστα) τάξεως δυνάμεις. Διότι αποκρύπτει ότι κρύφτηκαν πίσω από την πυρηνική ομπρέλα των Αμερικανών απέναντι στην ΕΣΣΔ, ότι αποδέχθηκαν τον Στρατό των Η.Π.Α., την CIA των Η.Π.Α., το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α., να ασκούν τα αστυνομικά καθήκοντα προς χάριν και των δικών τους συμφερόντων, ότι με τις πλάτες του παγκόσμιου Σερίφη άρμεξαν και αρμέγουν τον πλανήτη, ότι στηριγ-

μένοι στο οπλοστάσιο των Η.Π.Α. παραιτήθηκαν των εξοπλιστικών δαπανών για να υπογράψουν τα «κοινωνικά συμβόλαια» της ταξικής συνεννοχής.

«Να αντιπαραθέσουμε το δικό μας μοντέλο στο δικό τους...» Και όμως, οι μετά το 1945 άσπιλες νυφούλες, έκαναν επίδειξη του «δικού τους μοντέλου», στο βλαχοτοπικό επίπεδο που τους επιτράπη. Τα γαλλικά καλλιστεία της Ινδοκίνας και της Αλγερίας, τα βρετανικά της Κένυας και της Κύπρου, η κοινή τους πασαρέλα στο Σουέζ το 1956 – να, πώς ο Αμερικάνος Μπάτσος αποδεικνύεται έως και ουμανιστής.

«Το δικό τους μοντέλο» – τα θατσερικά Φόλκλαντς και το μιτερανικό Τσαντ, ο Πόλεμος του Κόλπου το 1991, η Σερβία το 1999 όταν οι Ευρωπαίοι παραβίασαν τον Χάρτη του ΟΗΕ – κύριε Κολομπανί, μήπως ο Αμερικάνικος Ιμπεριαλισμός «έσωσε» τον κόσμο από τον, κατά πολύ ωμότερό του, Ευρωπαϊκό;

[Δεύτερη παρένθεση. Μα τι συνέβη επιτέλους την 11η Σεπτεμβρίου 2001; Μπορούμε να σταθούμε εκστατικοί απέναντι στο Θέαμα –θα δούμε στην συνέχεια το είδος της κατρακύλας που επιφυλάσσει αυτή η απολιτική ματιά– ή, να το αναλύσουμε στις συνιστώσες, στα παρεπόμενα και στα παράγωγά του. Εδώ θα προσφύγω στον Μαρξ – στα αποκαλυφθέντα *Grundrisse* του:

«... Για να υπάρχει όμως αρπαγή πρέπει να υπάρχει κάποιο αντικείμενο για αρπαγή, άρα παραγωγή. Και το είδος της αρπαγής καθορίζεται και αυτό πάλι από το είδος της παραγωγής. Δεν μπορεί κανείς π.χ. να ληστέψει ένα έθνος χρηματιστών με τον ίδιο τρόπο που ληστεύει ένα

έθνος γελαδοβοσκών.» (Η υπογράμμιση δική μου.)

Μεταφέρετέ το στην γενικευμένη ισχύ του και, θα διαπιστώσετε, ότι η φύση του χτυπήματος της «αλ-Κάιντα» ήταν υπαγορευμένη από τον χαρακτήρα των Η.Π.Α. – για την ακρίβεια εμφανίζεται ως η μόνη δυνατή και επιτρεπτή.

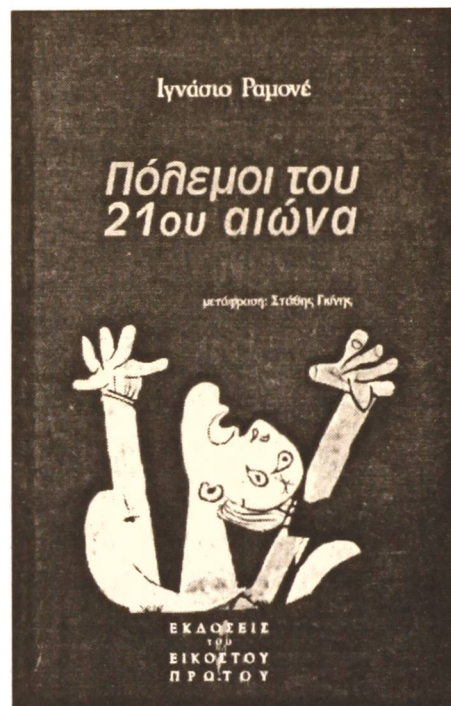
Στο πλαίσιο ενός συνεχούς και γενικευμένου πολέμου –τον οποίο ο Κυρίαρχος κήρυξε και η γλώσσα του οποίου είναι το ιδίωμα του Κυρίαρχου–, έτσι θεωρημένη, η ενέργεια των «μαρτύρων του Ισλάμ» στερείται την λάμψη και την φαντασμαγορία της, ορίζεται ως απεγνωσμένη, ανακλαστική κίνηση. Μια λεπτομέρεια των μαχών, άπαξ συμβάν το οποίο στερείται περαιτέρω δυναμικής – την, σύμμετρη της επιθέσεως, απειλή.

Γιατί όπως η ποιότητα των ληστευθέντων προσδιόρισε το ποιόν της αρπαγής, παρομοίως η ποιότητα του άρπαγος προσδιόρισε την φόρμουλα της αντεπίθεσης την οποία υπέστη.

Γιατί η Αυτοκρατορία –υπαρκτή, ενσώματος, εδώ, με όνομα– εμμένει να γεννηθεί, και θα γεννηθεί μέσα στο αίμα. Μην σας ξενίζει ότι πολύ εκ του αίματος θα είναι αίμα δικό της – το κρίσιμο στοιχείο είναι το πόσο.]

Το βιβλίο του Ραμονέ είναι ένα βιβλίο συλλογισμένο, ερευνητικό, σοφό. Η κύρια συμβολή του, ως προς την αποκωδικοποίηση της αντεπίθεσης της 11ης Σεπτεμβρίου (και όχι μόνον) είναι ότι, και σωστά, αρνείται να την αποκόψει από τον ρου της Ιστορίας, να την ακούσει ως μοναδικότητα. Ο Ραμονέ εγγράφει την κρούση στον σύνολο ήχο του ιστορικού γίγνεσθαι – εκεί όπου κρύπτεται η δική της «Στήλη της Ρο-

ζέττας». Η κατάρρευση των Twins παύει να εμφανίζεται ως χολλυγουντιανή φιέστα (το ότι συλλαβίστηκε ως αρκτικόλεξο της Μαζικής Κουλτούρας στάθηκε μία, προσέτι, νίκη των Η.Π.Α.) και συσσωματώνεται (ως κομβικό σημείο, αναντίρρητα) στην διαδικασία σχηματισμού της Αυτοκρατορίας.

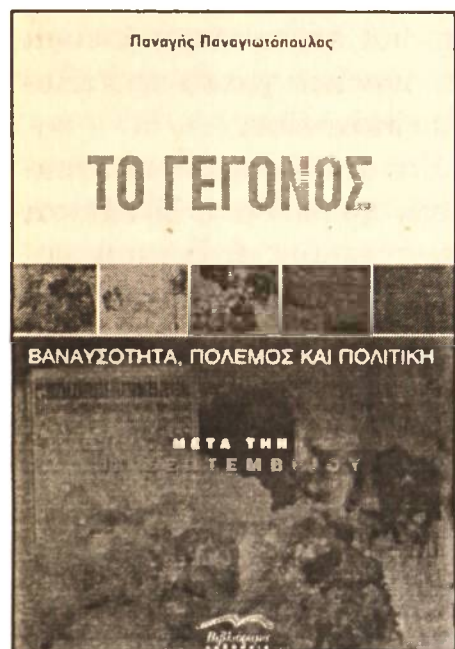
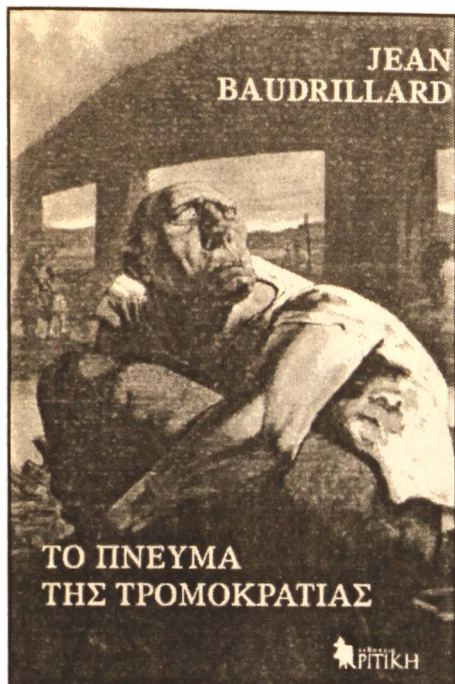

Οφείλουμε να επαινέσουμε τον Ραμονέ, μιας και από τον τίτλο, ήδη, του βιβλίου του, *Πόλεμοι του 21ου αιώνα*, μας προειδοποιεί ότι οφείλουμε να παρατηρούμε τα γεγονότα μακροσκοπικά, σε εύρος χρόνου – η Ιστορία δεν είναι λαχανιασμένο δελτίο ειδήσεων, δεν αθροίζεται από φέτες καιρών. Οφείλουμε να εγκωμιάσουμε την προσπάθειά του να φωτίσει την θαυμάσια απλότητα της διαδοχής των πράξεων, οι οποίες αφορμώνται από και οδεύουν προς – αντίθετα με τα όσα η συνωμοσιολογία, η νέα μεταφυσική και η μεταμοντέρνα παρανάγνωση (τις οποίες ο Κυρίαρχος έσπειρε και καλλιεργεί) επαγγέλλονται (και εξαγγέλλουν). Αυτήν την διαφάνεια του πλέγματος, την ευκρίνεια των δεσμών, προσπαθεί να αναδείξει ο Ραμονέ. Είναι σαν να μας ψιθυρίζει: «Είμαστε σε ένα σκοτεινό δωμάτιο.

Μην σκουντουφλάτε, επί ματαίω, στα έπιπλα. Μην πλάθετε με το λογισμό σας στοιχειώματα. Πλάι σας είναι ο διακόπτης του ηλεκτρικού. Πατήστε τον και όλα θα φωτιστούν.»

Υποστηρίζω ότι, όπως όλοι οι πανέξυπνοι νόες, ο Ραμονέ δεν κόλλησε στα δύσκολα – αλλά πάτησε την μπανανόφλουδα την αφημένη, επί τούτου, στο γυμνό κέντρο του δωματίου. «Ο νέος εκατονταετής πόλεμος» όπως (κατά λάθος) επιγράφεται στο βιβλίο του το *Πρόβλημα (ή το Άγος) του Ισραήλ*, είναι το σημείο στο οποίο ο Ραμονέ τυφλώνεται και παραπατά – η ιστορική προφάνεια πάει περίπατο, αόριστα και (θέσει) ανεκπλήρωτα ευχολόγια ενδύονται τον μανδύα του «δέον γενέσθαι». Ο Ραμονέ τσιμπάει στο δόλωμα που έριξε ο Κολομπανί (εις, μεταξύ των πολλών) στην εναρκτήρια φράση του τετάρτου κεφαλαίου του: *Μπορεί, άραγε, να καταστραφεί το Ισραήλ;* (Δεν είναι του παρόντος, όμως επισημαίνω ότι η άλλη, η κεκρυμμένη διατύπωση του ερωτήματος έχει ως εξής: *Μπορεί, άραγε, να μην καταστραφεί το Ισραήλ;* Όποιος αρνείται να θέσει με αυτόν τον τρόπο το ερώτημα στο όνομα του «πολιτικώς ορθού», συνυπογράφει την συμμετοχή του στο νέο, επερχόμενο Ολοκαύτωμα.)

[Τρίτη παρένθεση. Ένα «ανθρωπιστικό» παραλήρημα, ένα σμάρι ψευδών επικλήσεων για την «ιερότητα της ανθρωπίνης ζωής» ξεπήδησε από τα ερείπια της Νέας Υόρκης. Πρωτίστως, καλοταϊσμένοι διανοούμενοι οι οποίοι έγραψαν (ξέρετε πού) το σφαγείο της Ρουάντα, το μακελειό του Σουδάν, τα όπου επί γης πεδία μαχών,

πρωτίστως τα 35.000.000 (τα οποία μπορεί να είναι και 40.000.000 – ποιος νοιάζεται;) των ανά έτος νεκρών από πείνα που σοδιάζει το οικονομικό σύστημα των «Δημοκρατιών», αγκαλιασμένοι με γραφειοκράτες, μπιζνεσμένους, αρχιστρατήγους και υπενωμοτάρχες ξεμερώθηκαν το πρωί της 12ης Σεπτεμβρίου 2001 ως αμάλαγμα Γκάντι και Χριστού.

Βέβαια, και ο μεγαλύτερος τραγικός δεν μπορεί, απροπότητος και απροετοίματος, να παίξει, ατιμωρητί, κωμωδία. Το όλον, εκφυλίζεται σε κακού γούστου φάρσα. Εξ ου και οι θρήνοι για τους υαλοκαθαριστές των Διδύμων και τους θυρωρούς του Πενταγώνου. Λες και οι Πολυεθνικές πληρώναν τα

αστρονομικά ενοίκια για να στεγάσουν τα «παιδιά των τζαμιών», λες και οι κλητήρες σχεδίαζαν τα επιτελικά σχέδια της αμερικανικής πολεμικής μηχανής.

Αυτοί είναι οι ψευταρούληδες. Υπάρχουν και οι ανόητοι φανατικοί, από την άλλη. Ανέξοδα –δεν κυβερνούσαν αυτοί τα αεροσκάφη– επιχαίρουν για ένα χτύπημα το οποίο συνετελέσθη από απελπισμένους, για να τεθεί υπό τους όρους της Κυριαρχίας.

Αμφότεροι φιλοδοξούν, σεμνοπρεπώς, να θεολογήσουν. Αμφότεροι καταντούν, αξιοθρήνητα, να κenoγραφούν.]

Εντύπωσή μου; Μάλλον όχι. Προς τούτο συνιστώ παράλληλη την ανάγνωση των βιβλίων των Μπωντριγιάρ και Παναγιωτόπουλου. Όχι γιατί είναι ταυτόσημα. Δεν είναι. Μπορεί και τα δύο να εδράζονται επί ενός και φαντασιωτικού και μηδενός αλλά αυτό του Μπωντριγιάρ είναι εμπρόθετος κατασκευή – του Παναγιωτόπουλου προκύπτει ως αξιοθρήνητο έλλειμμα.

Και οι δύο αποκόπτουν το γεγονός από την Ιστορία, στον Παναγιωτόπουλο καθίσταται, μάλιστα, Γεγονός (υπάρχει και «γεγονοτοποίηση» σε αυτόν τον λεκτικό μπαχτσέ και το γράφει σοβαρά). Ο Μπωντριγιάρ, όμως, χειρίζεται επιδέξια την ιστορικότητα, για να οδηγηθεί στο πεδίο της ερμηνείας πέραν των πραγμάτων – ένας ψευδονιτσεικός λόγος που ανθίζει μακράν των ανθρώπων, λέξεις που διεμβολίζουν τις λέξεις. Με «κλου», όχι απλώς την υποκατάσταση της Πραγματικότητας από την εικονική αλλά την καθ' όλου άρνησή της:

«Όπως ακριβώς ο Πόλεμος του Κόλπου: ένα μη γεγονός,

ένα γεγονός που δε συνέβη στ' αλήθεια.» (σ. 48)

(Εδώ, και με μπωντριγιαρικές προϋποθέσεις, θα μπορούσαμε να του προσάψουμε στερημένη φαντασία. Το πρωτότυπο θα ήταν όλα αυτά να ειπωθούν με το στόμα ενός μη-νεκρού από τους νεκρούς του πολέμου – που δεν συνέβη.)

Ο Παναγιωτόπουλος, θαυμαστής εικάζω (σ. 64) του Μπωντριγιάρ, δεν είναι αιστορικός, για να γυμναστεί και να αυτοϊκανοποιηθεί παρά την Ιστορία – είναι ανιστορικός διότι δεν μπορεί να αντιληφθεί τον Κόσμο, αρκείται στις περί αυτόν θεωρίες. Όπως διάβασε (στον Φουκουγιάμα; μπα, από «δεύτερο» και γαλλικό χέρι μάλλον), πριν το Γεγονός:

«Η εξουσία και η βία, ως ζεύγος, φαίνεται να έλαβαν την πιο ολοκληρωμένη μορφή τους. Δηλαδή, την πιο ήπια, την πιο «ορθολογική», αυτήν που αποδεχόμαστε με

ολοένα και μεγαλύτερη ευκολία, με αντιστάσεις μειωμένες.» (σ. 20)

(Θα μου πείτε, ότι η Πραγματικότητα, με τις εγγενείς ρήξεις της, τους πολέμους, τις ταξικές συγκρούσεις της, διαφωνεί – ε, ας πρόσεχε η Πραγματικότητα.)

Και τότε συμβαίνει το Γεγονός:

«Πολλές αναλύσεις για την ανάπτυξη της νέας τρομοκρατικής απειλής που διαμορφώνεται μετά την 11η Σεπτεμβρίου, επισημαίνουν την ανάδυση μιας υπερ-τεχνολογικής τρομοκρατίας...» (σ. 159)

(Αεροπειρατεία με σουγιάδες = υπερ-τεχνολογική τρομοκρατία.)

Και μετά από αυτό:

«... βλέπουμε την Πολιτική να επανεμφανίζεται στο προσκήνιο. Γοητευτική και τρομακτική όσο ποτέ.» (σ. 178)

Υπάρχει, άραγε, γοητευτικότερος και τρομακτικότερος τρόπος για να κλείσω;

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή:

ΑΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ

Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21
τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107,
e-mail: chrapou@otenet.gr

Η ιστορία του Νίκου και της Αργυρώς Κοκοβλή όπως την ζωντανεύουν οι ίδιοι. Ξεκινά από την προσφυγιά της Μικράς Ασίας και συνεχίζει στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης στην Κρήτη. Αρχίζουν οι διώξεις, ο Εμφύλιος, το κυνηγητό των διαλυμένων τμημάτων του Δ.Σ. με τη δεκαεξάχρονη παρανομία σε σπηλιές και κρύπτες στα βουνά

των Λευκών Ορέων, η δραματική απόδραση στην Ιταλία. Το περιπετειώδες ταξίδι μέσω Ελβετίας, Αυστρίας και Ουγγαρίας μέχρι την ΕΣΣΔ. Η άφιξη στην Τασκένδη. Η αποκάλυψη της σοβιετικής πραγματικότητας. Οι περιορισμοί. Επιστροφή στην πατρίδα ύστερα από 14 χρόνια. Μια απίστευτη σε δραματικά γεγονότα ανθρώπινη ιστορία.

Η μνήμη της εθνικής αντίστασης στην Κρήτη

Χωρίς εποποιητικές φιλοδοξίες ή πολεμοχαρή εκθέματα άρχισε να λειτουργεί από τον περασμένο Μάιο στο Θέρισο Χανίων το πρώτο «Παγκρήτιο Μουσείο Εθνικής Αντίστασης, 1941-1945». Ένα μνημείο νεκρών αγωνιστών μάλλον, παρά ηρώο, ο αναπλασμένος αυτός χώρος του πρώην Δημοτικού Σχολείου ενός χωριού που υπήρξε σταυροδρόμι ανταρτών στα χρόνια της Αντίστασης, δίνει στον επισκέπτη του μια εμπειρία καθαρά εσωτερική. Δεκάδες πορτρέτα σκοτωμένων ανδρών και γυναικών που έχασαν τη ζωή τους στο πεδίο της μάχης ή στις φυλακές, στιγμιότυπα τουφεκισμού ενός αντάρτη του ΕΑΜ απ' το γερμανικό εκτελεστικό απόσπασμα, φωτογραφίες απ' τα χαροκαμένα βλέμματα γυναικών πριν και μετά από μια μαζική εκτέλεση συγχωριανών τους και τα σκελετωμένα σώματα μικρών παιδιών απ' το χειμώνα της μαύρης πείνας, σκηνοθετούν όλα μαζί τη σοβαρή ατμόσφαιρα του συγκινητικού αυτού χώρου.

Η ιστορία της Εθνικής Αντίστασης δεν παρουσιάζεται εδώ όπως την έπλασε ο μύθος της συνθηματικής της αναγνώρισης, αλλά όπως αυτή χαράχτηκε στη μνήμη εκείνων που τη βίωσαν μέχρι το τρα-

γικό της τέλος: ως μία οδυνηρή αναμέτρηση με την πιο ακραία βαρβαρότητα που γνώρισε ποτέ ο κόσμος και η οποία, αντί για επιβράβευση, γνώρισε τη σκληρότερη προδοσία από την ίδια την πατρίδα για την οποία έδωσε τα καλύτερα παιδιά της.

Τίποτα απ' όλα αυτά βεβαίως δε θα μπορούσε να φανερωθεί στον επισκέπτη, αν το Μουσείο αυτό δεν ήταν πράγματι έργο των ίδιων των ανθρώπων που πολέμησαν το φασισμό πριν από εξήντα χρόνια πάνω στα αφιλόξενα βουνά που ορθώνονται ολόγυρά του. Οργανωτικά, η ίδρυσή του υπήρξε αποτέλεσμα των προσπαθειών του «Σωματείου Διατήρησης Ιστορικής Μνήμης της Εθνικής Αντίστασης», του «Παγκρητίου Σωματείου Φίλων του Μουσείου» και του πρώην προέδρου της «Ενώσεως Κρητών» στην Αθήνα, Στέλιου Γιατρουδάκη. Πολλά από τα εκθέματά του προέρχονται από τις προσωπικές προσφορές πρώην ανταρτών και μελών της Αντίστασης, όπως λ.χ. μια γερμανική γραφομηχανή της εποχής που διασώθηκε από το στέλεχος της ΕΠΟΝ Γιώργο Γεωργουδάκη, ή το όπλο και η εξάρτυση που παραχώρησε ο αντάρτης τότε του ΕΛΑΣ πατέρας Αθανάσιος, ηγούμενος σήμερα της Μονής Αγίας Τριάδος των Τσαγκαρόλων, ο οποίος πολέμησε μ' αυτά τους Γερμανούς πριν από εξήντα χρόνια!

Το Μουσείο φιλοξενεί επίσης αρκετά πολύτιμα ντοκουμέντα, όπως αποκόμματα εφημερίδων της εποχής που προσφέρθηκαν από τον πρόεδρο της «Εταιρείας Διάσωσης Ιστορικού Αρχείου Εθνικής Αντιστάσεως» Βαρδή Βαρδινογιάννη. Είναι αξιοπρόσεκτο το γεγονός ότι αποφεύγεται διακριτικά η

πρόκληση μέσω εκθεμάτων που θα θύμιζαν τη δράση της κυβέρνησης των Κουίσλινγκ, των δωσιλόγων ή όσων συνεργάστηκαν με τους κατακτητές. Τέλος, θα έπρεπε να σημειωθεί και η συμβολή των Υπουργείων Εθνικής Οικονομίας και Άμυνας που προσέφεραν οικονομική ενίσχυση και πέντε αντιαεροπορικά κανόνια για το προαύλιο του Μουσείου.

Στα εγκαίνια, που πραγματοποιήθηκαν στις 23 Μαΐου, εκατοντάδες άνθρωποι απ' όλη την Κρήτη και την υπόλοιπη Ελλάδα έδωσαν το παρόν, παρέχοντας έτσι στο Μουσείο το ενδιαφέρον και την προσοχή που του αξίζει. Σύμφωνα με τους δύο ανθρώπους που φαίνεται να εργάστηκαν σκληρότερα απ' όλους για την πραγματοποίηση του στόχου της ίδρυσης του Μουσείου αυτού, τους Αργυρώ και Νίκο Κοκοβλή, «φιλοδοξία τους ήταν να συμβάλουν στη διατήρηση του πνεύματος της Εθνικής Αντίστασης, τιμώντας τους ανθρώπους που θυσιάστηκαν για το σκοπό αυτό». Πράγματι, διαβάζοντας τα επαινετικά σχόλια στο «τετράδιο επισκεπτών» ή ακούγοντας κάποια ομάδα μαθητών να θέτει δύσκολα και συχνά αναπάντητα ερωτήματα μπροστά στα ασπρόμαυρα πορτρέτα των νεκρών συνομηλίκων τους, νιώθει κανείς ολότελα βέβαιος ότι η φιλοδοξία τους αυτή έχει εκπληρωθεί απολύτως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΖΑΜΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΡΙΤΙΚΗ

Οριοθέτηση αχατογράφητης περιοχής

Ντίνος Χριστιανόπουλος,
*Η ποίηση στη Θεσσαλονίκη κατά τους
τελευταίους χρόνους της τουρκοκρατίας
(1860-1912),*
εκδ. Βιβλιοπωλείο Ραγιά,
Θεσσαλονίκη 2003.

Το λογοτεχνικό έργο του Ντίνου Χριστιανόπουλου με πυρήνα και αιχμή την ποιητική πτυχή του έχει εγγραφεί ως σημαντική κατάθεση στο μεταπολεμικό λογοτεχνικό πεδίο. Αξιοσημείωτη όμως είναι και η φιλολογική συνεισφορά του Χριστιανόπουλου, που με επίκεντρο την πνευματική ζωή της Θεσσαλονίκης εκτείνεται σε πολλαπλούς τομείς (λογοτεχνική κριτική και ιστορία, γενικές και ειδικές βιβλιογραφίες, εκδοτική ιστορία, πορεία και ρόλος εφημερίδων και περιοδικών κ.ά.) και σε τρεις βασικά ιστορικές περιόδους: τουρκοκρατία, μεσοπόλεμος, κατοχή και εμφύλιος.

Η παρουσιαζόμενη μελέτη-ανθολογία προσεγγίζει ένα θέμα πολύ ενδιαφέρον και διευρύνει τη γραμματολογική βάση της λογοτεχνικής μας ιστορίας. Το 1912 είναι αυταπόδεικτα ένα έτος ορόσημο για τη Θεσσαλονίκη, εφόσον η πόλη τότε εντάχθηκε στην επίσημη ελληνική επικράτεια. Η ελληνική επανάσταση στη Μακεδονία το 1821 και 1822 ως γνωστόν κατεπνίγη και γύρω στο 1860, όπως ορθά τονίζει ο Χριστιανόπουλος, «η μικρή ελληνική κοινότητα της Θεσσαλονίκης αρχίζει να ανασυγκροτείται δειλά και να κερδίζει το χαμένο έδαφος, τόσο στο εμπόριο όσο και στην κοινωνική ζωή και στην παιδεία» (σ. 7).

Ο μελετητής εντοπίζει δεκατέσσερις ποιητές, των οποίων το έργο συγκρότησε τον ποιητικό πυρήνα της Θεσσαλονίκης από το 1860 έως το 1912, και δεν τους παρουσιάζει απλώς γραμματολογικά· εισφέρει επιπλέον βασικά βιογραφικά τους στοιχεία, ενώ κρίνει ουσιαστικά και μεστά το έργο τους, ανθολογώντας και από ένα ποίημα ή ποιητικό απόσπασμα του καθενός, ώστε ο αναγνώστης να διαμορφώσει μια εικόνα πληρέστερη.

Ο Γ. Παπαγεωργίου δημοσιεύει το 1869 τη συλλογή *Ορφανία*. Οι δημοτικοφανείς δεκα-

πεντασύλλαβοι στίχοι του αποκαλύπτουν έναν ποιητή «κρυσταλλικό», εικοσιτέσσερα όμως χρόνια πριν από τον Κρυστάλλη. Στη δεκαετία του 1870 εμφανίζονται ο εύχαρις και σατιρικός (λάτρης του Ανδρέα Λασκαράτου) Αριστείδης Αυξεντιάδης και ο βραβευμένος το 1873 στον Βουτσιναίο ποιητικό διαγωνισμό (εισηγητής: Γ. Μιστριώτης) Χαρίτων Παπουλιάς, ο οποίος δεν υπήρξε ακραίος αρχαϊστής και επιπλέον κατέκρινε την απαισιόδοξη θεματολογία της παλιάς αθηναϊκής σχολής (οι λόγοι της βράβευσης του Χαρίτωνος Παπουλιά εξηγούνται επαρκώς από τον Χριστιανόπουλο).

Στη δεκαετία του 1880 εντοπίζεται η εμφάνιση του Γεωργίου Παπουλιά –αξιόλογου λυρικού, που καρκινοβατούσε μεταξύ καθαρεύουσας και δημοτικής– και του Μαρίνου Κουτούβαλη, ο οποίος εντάσσεται στο ρομαντικό και γλωσσικό κλίμα της παλιάς αθηναϊκής σχολής, ενώ έχει και αξιοπρόσεκτη θεατρική παραγωγή. Στη δεκαετία του 1890 εμφανίστηκαν ο Γεώργιος Παπανικολάου και ο Χρίστος Γουγούσης, οι οποίοι μάλλον έκλιναν προς τη στιχουργική ευκολία, ενώ στη δωδεκαετία 1901-1912 εντοπίζονται επτά ποιητές. Η Αγλαΐα Σχινά, γνωστή και σπουδαία παιδαγωγός, μιμήθηκε την παλιά αθηναϊκή σχολή και εξέφρασε μια ηθικοπλαστική διάθεση, αλλά η αξία της ως ποιήτριας είναι απλώς γραμματολογική (όταν άλλωστε εξέδωσε το 1901 τη μοναδική συλλογή της, που λεγόταν *Ανθύλλιον*, ήταν δεκαοκτώ ετών). Το ίδιο σε γενικές γραμμές ισχύει για τον Μιχ. Θ. Γεωργιάδη και τον Τάκη Γκαρμπολά, οι οποίοι είχαν μικρή και όχι συστηματική ποιητική παραγωγή.

Οι υπόλοιποι τέσσερις ποιητές συνδέθηκαν θεματολογικά με τον μακεδονικό αγώνα και έδωσαν ποίηση κατά κύριο λόγο πατριωτική, γεγονός απολύτως φυσικό, αν λάβουμε υπόψη τις ιστορικές και γεωγραφικές συνιστώσες μέσα στις οποίες λειτούργησαν οι συγκεκριμένοι άνθρωποι ως ποιητές. Ο Αλέξανδρος Σάλτας για το πρώτο από τα ποιητικά του μονόφυλλα φυλακίστηκε από τους Τούρκους, αλλά πήρε αμνηστεία από τους Νεότουρκους. Οι στίχοι του Κωστή Σταματοπούλου ενέχουν λυ-

■ ξεχωρίζω μια εξαιρετική μεταφραστική εργασία και ένα βιβλίο που εξακολουθεί να έχει ιδιαίτερη βαρύτητα: *Κικέρων, Όταν σκέφτομαι τον θάνατο. Πρώτη Τουσκουλανή Διατριβή* (μετάφραση: Όλγα Παπακώστα, εκδ. Ωκεανίδα, 2003). Η έκδοση συμπληρώνεται με κατατοπιστικό επίμετρο της μεταφράστριας που περιλαμβάνει βιογραφικές και εργογραφικές πληροφορίες για τον Κικέρωνα και ενδιαφέρουσες σημειώσεις.

● *Ρώμας και το Θέατρο του Διονύση Ν. Μουσμούτη* (εκδ. Πλατύφορος, Εταιρεία Μελέτης Έρευνας Προαγωγής Πολιτισμού, 2002)· μια ενδιαφέρουσα μελέτη που συγκεντρώνει ένα πλούσιο υλικό για το έργο του ζακυνθινού Διονυσίου Ρώμα: θεατρικά κείμενα, κριτικές, φωτογραφικό και άλλο υλικό από παραστάσεις, καθώς και μια ενδιαφέρουσα εισαγωγή.

■ *Παύλος Νιρβάνας (1866-1937): τα πρακτικά ημερίδας που οργάνωσε το Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου τον Μάιο του 1998 μας προσφέρουν μια έκδοση (2002) που συγκεντρώνει ενδιαφέρουσες μελέτες για το έργο του σημαντικού σκοπελίτη λογοτέχνη. Αυτές οι πρωτοβουλίες είναι αξιέπαινες και δίνουν την ευκαιρία να ξαναθυμηθούμε ορισμένους από τους συγγραφείς που στις μέρες μας τείνουν να ξεχαστούν.*

■ Ριζοσπαστική η ματιά της

Άννης Βρυχέα
αναδεικνύει την
κοινωνική, οικονομική και
πολιτισμική διάσταση της
αρχιτεκτονικής μες από τη
συστηματική παρατήρηση
και παρουσίαση των
τόπων σε κρίση στην πόλη·
περιοχές
υποβαθμισμένες, λαϊκές
γειτονιές, χώροι
περιθωριοποιημένοι στην
Ελλάδα και στον κόσμο:
Κατοίκηση και κατοικία.
Διερευνώντας τα όρια της
αρχιτεκτονικής (εκδ.
Ελληνικά Γράμματα,
2003). Μία σημαντική
ερευνητική εργασία,
πλούσια σε
παραδείγματα, που θέτει
ουσιαστικά ερωτήματα.

Συζητώντας με τα παιδιά
μου για την ανθρωπιστική
δράση του Ζακί Μαμού
(μετάφραση: **Καλή**
Τζώρτζη, εκδ. Μεταίχμιο,
2003). Ο συγγραφέας,
παιδιάτρος και πρώην
πρόεδρος των Γιατρών
του Κόσμου αναπτύσσει
τους στόχους και τη
σημασία της
ανθρωπιστικής δράσης,
μεταφέροντας την
εμπειρία του με τρόπο
προσιτό, διαμορφώνοντας
ένα διάλογο με τα παιδιά
του. Η ελληνική έκδοση
συμπληρώνεται από ένα
επίμετρο του **Θεόφιλου**
Ρόξενμπεργκ, ιδρυτή των
Γιατρών του Κόσμου στην
Ελλάδα.

Το μανιφέστο των
Λαμπράκηδων. Ποιοι
είμαστε, τι θέλουμε, γιατί
μας πολεμούν του Μίκη
Θεοδωράκη (εκδ.
Ελληνικά Γράμματα,
2003)· ένα ιστορικό
ντοκουμέντο
επανεκδίδεται ύστερα
από σαράντα χρόνια.
Γραμμένο το 1964 από το
Μίκη Θεοδωράκη,
εξακολουθεί να έχει ένα
αυτόνομο αναγνωστικό
ενδιαφέρον, καθώς
φανερώνει τις δύσκολες

ρική δυναμική και σ' αυτόν ανήκει η αξιοπρό-
σεκτη συλλογή *Τα τραγούδια του Μίκη Ζέζα*,
που γράφτηκε όταν σκοτώθηκε ο Παύλος Με-
λάς (βλ. Ντίνος Χριστιανόπουλος, «Αθησαύ-
ριστα ποιήματα του Κωστή Σταματοπούλου
για τον Παύλο Μελά», περ. *μικρο-φιλολογικά*,
Λευκωσία, τχ. 13, 2003, σ. 15-16). Ο Γεώργιος
Χαλκιάς καλλιέργησε ως μιμητής του Σουρή
και τη σατιρική ποίηση και, τέλος, ο Αιμίλιος
Ελευθεριάδης εγκατέλειψε σχετικά νωρίς τη
φλογερή πατριωτική ποίηση, για να στραφεί
αποκλειστικά στη μουσική, όπου και διέπρε-
ψε κατά την περίοδο του μεσοπολέμου ως Αι-
μίλιος Ριάδης.

Ο σημαντικός ποιητής Γιώργος Βαφόπου-
λος (βλ. *Σελίδες Αυτοβιογραφίας*, τόμος πρώ-
τος, Εστία, Αθήνα 1970) θεωρούσε έρημη χώ-
ρα την ποιητική Θεσσαλονίκη έως το 1930. Η
πραγματικότητα φαίνεται να είναι διαφορετι-
κή, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο Βαφόπου-
λος ήταν ανυποψίαστος ή μικρόψυχος: όντας
ο ουσιαστικός εισηγητής του ποιητικού μο-
ντερνισμού στη Θεσσαλονίκη (*Προσφορά*,
1938), πιθανόν να μη θεωρούσε αξιόλογη την
ποιητική παραγωγή της πόλης έως το 1930,
παραγωγή που κινήθηκε σχεδόν αποκλειστι-
κά στο χώρο της τεχνοτροπικής παράδοσης.¹
Ωστόσο, κάθε γενιά αναγνωστών και μελετη-
τών διαβάσει συχνά τα κείμενα του παρελθό-
ντος διαφορετικά από τους παλαιότερους. Οι

ποιητές, που παρουσιάζονται στη μελέτη-αν-
θολογία του Χριστιανόπουλου, πριν χαρα-
κτηριστούν ελάσσονες (το πιθανότερο) ή μεί-
ζονες, χρειάζεται να οριοθετηθούν γραμμα-
τολογικά. Ως προς αυτό εισφέρει σημαντικά
στοιχεία η εργασία του Χριστιανόπουλου,
ενώ επιπρόσθετα διανθίζεται και ενδυναμώ-
νεται από τα αξιόλογα κριτικά σχόλια του
συγγραφέα της. Οι παρουσιαζόμενοι στο βι-
βλίο ποιητές, όπως ορθά επισημαίνει ο μελε-
τητής, «αν και είναι αδύνατοι, γιατί ξεκίνησαν
από το τίποτε, δεν είναι αμελητέοι: πρώτοι
αυτοί προσπάθησαν να δημιουργήσουν μια
κάποια ποιητική παράδοση στη Θεσσαλονί-
κη, κι αυτό μετράει περισσότερο απ' την
όποια αξία τους» (σ. 22).

Την τελευταία, αλλά όχι έσχατη αναφορά
μας δικαιούται η φροντισμένη τυποτεχνική
μορφή του βιβλίου και ιδίως το εξαιρετο εξώ-
φυλλό του, που φιλοτέχνησε ο Κάρολος Τσί-
ζεκ.

Δημήτρης Κόκορης

1. Το ζήτημα χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση.
Αναφέρουμε ενδεικτικά ότι ο Γεώργιος Σαγιαξής
(1874-1941), που δημοσίευσε πολλά του ποιήματα
σε περιοδικά της Θεσσαλονίκης, είχε ήδη τυπώσει
στο Μοναστήρι το 1913 πατριωτικά ποιήματα σε
ελεύθερο στίχο. Βλ. Ντίνος Χριστιανόπουλος,
Ανθολογία Μακεδόνων Ποιητών 1860-1913, εκδ.
Εντευκτηρίου, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 128-133.

Τρόποι ζωής

Ιω. Σ. Τουλουμάκος,
Τρόποι ζωής και χιούμορ των αρχαίων
Ελλήνων,
εκδ. Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 496.

Τι είδους χιούμορ είναι αυτό και ποιο το
αντικείμενό του; Πρόκειται για μια σύζευξη
των αντιθέτων, για μια συνολική αντίληψη
της ζωής. Μιλώντας για σοβαρά θέματα οι
αρχαίοι Έλληνες εξακολουθούσαν να χρησι-
μοποιούν λέξεις. Αλλά, τουλάχιστον, αυτές
ήταν κωμικές (βλ. το απόφθεγμα «η τραγω-
δία και η κωμωδία γράφονται με τα ίδια
γράμματα», σ. 30). Με άλλα λόγια, ακόμη και
ο θάνατος, όταν διατυπώνεται με λέξεις, μπο-
ρεί να γίνει διασκεδαστικός (πβ. και τη σχετι-
κή αντίληψη που εκφράζει το «θέατρο του
παραλόγου»). Αυτή η δυαδική ανταλλαγή, η
ανεστραμμένη διαδοχή του τραγικού και του
κωμικού μπορεί να μας δώσει τη φόρμουλα
του χιούμορ στην αρχαϊκή και την κλασική
εποχή. Ο ψεύτης π.χ. και κλέφτης θεός Ερμής
(Ύμνος εις Ερμήν, 6ος αι. π.Χ.) αιφνιδιάζει
τη θεϊκή οικογένεια βγαίνοντας από την κού-

νια του για να κλέψει τις αγελάδες του αδελ-
φού του Απόλλωνα. Αν ο Ερμής έβγαινε από
μια *πραγματική* κούνια, αν τον μάλωναν για
την κλεψιά μια *πραγματική* μητέρα, ένας
πραγματικός πατέρας, ένας *πραγματικός*
αδελφός, τότε αυτός ο ύμνος θα ήταν αφόρη-
τος. Αλλά ο μικρός που κλέβει, είναι ένας θε-
ός, ένας παραμυθένιος θεός, μέσα σ' ένα πα-
λάτι που το έστησαν οι ποιητές με τα τραπου-
λόχαρτα της έμπνευσής τους. Η οικογενειακή
τραγωδία μετατρέπεται σε κωμωδία.

Στην *Οδύσσεια*, I 347-460, ο θάνατος είναι
παρών με τη μορφή του «άγριου» κύκλωπα
Πολύφημου. Το τέρας, αμετάκλητο και ανε-
λέητο, καλεί σε θάνατο τον *Καθένα*. Ωστόσο,
στη συγκεκριμένη σκηνή ακούμε το ξεκαρδι-
στικό γέλιο του Οδυσσέα που μεταβάλλεται
σε *Κανένα*. Γίνεται δηλαδή το αντίθετο του
Καθένα, καινούργιος και άχρονος, προκειμέ-
νου να ξεπεραστεί ο τρόμος. Έτσι ο Κύκλω-
πας μετατρέπεται σε κεφάλι τέρας, κατα-
σκευασμένο από το γέλιο, για να αντικατα-
στήσει τον τρόπο που νικήθηκε.

Το χιούμορ στην αρχαία Ελλάδα δεν είναι
συμβολικό. Περιέχει στοιχεία ενός τυποποιη-

μένου μοτίβου, ή αντιπροσωπεύει ένα τρόπο ζωής, πραγματικό ή εξιδανικευμένο, αποδεσμευμένο από οτιδήποτε το τυχαίο, απλοποιημένο τόσο ώστε να καταλήγει να είναι αυτός η ουσία του χιούμορ.

Η σύνδεση του χιούμορ και του τρόπου ζωής στην αρχαϊκή και κλασική εποχή αποκαλύπτει συχνά ένα ολόκληρο ιστορικο-πολιτικό σύστημα και ξεσκεπάσει την κρυμμένη φύση του. Αποκαλύπτει την αναγκαιότητα των συμπτώσεων, το φανερό του μη φανερού, την τρέλα της τάξης και την τάξη της τρέλας. Αποκαλύπτει αιφνιδιαστικά το πραγματικό μέσα στο φανταστικό και το φανταστικό μέσα στο πραγματικό, αποκαλύπτει την κωμωδία μέσα στην τραγωδία και την τραγωδία μέσα στην κωμωδία.

Σύμφωνα τέλος με τον συγγραφέα, το χιούμορ της καθημερινής ζωής ως στοιχείο μιας συγκεκριμένης κοινωνικής συμπεριφοράς, γνωστής ως *ευτραπέλια*, συνδέει το αξιολογικά κατώτερο στην ανθρώπινη φύση με το αξιολογικά ανώτερο. Όταν αυτή η σύνδεση παρουσιάζεται με την κωμική της όψη, η σκέψη μας πηγαίνει στα πιο σημαντικά στάδια της ανθρώπινης ζωής. Η *ευτραπέλια* επαναλαμβάνει και επιβεβαιώνει στην πραγματική ζωή το χιούμορ που υπάρχει στη σκηνή ή στα κείμενα.

Βασίλης Τσιαμπούσης,
Χερουβικά στα κεραμίδια,
εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1996, σ. 135.

Οι έντεκα μικρές ιστορίες της συλλογής αποτελούν ατομικές, «προσωπικές ιστορίες», όπως αυτές που χρησιμοποιήθηκαν παλαιότερα από τους λογοτέχνες, ως θέματα ηθογραφικά. Το πρόβλημα είναι αν αυτές οι ατομικές, σε πρώτη ματιά, ιστορίες κρύβουν πίσω

τους μιαν ομαδική, συλλογική διάσταση. Ή μήπως δεν υπάρχουν σήμερα ομάδες; Εννοώ, ομάδες που έχουν συνείδηση του εαυτού τους και ένα σύστημα αξιών που δεν καθορίζεται από το αντίστοιχο αστικό (καταναλωτικό) σύστημα. Το βιβλίο δείχνει ότι υπάρχουν μόνον άτομα (λαϊκοί άνθρωποι); όχι ένας συνολικός τρόπος ζωής και σκέψης, δηλαδή ένας πολιτισμός με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (λαϊκός πολιτισμός;). Ο κόσμος του βιβλίου (ο λαός των πόλεων;) παρουσιάζεται στο γνωστό μεταβατικό στάδιο ανάπτυξης και πολιτισμού. Ο τρόπος ζωής του εμπεριέχει επιβιώματα του παραδοσιακού πολιτισμού καθώς και (κυρίως) στοιχεία του αστικού βίου και πολιτισμού. Η στάση του ατόμου απέναντι σε θέματα όπως ο θάνατος, ο έρωτας, η φιλία, η αγιοσύνη, το συμφέρον κτλ. δεν καθορίζεται βέβαια από κριτήρια καθαρά προσωπικά, υποκειμενικά. Υπαγορεύεται από διάφορους κανόνες. Οι κανόνες όμως αυτοί δεν είναι τόσο ισχυροί, ώστε να αποτελέσουν τη βάση ενός καινούργιου πολιτισμού· ούτε δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μια συλλογική δημιουργία και συμμετοχή. Σημαντική από την άποψη αυτή είναι η αναφορά στο ρεμπέτικο τραγούδι, ως έκφραση ενός συγκεκριμένου τρόπου ζωής, και ως δημιουργία μιας ορισμένης ομάδας κοινωνικά ολοκληρωμένης και αυτοκαθορισμένης. Με αυτή την έννοια, ο θείος Χριστόφορος, ο ήρωας του διηγήματος «Τα καμινάκια» γίνεται νοσταλγός μιας γνήσια συλλογικής (λαϊκής) δημιουργίας («Όταν όμως τον πιάναν τα σεκλέτια, κούρντιζε το γραμμόφωνο, έβαζε τους παλιούς ρεμπέτες με πρώτο και καλύτερο τον Κεραμιδά και την «έβρισκε» ανασκαλεύοντας μες στο μυαλό του τα παλιά τα μπερεκέτια», σ. 109.)

Σωτηρία Σταυρακοπούλου

Ανιχνεύοντας ψυχές

Ιωάννα Καρυστιάνη
Ο άγιος της μοναξιάς,
εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2003.

Πίσω από τον κοινότοπο και κουρασμένο (από τη χρήση) όρο λογοτεχνία, στο νου μας βασικά έχουμε την τέχνη της λέξης. Αυτή είναι η άτμητη, πολύτιμη μονάδα, της οποίας τα περίτεχνα και της έμπνευσης αθροίσματα, οι απροσδόκητες μίξεις, είναι που δίνουν σαν αποτέλεσμα –οπότε αυτό συμβαίνει– την αποθεωτική μαγεία της αφηγηματικής τέχνης. Η λογοτεχνία δεν είναι η τέχνη του λόγου αλλά του υλικού του, που είναι οι γραμμένες λέξεις, με τα γραμματικά και τα συντακτικά τερτίπια

και τις ανατροπές. Αυτό είναι «το κερατένιο επάγγελμα του λογοτέχνη» που λέει ο Έζρα Πάουντ, «που όλη την ώρα σου ζητάει να έχεις μυαλό». Αλλά το μυαλό (τουλάχιστο στη λογοτεχνία) γίνεται φανερό μόνο μέσα από τις λέξεις και τους τρόπους της χρήσης τους.

Η Ιωάννα Καρυστιάνη όχι μόνο τα ξέρει όλα αυτά καλά, αλλά είναι και από τους πλέον γερά –και χαρισματικά– εξοπλισμένους σύγχρονους έλληνες λογοτέχνες. Πλούσιο και ολόφρεσκο το γλωσσικό της οπλοστάσιο και εντυπωσιακή η άνεση με την οποία το χειρίζεται. Ίσως να είναι και αυτό ένας από τους λόγους που τα βιβλία της δεν τα... «ξεπετάς». Δεν είναι δηλαδή από αυτά που διαβάζονται «μια κι έξω» (ό,τι ατυχώς συμβαίνει με το συντριπτικό αριθμό νε-

αλλά και μαχητικές εποχές της νεοελαίας της Αριστεράς, που έδρασε καταλυτικά και διαμόρφωσε συνειδήσεις.

Υπέροχες συνθέσεις της παλαιολόγιας τέχνης συναντούμε στο εσωτερικό των εκκλησιών της Θεσσαλονίκης και μια εξαιρετική έκδοση έρχεται να φωτίσει λιγότερο γνωστές πλευρές της περιόδου όπως διαμορφώνεται εικονογραφικά: **Μαρία Καμπούρη-Βαμβούκου - Θανάσης Παπαζώτος, Η παλαιολόγια ζωγραφική στη Θεσσαλονίκη** (εκδ. Εξάντας, 2002).

Φωτογραφίες ασπρόμαυρες της τελευταίας διετίας και 50 μικροί μονόλογοι του Μισέλ Φάις συνθέτουν μια περιπλάνηση στο αντιφατικό και δραματικό πρόσωπο της Αθήνας. Οικονομικοί μετανάστες, μοναχικοί, άστεγοι, μια εικόνα που ορίζει την απελπισία στο δρόμο, την τρέλα της καθημερινής ζωής, το χάος που κυκλοφορεί ανάμεσά μας. Ο Μισέλ Φάις με το βιβλίο του *Η πόλη στα γόνατα* (εκδ. Πατάκη, 2002) επιμένει και κατορθώνει να μας δείξει τη σκοτεινή πλευρά της ζωής μας.

Χρήσιμο εργαλείο όχι τόσο για την κατανόηση του έργου του **Καββαδία**, που η προσέγγιση του ποιητικού του έργου δεν προϋποθέτει αναγκαστικά την πλήρη αποσαφήνιση του ιδιολέκτου που χρησιμοποιεί, αλλά κυρίως γλωσσάρι με αυτόνομο ενδιαφέρον είναι το βιβλίο του **Γιώργου Τράμπαλη, Γλωσσάρι στο έργο του Νίκου Καββαδία με**

ερμηνευτικά σχόλια (Β' έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη, Άγρια, 2003). Ειδικά τα ερμηνευτικά του σχόλια προσδίδουν στην εργασία αυτή το στοιχείο της ιδιαιτερότητάς της. Ωστόσο, όπως συμβαίνει συχνά με ανάλογες εργασίες, υπάρχει μια τάση να προσφέρονται και ορισμένα ερμηνεύματα καθ' υπερβολήν. Ας είναι η καλή δουλειά του συντάκτη προσφέρει ένα πλούσιο γλωσσικό υλικό για κάθε ενδιαφερόμενο.

Ψάχνοντας βρίσκεις: Ο Κάντιος και τα Βαλκάνια. Ασκήσεις λογικής (εκδ. Ύψιλον, 2002) του **Γεράσιμου Λυκιαρδόπουλου**: ένα βιβλίο στο οποίο συγκεντρώνει ο συγγραφέας άρθρα του δημοσιευμένα κατά καιρούς στο περιοδικό *Σημειώσεις* και στην εφημερίδα *Καθημερινή*. Η συναγωγή δεν είναι διόλου τυχαία και αποκαλύπτει τη διεισδυτική ματιά του συγγραφέα, τον ανατρεπτικό χαρακτήρα της σκέψης του, την καθαρή και απροκατάλυτη φωνή του.

Ως πότε πλάι στην πόρτα σου, Προδίκη, / θα κλαίω; Ως πότε πια θα σε ικετεύω, δίχως / να με προσέχεις, άκαρδη; Άσπρες τρίχες / αναπηδούνε κιόλας στα μαλλιά σου / και γρήγορα ως Εκάβη τον εαυτό σου / σ' εμέ τον Πρίαμο θα χαρίσεις: Από Τα επιγράμματα του Ρουφίνου (πρόλογος, μετάφραση, σχόλια: **Τάσος Ρούσσο**, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2003). **ο χαρτοκόπτης**

οελληνικών λογοτεχνημάτων των ημερών μας). Αντίθετα τα βιβλία της τα «γεύεσαι» φράση-φράση, με συχνές επιστροφές οικειώσης. Κάθε δε φορά που γυρίζεις πίσω ξαναδιαβάζοντας φράσεις ή παραγράφους, ανακαλύπτεις πάντοτε ότι υπάρχουν ρέστα απόλαυσης.

Γι' αυτό στον *Άγιο της μοναξιάς*, τούτο το για πολλούς λόγους σημαντικό βιβλίο της, η αξιολογική υπέρβαση βρίσκεται όχι (μόνο) στο τι λέγεται αλλά και στο πως λέγεται, στην αρχιτεκτονική των μέσων. Γιατί π.χ. έχει και η λογοτεχνία τους «σκηνοθετικούς» της τρόπους που θυμίζουν, ας πούμε, αυτούς του κινηματογράφου. Έχει κι αυτή το δικό της «ντεκουπάζ», προσέχει κι αυτή την οργάνωση των πλάνων και την εικαστική τους πληρότητα. Χρησιμοποιεί κι αυτή –αν βέβαια το μπορεί– (λεκτικά) «φίλτρα» για να δημιουργεί ατμόσφαιρα, χρώματα, ώρες, στιγμές, εποχές... «Βλέπει» –χρησιμοποιώντας τις λέξεις για κάμερα– αυτά που πράγματι συμβαίνουν γύρω μας και κατόπιν στοχάζεται. Και αυτό σε αντίθεση με τη φαντασιακή, την κατασκευασμένη πραγματικότητα, πράγμα που είναι μια σκέτη μπουρδα, συχνό φαινόμενο της σύγχρονης λογοτεχνίας μας – αυτής που κατά κανόνα αλληθωρίζει προς την τηλεοπτική μεταφορά.

Στο βιβλίο της Καρυστιάνη ο αναγνώστης από τις πρώτες κιόλας σελίδες έχει βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι βρίσκεται μπροστά σε μια ορμέμφυτη ανάγκη γραφής, μπροστά σε μια υπεύθυνη πράξη κοινωνικής (και πολιτικής) σκιαγράφησης της εποχής μας και της πολύμορφης διαπάλης που τη διαμορφώνει, ανιχνεύοντας ατομικές περιπτώσεις «ναυαγίων της στεριάς» ταυτόχρονα δε και το σύνολο μέσα στο οποίο δρουν. Πρόκειται δηλαδή για γραφή και αφήγημα οδύνης «εν επιγνώσει». Αρχικά κατατίθεται ως μαρτυρία αυτογνωσίας, αλλά τελικά μορφώνεται ως παρακαταθήκη, τεκμήριο αυθεντικό και ανθεκτικό.

Σε σημαντικό βαθμό το υλικό του *Άγιου της μοναξιάς* αντλείται με αξιοθαύμαστη γνώση και επιδεξιότητα από την τρέχουσα επικαιρότητα του λαϊκού life-style, όπως τη διαμορφώνουν το ελληνικό τηλεοπτικό «ιερατείο», η εικοσαετής πασοκική ισοπέδωση και το αφιόνι του καταναλωτισμού που λες και δικαιωματικά υποκαθιστούν το χαμένο νεοελληνικό πρόσωπο. Γινόμαστε μάρτυρες μιας κοινωνίας, καθημερινά εξαλλασσόμενης, να δραματίζει ρόλους με εφήμερα προσώπια. Μολαταύτα, η Καρυστιάνη αναζητάει το αληθινό πρόσωπο, αυτό που βρίσκεται φυλακισμένο πίσω από τις εφήμερες χρήσεις. Το αναγνωρίζει και το προβάλλει στις αυθόρμητες εκρήξεις και τις ρήξεις, στα «μη περαιτέρω», στην απόγνωση και στο ψιχάλισμα των

ματιών. Γιατί οι άνθρωποι είναι σκευές όπου αποθηκεύονται σωρευτικά μνήμες και αισθήματα και δεν γίνεται με τίποτα να τα ξεφορτωθούν με μιας· ό,τι και να συμβεί. Μοναξιά δεν πάει να πει κενό, το αντίθετο.

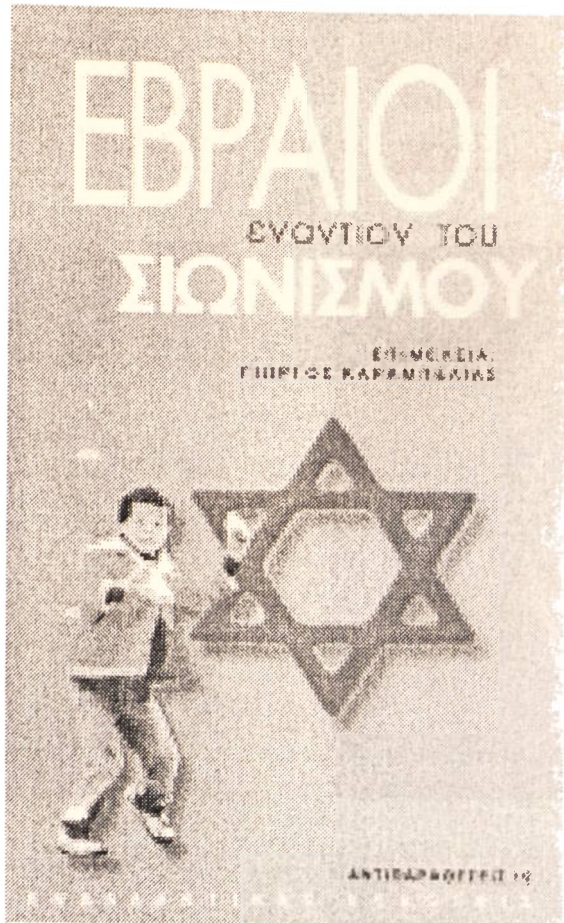
Η Καρυστιάνη σωστά πιστεύει ότι παρά τα αδιέξοδα και τις σαρωτικές ήττες –κυρίως τις ατομικές που πονάνε πιο πολύ– υπάρχουν και νίκες, ψήγματα πολύτιμα μιας αμυδρής αλλά ελπιδοφόρας κατάληξης. Τέτοιες πεισματικές αντιστάσεις προβάλλει το βιβλίο, να κρατηθεί το κεφάλι έξω από το τέλμα της μοναξιάς. Μόνο που στην προκειμένη περίπτωση η μοναξιά επεκτείνεται σ' ένα τεράστιο διάνυσμα: από τις ατομικές, υπαρξιακές περιπτώσεις εξαγιασμού, στις διαστάσεις μιας επιδεινούμενης επιδημίας.

Ασφαλώς και δεν είναι ερωτικό μυθιστόρημα *Ο άγιος της μοναξιάς*. Η ερωτική ιστορία της καθηγήτριας της φυσικής σε κάποιο κυκλαδίτικο νησί Στέλλας Σαλαγιά και του χειραφέτητου από τον εναγκαλισμό της χήρας μάνας του Σίμου Σεμερτζίδη αποτελεί τον ιστό της αράχνης που παγιδεύει την multi in pain, γι' αυτό και αντιπροσωπευτική νησιώτικη (ντόπια και ξενόφερτη) κοινωνία, σε εξονυχιστική κοινωνία. Έτσι γύρω από το (βασανιστικά ερωτικό) ζευγάρι δορυφορούνται άλλες ανθρώπινες, τωρινές, περιπτώσεις. Όλες οικείες και γνωστές. Λίγο-πολύ ταυτοποιημένες με τον αναγνώστη. Όλοι τους κομμάτια ενός εφήμερου μεν αλλά συναρπαστικού πάτσγουορκ της μίζερης, της ισοπεδωτικής, της αδιέξοδης αλλά και με τις αποθεωτικές μικρές ελλάμψεις κοινωνίας. Σύντομες, σαν αυτές της πυγολαμπίδας. Εκεί περιεχόμαστε όλοι, ακόμα και εκείνοι «οι μισοί (που) κρύβονται και οι άλλοι μισοί (που) βαριούνται...». Άλλωστε το βιβλίο της Καρυστιάνη δεν υπερασπίζεται καμιά μανιχαϊστική ηθική. Όλοι και όλα συνυπάρχουμε. Οι ρόλοι μας (ηθικοί και δεοντολογικοί, κληρονομημένοι και επίκτητοι) εναλλάσσονται δικαιωματικά και απροειδοποίητα. Μια «εκατόγχειρη» αγάπη μάς προστατεύει όλους. Από τη μια μεριά κάνουν ισχυρή τη συμμετοχή τους η γνώση, το μαύρο χιούμορ και όχι σπάνια ο σαρκασμός. Από την άλλη, ανταποκρίνονται η κατανόηση, η «άφεση αμαρτιών», ο γλυκασμός της ψυχής, ο «πικραμύγδαλος» έρωτας και η ποίηση –ρούχο κατάσαρκο του βιβλίου– υγρή, πυκνή, παρούσα σε κάθε σελίδα.

Αν όπως όλα δείχνουν, αυτό το σπουδαίο βιβλίο πρόκειται να σημαδέψει τη νεότερη ελληνική λογοτεχνία, θα είναι γιατί ακριβώς δημιουργήθηκε απ' όλα αυτά τα υλικά, γιατί όλα αυτά έδωσαν ολικότητα στην έμπνευση και το ταλέντο της Καρυστιάνη.

Δημήτρης Χαρίτος

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΒΡΑΙΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΣΙΩΝΙΣΜΟΥ

Επιμέλεια: Γιώργος Καραμπελιάς

Κείμενα Εβραίων διανοουμένων όπως των *Ν. Τσόμσκυ*, *Ι. Σαχάκ*, *Ν. Φίντλεϋ*, κ.ά., κείμενα σιωνιστών και αντισιωνιστών, που αποκαλύπτουν την μετάλλαξη του εβραϊκού επαναστατικού μεσσιανισμού σε έναν ολοκληρωτικό, ακόμα και ρατσιστικό, εθνικισμό. Κείμενα για την επιρροή και τη δράση του σιωνιστικού λόμπυ στις ΗΠΑ, για την Παλαιστίνη, για τις σχέσεις με την Τουρκία, για το ολοκαύτωμα και τη χρήση του.

ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΤΟ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ"

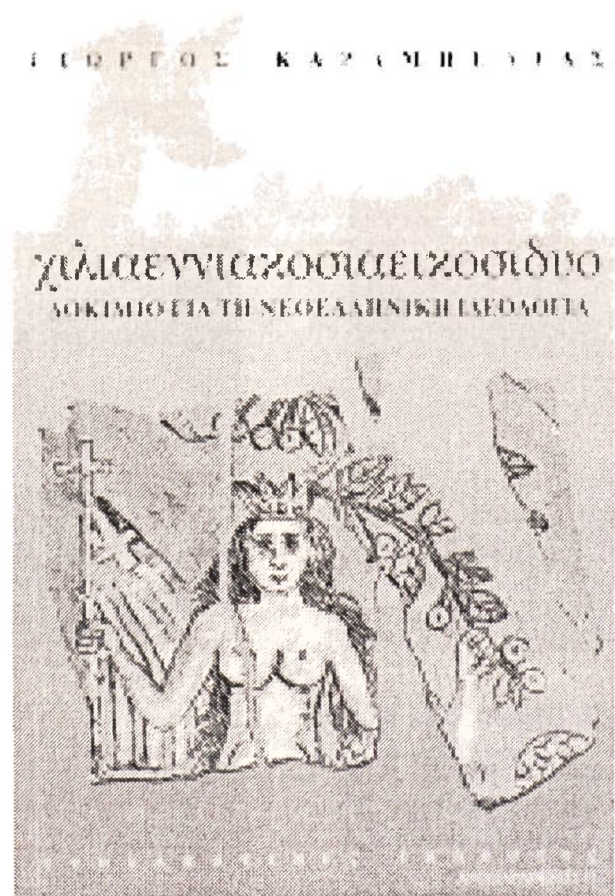
ΕΠΙΜΕΤΡΟ: ΕΝΝΕΑ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ Π. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΣΤΟΝ ΙΩΝΑ ΔΡΑΓΟΥΜΗ

Αναδημοσιεύονται και σχολιάζονται όλα τα κείμενα του Ιωνα Δραγούμη που είχαν δημοσιευτεί στον ιστορικό "Νουμά". Παρουσιάζονται επίσης οι επιστολές του Π. Γιαννόπουλου στον Ιωνα Δραγούμη, ενώ αναλύεται η μεταξύ τους σχέση.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΜΑΖΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ένα άγνωστο κείμενο του συγγραφέα που εκδίδεται για πρώτη φορά. Πρόκειται για τη σχέση των μαζών με την ιστορία, για το ρόλο της «επαναστατικής μάζας» στην ιστορική διαδρομή. Ένα από τα πιο φιλόδοξα εγχειρήματα του Κ. Παπαϊωάννου το οποίο παραμένει επίκαιρο και θα ήθελε να αποτελέσει έναν αντίποδα στην αντίληψη περί «μαζικής κοινωνίας» και «εξέγερσης των μαζών» του Γουστάβου ~~Λε Μπων~~ και του Ορτέγα ~~Υ Γκασέ~~.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ ΧΙΛΙΑΕΝΝΙΑΚΟΣΙΑΕΙΚΟΣΙΔΥΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Το 1922 αποτελεί μια τομή χωρίς ιστορικό προηγούμενο: την τραγική ολοκλήρωση τριών ή τεσσάρων χιλιάδων χρόνων ιστορίας. Έλαβε τέλος μια διαδρομή, εξέλιπε οριστικά μια συγκεκριμένη μορφή του ελληνισμού στη Μεσόγειο, το Λιγαίο, τη Μαύρη Θάλασσα. Εκείνον τον Αύγουστο του 1922 ο ελληνισμός μπήκε στη θανάσιμη αγωνία του...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

